Περικλής Κοροβέσης * Τέος Ρόμβος * Αλέκος Γεωργόπουλος * Παναγιώτης Δημητράς * Ναυσικά Παπανικολάτου * Μιχάλης Μαραγκάκης * Παναγιώτης Παπαδόπουλος (Κάιν) * Κυριάκος Αθανασιάδης * Θανάσης Μακρής * Γιάννης Εξαδάκτυλος * Θανάσης Τριαρίδης * Ελεάννα Ιωαννίδου * Ελένη Καρασαββίδου-Κάππα * Μεχμέτ Ταρχάν * Θοδωρής Ηλιόπουλος * Γιώργος Μοναστηριώτης * Θανάσης Πολλάτος * Γιάννης Ευαγγέλου * Παναγιώτης Σιαβελής * Άγγελος Νικολόπουλος * Κώστας Μπακόπουλος * Γιάννης Κορομηλάς

Η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική

Μια συλλογή κειμένων ενάντια στον τρόμο

εκδόσεις διάπυροΝ

Η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική

Μια συλλογή κειμένων ενάντια στον τρόμο

εκδόσεις διάπυροΝ

Η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική, όποια φενακισμένη ηθική τάξη (εθνική, θρησκευτική, φυλετική, πολιτική, κρατική, επαναστατική) και αν υπηρετεί, όποιον απάνθρωπο ύμνο κι αν τραγουδά, όποια απάνθρωπη σημαία κι αν ανεμίζει στο φλάμπουρό της (γιατί κάθε σημαία και κάθε ύμνος είναι ομολογίες απανθρωπιάς). Κάθε πολιτική πρόταση που θεωρεί τη βία αναγκαίο κακό προβλέπει για τους υποστηρικτές της την πειθαναγκαστική υποταγή στην κτηνωδία – και η λεγόμενη «αντιβία» πάντοτε υπηρέτησε και ενίσχυσε την πρωτεύουσα βία που υποτίθεται πως αντιμαχόταν. Καμιά αληθινά αντισυστημική αντιπρόταση δεν μπορεί να στηρίζεται στη βία, διότι κάθε πολιτική βία είναι μια βαθύτατη συστημική επιβεβαίωση. Ελευθερία εν τρόμω και εν φόνω δεν υφίσταται. Ούτε υπάρχουν »καλοί» και «κακοί» νεκροί: το αίμα είναι πάντοτε κηλίδα και ποτέ λεκές.

Διάφοροι, συνήθως προγραμματικά αγράμματοι, θεωρούν τη μη βία «ανιστορικό» πρόταγμα. Σύμφωνα με τη συλλογιστική τους, εξίσου «ανιστορικό» είναι και το πρόταγμα της μη εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο. Ο Χένρι Ντέιβιντ Θορό, ο Ερρίκος Ντινάν, ο Λέων Τολστόι, ο Μαχάτμα Γκάντι, ο Αλβέρτος Σβάιτσερ, η Σόφι Σολ, ο Πρίμο Λέβι, η Ζερμέν Τιγιόν, ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, ο Γρηγόρης Λαμπράκης, ο Νέλσον Μαντέλα, ο Τζον Λένον, η Ρέιτσελ Κόρι, ο Χραντ Ντικ, οι αντιρρησίες συνείδησης, οι εθελοντές των ανθρωπιστικών οργανώσεων και χιλιάδες άλλοι μάς δίνουν με τη σκέψη τους και με τη ζωή τους μια σαφή αντιπρόταση στην αλληλοτροφοδοτούμενη κτηνωδία της βίας. Ο κόσμος, σε πείσμα των ομοιοκατάληκτων στίχων που μάθαμε να παπαγαλίζουμε, δεν προχωρεί πάντα με φωτιά και με μαχαίρι – προχωράει με την παιδεία, την επιστήμη, τη δημιουργία, την τέχνη, την κοινωνική συμμετοχή και αλληλεγγύη, τον έρωτα… Ο Ρουσό, ο Μότσαρτ, ο Βαν Γκογκ, ο Αλέξανδρος Φλέμινγκ ή ο Γεώργιος Παπανικολάου πάλεψαν για την ανθρωπότητα πολύ περισσότερο από τους λογής μεγαλοφονιάδες που θεώρησαν πως έχουν το δικαίωμα να «ελευθερώσουν» σκοτώνοντας και σφάζοντας. Και ο ήλιος για να γυρίσει δεν θέλει «νεκροί χιλιάδες να είναι στους τροχούς», μήτε «οι ζωντανοί να δίνουν το αίμα τους». Κάποτε έρχεται η ώρα που μπορούμε να πούμε το αυτονόητο: πως ο ήλιος γυρίζει από μόνος του – και πως όλα τα υπόλοιπα είναι άλλοτε κούφια ταρατατζούμ εθνικών ποιητών κι άλλοτε λάβαρα εν δυνάμει φονιάδων.

διάπυροΝ * *πολιτική 1*

Η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ
Συλλογική έκδοση

Εκδόσεις διάπυροΝ – ΓΙΑΝΝΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
Ταχυδρομική θυρίδα 18888, Άγιος Αρτέμιος 11602, ΑΘΗΝΑ
τηλ. 6945457645, www.diapyron.com, email: diapyron@gmail.com

Η συλλογή *Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ* δομήθηκε σε βιβλίο το καλοκαίρι του 2010. Την έκδοση επιμελήθηκαν και υποστήριξαν οικονομικά οι Γιάννης Ευαγγέλου, Θανάσης Πολλάτος και Θανάσης Τριαρίδης. Επιλέχτηκε η χαμηλότερη δυνατή τιμή πώλησης, για να είναι προσιτό το βιβλίο σε όσους περισσότερους. Όλα τα τυχόν έσοδα της έκδοσης θα δημοσιεύονται ανά έτος στον ιστότοπο www.diapyron.com και θα αναχρηματοδοτούν άλλες εκδόσεις για την πολιτική βία.

Κάθε ενυπόγραφη κριτική που θα αποστέλλεται θα αναδημοσιεύεται στο σύνολό της στον ιστότοπο www.diapyron.com.

Α΄ έκδοση, φθινόπωρο 2010
216 σελίδες (12 Χ 20), ISBN: 978-960-98748-4-7
Σειρά: διάπυροΝ – πολιτική * 1
Συντονισμός σειράς: ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΟΛΛΑΤΟΣ

Επιμέλεια έκδοσης: ΓΙΑΝΝΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ, ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΟΛΛΑΤΟΣ, ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΡΙΑΡΙΔΗΣ

Σχεδίαση εξωφύλλου και μορφοποίηση έκδοσης:
ΓΙΑΝΝΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ και ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΡΙΑΡΙΔΗΣ
Διορθώσεις: ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ
Σελιδοποίηση: ΓΙΑΝΝΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
Εκτύπωση: ΜΑΚΗΣ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ (210.64.57.212)
Βιβλιοδεσία: ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ-ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ (210.34.77.108)

Τυπώθηκε στην Αθήνα σε 1.000 αντίτυπα το φθινόπωρο του 2010 για λογαριασμό των εκδόσεων διάπυροΝ. Στην παρούσα έκδοση χρησιμοποιήθηκε πιστοποιημένο οικολογικό χαρτί Garda Pat 13. Ο χαρτοπολτός του συγκεκριμένου χαρτιού προέρχεται από δάση οικολογικής διαχείρισης και παράγεται με βάση κανονισμούς προστασίας του περιβάλλοντος.

Περικλής Κοροβέσης * Τέος Ρόμβος * Αλέκος Γεωργόπουλος * Παναγιώτης Δημητράς * Ναυσικά Παπανικολάτου * Μιχάλης Μαραγκάκης * Παναγιώτης Παπαδόπουλος (Κάιν) * Κυριάκος Αθανασιάδης * Θανάσης Μακρής * Γιάννης Εξαδάκτυλος * Θανάσης Τριαρίδης * Ελεάννα Ιωαννίδου * Ελένη Καρασαββίδου-Κάππα * Μεχμέτ Ταρχάν * Θοδωρής Ηλιόπουλος * Γιώργος Μοναστηριώτης * Θανάσης Πολλάτος * Γιάννης Ευαγγέλου * Παναγιώτης Σιαβελής * Άγγελος Νικολόπουλος * Κώστας Μπακόπουλος * Γιάννης Κορομηλάς

Η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική

Μια συλλογή κειμένων ενάντια στον τρόμο

εκδόσεις διάπυροΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

No man is an island, entire of itself; every man is a piece of the continent, a part of the main. If a clod be washed away by the sea, Europe is the less, as well as if a promontory were, as well as if a manor of thy friend's or of thine own were: any man's death diminishes me, because I am involved in mankind, and therefore never send to know for whom the bell tolls; it tolls for thee.

Κανένας άνθρωπος δεν είναι νησί, μονάχος του κι ασυνόρευτος. Είναι ένα κομμάτι της ηπείρου, ένα μέρος της στεριάς. Αν ένας σβόλος άμμου ξεπλυθεί απ' το κύμα, η Ευρώπη θα γίνει πιο μικρή – ή αν η θάλασσα σκεπάσει ένα ακρωτήρι, ή και το σπίτι των φίλων σου ή το δικό σου. Ο θάνατος του κάθε ανθρώπου με λιγοστεύει αφάνταστα γιατί εγώ είμαι η ανθρωπότητα. Γι' αυτό ποτέ σου μη στείλεις να ρωτήσουν για ποιον χτυπά η καμπάνα – χτυπάει για σένα.

(John Donne, απόσπασμα από το Devotions upon Emergent Occasions, Meditation XVII, 1623)

Εκδοτικό σημείωμα

Η έκδοση του βιβλίου *Η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική* σχεδιάστηκε από τους Γιάννη Ευαγγέλου, Θανάση Πολλάτο και Θανάση Τριαρίδη το καλοκαίρι του 2010, οι οποίοι προκαθόρισαν τον τίτλο και το κείμενο του οπισθοφύλλου. Στους συμμετέχοντες στάλθηκε έγγραφη πρόσκληση με τον τίτλο και το κείμενο του οπισθοφύλλου, καθώς και με τον κατάλογο των άλλων προσκεκλημένων – ώστε να είναι σε όλους απολύτως σαφής ο προσανατολισμός της έκδοσης (και να γνωρίζουν έτσι πλήρως σε τι συμμετέχουν). Για να μην υπάρχει το παραμικρό περιθώριο παρερμηνείας, όλα τα κείμενα του βιβλίου ενόσω συγκεντρώνονταν, αλλά και η τελική μορφή της σελιδοποίησης, στάλθηκαν σε όλους τους συμμετέχοντες πριν από την έκδοση (πλην, βέβαια, του Μεχμέτ Ταρχάν, που λόγω γλώσσας δεν ήταν σε θέση να τη διαβάσει).

Η παρούσα έκδοση είναι (ή φιλοδοξεί να είναι) μια ξεκάθαρη και δημόσια τοποθέτηση ενάντια σε κάθε μορφής πολιτική βία. Σε καμιά περίπτωση δεν συνιστά κανενός είδους μανιφέστο, πολιτική κίνηση ή έστω πλατφόρμα κοινής δράσης. Στις σελίδες του βιβλίου συναντιούνται άνθρωποι με διαφορετικές ή και επάλληλες πολιτικές, φιλοσοφικές, θρησκευτικές απόψεις, με διαφορετικές ή και επάλληλες διαδρομές και δράσεις και με μόνο πυρηνικό κοινό στοιχείο την αντίθεση σε κάθε πολιτική βία. Όλοι οι συμμετέχοντες προσκλήθηκαν ως αυτόνομες προσωπικότητες και (φυσικά) η υπογραφή του καθενός δεσμεύει μόνον το άτομό του.

Το κριτήριο πρόσκλησης των 22 συγγραφέων αυτού του τόμου ήταν η δημόσια στάση και δράση τους απέναντι στην κρατική βία: νιώσαμε πως είχαμε την ανάγκη να διαβάσουμε τις τοποθετήσεις αυτών ακριβώς των ανθρώπων ενάντια σε κάθε βία – για να επιβεβαιώσουμε μέσα μας το αυτονόητο: πως κανείς δεν έχει το δικαίωμα να απειλεί, να εκβιάζει και να τρομοκρατεί τον άλλον για να τον υποχρεώσει να ασπαστεί τις ιδέες του, πως αυτό είναι ο ορισμός του φασισμού. Φυσικά, ο κατάλογος των προσκεκλημένων δεν διεκδικεί την παραμικρή επάρκεια στη χαρτογράφηση ενός «κινήματος» για τη μη βία στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα (κάτι τέτοιο θα απαιτούσε κυριολεκτικά πολύχρονη και αναλυτική έρευνα). Οι προσκλήσεις έγιναν από τους τρεις επιμελητές με κριτήρια απολύτως προσωπικά, συναισθηματικά, κάποιες φορές φιλικά ή ακόμη και πρακτικά/συγκυριακά. Έτσι, άνθρωποι με τεράστια προσφορά στην υπόθεση της μη βίας στην Ελλάδα δεν προσκλήθηκαν, είτε γιατί δεν τους σκεφτήκαμε είτε γιατί δεν είχαμε τη δυνατότητα πρόσβασης σε αυτούς. Επομένως, μόνον ενδεικτική μπορεί να είναι η μάζωξη των 22 συγγραφέων αυτού του τόμου (ωστόσο, η συμμετοχή τόσων αντιρρησιών συνείδησης, και μάλιστα προερχόμενων από διαφορετικές γενιές, σε μια τέτοια έκδοση ίσως τελικά κάτι να σημαίνει…)

Επίσης είναι προφανές πως οι συμμετέχοντες δεν έχουν την ίδια ένταση, διάρκεια και παρουσία στην υπόθεση της αντίθεσης στην κρατική βία – εξάλλου, κάτι τέτοιο δεν θα ήταν δυνατό. Για παράδειγμα, οι όποιες εκ του ασφαλούς δράσεις των τριών επιμελητών της έκδοσης δεν μπορούν, ούτε κατά διάνοια, να συγκριθούν με τους αγώνες ανθρώπων όπως ο Π. Κοροβέσης, ο Μ. Μαραγκάκης ή ο Θ. Μακρής – για να αναφέρουμε τρεις μόνο από τους συντελεστές αυτού

του βιβλίου που φυλακίστηκαν για την αντίθεσή τους στη βία και τον τρόμο. Ωστόσο, πιστεύουμε ότι το κάθε κείμενο κουβαλά την (πάντοτε υποκειμενική, πάντοτε προσωπική και πάντοτε υπό κρίση) *αλήθεια* του: ο αναγνώστης, εφόσον το θέλει, ίσως μπορεί να βυθομετρήσει το βιωματικό βάθος κάθε τοποθέτησης και να αναζητήσει τη γενικότερη στάση ζωής που τη διαπερνά.

Αφού παραδόθηκαν όλες οι συνεργασίες, το βιβλίο δομήθηκε από τους επιμελητές σε τρία μέρη: στο πρώτο προτάχτηκαν κατά το πλείστον βιωματικά κείμενα που καταγράφουν μια συνολική στάση ζωής απέναντι στη βία. Το δεύτερο μέρος αφορά τοποθετήσεις για την κατ' όνομα «αντιεξουσιαστική» μα βαθύτατα εξουσιαστική σε κάθε έκφανσή της πολιτική βία της τελευταίας χρονιάς και για τα θύματά της. Στο τρίτο μέρος συγκεντρώθηκαν κείμενα που επιχειρούν να δουν στην πολιτική βία τον ζωτικό πυρήνα του φασισμού, την αντιπολιτική απανθρωπιά και τη σταδιοποίηση της βαρβαρότητας. Οι τίτλοι και των τριών μερών (*Η αδελφοσύνη ως η μόνη απάντηση στη βία*, *Οι δικές μας ζωές και οι ζωές των άλλων*, *Στο βάθος κάθε βίας αχνοφέγγει…*) προέκυψαν μέσα από τα ίδια τα κείμενα κάθε ενότητας. Το κείμενο του Περικλή Κοροβέση γράφτηκε ως πρόλογος του όλου εγχειρήματος και ως τέτοιο προτάσσεται στο βιβλίο.

Τέλος, ο χρόνος που γεννήθηκε η έκδοση ήταν πολλαπλά (και περίπου αναπόφευκτα) στιγματισμένος από τις αλλεπάλληλες δολοφονίες που έγιναν στην Αθήνα την άνοιξη του 2010: του 15χρονου Χαμί Νατζάφι (στις 28.4.2010) και των τριών υπαλλήλων της Μαρφίν (της Παρασκευής Ζούλια, της εγκύου Αγγελικής Παπαθανασοπούλου και του Επαμεινώντα Τσακάλη στις 5.5.2010). Προφανώς οι αναφορές σε αυτούς τους φόνους είναι πολλές μέσα στο βιβλίο – εξάλλου, αρκετά κείμενα είναι δημόσιες τοποθετήσεις που γράφτηκαν με αφορμή εκείνους τους φόνους. Ωστόσο, δεν πρέπει να έχουμε αυταπάτες: η πολιτική βία θα συνεχιστεί, οι δοξολογίες του φόνου θα πληθαίνουν, η ανοχή/συνενοχή θα εξακολουθεί όλο και πιο ανυπόφορη (και τα αμείλικτα γεγονότα το επιβεβαιώνουν: ενώ συγκροτούνταν η παρούσα έκδοση, κατά τη διάρκεια του Ιουνίου και του Ιουλίου του 2010, ομάδες δολοφόνων σκότωσαν τον υπασπιστή της αστυνομίας Γιώργο Βασιλάκη και τον δημοσιογράφο Σωκράτη Γκιόλια, ενώ η φονική και τρομοκρατική κρατική βία κατά των μεταναστών συνεχίζεται κόντρα σε κάθε ανθρώπινη αξία). Έτσι ο αναγνώστης, όταν διαβάζει τα ονόματα των συγκεκριμένων νεκρών, ας προσπαθήσει να βάζει πλάι τους και τα άλλα, προηγούμενα και μεταγενέστερα (μα πάντοτε *δικά του*), θύματα της πολιτικής βίας, όποια μορφή κι αν έχει αυτή, όποιο σύμβολο τρόμου κι αν τη συνοδεύει. Εξάλλου, για καθέναν που χάνεται, η καμπάνα χτυπάει πάντοτε *για σένα* – δηλαδή για όλους μας.

Γ. Ευαγγέλου, Θ. Πολλάτος, Θ. Τριαρίδης
Βερολίνο, Αθήνα, Θεσσαλονίκη – Αύγουστος 2010

Περικλής Κοροβέσης

Τι είναι εν τέλει η πολιτική βία;

(μια εισαγωγή)

Υπάρχει δικαιολογημένη επαναστατική βία ή η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική;

Στο παρόν βιβλίο έχουμε είκοσι δύο διαφορετικές προσεγγίσεις από αντίστοιχους μελετητές του φαινομένου, όχι απαραίτητα πανεπιστημιακούς, αλλά ακτιβιστές με πλούσια κοινωνική δράση. Κάποιοι έχουν και σημαντικό πνευματικό έργο. Όλοι τους υπήρξαν παρόντες στους κοινωνικούς αγώνες και ο χρόνος θητείας τους είναι διαφορετικός, ανάλογα με την ηλικία τους. Οι περισσότεροι είναι νέοι. Κι αυτό μας δίνει τη δυνατότητα να καταλάβουμε πώς σκέφτεται η νέα γενιά. Ή με μια πιο ακριβή διατύπωση: τι σκέψη έχει παράξει αυτή η γενιά, άσχετα αν τα κείμενα αυτά αποτελούν δείγμα έργου μιας μειοψηφίας της.

Η βία έχει πολλές μορφές, που όλες αποσκοπούν στην εξόντωση της ζωής. Βία είναι ο πόλεμος, αλλά βία είναι –και σε καιρό ειρήνης– ο θάνατος εκατομμυρίων ανθρώπων από την πείνα, κι όχι μόνο στον λεγόμενο τρίτο κόσμο. Η βία συχνά δεν εμφανίζεται με το όνομά της, αλλά σαν κάποιο φυσικό φαινόμενο που πρέπει να το δεχτούμε γιατί δεν μπορούμε να κάνουμε αλλιώς. Η ανεργία, η έλλειψη κατοικίας, ο αναλφαβητισμός, ανεπαρκής ή καθόλου ιατροφαρμακευτική φροντίδα, η ανυπαρξία πόσιμου νερού, η αδυνατότητα μετακίνησης (η μετανάστευση, που έχει δώσει μέχρι σήμερα περίπου 14.000 νεκρούς μόνο στην Ευρώπη) είναι μερικές από τις μορφές βίας που κατά κανόνα μετονομάζεται σε κάτι άλλο.

Αλλά ακόμη κι εκεί όπου υπάρχει ένοπλη βία, πόλεμοι

μεταξύ κρατών ή εμφύλιοι ή ακόμα και θρησκευτικοί πόλεμοι, η βία πάντα ανήκει στην άλλη πλευρά. Η δικιά μας πάντα υπηρετεί κάποιο υψηλό ιδανικό, και ως εκ τούτου δεν είναι βία. Όλες, δε, οι εθνοκαθάρσεις και οι γενοκτονίες ποτέ δεν ήταν σφαγές, αλλά υπεράσπιση της καθαρότητας της φυλής ή του έθνους. Κι οι αιματηρές καταστολές των κινημάτων των δύο προηγούμενων αιώνων ήταν απλώς μια αποκατάσταση της τάξης.

Θα μπορούσαμε να λέγαμε πως η βία είναι συστατικό στοιχείο των κοινωνιών όπου ζούμε και απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωσή τους;

Αν πάρουμε σαν δεδομένο πως σχεδόν κάθε χώρα του πλανήτη μας κυβερνιέται από μια μικρή μειοψηφία που έχει συσσωρεύσει αμύθητο πλούτο, αφήνοντας τη συντριπτική πλειοψηφία του λαού στην ένδεια και την εξαθλίωση, είναι λογικό να διαθέτει όλες τις απαραίτητες δυνάμεις καταστολής (στρατό, αστυνομία, σεκιουριτάδες, παρακρατικούς) για να προστατέψουν την περιουσία της (ωραίο όνομα για τα προϊόντα κλοπής που προστατεύονται από το κάθε σύνταγμα). Οι άρχοντες της γης ξέρουν πως οι ανισότητες δεν δημιουργούν ισορροπίες, αλλά ανισορροπίες. Και αυτό αποτελεί μια διαρκή απειλή για αυτούς. Για αυτό αποθηκεύουν τεράστιες δυνάμεις βίας, που είναι έτοιμες να χρησιμοποιηθούν ανά πάσα στιγμή.

Αλλά η καταστολή διαρκεί για μια μάλλον σύντομη περίοδο, δεδομένου του άνισου συσχετισμού δυνάμεων. Τι γίνεται όμως όταν δεν υπάρχει καταστολή;

Η κυρίαρχη ιδεολογία μεταγγίζεται στις μεγάλες μάζες, που πείθονται πως αυτή είναι η πραγματική τάξη του κόσμου και οι ίδιες δεν μπορούν να καταφέρουν τίποτε.

Η χριστιανική θρησκεία, από τη στιγμή που γίνεται κρατική θρησκεία, γίνεται και ιδεολογία του κράτους. Και από εδώ και μπρος δεν έχεις να τα βάλεις με το μονάρχη, αλλά με τον ίδιο το θεό, μια και ο μονάρχης βρίσκεται στη θέση του «ελέω θεού». Δηλαδή, ο μονάρχης είχε το θεό «μπάρμπα στη Κορώνη» και τον διόρισε. Και ως εκ τούτου, ο πιστός στο θεό πρέπει να είναι πιστός και στο μονάρχη.

Σήμερα, παρά την τεράστια δύναμη που έχει η εκκλησία, δεν μπορεί να παίξει τον ίδιο ρόλο που έπαιζε πριν από τις αστικές επαναστάσεις. Έχει όμως διαμορφωθεί μια νέα θρησκεία που

έχει καλύτερα αποτελέσματα. Η τηλεόραση, που προπαγανδίζει έναν καταναλωτικό παράδεισο και μετατρέπει τον πολίτη σε καταναλωτή. Ο καταναλωτής θεωρεί τον εαυτό του έναν εν δυνάμει καπιταλιστή. Θέλει να αγοράσει ένα σπίτι σαν κι αυτά που βλέπει στα περιοδικά. Ένα αυτοκίνητο πρωτοκλασάτο. Πιστεύει πως θα πλουτίσει εύκολα αν παίξει τις οικονομίες του στο Χρηματιστήριο. Και όλες αυτές οι ψευδαισθήσεις θα χαθούν όταν χάσει τα λεφτά του στον τζόγο, του πάρουν πίσω το σπίτι και το αυτοκίνητο και βρεθεί υπερχρεωμένος στο δρόμο. Αλλά μέχρι αυτή τη στιγμή υπηρέτησε πιστά το σύστημα.

Βία και κράτος

Η βία είναι επινόηση του κράτους και της εξουσίας. Δεν πρέπει να τη συγχέουμε με τη βία της φύσης. Η βία της φύσης είναι μια διατροφική αλυσίδα. Και η διαφορά που έχουμε με τα ζώα είναι πως εμείς τρώμε το κρέας μαγειρεμένο κι αυτά το τρώνε ωμό. Επιπλέον, τα ζώα τρώνε αυτό που τους χρειάζεται για να ζήσουν, ενώ εμείς καταναλώνουμε και αυτά που δεν μας χρειάζονται για να ζήσουμε. Άρα, οποιαδήποτε αναφορά στη βία σαν ένα φυσικό χαρακτηριστικό του ανθρώπου, μια που και εμείς είμαστε μέρος της φύσης, είναι παραλογισμός. Σίγουρα ο άνθρωπος έχει μέσα του και τον Χριστό και τον Χίτλερ. Μπορεί να αγιάσει και μπορεί να κάνει μαζικά εγκλήματα, ακόμα και αν η τύχη του πολέμου έχει κριθεί (Χιροσίμα, Ναγκασάκι). Αν ο Κρο-Μανιόν επικράτησε του Νεάντερταλ, ήταν γιατί χρησιμοποίησε τη γλώσσα και τα σύμβολα. Δηλαδή, βρήκε έναν τρόπο επικοινωνίας που έχει μέσα της το επιχείρημα και τη συνδιαλλαγή. Η βία είναι ακριβώς το αντίθετο. Επιβάλλεται χωρίς επιχείρημα. Και αυτή είναι η λειτουργία της εξουσίας.

Εξουσία-κράτος-βία είναι μια ίδια ενότητα. Πώς ανατρέπεται αυτό;

Μέχρι τώρα, όπως προκύπτει από την ιστορία, έχουμε δύο δρόμους. Ο ένας είναι με βίαιη επανάσταση και ο άλλος είναι με διάβρωση. Όπου ανατράπηκε βίαια το κράτος, η εξουσία και η βία δεν έφυγαν, απλώς άλλαξαν διαχειριστή. Και όπου ο φορέας της επανάστασης είχε ένα κυρίαρχο κόμμα, τότε είχαμε νίκη του ολοκληρωτισμού, που στο όνομα της επανάστασης και της υπεράσπισής της έφερνε ένα δεσποτισμό χειρότερο από τον προ-

ηγούμενο. Η διάβρωση είναι να χτίζεις τη νέα κοινωνία μέσα στην παλιά. Ένα καλό παράδειγμα είναι οι σοσιαλδημοκράτες της Σουηδίας, που έχτισαν όλη την υποδομή του κοινωνικού κράτους, όπως και δίκτυα λαϊκής παιδείας και υγείας, πολύ πριν αναλάβουν την εξουσία. Οι σοσιαλδημοκράτες δούλευαν περίπου εβδομήντα χρόνια στην κοινωνία, χτίζοντας τις λαϊκές υποδομές, και δημιούργησαν τεράστια κινήματα αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας. Και όταν ανέλαβαν την εξουσία, «κρατικοποίησαν» αυτό το κίνημα και αποκεί άρχισε η παρακμή του. Το κράτος πάντα είναι σημάδι ταξικής εξουσίας. Και το ερώτημα αν πρέπει να υπάρχει, υπαρκτό.

Κάποιος θα μπορούσε να απορρίψει αυτές τις σκέψεις ως ρεφορμιστικές και καθόλου επαναστατικές. Ας θυμηθούμε: Η Καμπότζη και το Βιετνάμ είναι οι δύο μοναδικές χώρες που νίκησαν ένοπλα τον ιμπεριαλισμό των ΗΠΑ. Οι αρχές του Πολ Ποτ είχαν ένα επαναστατικό όραμα: απόλυτη ισότητα, κατάργηση του κέρδους και του χρήματος, επιστροφή της παραγωγής στον πρωτογενή τομέα και άλλα τέτοια ωραία πράγματα. Αλλά για να τα κάνει να συμβούν όλα αυτά, σφαγίασε περίπου το ένα τρίτο του πληθυσμού της Καμπότζης κι έριξε τη χώρα στην απόλυτη φτώχεια (οι αξιωματούχοι του καθεστώτος δικάζονται ακόμα για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας).

Μια τέτοια επανάσταση είναι το ίδιο μισητή όσο και μια φασιστική δικτατορία. Ο Παπαδόπουλος έλεγε το πραξικόπημά του επανάσταση. Οι αλλαγές στην κοινωνία γίνονται πρωτίστως στις συνειδήσεις. Κι από τη στιγμή που αρχίζουμε να βλέπουμε τα πράγματα διαφορετικά –και με τη δικιά μας ελεύθερη βούληση– στρατευόμαστε σε έναν κοινωνικό ακτιβισμό που θα δώσει καρπούς όταν οι συνθήκες ωριμάσουν.

Βεβαίως, η Ιστορία δεν προχωράει με μέτρο τη ζωή ενός ανθρώπου. Και είναι ευθέως ανάλογη με τις συνειδήσεις της συντριπτικής πλειοψηφίας ενός λαού. Και όσο κυριαρχεί η τηλεοπτική συνείδηση, η επανάσταση μεταφέρεται στο μέλλον. Και δυστυχώς, η Ιστορία δεν είναι αυτοκίνητο για να παίρνει επιτάχυνση. Κινείται με τους ρυθμούς που της επιβάλλουν οι μάζες. Και όσο αυτές παραμένουν σε αδράνεια, βρίσκεται κι αυτή σε αδράνεια.

Παρόλα αυτά τα στοιχειώδη για κάποιον πολιτικά σκε-

πτόμενο άνθρωπο, βρέθηκαν ομάδες που θέλησαν να επιταχύνουν την Ιστορία. Ο Χορστ Μάλερ ήταν ένας από αυτούς. Αυτό το επιφανές μέλος της «Φράξιας Κόκκινος Στρατός - RAF» θεωρούσε την εργατική τάξη της Δυτικής Γερμανίας τελείως παθητική και διεφθαρμένη, και ως εκ τούτου ήταν αδύνατο να απελευθερωθεί από μόνη της. Οι εργάτες ήταν κατατρομαγμένα γουρούνια, μαζί με το σύνολο της Αριστεράς. Και μαζί με τους συντρόφους του, πίστεψαν πως με κάποιες δολοφονίες και κάποιους δυναμίτες θα την απελευθέρωναν. Αντίστοιχες αντιλήψεις και δράσεις υπήρχαν και σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Το ενδιαφέρον με τον Μάλερ ήταν πως, μόλις βγήκε από τη φυλακή, άλλαξε το μπολσεβίκικο κοστούμι του και φόρεσε το ναζιστικό. Σήμερα είναι ηγετικό στέλεχος των νεοναζί.

Άλλαξε ο Μάλερ πολιτικές αντιλήψεις, όπως τον κατηγόρησαν, ή απλώς παρέμεινε συνεπής στις απόψεις του και ήταν πάντα ναζί; Κατά την άποψή μου, μια ναζιστική ή φασιστική αντίληψη δεν είναι απαραίτητο να έχει την αντίστοιχη ιδεολογική αναφορά. Μπορεί να εκφράζεται μέσα από ένα θρησκευτικό κίνημα. Ακόμα μπορεί να εκφραστεί και από το οποιοδήποτε πολιτικό κίνημα, δεξιό, κεντρώο, αριστερό, αλλά ακόμα και αναρχικό. Σ' αυτήν την αντίληψη υπάρχουν μερικά σταθερά χαρακτηριστικά που μπορούμε να τα κατονομάσουμε:

– Οι μάζες βρίσκονται σε λήθαργο και παρακμή και από μόνες τους δεν μπορούν να κάνουν τίποτε. Είναι πρόβατα και χρειάζονται έναν τσοπάνη (χριστιανική προσέγγιση, ποίμνιο και ποιμένας).΄Εχουν ανάγκη από έναν μεσσία-αρχηγό που θα τους οδηγήσει στην απελευθέρωσή τους, αφού πρώτα υποταγούν τυφλά στον αρχηγό (Χίτλερ, Μουσολίνι και, από την άλλη πλευρά του καθρέπτη, Στάλιν, Μάο και όχι μόνο). Το ρόλο του μεσσία μπορούν να παίξουν και οι λεγόμενες πρωτοποριακές ομάδες, που θεωρούν τον εαυτό τους εκπρόσωπο του λαού, άσχετα αν δεν έχουν καμιά σχέση μαζί του.

– Στο σημείο, λοιπόν, που όλοι αυτοί είναι ανώτεροι από τους άλλους, είτε σαν φυλή ή πρωτοπορία είτε σαν ποιμένες-αρχηγοί και φίρερ, αναγκαστικά δεν μπορεί να υπάρξει ισότητα. Οι άλλοι είναι υποδεέστεροι. Άρα, το μόνο που έχουν να κάνουν οι «κατώτεροι» είναι ή να ακολουθήσουν τυφλά τους αρχηγούς ή να θεωρηθούν εχθροί, στο σημείο που δεν υποτάσσονται στην

ανώτερη αλήθεια.

– Όταν κάποιος από μας πατάει μια κατσαρίδα, ποτέ δεν σκέφτεται ότι σκοτώνει μια ζωή. Και όταν οι άνθρωποι, στα μάτια των ανωτέρων, έχουν τα ίδια δικαιώματα με τις κατσαρίδες, η ανθρώπινη ζωή δεν έχει καμία σημασία. Για αυτό είναι εύκολη η βία. Άνθρωποι είναι μόνο όσοι είναι δικοί μας. Οι υπόλοιποι βαπτίζονται εχθροί. Και η βία, από εργαλείο, γίνεται αξία και δημιουργεί τον σίριαλ κίλερ, είτε με πολιτική αναφορά είτε όχι.

– Υπάρχει πάντα μια αναφορά που δεν μπαίνει ποτέ σε αμφισβήτηση. Και αυτή μπορεί να είναι θρησκευτική-μεταφυσική, μπορεί να είναι εθνική ιδέα, μπορεί να είναι φυλετική, και ακόμα μπορεί να είναι επαναστατική-φαντασιακή. Ένα είδος θεατρικού έργου που, για να παιχτεί, απαιτεί ανθρώπινες ζωές.

Όλα τα κινήματα που είχαν αυτά τα χαρακτηριστικά, άσχετα αν κάποτε πήραν την εξουσία ή δεν μπόρεσαν ποτέ να την πλησιάσουν κι έμειναν μικρές περιθωριακές ομάδες κι εξοντώθηκαν, έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό. Δεν είναι κινήματα μαζών, ακόμα και όταν είναι μαζικά, αλλά ένα κρατικό μόρφωμα που χτίζεται μέσα στο κράτος με σκοπό να το αντικαταστήσει. Με άλλα λόγια, ο παράγοντας άνθρωπος είναι απών. Για αυτό και η βία για αυτούς είναι απαραίτητη. Γιατί σκέφτονται σαν κράτος και εξουσία.

Αν ζούσε σήμερα ο Τσε, δεν θα έκανε κανένα αντάρτικο. Θα είχε καταλάβει πως τα ένοπλα κινήματα είναι αδιέξοδα. Δηλαδή, αυτό που κατάλαβαν όλα τα ένοπλα κινήματα στη Λατινική Αμερική, που δεν είχαν καμιά σχέση με τις καρικατούρες των ένοπλων κινημάτων στην Ευρώπη.

Οι Σαντινίστας, που πήραν την εξουσία με τα όπλα το 1979, κατάλαβαν στη συνέχεια πως δεν μπορούσαν να την κρατήσουν με τα όπλα. Και το 1990 κάνουν εκλογές, τις οποίες και χάνουν και αποχωρούν από την εξουσία.

Ο υποδιοικητής Μάρκος των Ζαπατίστας στο Μεξικό ποτέ δεν δήλωσε πως πρέπει να πάρουν την εξουσία με τα όπλα, αλλά πως πρέπει να παλέψουν σε ένα πολιτικό πλαίσιο που θα δημιουργούσε μια αυθεντική δημοκρατία στο Μεξικό, που θα χωρούσε και τα δικαιώματα των ιθαγενών λαών του.

Το μόνο ένοπλο κίνημα που έχει απομείνει στη Λατινική

Αμερική είναι το παραδοσιακό αντάρτικο του FARC, που δεν έχει πραγματικό πρόγραμμα εξουσίας. Αυτοσυντηρείται συχνά με συμμαχίες με τις μαφίες των ναρκωτικών, δημιουργώντας έτσι ένα ανταρτοληστρικό κίνημα που δεν έχει σχέση με τη πολιτική, αλλά με την επιβίωση.

Υποδειγματικές πράξεις και η Ακροδεξιά των ΗΠΑ

Μετά τον γαλλικό Μάη του '68 και το φοιτητικό κίνημα που ξέσπασε σε Ευρώπη και ΗΠΑ περίπου την ίδια περίοδο με εντυπωσιακή ορμή, είχαμε στην ουσία μια πρώτη ουσιαστική ρήξη με τον σοβιετικό κομμουνισμό. Μετά την επικράτηση του μπολσεβίκικου πραξικοπήματος τον Οκτώβρη του 1917, το πολύβουο και πολύχρωμο επαναστατικό κίνημα του 19ου αιώνα πέρασε μέσα από τους αποστακτήρες των μπολσεβίκων, που δημιούργησαν υποκαταστήματα και αντιπροσωπείες σχεδόν σε όλο τον κόσμο, με εργαλείο την Γ΄ Διεθνή. Κυριάρχησαν ιδεολογικά και πολιτικά, εγκαθιστώντας το παγκόσμιο μονοπώλιο της επανάστασης. Η ρήξη με την Κίνα, μετά το θάνατο του Στάλιν, μπορεί να δημιούργησε ένα μαοϊκό κίνημα ανά τον κόσμο, αλλά δεν είχε καλύτερη τύχη από αυτό του τροτσκισμού. Το ένδοξο αναρχικό κίνημα του 19ου αιώνα είχε μια τελευταία αναλαμπή στην Ισπανία, πριν και κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου. Και στη μόνη μορφή που είχε επιζήσει ήταν είτε με τη μορφή του συνδικαλισμού είτε σαν σημαντικές προσφορές διανοουμένων. Και εδώ εμφανίζεται αυτό που αποκαλούμε συμβολικά «γαλλικός Μάης». Γιατί στην ουσία ήταν ένα διεθνές κίνημα, που σ' αυτό μπορούμε να εντάξουμε επίσης και το δικό μας Πολυτεχνείο. Και αυτό το κίνημα φέρνει τα πάνω κάτω.

Κι ανοίγονται πολλές συζητήσεις. Σύμφωνοι όλοι στην απόρριψη του σοβιετικού κομμουνισμού. Αλλά αποκεί και πέρα, τι; Να θυμίσουμε λίγο την εποχή. Αντάρτικα στον Τρίτο κόσμο. Πολιτιστική επανάσταση στην Κίνα. Βιετνάμ και Καμπότζη που προχωρούσαν νικηφόρα με τη δύναμη των όπλων. Κι ανοίγει μια μεγάλη συζήτηση: Ξαναπαίρνουμε τα όπλα στον αναπτυγμένο κόσμο και γινόμαστε η ένοπλη πρωτοπορία ή ενtασσόμαστε στο μαζικό κίνημα και δίνουμε όλη μας την ενέργεια σε αυτήν τη δύναμη; Κάποιοι επέλεξαν την ένοπλη βία σαν υποδειγματική πράξη. Και έτσι είχαμε τη Φράξια Κόκκινος

Στρατός στη Δυτική Γερμανία, την Άμεση Δράση στη Γαλλία, τις Ερυθρές Ταξιαρχίες στην Ιταλία και στην Ελλάδα τη 17 Νοέμβρη. Εκτός από την Ιταλία, όπου οι Ερυθρές Ταξιαρχίες και η Αυτονομία του Νέγκρι είχαν χιλιάδες μέλη και υποστηρικτές, όλες οι υπόλοιπες ομάδες της ένοπλης υποδειγματικής δράσης ήταν ολιγάριθμες.

Η τακτική που επιλέχτηκε ήταν οι δολοφονίες και η νιτρογλυκερίνη, που αναβίωσαν τις χειρότερες στιγμές του αναρχικού κινήματος στο τέλος του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ού. Ο αναρχισμός, από κίνημα ισότητας και δικαιοσύνης, ταυτίζεται με δολοφονικές ενέργειες από τους πολέμιούς του και μέχρι σήμερα δεν έχει μπορέσει να ξεφύγει από αυτήν τη ρετσινιά. Σε αυτό δεν είναι άμοιροι ευθυνών και οι ίδιοι οι αναρχικοί. Δομικά, αυτά τα κινήματα δεν ήταν διαφορετικά από τα ένοπλα ακροδεξιά κινήματα των ΗΠΑ, και ιδιαίτερα από την Κου Κλουξ Κλαν, που χρησιμοποίησε τις ίδιες μεθόδους. Αυτό που άλλαζε ήταν ο στόχος. Στη περίπτωση της Ακροδεξιάς των ΗΠΑ, στόχος ήταν οι μαύροι. Στην περίπτωση των ένοπλων επαναστατικών ομάδων ήταν στελέχη του κατεστημένου, άσχετα αν ήταν ένοχοι ή αθώοι. Και εδώ επικράτησε η φασιστική αντίληψη της συλλογικής ευθύνης. Ξεπέρασαν έτσι και τους ίδιους τους νόμους του κάθε ολοκληρωτικού κράτους. Εκεί κάποια δίκη ή κάποιο στρατοδικείο στηνόταν, έστω και για τα μάτια. Σ' αυτές τις ομάδες δεν χρειαζόταν τίποτα. Αποφάσιζαν ποιος ήταν ο εχθρός και τον εκτελούσαν, ξεπερνώντας και την ίδια τη μαφία στην οποία ποτέ δεν ίσχυσε η συλλογική ευθύνη. Το θύμα πάντοτε ήταν συγκεκριμένο. Στους «δικούς μας επαναστάτες» ισχύει η συλλογική ευθύνη. Και κατά τα πρότυπα των ναζί δημιουργούν «Καλάβρυτα» στο μέτρο του δυνατού. Και εφαρμόζουν την αρχή του «συλλογικού υποσυνείδητου», που σημαίνει πως όλοι είναι ένοχοι.

<u>Μέσα και σκοπός</u>

Αυτό που λέγεται, ότι «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα», στην ουσία σημαίνει πως επιδιώκεις έναν αθέμιτο σκοπό με αθέμιτα μέσα. Και για να δικαιολογήσεις τα αθέμιτά σου μέσα, βαφτίζεις το σκοπό σου θεμιτό, του δίνεις ένα ωραίο όνομα και το ονομάζεις «υψηλό ιδανικό». Κι αποκεί και πέρα, παίρνεις συγχωρο-

χάρτι προκαταβολικά και μπορεί να κάνεις ό,τι θέλεις. Όπου η εξουσία κατακτήθηκε με τα όπλα, κρατήθηκε με τα όπλα, εκτός σπανίων περιπτώσεων, που αυτήν τη φορά στράφηκαν εναντίον των μαζών που έκαναν την επανάσταση. Γιατί, ποτέ και πουθενά, καμία πρωτοπορία δεν έκανε καμιά επανάσταση. Η επανάσταση είναι υπόθεση των μαζών, όταν συνειδητοποιήσουν πως έχουν τη δύναμη να επαναστατήσουν, ανεξάρτητα αν αυτή τους η δύναμη καταλήξει στα χέρια αδίστακτων γραφειοκρατών, που με τη βία της καταστολής αφαιρούν τη δύναμη των μαζών.

Η Hannah Arendt στο βιβλίο της «Περί Βίας» (εκδόσεις Αλεξάνδρεια) κάνει μια σημαντική διάκριση μεταξύ βίας και δύναμης, που σαν έννοιες δεν έχουν καμία σχέση μεταξύ τους. Αν και είναι πολλοί που ταυτίζουν αυτές τις δύο έννοιες, στην ουσία είναι αντίθετες μεταξύ τους. Η βία είναι εργαλείο. Και η Arendt στη μελέτη της μένει έκπληκτη από το γεγονός για το πόσο σπάνια το θέμα της βίας αποτέλεσε αντικείμενο ιδιαίτερης ανάλυσης.

Η βία δεν δημιουργεί δύναμη, αλλά αδυναμία. Και όταν τα μέσα επικρατούν του σκοπού και αυτά είναι βίαια, το προϊόν της βίας έχει ακόμη περισσότερη βία (τσαρισμός-μπολσεβικισμός).

Η δύναμη είναι η άτυπη εξουσία των μαζών, που είτε τη χρησιμοποιούν για τα συμφέροντα των πολλών είτε την παραχωρούν (ή υφαρπάζεται με διάφορα μέσα) σε μια εξουσιαστική ελίτ, από μοναρχία έως εκλεγμένη κοινοβουλευτική κυβέρνηση.

Άρα, η υπόθεση της επανάστασης είναι να γυρίσει η δύναμη εκεί που ανήκει. Κι αυτό αποτελεί το μεγάλο διακύβευμα, όταν οι πολλοί πιστεύουν ότι δεν μπορούν να κάνουν τίποτα. Και ιδού λοιπόν πεδίο δόξης λαμπρό για τους επαναστάτες. Αγώνας για να γυρίσει η δύναμη εκεί που ανήκει.

Γι' αυτό χρειάζονται πολλές παρεμβάσεις, σε πολλά επίπεδα, τόσο στο ατομικό, όσο και στο κοινωνικό. Για μένα, αυτός που θέλει έναν κουβά νερό για να πλύνει τα δόντια του, δεν μπορεί να είναι επαναστάτης, ακόμα και αν διδάσκει οικολογία σε πανεπιστήμιο. Χωρίς προσωπική ηθική, είμαστε όλοι εν δυνάμει εξουσιαστές και γραφειοκράτες, όσο κι αν διακηρύσσουμε το αντίθετο.

Τελικά, για ποιον παράδεισο αγωνιζόμαστε; Για ποια ουτοπία; Για τίποτα από όλα αυτά. Κανείς δεν ήρθε από τον

παράδεισο για να μας πει πώς είναι. Και οι ουτοπίες που πήγαν να χτιστούν γίναν δυστοπίες. Δεν μπορούμε να φανταστούμε καμία μελλοντική κοινωνία αν δεν αρχίσουμε να τη χτίζουμε από τώρα μέσα σ' αυτήν τη κοινωνία. Μπορούμε να δούμε μερικά χαρακτηριστικά: ισότητα, δικαιοσύνη, η παραγωγή του πλούτου να πηγαίνει στην κοινωνία κι όχι στους κερδοσκόπους. Μαζί με πολλά άλλα χαρακτηριστικά, που έχουν διατυπωθεί ανά τους αιώνες από τους μεγάλους στοχαστές που είχαν στόχο τον άνθρωπο και την ευτυχία του.

Προς το παρόν, παλεύουμε για ανθρώπινα δικαιώματα στην κόλαση. Κι αυτό δεν είναι εύκολη δουλειά.

Περικλής Κοροβέσης – Ιούλης 2010

Περικλής Κοροβέσης (Αργοστόλι, 1941). Συγγραφέας, αρθογράφος και ακτιβιστής. Σπούδασε θέατρο με τον Δημήτρη Ροντήρη, σημειολογία με τον Roland Barthes και παρακολούθησε μαθήματα με τον Pierre Vidal Naquet στο Παρίσι. Από μικρή ηλικία μετείχε ενεργά στο δημοκρατικό κίνημα της Αριστεράς. Φυλακίστηκε και εξορίστηκε επί χούντας. Για τα βασανιστήρια που υπέστη, κατέθεσε το 1968 ενώπιον της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου – η έκθεση της Επιτροπής ήταν καταπέλτης για τη Χούντα και τη θηριωδία της και αποσπάσματα της μαρτυρίας κυκλοφόρησαν στις μεγαλύτερες ξένες εφημερίδες. Από τη μαρτυρία αυτή προέκυψε το πρώτο του βιβλίο *Ανθρωποφύλακες*, που εκδόθηκε το 1969 και μεταφράστηκε στα γαλλικά (1969), αγγλικά (1970), σουηδικά (1970), φιλανδικά (1970), νορβηγικά (1973, με επίμετρο του Jim Beckett), τουρκικά (1972 και 1989, με πρόλογο του Ζαν-Πωλ Σαρτρ) καθώς και στα γερμανικά (2001). Υπήρξε βουλευτής του Ελληνικού Κοινοβουλίου (2007-2009) με τον πολιτικό σχηματισμό του Συ.Ριζ.Α. Για δεκαετίες αρθρογραφεί σε εφημερίδες και περιοδικά (Ελευθεροτυπία, Εποχή, Γαλέρα κ.ά.). Εκτός από τους *Ανθρωποφύλακες*, έχει εκδώσει περισσότερα από 15 βιβλία: μυθιστορήματα (*Γύρω από το νησί η θάλασσα*, 1982, *Γυναίκες ευσεβείς του πάθους*, 1995, *Νοσταλγία Μνήμης*, 1999, *Ανεπίδοτοι έρωτες*, 2007), θεατρικά έργα (*Tango Bar*, 1988, *Επιχείρησις Ιουδίθ*, 1992, *Κούκλα από πορσελάνη*, 2004), αφηγήματα (*Κοινός τόπος*, 1976, *Περιγραφή AGCTTGA+TCAACT*, 1980), παραμύθια (*Η συνέλευση των ζώων* 1983, *Ο Γιαννάκης και η Μαρδίτσα*, 1986, *Ατάμ Αλ' Αχ*, 1987), πολιτικά κείμενα (*Εμπορία ειδήσεων*, άρθρα 1979-1990, *Μ' εξακόσιες λέξεις*, άρθρα στην Ελευθεροτυπία 1992-1995, *Τρομοκρατία και άλλα δαιμόνια*, άρθρα στην Ελευθεροτυπία, 2004, *Αριστερή ανακύκλωση*, 2009).

Α. Η αδελφοσύνη ως η μόνη απάντηση στη βία

Τέος Ρόμβος

Ενάντια στην αποκτήνωση

[Το κείμενο αυτό στάλθηκε στην ηλεκτρονική λίστα αλληλογραφίας του συγγραφέα, στις 8 Μαΐου του 2010, ως εισαγωγή σε μια συλλογή επισυναπτόμενων κειμένων καθαρής και απερίφραστης καταδίκης στη δολοφονία των τριών ανθρώπων στην τράπεζα Μαρφίν στην Αθήνα, στις 05.5.2010. Ορισμένα από τα κείμενα αυτά συμπεριλαμβάνονται και στην παρούσα έκδοση.]

Οκτώ Μαΐου Δύο χιλιάδες δέκα

Αγαπητοί φίλοι, σύντροφοι, συνάνθρωποι, διαβάστε τα επισυναπτόμενα κείμενα γραμμένα από διάφορες συλλογικότητες αναρχικών, αντιεξουσιαστών και ατόμων που διαφωνούν με την άσκηση βίας από κάποιους που αυτοανακηρύσσονται «πρωτοπορίες» και την παθητικοποίηση ημών των υπολοίπων.

Κάποτε αυτά όλα ξεκίνησαν σαν έκφραση του αυθόρμητου, ενώ σήμερα τείνουν σε κακέκτυπα μπολσεβίκικης επαναστατικότητας και νετσαγεφικής απόγνωσης.

Αυτοί που σκότωσαν χτες, προχτές, όλοι αυτοί οι σπάστες, οι ισοπεδωτές, το «κόμμα του ένοπλου» όπως αυτοπροσδιορίζονται, στην πραγματικότητα μισούν τη συντροφικότητα, τον έρωτα, τη ζωή, τη δημιουργία, και θέλουν να μας παρασύρουν μαζί τους στο σκότος, στο ζόφο.

Ήρθε ο καιρός να μιλήσουμε ανοιχτά, να αναρωτηθούμε αν τέτοιες πράξεις συνάδουν με τις ιδέες και την ανθρωπιά μας, να προβληματιστούμε και να ξεκαθαρίσουμε αν είμαστε υπέρ της Ζωής ή με το Θάνατο.

Δεν είναι δυνατόν να παρακολουθούμε απαθείς κάποιους

δίπλα μας να καίνε και να σκοτώνουν συνανθρώπους μας, ενώ την ίδια ώρα κάποιοι άλλοι χαχανίζουν και φωτογραφίζουν το γεγονός με τα κινητά τους, αποφαινόμενοι –ελαφρά τη καρδία– ότι καλώς τα παθαίνουν διότι είναι απεργοσπάστες.

Εάν είχα βρεθεί στη Σταδίου εκείνη τη μέρα, θα προτιμούσα να καώ μαζί με τους τρεις αυτούς ανθρώπους, παρά να συνεχίσω να ζω και να ντρέπομαι γιατί δεν αντέδρασα.

Αυτά τα κείμενα αντίστασης που στέλνω, τα προσυπογράφω όλα γιατί τολμούν και εναντιώνονται σε τέτοιου είδους αποκτηνωμένες πρακτικές από τους «ειδικούς της βίας».

Απλά συγκλονισμένος

Τ. Ρόμβος (αναρχικός κι εγώ)

Τέος Ρόμβος (Αθήνα, 1945). Συγγραφέας, μεταφραστής, εκδότης και ακτιβιστής. Μπαρκάρισε στα καράβια το 1961, έζησε κατά διαστήματα στη Λατινική Αμερική, στην Ιαπωνία, στις Ηνωμένες Πολιτείες κι αλλού. Μονιμότερη διαμονή στη Γαλλία (1966-1969), στη Γερμανία (1969-1974 και 1987-1991), στην Αθήνα (1974-1981), στο Κρανίδι Πελοποννήσου (1981-1984), στην Αφρική (1984-1985) και σε όλα τα μεσοδιαστήματα στην Αθήνα. Από το 1993 ζει στην Απάνω Χώρα της Σύρου. Στα χρόνια της Γαλλίας συμμετείχε σε πειραματικές ταινίες, μετά την μεταπολίτευση δημιούργησε το βιβλιοπωλείο *Οκτάπους* και το περιοδικό *Τρύπα*. Εξέδωσε τα βιβλία *Τηλεφυματίωση* (1976), *Τρία φεγγάρια στην πλατεία* (1985), *Πλάνος δρόμος* (1987), *Ασσασίνοι του Βορρά, Δροσουλίτες του Νότου* (1991), *Κείμενο Πάθος* (1995), *Ίχνη* (2002), *Άνθη της πέτρας* (2003), *Κρυφά ταξίδια* (2005), *Πλωτίνος Ροδοκανάκης, ένας Έλληνας αναρχικός* (2006). Συμμετέχει ενεργά στο Δίκτυο Αιγαίου και στο ηλεκτρονικό περιοδικό *Εύπλοια*: http://www.eyploia.gr/

Μιχάλης Μαραγκάκης

Η αδελφοσύνη ως μόνη απάντηση στη βία

Δύο επιστολές και ένα άρθρο για τα αιώνια και αναπάντητα ερωτήματα

Ενθουσιασμός και καταιγισμός ιδεών από την πρό(σ)κληση να γράψουμε όλοι μαζί σε ένα βιβλίο για την πολιτική βία ή απλώς για τη βία ή μάλλον ενάντια στη βία ή καλύτερα για τη μη βία. Ένα βιβλίο που να μπορέσει, αν δεν απαντήσει πειστικά, να αποκαλύψει τουλάχιστον το βαρύ πέπλο ανοίγοντας ή επαναφέροντας το διάλογο για την ιστορία, τη φύση, τις μορφές, τα αποτελέσματα και το μέλλον της βίας σε σχέση με το μέλλον μας και αναπόσπαστα το μέλλον του πολιτισμού και της αληθινής ζωής, αν ακόμα αυτές οι λέξεις έχουν νόημα.

Μπορούμε, αλήθεια; Είμαστε έτοιμοι να απαντήσουμε και ικανοί να συμφωνήσουμε;

Τι είναι η βία;

Ποιο το αίτιο γέννησής της;

Μπορεί να είναι αποδεκτή;

Είναι πάντα καταδικαστέα;

Υπάρχει όριο ανοχής στη βία;

Είναι αναπόσπαστο κομμάτι της φύσης μας ή επίκτητο κοινωνικό χαρακτηριστικό;

Είναι η βία εργαλείο πολιτικής επιβολής, χειραγώγησης και εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο ή εργαλείο κοινωνικής και πνευματικής απελευθέρωσής του;

Υπάρχει δίκαιη βία;

Είναι η βία δύναμη ή αδυναμία;

Υπάρχει ουσιαστική και ποιοτική διαφορά μεταξύ

επιθετικής και αμυντικής βίας;

Είναι ή δεν είναι τελικά η μορφοποίηση ή εξωτερίκευση του εσωτερικού ψυχικού και πνευματικού μας κόσμου;

Μπορεί η βία να παραβιάζει ή αντίστοιχα να υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες;

Ο σκοπός αγιάζει τη βία;

Γιατί σχεδόν πάντα η ανθρώπινη ιστορία ταυτίζεται με την ιστορία της βίας;

Δικαιολογείται η επαναστατική βία;

Η βία καταστέλλει τη βία ή γεννά πάντα περισσότερη βία;

Τι αληθινά κρύβεται πίσω από την τυφλή βία;

Η ωμή βία είναι η αδικαιολόγητη βία;

Η θρησκευτική βία είναι θρησκευτική;

Διδάσκεται και διδάσκει η βία; Τι διδάσκει;

Μπορεί να υποχωρήσει η βία; Χρειάζεται κάτι να γεμίσει το κενό που αφήνει;

Είναι αυτονόητες για όλους μας οι απαντήσεις σε όλα αυτά; Και πώς να απαντήσω εγώ ο έρημος σε όλα αυτά με τρόπο βιωματικό, όπως δεσμεύτηκα;

Σε αυτή τη συγχρονία, και ως συμβολή σε αυτήν την προσπάθεια, επανήλθαν στη μνήμη μου και ανέσυρα από τα συρτάρια μου δύο επιστολές και ένα άρθρο. Μια επιστολή του 2007 προς την τουρκική κυβέρνηση για την άμεση απελευθέρωση του φυλακισμένου τούρκου αντιρρησία συνείδησης Χαλίλ Σαβντά και μια του 2008 προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως για την υποστήριξη, το σεβασμό και την υπεράσπιση του αγώνα μας να πράττουμε κατά πώς ορίζει η συνείδησή μας. Το άρθρο μου στη μνήμη της δολοφονίας του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Τα Νέα της Λευκάδας* το 2008.

Πιστεύω πως η άρνηση της βίας προϋποθέτει να μην αναγνωρίζεις ποτέ και πουθενά και σε κανέναν εχθρούς, αλλά να αντικρίζεις πάντοτε, παντού και σε όλους μόνον αδέλφια. Να μην παγιδεύεσαι από τον πλανημένο που ορθώνεται πάνοπλος και απειλητικός απέναντί σου, αλλά να βλέπεις τους πάντες σαν αδέλφια που πρέπει να υπερασπίσεις, να πείσεις, να μοιραστείς και να απολαύσεις μαζί τους, έστω κι αν αυτό χρειαστεί να γίνει σαν συνέχεια μιας δική σου θυσίας.

***

Ανοιχτή επιστολή του αντιρρησία συνείδησης Μιχάλη Μαραγκάκη στις 11.03.2007

Κύριε Πρόεδρε της Τουρκικής Δημοκρατίας,
Κύριε Πρωθυπουργέ,
Κύριε Υπουργέ της Εθνικής Άμυνας,
Κύριοι Στρατοδίκες,

Με μεγάλη θλίψη και αγωνία για τη μακρόχρονη ταλαιπωρία, τους εκφοβισμούς, την κακοποίηση και το βασανισμό, κατά το χρόνο κράτησής του, του αντιρρησία συνείδησης Χαλίλ Σαβντά, καθώς και για τις συνεχιζόμενες διώξεις του για την ίδια πράξη με διαφορετικό κατηγορητήριο, σας απευθύνω έκκληση να δείξετε την πρέπουσα προσοχή και να συμβάλετε αποφασιστικά στη δικαίωση του φυλακισμένου αντιρρησία συνείδησης που δικάζεται την Πέμπτη 15 Μαρτίου στο Στρατοδικείο.

Εσείς, που έχετε την ευθύνη διακυβέρνησης της χώρας σας, γνωρίζετε καλύτερα από όλους μας πως σήμερα ολόκληρος ο κόσμος υποφέρει από τη βία, το θάνατο, τη θλίψη, τον πόνο και τις καταστροφές που προκαλούν οι πόλεμοι, καθώς και από τις παραβιάσεις βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών. Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια τσαλακώνεται, το δικαίωμα να ζεις αντικαταστάθηκε από το δικαίωμα να σκοτώνεις, οι κόποι μας σπαταλιώνται σε ατελείωτους εξοπλισμούς, λαοί που μπορούν να ζήσουν ένα καλύτερο αύριο διχάζονται, και ζούμε μέσα στην αβεβαιότητα και στο φόβο για το μέλλον και για το μέλλον των παιδιών μας.

Μέσα σε αυτήν την πραγματικότητα του απέραντου πόνου που απλώνεται παγκόσμια, έχετε την τύχη ένας νέος άνθρωπος, ένας ενεργός πολίτης και άξιος συμπατριώτης σας, να βρίσκει το κουράγιο και τη δύναμη να υψώνει το ανάστημά του και να φωνάζει σε όλους μας ότι υπάρχει και άλλος δρόμος, μια άλλη επιλογή για ένα καλύτερο αύριο.

Και βέβαια δεν είναι μόνος του! Εκατοντάδες ενεργοί πολίτες και στην Ελλάδα και στην Τουρκία, εκατοντάδες χιλιάδες σε όλο τον κόσμο, βαδίζουμε τον ίδιο δρόμο και στεκόμαστε δίπλα του διαμορφώνοντας τις συνθήκες για έναν ειρηνικό κόσμο τού αύριο.

Αυτό το χρέος απέναντι στους λαούς μας και το μέλλον τους με οδήγησαν πριν 20 χρόνια να αρνηθώ τη συμμετοχή μου σε κάθε στρατιωτικό μηχανισμό βίας και πολέμου, με αποτέλεσμα να παραμείνω 20 μήνες στις ελληνικές στρατιωτικές φυλακές, διεκδικώντας δίκαιη νομοθετική ρύθμιση στο δικαίωμά μας να αρνούμαστε τον πόλεμο, με το θάνατο και την καταστροφή που σκορπίζει.

Έτσι σήμερα, σαν ενεργός πολίτης, σαν πατέρας πέντε παιδιών που θέλω να ζήσουν χωρίς πολέμους, αλλά και σαν εκπαιδευτικός που θέλω κανείς μαθητής μου να μην ζήσει την φρίκη του πολέμου, αισθάνομαι να μοιράζομαι με τον τούρκο αδελφό μου αγωνιστή αντιρρησία συνείδησης Χαλίλ Σαβντά αυτόν τον ωραίο αγώνα. Έναν αγώνα αναζήτησης αληθινής ειρήνης και ευημερίας των δύο λαών μας, με κατανόηση και συνεργασία, που οδηγεί στη συναδέλφωσή μας, μακριά από την αυτοκαταστροφική ανάπτυξη των εξοπλισμών, τη στρατιωτικοποίηση της κοινωνίας μας, τις ισορροπίες τρόμου, το αβέβαιο μέλλον.

Δεν δικαιωνόμαστε, αλήθεια, και οι δύο, εάν αναλογιστεί κανείς τι συνέβη ή τι συμβαίνει σήμερα στο Αφγανιστάν, στο Ιράκ, στο Σουδάν και σ' όλη τη Μέση Ανατολή;

Ζητώ, λοιπόν, στο όνομα της ειρήνης και της φιλίας των δύο λαών μας να αφήσετε ελεύθερο να πράττει κατά πώς ορίζει η καρδιά και η συνείδησή του τον φίλο μου αντιρρησία συνείδησης Χαλίλ Σαβντά και να κάνετε γρήγορα τις αναγκαίες νομοθετικές ρυθμίσεις αναγνώρισης του δικαιώματος της αντίρρησης συνείδησης. Έχει ανάγκη η χώρα σας τέτοιους άξιους και θαρραλέους πολίτες και η αναγνώριση του δικαιώματος της αντίρρησης συνείδησης θα είναι ένα πραγματικά μεγάλο βήμα να βρεθεί ο λαός σας ενωμένος με τις αξίες και τους στόχους όλων των άλλων ευρωπαϊκών λαών, με τους οποίους θα μοιραστεί το μέλλον.

Μιχάλης Μαραγκάκης, αντιρρησίας συνείδησης

***

**Ανοιχτή επιστολή
του αντιρρησία συνείδησης Μιχάλη Μαραγκάκη
προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως
το 2008.**

Παναγιότατε,

Ονομάζομαι Μιχαήλ Μαραγκάκης [...] Το 1986 αισθάνθηκα την ευθύνη να αρνηθώ τη συμμετοχή μου στις στρατιωτικές ένοπλες δυνάμεις της χώρας μου, αποκηρύσσοντας τη βία και τον πόλεμο ως μέσο επίλυσης προβλημάτων μεταξύ γειτονικών κρατών που διαμορφώνουν ανταγωνιστικά και εχθρικά τη σχέση των λαών τους.

Θεωρώ ότι κάθε πόλεμος είναι εμφύλιος πόλεμος και οι στρατοί η πιο σύγχρονη μορφή δουλείας και εκπαίδευσης στη βία. Είναι ακόμα εργαλείο του αρχέκακου και μοναδικού εχθρού μας για την παγίδευση, το βασανισμό, την καταστροφή του ανθρώπου και όλης της δημιουργίας. Τα όποια προβλήματα υπάρχουν στη σχάση γειτονικών κρατών, αλλά και η αδυναμία λύσης τους είναι καρπός της αποστασίας του γένους μας από το θέλημα του πανάγαθου Κυρίου και Δημιουργού. Η συμμετοχή στον πόλεμο είναι πάντα κακό και ο πόλεμος πάντα αμαρτία. Δεν αρκεί η καθαρότητα των κινήτρων που προβάλλονται για να καθαγιαστεί ο πόλεμος. Ο πόλεμος δεν καθαγιάζεται ποτέ. Στο Ιράκ, στο Αφγανιστάν, στην Παλαιστίνη και σε κάθε σημείο του πλανήτη όπου αναπτύσσεται η βία του πολέμου. Η ιδιότητα του χριστιανού, αφενός, και του πολεμιστή, αφετέρου, είναι ασυμβίβαστες. Δεν υπάρχουν ιεροί πόλεμοι. [...]

Οι Τούρκοι και οι πρόσφατα εμφανιζόμενοι στην κατεχόμενη βόρεια Κύπρο, τουρκοκύπριοι ή μη, αντιρρησίες συνείδησης αντιμετωπίζουν επώδυνες πιέσεις, εκφοβισμούς, διώξεις, μακρόχρονες φυλακίσεις, βιαιοπραγίες και κοινωνική απομόνωση. [...]

Με τη σοφία και τη διάκριση της Παναγιότητάς Σας,

μπορείτε να κατανοήσετε και να εκτιμήσετε τα κίνητρα, τις προτάσεις και τις ανάγκες του ελπιδοφόρου κινήματος των αντιρρησιών συνείδησης και τη σημασία του στον κόσμο μας που καταρρέει από τη βία, τον πόλεμο, την εκμετάλλευση, το διχασμό των ανθρώπων.

Περιμένουμε κατά το κύρος, τον ποιμαντικό ρόλο του Οικουμενικού Πατριαρχικού θρόνου που επαξίως επιμελείσθε να υπερασπίσετε, κατά πώς μας δίδαξε ο πολυεύσπλαχνος και φιλάνθρωπος Κύριός μας και κατά τον σωτηριολογικό χαρακτήρα της Ορθόδοξης Ανατολικής εκκλησίας μας, την ανάγκη σεβασμού της ελευθερίας να πράττουμε κατά πώς ορίζει η συνείδησή μας. Είμαστε κληρονόμοι αμέτρητων αγίων και μαρτύρων της εκκλησίας μας που αρνήθηκαν τη βία, τις στρατιωτικές υπηρεσίες, και έπραξαν ως όριζε η συνείδησή τους. Ως Χριστιανοί!

Μιχάλης Μαραγκάκης, αντιρρησίας συνείδησης

***

Κανένα κενό στα ανθρώπινα δικαιώματα, καθόλου έδαφος στη βία

Η τραγική δολοφονία του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου μάς συγκλόνισε όλους, ήταν σαν να δολοφονήθηκε το δικό μας παιδί, ο συμμαθητής μας, ο γείτονάς μας. Τον Δεκέμβρη του 2008 ξεχείλισε η οργή, δεν αντιμετωπίστηκαν όσα δημιουργούν μια εκρηκτική κατάσταση στην κοινωνία και –κυρίως μεταξύ των νέων ανθρώπων που νιώθουν όλο και περισσότερο ότι χάνεται η ελπίδα– και τελικά η βία επισκίασε τις κινητοποιήσεις. Η δολοφονία του Αλέξανδρου άνοιξε το καπάκι και ελευθέρωσε την κοινωνική βία που συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Είναι χρέος όλων μας, των πολιτικών κομμάτων, των γονέων, των εκπαιδευτικών και όλων των κοινωνικών φορέων, να αναζητήσουμε με νηφαλιότητα τους τρόπους που θα δι-

ασφαλίσουν ότι δεν θα ξανα-υπάρξει αστυνομική αυθαιρεσία και ατιμωρησία, δεν θα ξανασυμβεί ποτέ τέτοιος θάνατος και δεν θα ανατροφοδοτείται με πράξεις αντεκδίκησης –και μάλιστα τυφλές– ο αδιέξοδος δρόμος της βίας. Είναι ανάγκη να μετατρέψουμε τα αισθήματα οργής που κυριαρχούν στην νεολαία σε ένα κίνημα για πολιτικές και θεσμικές αλλαγές που θα ενδυναμώσουν την κουλτούρα της μη βίας και τη δημοκρατία. Στόχος είναι να απομονωθούν οι θύλακες βίας που πυροδοτούν εντάσεις, τόσο εντός του κρατικού κατασταλτικού μηχανισμού, όσο και στην κοινωνία.

Ο όλος χειρισμός της δολοφονίας του Αλέξανδρου από την τότε κυβέρνηση έριξε λάδι στη φωτιά. Η ανάληψη των πολιτικών ευθυνών και ίσως η παραίτηση του υπεύθυνου υπουργού θα μπορούσε να είναι το πρώτο βήμα για να εκτονωθεί σταδιακά η οργή και η κλιμάκωση της βίας. Η τότε κυβέρνηση δεν το επέλεξε. Δεν υπήρξε μια ουσιαστική, δημοκρατική συζήτηση, ούτε πολιτικά συμπεράσματα, τόσο σε σχέση με τη δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, όσο και για τους λόγους που οι κινητοποιήσεις επισκιάστηκαν από τη βία – και κυρίως για το πως θα αναπτυχθεί μια κουλτούρα και πολιτικές συμμετοχής των νέων ανθρώπων στη διαμόρφωση των εξελίξεων που τους αφορούν. Παράλληλα, όμως, ένα αξιοπρόσεκτο κομμάτι των νέων και της κοινωνίας με καθιστικές διαμαρτυρίες και μη βίαιες κινητοποιήσεις προσπάθησε να μιλήσει για την ίδια την ποιότητα της δημοκρατίας που είχε πληγεί από τη σφαίρα του ειδικού φρουρού.

Όλο και περισσότεροι πολίτες είναι αντίθετοι με τη χρήση βίας από όπου κι αν ασκείται, με όποια δικαιολογία και αν επιδιώκεται να δικαιολογηθεί, ιδιαίτερα σήμερα που βρισκόμαστε σε μια βαθιά πολλαπλή κρίση, κοινωνική, πολιτισμική, οικονομική και περιβαλλοντική.

Η βία βρίσκεται στις ίδιες τις αξίες και την κουλτούρα που, με ευθύνη όλων των κυβερνήσεων, καλλιεργείται για δεκαετίες στο εσωτερικό της ΕΛΑΣ με τη στρατιωτική δομή κι εκπαίδευση. Η νέα κυβέρνηση πρέπει να αντιληφθεί ότι δεν υπάρχει ασφάλεια χωρίς σεβασμό των δικαιωμάτων και της ζωής των πολιτών. Τώρα χρειάζεται να απαντήσουμε όλοι, τα πολιτικά κόμματα, οι κοινωνικές οργανώσεις και οι πολίτες, στο κρίσιμο ερώτημα: Πώς θα εκπαιδευτεί η αστυνομία ώστε

να σέβεται τη ζωή των πολιτών, να προλαμβάνει αντί να πυροδοτεί την ένταση και τις συγκρούσεις, να χρησιμοποιεί μεθόδους **αυτοσυγκράτησης, τεχνικές μη βίαιης επίλυσης κρίσεων και συγκρούσεων και μη χρήσης των όπλων**; Η δημοκρατία, τουλάχιστον σε επίπεδο αξιακό και νομοθετικό, έχει αναγνωρίσει ότι ακόμα και ο χειρότερος εγκληματίας πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ανθρώπινο ον και ότι η ζωή κάθε ανθρώπου είναι πολύτιμη και αδιαπραγμάτευτη. Η κοινωνία θα πρέπει να διασφαλίσει την τήρηση των παραπάνω και παράλληλα να δείξει με ξεκάθαρο τρόπο ότι κανένας δεν μπορεί να χρησιμοποιεί τη βία στο όνομά της.

Δεν πρέπει να αγνοούμε ότι η κρίση έχει προχωρήσει βαθύτερα. **Αφορά τις αξίες μιας κοινωνίας που δεν διασφαλίζει ότι τα παιδιά της θα ζήσουν σε ένα καλύτερο περιβάλλον, ούτε καν εξασφαλίζει ότι θα επιβιώσουν αν έρθουν αντιμέτωπα με ένα ανεξέλεγκτο «όργανο της τάξης»**. **Οι συνδικαλιστικοί φορείς και οι αστυνομικοί θα πρέπει να αναλάβουν πρωτοβουλίες** ώστε να σταματήσουν να χρεώνονται τις εγκληματικές συμπεριφορές ανθρώπων που δεν διστάζουν να αφαιρέσουν τη ζωή παιδιών όταν έχουν ως αποστολή να «προστατεύουν τη ζωή και την περιουσία των πολιτών».

Παράλληλα, είναι απαραίτητο να επανεξεταστούν:

Η οπλοφορία των αστυνομικών και οι ασφαλιστικές δικλείδες για τη χρήση των όπλων τους, με βάση μάλιστα το πλαίσιο αρχών που θέτει η σχετική σύμβαση του ΟΗΕ.

Η σκοπιμότητα και ο ρόλος σωμάτων καταστολής όπως οι Ειδικοί Φρουροί και τα ΜΑΤ.

Η επιδεικτική παρουσία δυνάμεων καταστολής μέσα σε γειτονιές, που αποτελεί καθαρά ελληνικό φαινόμενο.

Πιστεύω ότι **μόνο η μη βίαιη δράση** μπορεί να κινητοποιήσει την πλειοψηφία της κοινωνίας, ν' αλλάξει τα πράγματα και να δικαιώσει τη σύντομη ζωή του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου. Λογικές κοινωνικού πολέμου και αντιποίνων εκμεταλλεύονται τα συναισθήματα οργής, αλλά έχουν πολύ μεγαλύτερες παράπλευρες απώλειες και καταλήγουν σε θέαμα για τα ΜΜΕ (για τα οποία ό,τι δεν έχει βία και επεισόδια δεν αποτελεί είδηση), διαμορφώνουν μια αποδοχή από τμήματα της κοινωνίας της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της χρήσης ανε-

ξέλεγκτης βίας, οδηγούν σε αντιλήψεις ότι όποιος δεν είναι μαζί μας είναι με τον αντίπαλο.

Πρέπει να είμαστε πλήρως αντίθετοι με λογικές «συλλογικής» τιμωρίας από κάθε πλευρά. Πρέπει οι κινητοποιήσεις για το θάνατο του Αλέξανδρου να είναι μαζικές και μη βίαιες και να αποτελούν απάντηση στη βία κάθε είδους.

Η νεολαία αρνείται ένα μέλλον στο οποίο δεν θα έχει ουσιαστικό ρόλο. Αμφισβητεί τη δομή και το περιεχόμενο του μοντέλου εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες. Αρνείται να είναι άνεργη ή να φυτοζωεί με 700 ευρώ. **Τα τελευταία χρόνια είδαμε αυτή τη νεολαία να διεκδικεί τα δικαιώματά της με μη βίαιο τρόπο:** οργανώνοντας αυθόρμητες τεράστιες διαμαρτυρίες ενάντια στον εμπρησμό των δασών, διεκδικώντας το δικαίωμά της στην πόλη με μαζικές ποδηλατοπορείες, συμμετέχοντας σε κοινωνικές και περιβαλλοντικές οργανώσεις, σε εθελοντικές πρωτοβουλίες και κοινωνικές επιχειρήσεις (second hand, δίκαιου εμπορίου, βιολογικής γεωργίας). Αυτές οι δράσεις δείχνουν το δρόμο της δημιουργίας και της οικοδόμησης ενός άλλου κόσμου, που είναι σήμερα όσο ποτέ άλλοτε αναγκαίος αλλά και εφικτός. Ας αναλογιστούμε όλοι μας πώς σαν κράτος, σαν δήμος, σαν εκκλησία, σαν συνδικαλιστικό κίνημα, σαν εκπαιδευτικοί, σαν απλοί πολίτες θα ενισχύσουμε και θα φωτίσουμε αυτόν και μόνο αυτόν το δρόμο που αξίζει στα παιδιά μας και στο αύριο όλων μας.

Οι χώροι όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης πρέπει να γίνουν σχολεία εκπαίδευσης σύγχρονων πολιτών που αγωνίζονται για μια δίκαιη κοινωνία, ελεύθερη από κάθε μορφής βίας, μια κοινωνία που θα εξασφαλίζει την ασφάλειά της μέσα από το διάλογο, τη συνδιαμόρφωση του κοινού μέλλοντος από όλες τις κοινωνικές ομάδες και όλες τις γενιές.

Ας ανοίξει έστω και τώρα αυτός ο δημόσιος διάλογος με το οργισμένο κομμάτι της νεολαίας μας, που καμιά καταδικαστική απόφαση δεν θα τους απεγκλωβίσει από την αδιέξοδη εκδικητική βία ενάντια στην κοινωνία που τους πληγώνει καθημερινά.

Μαραγκάκης Μιχάλης (Κάιρο Αιγύπτου, 1957): Αντιρρησίας συνείδησης. Στις 6 Δεκεμβρίου του 1986 έκανε την πρώτη δήλωση άρνησης στράτευσης για μη θρησκευτικούς λόγους στην Ελλάδα. Καταδικάστηκε σε τετραετή φυλάκιση τον Ιούνιο του 1987 και, μετά από μεγάλο κίνημα συμπαράστασης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, αποφυλακίστηκε τον Δεκέμβριο του 1988. Κατά την 20μηνη φυλάκισή του, και μαζί με τον επίσης φυλακισμένο αντιρρησία συνείδησης Θανάση Μακρή, αγωνίστηκε (μεταξύ άλλων και με τρεις απεργίες πείνας 71, 50 και 20 ημερών αντίστοιχα) για την αποποινικοποίηση της άρνησης στράτευσης και τη θέσπιση εναλλακτικής κοινωνικής υπηρεσίας. Ιδρυτικό μέλος του Συνδέσμου Αντιρρησιών Συνείδησης. Μέλος της Ομάδας Δράσης της Διεθνούς Αμνηστίας Λευκάδας. Ιδρυτικό μέλος της Οικολογικής Πρωτοβουλίας Λευκάδας. Κάτοικος Νεοχωρίου Λευκάδας και πατέρας 5 παιδιών, εργάζεται ως εκπαιδευτικός.

Μεχμέτ Ταρχάν

Κάθε βία είναι έγκλημα κατά της ανθρωπότητας

[Το παραπάνω κείμενο αποτελεί τη δήλωση αντίρρησης συνείδησης του τούρκου αντιρρησία συνείδησης Μεχμέτ Ταρχάν, η οποία έγινε τον Οκτώβριο του 2001. Δημοσιεύεται στην παρούσα συλλογή κειμένων με την έγκριση του ίδιου, αφού προηγουμένως τού αναλύθηκε το σκεπτικό και ο προσανατολισμός αυτής της έκδοσης.]

Επικρατεί η άποψη ότι οι βόμβες σε βάρος του αφγανικού λαού οφείλονται στη δολοφονία εκατοντάδων ανθρώπων στις ΗΠΑ, στις 11 Σεπτεμβρίου [2001], όταν τα αεροπλάνα έπεσαν πάνω στους Δίδυμους Πύργους. Σε αυτήν την επίθεση κατά του αφγανικού λαού, θεωρείται δεδομένη η συνεργασία όλων.

Προσωπικά, όμως, καταδικάζω κάθε βία και πιστεύω ότι η συμμετοχή σε κάθε βιαιοπραγία, όπως και η επιδοκιμασία της, ανοίγει το δρόμο για νέες βιαιοπραγίες και νέα πλήγματα σε βάρος όλων όσοι την επιδοκιμάζουν. Θεωρώ ότι τα κράτη ξεκινούν τους πολέμους με στόχο την εξουσία. Όμως, ο πόλεμος είναι πάνω απ' όλα άρνηση του δικαιώματος στη ζωή. Όποιος κι αν είναι ο λόγος, η άρνηση του δικαιώματος στη ζωή είναι ένα έγκλημα που καμιά διεθνής συμφωνία δεν μπορεί να το νομιμοποιήσει. Γι' αυτό δηλώνω ότι δεν θα συμμετάσχω σε αυτό το έγκλημα. Δεν θα υπηρετήσω κανέναν στρατιωτικό μηχανισμό.

Μου λείπει μια ανθρωπότητα χωρίς βία, χωρίς μάχες για εξουσία, χωρίς σύνορα· μια ανθρωπότητα σε αρμονία με τη φύση. Φυσικά, τώρα δεν υπάρχει, αλλά αυτό δεν αλλάζει ούτε τις ιδέες μου ούτε τον αγώνα μου για τη δημιουργία της.

Δεν πιστεύω στην αναγκαιότητα του κράτους, ούτε νιώθω πως ανήκω σε κάποιο κράτος. Ποτέ μου δεν θα ενισχύσω τις ένοπλες δυνάμεις με τα δήθεν *καθήκοντα του πολίτη*. Το κράτος με θεωρεί πολίτη του επειδή θέλει να με χρησιμοποιήσει για τη στρατιωτική θητεία, να με μετατρέψει σε μηχανή θανάτου και να με κάνει μέρος όλου αυτού του εγκλήματος, αναγκάζοντάς με να συμβιβαστώ. Σκοπός του κράτους είναι να αναπαράγει την εξουσία του και να αυτοαναπαράγεται. Δεν θα αφήσω να συμβεί κάτι τέτοιο· θα υπερασπιστώ τις απόψεις μου. Η άθλια νύξη της ομοφυλοφιλίας μου είναι ενδεικτική του ξεπεσμού του κράτους.

Ως άτομο, δεν θα υπηρετήσω κανένα μηχανισμό –ούτε στρατιωτικό ούτε άλλο– κανενός κράτους. Αν προσπαθούσα να δικαιολογηθώ για κάτι τέτοιο, θα ήταν σαν να προσβάλλω τον εαυτό μου. Έτσι, αρνούμαι κάθε αναβολή στράτευσης ή παραχώρηση από το κράτος.

Αρνούμαι ρητά να υπηρετήσω τη στρατιωτική μου θητεία. Κάνω έκκληση σε όλους να μην καταταγούν στο στρατό, να μην εμπλακούν σε καμία γραφειοκρατία και να αρνηθούν τους ελεγκτικούς μηχανισμούς του κράτους (όπως είναι το σύστημα ψηφιακών ταυτοτήτων MERNIS και ο αριθμός φορολογικού μητρώου). Ζητώ από όλους αλληλεγγύη με μη βίαιες ενέργειες.

Ο μόνος τρόπος να σταματήσει ο πόλεμος είναι να καταστραφούν οι ανθρώπινοι πόροι του.

Κάθε βία είναι έγκλημα κατά της ανθρωπότητας.

Μεχμέτ Ταρχάν, Οκτώβριος 2001

Μεχμέτ Ταρχάν (Τουρκία, 1978). Ακτιβιστής του κινήματος των ομοφυλοφίλων (LGTB) και μέλος της οργάνωσης *Lambda Istanbul*. Αντιρρησίας συνείδησης με πολλές δίκες, πολύμηνες φυλακίσεις, από τα τουρκικά δικαστήρια και πολλαπλή κακομεταχείριση στις φυλακές, καταστάσεις στις οποίες αντέδρασε με κείμενα διαμαρτυρίας, καταγγελίες και πολλές απεργίες πείνας.

Θανάσης Μακρής

Είναι το σπάσιμο μιας βιτρίνας βία;

Στο Εργαστήρι Μη Βίας, στην ερώτηση αν είναι βία το σπάσιμο μιας βιτρίνας, διχάζονται οι απόψεις. Κάποιοι ισχυρίζονται ότι δεν είναι βία, είναι βλακεία. Συχνά σε αυτήν την ερώτηση εκδηλώνεται η «ακραία» μη βίαιη τοποθέτηση μου.

Υποστηρίζω ότι ακόμα και το να ρίξεις έναν κάδο κάτω ή να του βάλεις φωτιά είναι βία.

Ας δούμε γιατί: Όταν εκδηλώνουμε πάνω σε αντικείμενα τη βία μας ακόμα και σε συμβολικό επίπεδο, αυτό γίνεται για μια σειρά από λόγους. Κυρίως επιδιώκουμε να εκφοβίσουμε τον αντίπαλο. Να επιδείξουμε τη δύναμή μας. Να πλήξουμε την «ιδιοκτησία» του αντιπάλου –τον αντίπαλο, στην ουσία– και των «συνοδοιπορούντων», κατά την αυθαίρετη απόφασή μας Τον έχουμε δικάσει, καταδικάσει ερήμην και αποφασίζουμε να τον τιμωρήσουμε. Αρχικά σε «χρηματικό» πρόστιμο και, στη συνέχεια, μπορεί να του επιβάλουμε ακόμα και τη θανατική καταδίκη, επειδή απλώς δεν νιώθουμε να υποστηρίζει θερμά τις ιδέες μας ή ακόμα και τις αυθαιρεσίες μας.

Επιθυμούμε να προκαλέσουμε τον άλλον σε αντιπαράθεση ή να τον ταπεινώσουμε. Αυτό δημιουργεί κλίμα βίας, και ας απευθύνεται σε άψυχα αντικείμενα. Το κλίμα αυτό διαπαιδαγωγεί στη χρήση της βίας και εύκολα κλιμακώνεται σε «πραγματική» αδιαμφισβήτητη βία απέναντι ακόμα και σε ανθρώπους.

Λοιπόν, *πόσο* μακριά είναι το σπάσιμο μιας βιτρίνας από τη ρίψη μιας εμπρηστικής βόμβας; Πόσο σίγουροι είμαστε κάθε φορά ότι δεν θα πληγώσουμε κάποιον;΄Η μήπως είμαστε διατεθειμένοι να το ρισκάρουμε;

΄Η ακόμα, σε τελική ανάλυση, δεν μας ενδιαφέρει εάν έχου-

με ανθρώπινα θύματα; Έχει σημασία αν οι άνθρωποι που πληγώνονται είναι από τη «δική μας πλευρά» ή από την πλευρά του «αντιπάλου» ή ακόμα και «ουδέτεροι»;

***

Η βία επιχειρεί να επιβάλει το δίκαιο του ισχυρότερου (ή του ευφυέστερου ή ακόμα και του πιο τυχερού στη συμπλοκή) αυτού που θα υπερισχύσει της διαμάχης. Η μη βία επιχειρεί να γίνει κατανοητό το δίκαιο και αυτό να γίνει σεβαστό. Η μη βία δεν αναγνωρίζει εχθρό. Αναγνωρίζει ότι και οι δύο πλευρές έχουν μέρος του δικαίου και ότι και οι δύο πλευρές νιώθουν συχνά το απόλυτο δίκαιο με το μέρος τους. Προσπαθεί να λύσει τις διαφορές χωρίς τη χρήση βίας και ειδικά χωρίς την απειλή χρήσης βίας και δύναμης. Συχνά νομιμοποιείται στη συνείδηση των ανθρώπων η βία ως μέσο άμυνας. Ξεκινώντας από αυτήν την νομιμοποίηση, προσπαθούμε να επεκτείνουμε τα «δικαιώματα» χρήσης βίας ονομάζοντας άμυνα ακόμα και την επίθεση (...άλλωστε η καλύτερη άμυνα είναι η επίθεση, θα σας πω).

Οι στρατοί εξοπλίζονται στο όνομα της άμυνας. Οι πολίτες στρατεύονται και «εκπαιδεύονται» στην ιεραρχία, στην υπακοή, στη βία στο όνομα της άμυνας. Οι υπηρεσίες αντικατασκοπίας και πληροφοριών παρακολουθούν και στήνουν «υποθέσεις» στο όνομα της άμυνας. Η αστυνομία σπάει διαδηλώσεις με χημικά και ρόπαλα στο όνομα της άμυνας. Διαδηλωτές σπάνε βιτρίνες, πετάνε μολότοφ στο όνομα της άμυνας. Συχνά η άμυνα προκαλεί την άμυνα της «άλλης» πλευράς, και έτσι κλιμακώνεται η βία ή η δικαιολόγηση της βίας και πέρα από τα όρια της άμυνας.

Ενώ είναι κατανοητή αυτή η ηθική νομιμότητα για χρήση της αναγκαίας για την άμυνα βίας, δεν είναι δεδομένο ότι είναι και η αποτελεσματικότερη. Η χρήση βίας ή η απόπειρα χρήσης της σε άμυνα αυξάνει την αρχική βία του επιτιθεμένου, καθώς αυξάνεται η απειλή που νιώθει και κλιμακώνει τη βία. Σε κάποιες περιπτώσεις, μπορεί η βία ή η απόπειρα ή η απειλή χρήσης της να αποτρέψει επίθεση ή να αντιμετωπίσει μια επίθεση, όμως αυτό δεν την κάνει δεδομένα αποτελεσματική ή αποτελεσματικότερη από τη μη βίαιη αντιμετώπιση.

***

Θα τελειώσω αυτό το σύντομο σημείωμα με δύο προσωπικά βιώματα που ενδυνάμωσαν την πεποίθησή μου για τη μη βία.

Ως φοιτητής στην Αθήνα, για κάποιο διάστημα έμενα στα Εξάρχεια στη Χαριλάου Τρικούπη, πάνω από την Καλλιδρομίου. Κάποιο βράδυ ενώ ήμουν στην πλατεία Εξαρχείων έγινε κάποιο επεισόδιο, με αποτέλεσμα να εκκενώσουν την πλατεία τα ΜΑΤ. Βγήκα στη Χαριλάου Τρικούπη, για να πάω προς το σπίτι μου. Υπήρχε μεγάλη αναστάτωση. Ο κόσμος έτρεχε προς κάθε κατεύθυνση, κυρίως με κέντρο ένα σημείο κάπου μπροστά μου, που με πλησίαζε. Είδα μια ομάδα με πολιτικά, οπλισμένη με λοστούς, αλυσίδες και κάποιος τουλάχιστον, με πιστόλι στο χέρι, να έρχεται καταπάνω μου, χτυπώντας όποιον έβρισκαν μπροστά τους. Εκείνη τη στιγμή, με βαθιά πεποίθηση ότι από τη στιγμή που δεν απειλώ κανέναν, δεν κάνω κακό σε κανέναν, δεν μπορούν να με αγγίξουν και να μου κάνουν κακό, προχώρησα σαν να μην συμβαίνει τίποτα κατά πάνω τους και, ενώ αρχικά έκαναν κινήσεις να μου επιτεθούν, δεν αντέδρασα, ούτε όταν ένας λοστός έφτασε μερικά εκατοστά από το κεφάλι μου. Άνοιξαν δρόμο να περάσω και κατέβασαν τα «όπλα» τους, και με κοίταζαν που τους πέρασα αψηφώντας τους. Πριν προλάβω να αμφισβητήσω αυτό που μόλις έζησα, διάφοροι άνθρωποι με πλησίασαν ζητώντας με να τους οδηγήσω σπίτι τους με ασφάλεια.

Το δεύτερο επεισόδιο έγινε την επόμενη των φοιτητικών εκλογών, όπου τα μέλη της Πανσπουδαστικής, για να δείξουν τη δύναμή τους, έκαναν παρέλαση στη Νομική και χτυπούσαν ένα μέλος των αριστερών συσπειρώσεων του Οικονομικού, στις οποίες συμμετείχα ως φοιτητής. Αποφασίστηκε, αποφάσισα, δεν θυμάμαι, να πάω να τον πάρω από τα χέρια τους, καθώς είχα καλές σχέσεις με όλους τους πολιτικούς χώρους. Καθώς τον πήρα και απομακρυνόμασταν, τους είπα ότι θα τα πούμε αργότερα (εννοούσα πολιτικά). Αμέσως όρμηξαν καμιά δεκαπενταριά πάνω μου, με στρίμωξαν σε μια γωνία και άρχισαν να χτυπάνε. Παρότι είχαν μένος και χτυπούσαν με πάθος, έμεινα ανέγγιχτος. Δεν με άγγιξε καμία μπουνιά, σφαλιάρα, κλο-

τσιά που ρίχνανε. Λες και υπήρχε μια αόρατη ασπίδα. Οι σύντροφοί μου που επιχείρησαν να με απεγκλωβίσουν, ανάμεσά τους και ο μεγαλύτερος αδελφός μου, ο Παναγιώτης, γευτήκαν τις μπουνιές και κλοτσιές. Άνοιξα με τα χέρια μου δρόμο και απεγκλωβίστηκα αυτόματα.

Λοιπόν, αυτά τα δύο γεγονότα, που μοιάζουν ολίγον μεταφυσικά, μου ενδυνάμωσαν την πίστη μου στη δύναμη της μη βίας. Ξέρω ότι λογικά είναι ελάχιστες οι πιθανότητες να με προστατεύει αυτή η δύναμη της μη βίας από μελλοντικές επιθέσεις βίας, όμως και στρατηγικά και τακτικά αλλά και ηθικά η μη βία έχει για μένα προτερήματα που δεν τα έχουμε διερευνήσει τόσο, ώστε να της έχουμε μεγαλύτερη εμπιστοσύνη.

Η μη βία προϋποθέτει εμπιστοσύνη, αλληλεγγύη και αγάπη. Θα πρέπει να διερευνήσουμε και να αναπτύξουμε την «τεχνολογία»/τεχνογνωσία της μη βίαιης αντίστασης και διεκδίκησης, καθώς και το πώς απαντάμε στη βία. Τα εργαστήρια που ανέφερα εισαγωγικά ακριβώς αυτό επιθυμούν να κάνουν.

Θανάσης Μακρής – Ιούλιος 2010

Θανάσης Μακρής (Γιοχάνεσμπουργκ της Νοτίου Αφρικής, 1966). Σπούδασε οικονομικά και είναι εικαστικός καλλιτέχνης και μηχανικός εκπαιδευτικών επιτραπέζιων και ομαδικών παιχνιδιών. Είναι αντιρρησίας συνείδησης και μέλος του Συνδέσμου των Αντιρρησιών Συνείδησης. Για την άρνηση στράτευσης, φυλακίστηκε για 20 μήνες στα χρόνια 1988-1989. Εκλέχτηκε μέλος του ΚΣ της ΕΦΕΕ, ως αρνητής στράτευσης, το 1988. Συμμετέχει, σχεδιάζει και συντονίζει εργαστήρια για θέματα οικολογίας, κοινωνικής αλληλεγγύης, ειρήνης, μη βίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συμμετέχει στην Εθελοντική Εργασία Θεσσαλονίκης και είναι ενεργό μέλος των Οικολόγων Πράσινων.

Αλέκος Γεωργόπουλος

Για τη βία και τη μη βία
(σχεδίασμα μιας προσωπικής διαδρομής)

1. Από μικρό παιδί είχα πάντα μια διπλή αίσθηση όταν άκουγα ή έβλεπα βίαια γεγονότα. Όσο ελαφριά τα έπαιρνα όταν τα έβλεπα στο σινεμά, όπου ταυτισμένος με τους «καλούς» ασκούσα και γω φαντασιακή βία ενάντια στους «κακούς», τόσο βίωνα μια βαθιά ενόχληση, που κατέληγε σε εκνευρισμό όταν τα ευφυολογήματα των μεγάλων περιστρέφονταν γύρω από το «όπου δεν πίπτει λόγος, πίπτει ράβδος» ή «το ξύλο βγήκε από τον Παράδεισο», παρ' όλη την τότε ευρεία κοινωνική «αποδοχή» του ξυλοκοπήματος ως παιδαγωγικής μεθόδου[1].

Ακόμα χειρότερα αισθανόμουνα όταν ήμουν μάρτυρας έμπρακτης κακοποίησης από δυνατότερους προς ασθενέστερους: το αίσθημα περί Δικαίου μέσα μου επαναστατούσε, ένιωθα σαν να έδερναν εμένα. Στα μάτια μου, η αδικία του ξυλοφορτώματος μικρότερων από μεγαλύτερους ήταν χίλιες φορές βαρύτερη από την οποιαδήποτε ζημιά, σκανταλιά ή ανυπακοή. Έτρεφα μια αθεράπευτη αντιπάθεια για τους «μικρούς τυράννους» του σχολείου, που συνηθίζουν να διατάζουν στην παρέα τους και να βιαιοπραγούν σε βάρος συμμαθητών τους. Το bullying ήταν από τότε σκάνδαλο για τα παιδικά μου μάτια.

[1] Θυμάμαι το διευθυντή του 2ου δημοτικού σχολείου στου Ζωγράφου –Παναγιωτόπουλος, πολύ μελαμψός, αγριωπός και εξαιρετικά βίαιος, κλοτσούσε κιόλας (!)– να σκύβει και να κοιτάει με μάτια που σπινθηροβολούσαν αυστηρότητα, ρωτώντας το περιβόητο «γιατί το έκανες;» και σαν απάντηση στις ασυνάρτητες συνήθως δικαιολογίες ή στη σιωπή, σαν από θαύμα, το χέρι του που ήταν πίσω από την πλάτη του να έρχεται με αστραπιαία ταχύτητα να προσγειωθεί στο μάγουλο του «ενόχου». Τα πλαταγιστά εκείνα χαστούκια αντηχούσαν σε όλη την αυλή λίγο πριν την ώρα της πρωινής προσευχής, έτσι ώστε να τα βλέπουν και να τα ακούν όλοι και όλες προς γνώση και συμμόρφωση.

Οι διηγήσεις των μεγαλύτερων για το άγριο ξύλο που έπεφτε στα σχολεία από τους δασκάλους, αλλά και στις διαδηλώσεις από την αστυνομία, ξεσήκωναν μέσα μου θύελλα αρνητικών συναισθημάτων για τα συγκεκριμένα πρόσωπα, που όμως στη συνέχεια μετασχηματίζονταν με τον καιρό, για να παραχωρήσουν τη θέση τους σε μια ημιορθολογική εξήγηση για κάποιο ομιχλώδες «συστημικό Κακό» στο οποίο και φόρτωνα το φταίξιμο.

Μεγαλώνοντας, ανακάλυψα πως δεν ήξερα/δεν ήθελα/δεν μπορούσα να «σηκώσω χέρι» ενάντια σε άνθρωπο –όποιος και αν ήταν αυτός– με αποτέλεσμα να κινδυνεύω να «τις φάω» αν τυχόν έμπλεκα σε καυγά· παρόλα αυτά, για έναν περίεργο λόγο εξακολουθώ να βλέπω πολεμικά έργα τακτικά. Συνήθιζα να ξορκίζω τη συνήθεια αυτή με το καλαμπούρι «εκδότης αντιμιλιταριστικού εντύπου είμαι, πρέπει να ενημερώνομαι!», αλλά με τον καιρό οι κοινωνιολόγοι φίλοι μου με παρηγόρησαν: μέσα από τη βία που βλέπεις αποπυροδοτείς τις «κακές» σου ασυνείδητες ροπές...

Βαθιά μέσα μου είναι χαραγμένη μια διαχρονική ενόχληση, που δεν αργούσε να γίνει αγανάκτηση, απέναντι στην επιθετικότητα αυτών που πρέσβευαν μια διαφορετική άποψη και που εννοούσαν –καμιά φορά ακόμα και στο όνομα της ειρήνης (!)– να προσβάλουν και να επιτεθούν προσωπικά, κακοποιώντας λεκτικά (ειρωνευόμενοι/ες, απαξιώνοντας με επίθετα, βρίζοντας καμιά φορά) τον κόσμο που διαφωνούσε. Η δικαιολογία ήταν τόσο αφελής, όσο και ύποπτη: μα δεν μιλάμε προσωπικά, αλλά πολιτικά. Κανένας δεν μου έβγαλε ποτέ από το μυαλό ότι αρκετά από τα «οργισμένα» αυτά άτομα έβρισκαν στην πολιτική τη «νόμιμη» διέξοδο για εκτόνωση της προσωπικής τους επιθετικότητας και πως, αν τυχόν η Ιστορία είχε αποφασίσει διαφορετικά, θα ήταν αυτά ακριβώς που θα στελέχωναν τους καταπιεστικούς μηχανισμούς του οποιουδήποτε «επαναστατικού» ή «απελευθερωτικού» στρατού, δικαστηρίου, φυλακής ή αστυνομίας.

Εντούτοις, δεν θυμάμαι να μισώ κάποιον, οι συγκρούσεις στις οποίες συμμετείχα μου προκαλούσαν μια αμηχανία, μου άφηναν μια πίκρα, ίσως και ένα αίσθημα αδικίας για την –από μέρους των άλλων– έλλειψη κατανόησης της δικής μου άποψης.

Εν τέλει, ήταν και αυτοί που μπροστά στο γρίφο της ειρη-

νικής συμπεριφοράς μου μπουρδολογούσαν, αποφαινόμενοι πως αυτή δεν ήταν τίποτε άλλο παρά **καταπιεσμένη βία**.

Πάντως, κάθε φορά που καταπιανόμουν με προβλήματα συγκρούσεων, ένιωθα βαθιά μέσα μου πως εξερευνούσα ένα μυστικό μονοπάτι που οδηγούσε στην επανασυγκόλληση, στη θεραπεία, στον υπέρτατο ορθολογισμό της ενότητας του Είναι.

2. Εμφύλιος, Ψυχρός Πόλεμος, Δικτατορία. Γεννήθηκα στη δεκαετία του '50 στην Αθήνα, σε ένα τυπικό μετεμφυλιακό περιβάλλον, όπου όλοι έκρυβαν τις ιδέες τους και τα κυρίαρχα συναισθήματα ήταν η καλυμμένη ή ανοιχτή οργή, το μίσος, η μνησικακία, ο φόβος. Αν και δεν υπέφερα όσο οι μεγαλύτεροι, για κάποιο λόγο αυτά τα χρόνια «μού έχουν καθίσει στο σβέρκο», τα θυμάμαι, αναπολώ, ακούω πάντα με ενδιαφέρον διηγήσεις για αυτά, με έχουν χαράξει... Στη συνέχεια, ο Ψυχρός Πόλεμος που έζησε η γενιά μου όταν πήγαινα στο σχολείο με έκανε να συνεχίσω να βλέπω μπροστά μου την πραγματικότητα με όρους διπόλου αλληλοαποκλεισμών, που απογοήτευαν αντί να μας γοητεύουν και μας γέμιζαν φόβο και άγχος για το αύριο, ορθώνοντας σύνορα και διχοτομώντας ιδεολογικά την παγκόσμια κοινωνία. «Καπάκι» η δικτατορία που, ξαναφέρνοντας σε ισχύ το μετεμφυλιακό καθεστώς, αναζωπύρωσε τις προηγούμενες πληγές, καταδιώκοντας, εξορίζοντας, βασανίζοντας, σκοτώνοντας. Το σώμα της ελληνικής κοινωνίας ήταν βαθιά τραυματισμένο. Πώς θα ήταν δυνατόν να συμφιλιωθούν μεταξύ τους τα κομμάτια της που είχαν αλληλοσφαγεί και αλληλομισηθεί όσο σε καμιά άλλη (με την εξαίρεση της Ισπανίας) στην Ευρώπη;

3. Η φιγούρα του πατέρα μου. Νομίζω πως, μέσα στην εξαιρετικά μπερδεμένη εκείνη κοινωνική συγκυρία, το απόθεμα εκείνων των ιδεών που σχετίζονται με την ειρήνη και τη διαφορετικότητα το χρωστώ στον πατέρα μου. Είχε σε κάποιες κομβικές στιγμές μια σχέση με την πραγματικότητα που φαινόταν να συμβαδίζει και να συγκλίνει με τις βαθύτερες τάσεις της χαρακτηροδομής μου. Θυμάμαι κάποια στιγμή του '69 ή του '70, που βρεθήκαμε κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μας διακοπών στην Κω σε κάποιον αρχαιολογικό χώρο, όπου ο φύλακας μετά από μια κουβέντα που πιάσαμε μας είπε πως

ήταν «Οθωμανός» και όχι Έλληνας! Εκπληκτική δήλωση για την εποχή εκείνη (αν και θυμάμαι να την κάνει με αίσθηση ενοχής), στην οποία ο πατέρας μου «σκοτώθηκε» να του εξηγήσει πως «εμείς» (ποιους «εμείς» εννοούσε, ποτέ δεν κατάλαβα) δεν κάνουμε διακρίσεις, θεωρούμε όλους τους ανθρώπους ισότιμους κ.λπ. Ποτέ δεν τον άκουσα να κάνει κηρύγματα μίσους ενάντια σε γείτονες λαούς, ακόμα και ενάντια στους απλούς ένστολους Γερμανούς και Ιταλούς που εισέβαλαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου, ούτε ενάντια σε «άλλες» κοινωνικές ομάδες – με εξαίρεση κάποιες «κορώνες» ενάντια στους ομοφυλόφιλους.

4. Το Πολυτεχνείο. Συνέβη σε μια στιγμή που η δικτατορία δεν επέτρεπε την κυκλοφορία των ιδεών, επομένως η μη βίαιη άποψη όχι μόνο δεν ήταν καν ορατή, αλλά τα επιθετικά συναισθήματα που η χούντα ενέπνεε ίσως δεν την ευνοούσαν, ίσως αυτοί που δεν συζητούσαν την πιθανότητα ένοπλου αγώνα ήταν και λίγο «φλώροι» και «μαλθακοί» τύποι που δεν είχαν σχέση με την πραγματικότητα. Διότι τα πράγματα ήταν «σοβαρά», οι δικτάτορες «δεν παίζονταν», η δικτατορία θα διαρκούσε 50 χρόνια ακόμη και όλες σχεδόν οι αντιστασιακές οργανώσεις προέκριναν την ένοπλη πάλη ως κύριο όπλο ανατροπής της[1] κ.λπ. Από μια ειρωνεία της τύχης, όμως, η κορυφαία πράξη αντίστασης του ελληνικού λαού ήταν μια μαζική μη βίαιη εκδήλωση πολλών «μεγατόνων», με λουλούδια, αντιστασιακά συνθήματα, μαζικότατη συμπαράσταση που μετατράπηκε σε αλληλεγγύη από δεκάδες χιλιάδες κόσμο και με έναν ραδιοφωνικό σταθμό που διασάλπισε τα αντιστασιακά μηνύματα με πρωτοφανή εμβέλεια για τα δεδομένα της εποχής. Πέρασε αρκετός καιρός για να συνειδητοποιήσω ότι το ρίγος που προξενούσε η ταραγμένη φωνή των εκφωνητών «εδώ Πολυτεχνείο... εδώ Πολυτεχνείο...», μέρος της μη βίαιης ορχήστρας μηνυμάτων που σήμανε την αρχή του τέλους της λαομίσητης χούντας, συμπύκνωνε και κατέδειχνε τη μαζική απόσυρση της υπνωτισμένης από το φόβο συγκατάθεσης της «σιωπηλής πλειοψηφίας», η οποία έγινε ακόμα πιο αποφασιστική από τους δεκάδες νεκρούς της εξέγερσης. Αποκεί

[1] Κωνσταντίνος Κατσουρός, *Η συνειδητή άρνηση στο στρατό και το κράτος*, ΑΡΝΟΥΜΑΙ, τ. 3, 1987.

και μετά, οι μέρες της παντοδυναμίας των συνταγματαρχών ήταν μετρημένες. Επίσης, το «αδέλφια μας, φαντάροι...», λίγες στιγμές πριν την τελική έφοδο του τανκ πάνω στην πύλη του Πολυτεχνείου, φάνταζε στο μυαλό μου ως το –εμβρυακά– επαναστατικό κάλεσμα που θα κορύφωνε τον αγώνα εκείνο, ακυρώνοντας τη βίαιη τελική λύση που σχεδίαζε η δικτατορία με μια εκρηκτικής σημασίας μη βίαιη κατάληξη. Δεν έγινε έτσι, μέχρι εκεί μπορούσε να οδηγήσει η δυναμική των ημερών, αλλά η σημασία του γεγονότος εκείνου ξεπέρασε κατά πολύ την εποχή της και ενέπνευσε τουλάχιστον δύο γενιές νέων ανθρώπων από τότε, γινόμενη σύμβολο αντίστασης στην τυραννία.

5. Η κατάρρευση της δικτατορίας. Μερικούς μήνες μετά, η χούντα οργάνωσε το πραξικόπημα στη Λευκωσία, ανατρέποντας τον Μακάριο· αποσταθεροποίηση που έδωσε το δικαίωμα στην τουρκική κυβέρνηση να στείλει τον τουρκικό στρατό στην Κύπρο. Η καταστροφική αυτή εξέλιξη ήταν η πασιφανής απόδειξη πως η κυβέρνηση των συνταγματαρχών όχι μόνο δεν μπορούσε πια να κυβερνήσει, αλλά και κακώς κυβερνούσε μέχρι τότε. Κατά συνέπεια, η δικτατορία δεν μπορούσε πια να πείσει κανέναν για την αναγκαιότητά της –ούτε καν τους πολιτικοστρατιωτικούς κύκλους που την στήριζαν μέχρι τότε– και αποφασίζει να παραδώσει την εξουσία στον πολιτικό κόσμο της εποχής, με μια αναίμακτη διαδικασία (φυσικά, μιλάμε αυστηρά μόνο για την ελληνική επικράτεια, όχι για την Κύπρο).Έχοντας στερηθεί τις πηγές από τις οποίες αντλούσε νομιμότητα (κοινωνική βάση, δεξιότητες και ικανότητες της βάσης αυτής, καθώς και τη δυνατότητα να επιβάλλει κυρώσεις[2], διότι κανείς δεν ήταν διατεθειμένος να υπακούσει και οι «σκληροί» χουντικοί πυρήνες του στρατού είχαν «αραιωθεί» και ακινητοποιηθεί διαχυμένοι μέσα στις πολλές χιλιάδες των επίστρατων), καταρρέει με πάταγο κάτω από το βάρος των ανομημάτων της δικής της βίας

6. Η μεταπολίτευση. Μετά τη μεταπολίτευση είχαμε περισσότερες ευκαιρίες να συζητήσουμε –υποτίθεται πιο ώριμα και πολιτικά– για το θέμα της βίας.Έχοντας αριστερή συνείδηση, θυμά-

[2] Gene Sharp, *The politics of nonviolent action, part one: power and struggle*, Porter Sargent Publishers, Boston, 1973.

μαι να με περιλούζει μια αμήχανη «παγωμάρα» όταν άκουγα στα προοδευτικά σινεμά της Αθήνας, τότε που έπαιζαν ντοκιμαντέρ από τη Χιλή του Αλιέντε, τους κνίτες και τους αριστεριστές της εποχής να χειροκροτούν κάθε φορά που οι πρωταγωνιστές αναφέρονταν στην «αναγκαιότητα» της ένοπλης πάλης. Με την εμφάνιση της «επαναστατικής» οργάνωσης 17 Νοέμβρη, παρά τις μη βίαιες καταβολές μου που φαίνονταν να εδραιώνονται, βρέθηκα σε δίλημμα: αυτοί οι βασανιστές που έκαναν φάλαγγα στους αντιστασιακούς αγωνιστές (και αγωνίστριες) και ο σταθμάρχης της CIA στην Ελλάδα δεν άξιζαν, άραγε, το θάνατο; Τη στιγμή, μάλιστα, που το «κράτος» δεν τολμούσε να τους τιμωρήσει για τα ανομήματά τους; Ήξερα πως εγώ δεν θα μπορούσα ποτέ να το κάνω –ακόμη και αν είχα την έγκριση όλης της υπόλοιπης κοινωνίας για αυτό– και αισθανόμουνα εξαιρετικά άβολα αντλώντας ευχαρίστηση από τις δολοφονίες εκείνες που βαθύτερα μέσα μου αποδοκίμαζα. Κάπου είχα διαβάσει πως ένας ριζοσπάστης Ιταλός αποκαλούσε τους ερυθροταξιαρχίτες της εποχής του «συντρόφους δολοφόνους», αλλά πάντα, όταν σκεφτόμουν το χαρακτηρισμό αυτό, το υποσυνείδητο συντακτικό του μυαλού μου θεωρούσε ως υποκείμενο μάλλον τους «δολοφόνους» παρά τους «συντρόφους». Κάθε φορά που επανερχόμουν στα ζητήματα αυτά, όλο και περισσότερο ανορθολογικό, άχρηστο και ανεπίτρεπτο μού φαινόταν να παίζει κάποιος το ρόλο του Θεού, αποφασίζοντας για τη ζωή ή το θάνατο κάποιου άλλου ανθρώπου.

7. Οι ταραχές στην Αγγλία της Θάτσερ (1980). Οι ταραχές και οι πυρκαγιές που κατέκαψαν κεντρικά μέρη πόλεων της Βρετανίας γύρω στα 1980, προϊόν ρατσισμού δεκαετιών, ήταν ακόμη ένα ερέθισμα για σκέψη. Όντας στην Αγγλία τότε για σπουδές, εντυπωσιάστηκα από την οργή μιας μερίδας μαύρων εκεί. Θυμάμαι ακόμη να περπατάω σε κεντρικούς δρόμους του Μάντσεστερ και του Λίβερπουλ και να μετράω με το μάτι τα καμένα σπίτια και μαγαζιά που είχαν γίνει στην κυριολεξία οικόπεδα. Θυμάμαι επίσης την οργή ενός λευκού που μου είπε πως το μισοκαμένο θέατρο που έβλεπα μπροστά μου είχε επιζήσει από τους βομβαρδισμούς του 2ου Παγκόσμιου Πολέμου, για να αχρηστευθεί το 1980. Παρά το ότι εγώ και η παρέα μου

βλέπαμε με συμπάθεια εκείνη την έκρηξη και το σύνθημα της εποχής εκείνης «Burn Babylon, burn» έκαιγε και το μυαλό μου, πολλές φορές από τότε επανερχόμενος στην ιστορική εκείνη περίοδο δεν μπορούσα να βρω κάποιο συγκεκριμένο θετικό πολιτικό αντίκτυπο. Ίσως μάλιστα το αντίθετο: η απόγνωση των μαύρων, η απελπισία και η αγανάκτηση ήταν τα κινούντα συναισθήματά τους, ενώ ο φόβος των λευκών έστειλε μια μεγάλη ομάδα της κοινής γνώμης να στοιχηθεί πίσω από την απεχθή φιγούρα της Θάτσερ. Παρόμοια ήταν και η στάση της αγγλικής κοινής γνώμης απέναντι στα αρχικά τυφλά και αργότερα στοχευμένα χτυπήματα του IRA, που με βόμβες προσπαθούσε να ανοίξει το δρόμο για την απελευθέρωση της Βόρειας Ιρλανδίας. Όταν η μεγάλη απεργία πείνας των έγκλειστων μελών του το 1981 έστειλε δέκα από αυτά στο θάνατο, έκανε τη δήλωση της Θάτσερ πως «αφού εξάντλησαν τη βία προς άλλους, τώρα την ασκούν στον εαυτό τους» πιστευτή από μια σεβαστή μερίδα της αγγλικής κοινωνίας.

8. Χημείο (1979). Τον Δεκέμβρη του 1979 βρέθηκα στο Χημείο της Αθήνας, το οποίο είχε καταληφθεί με απόφαση γενικών συνελεύσεων από φοιτητές και φοιτήτριες συναφών σχολών, και έπεσα στο «μάτι του κυκλώνα». Εκείνο το βράδυ εισέβαλε ομάδα κνιτών με ρόπαλα και, δέρνοντας ανηλεώς, έδιωξαν τους καταληψίες. Ήταν για μένα μια κορυφαία εμπειρία: ακινητοποιημένος από τη φρίκη, είδα από πρώτο χέρι τι μπορεί να σημαίνει βία ασκούμενη από στρατιωτικά οργανωμένη επιχείρηση αριστερής πολιτικής δύναμης που έτυχε να διαφωνεί με τα τεκταινόμενα και επιχείρησε να «διορθώσει» την πορεία της ιστορίας. Αυτό που επιχειρούσε η 17 Νοέμβρη σκοτώνοντας άτομα-σύμβολα του «αστικού καθεστώτος» μπορούσε να γενικευτεί και να θυματοποιήσει αδιακρίτως τάξης ή φύλου εκατοντάδες ανθρώπους. Οι τύποι που ξυλοκοπούσαν το δύστυχο «φρικιό» μπροστά στα αποσβολωμένα μάτια μου, τα οποία δεν πίστευαν αυτό που έβλεπαν, ήταν σε διατεταγμένη υπηρεσία που την εκτελούσαν με συνέπεια. Όταν κατάφερα να ξανασυνδεθώ με τον εαυτό μου και διαμαρτυρόμενος πήγα κοντά τους και τους είπα κάτι (δεν θυμάμαι πια τι), σταμάτησαν και μου πέταξαν καταπρόσωπο ένα ασυνάρτητο επιχείρημα που σχετιζόταν με την

πάλη του λαού ενάντια στα μονοπώλια (!). Δεν είχα πια καμιά αμφιβολία: Αυτό που πραγματικά συνέβαινε μπροστά στα έκπληκτα μάτια μου ήταν μια κατάφωρη και ξεδιάντροπη εκμετάλλευση ελλειμματικών ψυχοδομών για πολιτικούς σκοπούς, πράγμα που απαξίωνε οριστικά και τελεσίδικα τη μεθοδολογία της βίας ως μια ανθρώπινη λειτουργία εκτός ορθολογισμού και στην υπηρεσία του μανιχαϊστικού διαχωρισμού «καλό-κακό». Δεν κρατήθηκα τότε να μην σκεφτώ: Τι είδους άνθρωπος άραγε είναι αυτός που μπορεί μετά από μια πλύση εγκεφάλου να πάει και να ξυλοκοπήσει ανθρώπους που δεν έχει ξαναδεί; Και επίσης, τι είδους πολιτική δύναμη (είναι άραγε αριστερή;) είναι αυτή που χρησιμοποιεί τέτοιου είδους διαδικασίες; Οι ομοιότητες και αναλογίες με τη δομή και λειτουργία της στρατιωτικής εκπαίδευσης μού έφερναν ανατριχίλες.

9. Ξανά το Χημείο (1982). Το 1982 παρακολουθούσα τις γενικές συνελεύσεις που οργάνωναν αντιεξουσιαστικές ομάδες στο Χημείο της Αθήνας. Πάντα μου προξενούσε εντύπωση πως ένα μεγάλο μέρος των συνελεύσεων αυτών ταύτιζε στην κυριολεξία τη βία με την εξέγερση. Δεν φαινόταν να μπορούν να ξεχωρίσουν αυτές τις δύο έννοιες. Στη διάρκεια αυτών των συνελεύσεων προτάθηκε κατ᾽ επανάληψη αντεκδίκηση ενάντια στο κράτος, πάνω στη γραμμή «να κάνουμε την Αθήνα λαμπόγυαλο», ενώ η σύγκρουση με τα ΜΑΤ και την αστυνομία φαινόταν να έχει φετιχοποιηθεί, σε τέτοιο βαθμό που τουλάχιστον μία φορά έφτασε να οδηγήσει τους μισούς διαδηλωτές να δέρνουν τους άλλους μισούς, για να τους αποτρέψουν από το να επιτεθούν στην αστυνομία. Κάποιο απόγευμα συνέβη και ένα γεγονός που ήταν αποκαλυπτικό του τρόπου με τον οποίο θεωρούσαν πως λύνονται οι συγκρούσεις με τους «εχθρούς». Μας ανακοίνωσαν πως κατά τη διάρκεια της συνέλευσης είχαν εντοπίσει, συλλάβει και κρατούσαν αιχμάλωτο ένα «χαφιέ-ασφαλίτη» (ποιος το αποφάσισε και τι αποδείξεις είχαν γι᾽ αυτό, δεν ανακοινώθηκε). Αργότερα είπαν πως τον ανέκριναν στα εσώτερα δώματα του Χημείου – προφανώς τον ξυλοφόρτωσαν «ανακρίνοντάς τον»– και στο τέλος μια ομάδα με καλυμμένα πρόσωπα μάς τον παρουσίασε σε κακά χάλια: αιμόφυρτο, φοβισμένο. Για ποιο λόγο, δεν κατάλαβα ποτέ. Έφυγα με μαύρες σκέψεις εκείνο το απόγευμα.

10. Ο Άγις Στίνας. Την ίδια εποχή ευτύχησα να γνωρίσω και τον Άγι Στίνα (Σπύρο Πρίφτη). Έμενε σε μια μικρή γκαρσονιέρα στο Παγκράτι, ζούσε με ελάχιστα χρήματα, είχε ένα πτυσσόμενο τραπεζάκι με ελληνικά και γαλλικά βιβλία και περιοδικά και, όποτε πηγαίναμε να τον δούμε, τον βρίσκαμε να διαβάζει, έπλενε τα ρούχα του μόνος του (στα 80 του χρόνια), διέθετε ένα απίστευτο ρεπερτόριο διηγήσεων από τους κοινωνικούς αγώνες στους οποίους είχε συμμετάσχει, που έφτανε μέχρι την αρχή του αιώνα. Ιδιαίτερη εντύπωση μού έκανε η περίοδος της ζωής του όταν αναγκάστηκε να στριμωχτεί ανάμεσα στους εθνικόφρονες και την κομμουνιστική ΟΠΛΑ. Από τον Στίνα πρωτάκουσα για τους «αχρείους»[1], που ήταν το παρεφθαρμένο όνομα των τροτσκιστών αγωνιστών οι οποίοι εκτελούνταν από τα ένοπλα τμήματα του ΚΚΕ στο όνομα της καθαρότητας της ταξικής πάλης, γεγονός που τότε περίπου μου το επιβεβαίωσε και ο μακαρίτης ο πατέρας μου. Ο Στίνας ήταν ο άνθρωπος που πολύ πειστικά αμφισβητούσε πως ήταν πράξη αντίστασης το να στήνεις ενέδρα και να σκοτώνεις έναν γερμανό στρατιώτη ή ακόμη και αξιωματικό στην Ελλάδα του 1941-44. Τον θυμάμαι επίσης να διηγείται πως στην Κέρκυρα (αποκεί καταγόταν) ο γερμανικός στρατός άλλαζε τακτικά τις τοπικές φρουρές, διότι με τον καιρό αναπτύσσονταν φιλίες και ειδύλλια με τους νέους και τις νέες της περιοχής, πράγματα που δεν άρεσαν καθόλου στη στρατιωτική ιεραρχία, για ευνόητους λόγους.

11. Η κατάργηση του πολέμου. Μ' αυτά και μ' αυτά (βοηθούντος και του πολωνικού πραξικοπήματος του Γιαρουζέλσκι ενάντια στην Αλληλεγγύη) «απεταξάμην» και τη βίαιη (ένοπλη) Αριστερά. Μου 'χε μείνει όμως μια αδυναμία, μια θεωρητική «τρύπα», μια αχίλλειος φτέρνα την οποία δεν μπορούσα να διαχειριστώ. Αν και ήμουν αναφανδόν υπέρ της ειρήνης και ενάντια στη βία, στο προσφιλές επιχείρημα «καλά τα λες, αλλά, αν μας επιτεθούν οι Τούρκοι, τι κάνουμε;» δεν είχα να αντιτάξω

[1] Επρόκειτο για τους «αρχειομαρξιστές», δηλαδή τροτσκιστές της εποχής που είχαν φτάσει στο συμπέρασμα πως χρειάζεται να γυρίσουμε και να μελετήσουμε τα κλασικά θεωρητικά κείμενα ξανά, για να χαράξουμε ξεκάθαρα και χωρίς λάθη τη μελλοντική πορεία του εργατικού κινήματος. Για το λόγο αυτό οι άνθρωποι αυτοί καταδιώκονταν από το ΚΚΕ της εποχής, που θεωρούσε πως αποπροσανατολίζουν το κίνημα.

μια πειστική απάντηση. Εκείνη πάνω-κάτω την περίοδο, ο φίλος μου Κώστας Κατσουρός (σήμερα μένει στη Νάξο, καλή του ώρα) «μου άνοιξε τα μάτια»: έχουμε πια δεδομένα, τόσο θεωρητικά όσο και από την ιστορική εμπειρία, που δείχνουν πως μπορεί ακόμη και να καταργηθεί ο πόλεμος! Η συζήτησή μας εκείνη έσκασε στα αυτιά μου και στην ψυχή μου σαν διανοητική χειροβομβίδα. Ώστε το πρόβλημα αυτό, που το αισθανόμουνα σαν σιδερένια μπάλα που με εμπόδιζε να κινηθώ ελεύθερα προς την κατεύθυνση της μη βίας, λύνεται! Αρκεί βέβαια να υπάρχει η πολιτική βούληση για κατάλληλο μετασχηματισμό της πολιτικής κουλτούρας, για εκπαίδευση παιδιών και ενηλίκων στη μη βίαιη μεθοδολογία επίλυσης συγκρούσεων κ.λπ. Κατά συνέπεια, οι αντιρρησίες συνείδησης δεν είναι πια οι αντικοινωνικοί εκείνοι τύποι που απλώς ήθελαν να «λουφάρουν», αλλά ταιριάζουν τώρα πολύ αρμονικά με τη νέα θεώρηση των πραγμάτων, ως ειρηνόφιλοι που προσπαθούν να βάλουν σε εφαρμογή το νέο αυτό μοντέλο μη βίαιης κοινωνικής οργάνωσης (κατεύθυνση προς την οποία οφείλει κατά τη γνώμη τους να κινηθεί η υπόλοιπη κοινωνία) και λειτουργώντας ως ζωντανά παραδείγματα

12. Το δικό μου «τρελόχαρτο». Το 1981 παρουσιάστηκα στο στρατό και, αποφασισμένος να μην μπω στο λούκι αυτό, τα καταφέρνω να μου χορηγήσουν προσωρινό τρελόχαρτο. Κατά βάθος, όμως, δεν ήμουν αυτής της «σχολής». Δεν ήμουν ο άνθρωπος που θα αρνιόταν «στη ζούλα». Επιπλέον, δεν ήμουν και ο τύπος που θα έβγαινε για να διασαλπίσει τις αντιρρήσεις του για το στρατό και να αρνηθεί δημόσια. Ακόμη, φοβήθηκα πως θα γίνω το μαύρο πρόβατο με την απαλλαγή από το στρατό για λόγους «νευροφυχικών διαταραχών» και πως δεν θα μπορώ να βρω δουλειά στιγματισμένος με τον τρόπο αυτό. Πιθανότατα οι φόβοι μου τότε ήταν υπερβολικοί. Προσπάθησα να βρω το κουράγιο να πω ξανά όχι, αλλά δεν τα κατάφερα. Εν πάση περιπτώσει, επειδή δεν υπήρχε πλαίσιο αναγνώρισης και υποδοχής των αντιρρησιών συνείδησης στην Ελλάδα, ούτε είχε θεσμιστεί κοινωνική θητεία όταν με ξανακάλεσαν, το 1984 κατατάχτηκα τελικά. Αυτό είναι πάντα το «ενοχικό» μου σημείο και ομολογώ πως δεν αισθάνομαι άνετα για εκείνο το πισωγύρισμά μου.

13. Ο πρώτος πολιτικός αντιρρησίας συνείδησης. Σε αντίθεση με μένα, το 1986 ο Μιχάλης Μαραγκάκης εμφανίζεται και δηλώνει επίσημα πως αρνείται για λόγους συνειδησιακούς τη στρατιωτική θητεία, αναδεικνυόμενος ως ο πρώτος μη θρησκευτικός αντιρρησίας συνείδησης[1]. Τα επιχειρήματά του ήταν ταυτόχρονα καθημερινά και ανατρεπτικά: ο στρατός ποτέ δεν κατάφερε να αποτρέψει πολέμους, πάντα αποτελούσε σχολείο αυταρχισμού, σεξισμού και υπακοής σε κάθε είδους εξουσίες ενώ απορροφά πόρους που θα μπορούσαν να «φτουρήσουν» σε άλλους τομείς, όπως η υγεία και η εκπαίδευση. Επειδή επιπλέον η ειρήνη δεν εμπεδώνεται με εξοπλισμούς, αλλά μέσα από την άρνηση κάθε είδους στρατού, πολέμου και μηχανισμού βίας, ζητούσε να υπηρετήσει εναλλακτική θητεία, η οποία θα ήταν μια έμπρακτη άσκηση στην εγκαθίδρυση της ειρήνης. Ήταν μια εφαρμογή όλων των προηγούμενων ιδεών. Η άρνηση του Μαραγκάκη έσκασε σαν βόμβα στην Ελλάδα. Ακόμα θυμάμαι τους εμβρόντητους περαστικούς που, βλέποντάς μας να αφισοκολλούμε τη διακήρυξη «Αρνούμαι το στρατό» τον Δεκέμβρη του 1986, μόνο που δεν σταυροκοπιόνταν λέγοντας «τι θα δούμε ακόμα!». Θα ’λεγε κανείς πως περίμεναν τη Δευτέρα Παρουσία. Όμως για μένα η άρνηση στράτευσης, όπως εκπροσωπήθηκε τότε, ήταν η ιδανική ενσάρκωση των αρχών που πίστευα όλα αυτά τα χρόνια και ζητούσε την έμπρακτη εφαρμογή του προγράμματος για την ειρήνη όπως το ’χα φαντασιωθεί.

14. Το περιοδικό ΑΡΝΟΥΜΑΙ (1987-1997). Κάτω από το κράτος των προηγούμενων γεγονότων –και εγώ προσωπικά με την προϊστορία αυτή– ξεκινήσαμε το ΑΡΝΟΥΜΑΙ. Για την ακρίβεια, αυτό το είχε ξεκινήσει ο Μιχάλης Τρεμόπουλος (ο τωρινός –2010– ευρωβουλευτής των Οικολόγων Πράσινων) πριν φτάσω εγώ στη Θεσσαλονίκη. Άρχισα να συμμετέχω από το τρίτο τεύχος. Ήμαστε πρωτοπόροι. Από τότε μιλάγαμε για σύνθετη ονομασία στο πρόβλημα της FYROM, συζητάγαμε για την Ιερουσαλήμ ως κοινή πρωτεύουσα Παλαιστινίων και Ισραηλινών, γράψαμε για τη μη βίαιη αντίσταση των Τσεχοσλοβάκων της Άνοιξης της Πράγας απέναντι στα ρωσικά τανκ του 1968, κάνα-

[1] Μέχρι τότε οι αρνούμενοι να υπηρετήσουν στρατιωτική θητεία ήταν οι Μάρτυρες του Ιεχωβά, επικαλούμενοι αποκλειστικά θεολογικά επιχειρήματα.

με εκτεταμένες αναφορές στους αντιρρησίες συνείδησης και στη μη βίαιη κοινωνική άμυνα των πολιτών αναδεικνύοντάς τη ως μια μέθοδο κοινωνικής αλλαγής, συζητάγαμε συχνά για το θέμα των μειονοτήτων (από την τουρκομουσουλμανική και τη σλαβομακεδονική μέχρι τους ομοφυλόφιλους και τους ανθρώπους με ειδικές ανάγκες) και γενικότερα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, προσπαθώντας να τα συνδέουμε με τη βία και τη μη βία, ενώ πολλές φορές αναφερθήκαμε στα ελληνοτουρκικά, συνδέοντάς τα με τον εθνικισμό και τον ρατσισμό. Τέλος, γράψαμε εκτενώς για το πράσινο κίνημα και την πολιτική οικολογία, συσχετίζοντάς τα με τον πόλεμο ενάντια στη Φύση.

15. Το χτύπημα των Δίδυμων Πύργων (2001). Ομολογώ πως στην αρχή αναδεύτηκε μέσα μου και κάποιου είδους αρρωστημένη και μοχθηρή χαρά, που όμως εξαιρετικά γρήγορα την ξεφορτώθηκα και την παρέδωσα στον μακαρίτη πλέον αρχιεπίσκοπο Χριστόδουλο.Ήμουν πλέον σίγουρος. Αυτό το αυτοκτονικό κράμα μίσους, απόγνωσης και μαζοχισμού δεν είχε τίποτε το θετικό να προσφέρει στην ανθρωπότητα. Η υστερία που επακολούθησε απελευθέρωσε όλων των ειδών τους φασιστικούς ασκούς του Αιόλου από το οπλοστάσιο της υπερδύναμης (Γκουαντανάμο, Patriot Act, πόλεμος στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν κ.λπ.), ενώ ταυτόχρονα αυτή η εντυπωσιακή επίθεση δεν παρήγαγε κανένα πρότυπο στους καθημερινούς μαχητές του αραβικού κόσμου, παρά μόνο ενδυνάμωσε αυτό του «μάρτυρα», του οποίου μόνο αίτημα είναι περισσότερα εκρηκτικά για να τα ζωστεί και να τα εκτονώσει στα λεωφορεία του Τελ Αβίβ ή στις γειτονιές της Βαγδάτης και του Ισλαμαμπάντ. Η διαπίστωση του Τσόμσκι είναι εδώ παραπάνω από εύστοχη: Δεν έχει σημασία πόση βία μπορούμε να ασκήσουμε εμείς. Το κράτος έχει τη δυνατότητα και τελικά θα εφαρμόσει μεγαλύτερης έντασης βία. Τη λατρεύει και έχει το μονοπώλιό της[1]. Πιθανώς αυτός είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους μη βίαιες μορφές πάλης ίσως να είχαν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην πάλη των Παλαιστινίων ενάντια στη στρατιωτική μηχανή του Ισραήλ[2].

---

[1] Παρισινοί διάλογοι με τον Τσόμσκι, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 1 Αυγούστου 2010, σελ. 24.

[2] [Οι βίαιες μορφές πάλης] εκτός από το γεγονός ότι χαρακτηρίζονται εν τέλει από βιαιότητα, είναι ότι δεν ανησυχούν τον ισραηλινό στρατό κατοχής. Αλλά

16. Οι πόλεμοι της τελευταίας δεκαετίας. Για τους δύο πολέμους του Κόλπου (1991 και 2003), τους βομβαρδισμούς της Γιουγκοσλαβίας (1999) και τον πόλεμο στο Αφγανιστάν γράφτηκαν και ειπώθηκαν πολλά. Είναι μια εξαιρετικά άβολη κατάσταση να προσπαθείς να μιλήσεις για τις άδικες πράξεις που έχουν διαπράξει οι «μικροί» (Σαντάμ, Μιλόσεβιτς, Ταλιμπάν), χωρίς να δίνεις το δίκιο στους «μεγάλους» (ΗΠΑ). Η οργή και ο φόβος για το μέλλον, μαζί με αισθήματα βαθιάς αδυναμίας, με διακατείχαν το 1991 – συνεχίστηκαν μάλιστα μέχρι σήμερα, ίσως πιο καταλαγιασμένα μέσα μου, επειδή έβλεπα πως, όσο πέρναγε ο καιρός, τόσο τα προσχήματα για τους πολέμους αυτούς αδυνάτιζαν. Από την εισβολή στο Κουβέιτ, πήγαμε στα δικαιώματα των Κοσοβάρων και φτάσαμε στα πυρηνικά του Σαντάμ – που αποδείχτηκαν καθαρό ψέμα, αφού το «ψητό» ήταν οι πετρελαϊκοί πόροι της περιοχής, που θα 'πρεπε να ξαναμοιραστούν για να εισπράξει μεγαλύτερο μερίδιο η υπερδύναμη της εποχής. Επίσης, η παγκόσμια αντίδραση γινόταν όλο και πιο έντονη, αφού το 2003 οι διαδηλωτές ενάντια στον πόλεμο έφταναν πια στην Ευρώπη τα επταψήφια νούμερα, ενώ σήμερα ομολογείται επισήμως πως ο πόλεμος στο Αφγανιστάν δεν μπορεί να κερδηθεί. Τέλος, διαπιστώνω (φαντάζομαι μαζί με μένα και πολλά εκατομμύρια άλλοι άνθρωποι) πως όπου «τελείωνε» ο πόλεμος δεν εμφανιζόταν η ειρήνη. Κάθε άλλο. Πολιτική αποσταθεροποίηση, αποσχιστικές τάσεις, εμφύλιοι πόλεμοι, πείνα, μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πρωτοφανής ρύπανση του περιβάλλοντος (ενώ ακόμη συζητιέται το

φανταστείτε αν οι Παλαιστίνιοι σταματούσαν τον πετροπόλεμο και έβαζαν τις γυναίκες διαδηλώτριες στην πρώτη γραμμή. Τι θα γινόταν αν χίλιες γυναίκες κάθονταν ειρηνικά σε ένα δρόμο για να εμποδίσουν την πρόσβαση σε έναν παράνομο εβραϊκό οικισμό που έχει χτιστεί σε παλαιστινιακό καλλιεργήσιμο έδαφος; Τι θα γινόταν αν οι γυναίκες αποφάσιζαν να εκτεθούν στα δακρυγόνα, να χτυπηθούν και να συλληφθούν, χωρίς να ρίξουν ούτε μια πέτρα; Οι εικόνες αυτές θα προβάλλονταν στις τηλεοράσεις όλου του κόσμου (...) Η Ιλτεζάμ Μοράρ στα δεκαπέντε της χώθηκε στο χώμα μπροστά από μια ισραηλινή μπουλντόζα και κατάφερε να τη σταματήσει. Οι ισραηλινές δυνάμεις ασφάλειας ήξεραν πώς να αντιμετωπίσουν τα βομβαρδιστικά αεροπλάνα, αλλά έμειναν αποσβολωμένες ενώπιον των γυναικών διαδηλωτριών της Παλαιστίνης. Παρόλο που χτυπήθηκαν με πλαστικές σφαίρες, οι γυναίκες επέμειναν. Τελικά το Ισραήλ σταμάτησε. Άλλαξαν θέση στο Τείχος παρακάμπτοντας σχεδόν όλο το χωριό Μπουντρούς. http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=6&artid=342801&dt=13/07/2010#ixzz0uD8qRPad

«σύνδρομο του Κόλπου» που ταλαιπωρεί ακόμη πολλές χιλιάδες Αμερικανούς στρατιώτες που συμμετείχαν), ενίσχυση των στρατοκρατικών και εθνικιστικών ιδεολογιών, ενίσχυση του ισλαμικού φονταμενταλισμού και γενικότερη ηθική κατάπτωση. Ο μόνος που νικάει στον πόλεμο είναι πάντα ο θάνατος[1].

17. Κάθε πολιτική βία είναι φασιστική; Καταρχάς οφείλω να ξεκαθαρίσω πως αναφέρομαι στη φυσική βία (δολοφονίες, βασανιστήρια, αιχμαλωσία, ξυλοφόρτωμα, πετροβολισμό κ.λπ.). Η ψυχολογική βία, η βία της τηλεόρασης ή της διαφήμισης κ.λπ. εκφεύγουν της δυνατότητάς μου να τα πραγματευτώ εδώ, και στη συνέχεια δεν θα αναφερθώ σ' αυτά.

Στη συνέχεια, προσπαθώντας να απαντήσω στο προηγούμενο ερώτημα, έχω να παρατηρήσω τα εξής: Αν υποθέσουμε πως ο φασισμός είναι ένα πολιτικό μόρφωμα που εμφανίστηκε κάποια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, πολιτικές συμπεριφορές, τρόπους άσκησης της εξουσίας κ.λπ., τότε ο τίτλος δεν μπορεί να συμπεριλάβει π.χ. μορφές πολιτικής βίας που προϋπήρξαν των φασιστικών καθεστώτων. Πώς θα χαρακτηρίσουμε π.χ. την τρομοκρατία που ακολούθησε τη Γαλλική Επανάσταση; Μπορούμε να την ονοματίσουμε «φασιστική»; Αν και ο φασισμός είναι η κατεξοχήν πολιτική δύναμη που συνδέεται με τη βία, τη χρησιμοποίησε για να ανέβει στην εξουσία αλλά και για να ξεκαθαρίσει λογαριασμούς μέσα στους κόλπους του –και στην ακραία του συνέπεια χαρακτηρίζεται από έναν επιθετικό ρατσισμό ενάντια σε διάφορες κοινωνικές ομάδες, αλλά και μιλιταρισμό που φτάνει να δοξάζει τον πόλεμο θεωρώντας πως επαναζωτικοποιεί το εθνικό και ατομικό πνεύμα–, οι πολιτικοί επιστήμονες θα είχαν αντιρρήσεις για μια τέτοια ισοπεδωτική προσέγγιση που θα εγκλώβιζε μέσα στον ίδιο όρο πολλές και ποικίλες βίαιες πολιτικές συμπεριφορές άλλης τάξης.

Ας υποθέσουμε όμως πως ο φασισμός δεν είναι απλώς ένα πολιτικό καθεστώς που υπάρχει διότι συγκεκριμένο στρώμα του πολιτικού προσωπικού μιας χώρας προσχωρεί στη φασιστική ιδεολογία και ιδρύει φασιστικά κόμματα και κρατικά μορφώ-

[1] Δες π.χ. ένα άρθρο που περιγράφει και αναλύει τις συνέπειες του πρώτου πολέμου στον Κόλπο και σκιαγραφεί προσεκτικά πιθανές εναλλακτικές (μη βίαιες) οδούς για την αποτροπή του: Γιάννης Γκλαρνέτατζης, «Ο πόλεμος του Περσικού τελείωσε, σειρά έχει ο επόμενος», ΑΡΝΟΥΜΑΙ, τ. 4, 1991.

ματα, αλλά και διότι έχει προηγηθεί η υπακοή πολλών εκατομμυρίων απλών ανθρώπων στις –νόμιμες ή παράνομες, ηθικές ή ανήθικες– εντολές των εκάστοτε ανωτέρων ή ισχυροτέρων τους, είτε από φόβο είτε από συμφέρον.

Με την έννοια αυτή, το φασιστικής ποιότητας κοινωνικοψυχολογικό υπόστρωμα μπορούμε να υποθέσουμε ότι υπάρχει πάντα και κατά περίπτωση εκδηλώνεται είτε πριν είτε μετά την ιστορική εποχή που εμφανίζεται ο φασισμός ως πολιτική έκφραση, περίπου με τον ίδιο τρόπο που λέμε σήμερα πως κάποιες όψεις της ζωής των Ινδιάνων της Αμερικής ήταν «οικολογικές», χωρίς να υπάρχει τότε ούτε επιστημονική ούτε πολιτική οικολογία.

Η φασιστική ατμόσφαιρα έχει διαχρονικά χαρακτηριστικά τέτοια, που την κάνουν διακριτή σε καθημερινές συμπεριφορές που μπορούν να εκδηλωθούν ακόμη και σε δημοκρατικά καθεστώτα. Και δεν μιλάμε βέβαια για τις συμπεριφορές εκείνες που μπορεί να εντάσσονται στην πολιτική σφαίρα – δες π.χ. τις πολλές δεκάδες χιλιάδες «στρατευμένους» στις διάφορες φασιστικές ομάδες, οι οποίοι π.χ. έφτασαν να καίνε ξενώνες μεταναστών στη Γερμανία κατά τη δεκαετία του 2000 και να προπαγανδίζουν ανοιχτά τον γενοκτονικό αντισημιτισμό σε βιβλία όπως αυτό του Κ. Πλεύρη στην Ελλάδα του 2010[2]. Εννοούμε τα υπόγεια εκείνα συναισθηματικά και διανοητικά ρεύματα που, όπως γράφει ο Αντόρνο και οι συνεργάτες του στο βιβλίο «Η αυταρχική προσωπικότητα», παράγουν αυταρχικές χαρακτηροδομές ιδιαίτερα επιρρεπείς στο να ενστερνιστούν την αντιδημοκρατική προπαγάνδα μέσα σε άτομα που δυνητικά θα ήταν φασίστες. Οι ίδιοι συγγραφείς[3] αναρωτιούνται για το πώς έγινε ώστε μέσα σε

[2] Τον Μάιο του 2006, ο Κ. Πλεύρης έγραφε ένα βιβλίο 1.400 σελίδων με τίτλο «Εβραίοι, όλη η Αλήθεια», που έχει πουλήσει μέχρι σήμερα χιλιάδες αντίτυπα και μπορεί να βρεθεί στα μεγαλύτερα βιβλιοπωλεία της Αθήνας. Σε αυτό το βιβλίο, ο Κ. Πλεύρης καλεί ωμά σε νέα εξόντωση των Εβραίων, απειλεί τους δημοκρατικούς πολίτες με «κρεμάλα», υμνεί τις βαρβαρότητες του Τρίτου Ράιχ και προσπαθεί να «αποδείξει» για ποιους λόγους η Ελλάδα και ολόκληρη η Ευρώπη πρέπει να απαλλαγεί από τους «υπανθρώπους» και «επίβουλους» Εβραίους (ανακοίνωση της αντιναζιστικής πρωτοβουλίας).

[3] T. W. Adorno, E. Frenkel-Brunswic, D. J. Levinson, R. Nevitt Sanford, *The Authoritarian Personality*, Science Editions, John Wiley and Sons, New York, 1964.

μια κουλτούρα νόμου, τάξης και ορθολογισμού να έχουν επιβιώσει ανορθολογικά απομεινάρια αρχαίου φυλετικού και θρησκευτικού μίσους και αν τυχόν υπάρχουν «καρκινικοί» (φασιστικοί δηλαδή) ιστοί στη σημερινή κοινωνία. Επίσης ο Ράιχ[1], έχοντας ενδιατρίψει στην ψυχανάλυση, θεωρούσε και αυτός πως υπάρχουν τέτοιου είδους τάσεις –που θα μπορούσαν να ανιχνευθούν ακόμα και μέσα στους ίδιους μας τους εαυτούς– οι οποίες είναι αυτές που παράγουν φασιστικές συμπεριφορές. Πώς αλλιώς μπορούμε να εξηγήσουμε π.χ. την περίπτωση βασανισμού αλλοδαπών (ή και ημεδαπών) από αστυνομικούς ή κακοποίησης γυναικών ή παιδιών στο πλαίσιο της οικογένειας; Πώς δεν μας κάνει εντύπωση η οιδιπόδεια σύμπλεξη με τον πατέρα, που συνοδεύει τις μεσσιανικές προτροπές προς τους εκάστοτε αρχηγούς κομμάτων «να σώσουν τη χώρα»[2]; Πώς μπορούμε να αποκωδικοποιήσουμε την αντιομοφυλοφυλική υστερία ή τα μυστικιστικά αναμασήματα ενάντια στους Εβραίους; Και, τέλος, πώς μπορούμε να δικαιολογήσουμε την τεράστια αποδοχή πολλών τέτοιων στερεότυπων από πολυπληθείς κοινωνικές ομάδες ή τα θετικά συναισθήματα που τρέφουν πολλές φορές τα θύματα προς τους θύτες τους;[3]

18. Ενάντια στη βία. Εν πάση περιπτώσει, οποιεσδήποτε από τις δύο παραπάνω απόψεις και να υιοθετεί κάποιος/α, η βία είναι μια εξαιρετικά σημαντική πολιτική έκφραση για να προσπαθήσω να την εντάξω σε μια από αυτές. Θα μου αρκούσε να δηλώσω πως η απειλή άσκησης βίας και η άσκηση βίας είναι το κατεξοχήν εργαλείο που αποικιοποιεί τα άδυτα της προσωπικότητας του καθημερινού ανθρώπου με φόβο εν όψει της πιθανής εμπειρίας του πόνου που πρόκειται να επακολουθήσει[4].

---

[1] Βίλχελμ Ράιχ, *Η μαζική ψυχολογία του φασισμού*, Μπουκουμάνης, Αθήνα, 1974.

[2] Το φθινόπωρο του 1974 έβγαζα τα σωθικά μου κραυγάζοντας «Αντρέα, σώσε την Ελλάδα!». Και μαζί με μένα πολλές δεκάδες χιλιάδες άλλοι/ες...

[3] Σχετικά με τον προηγούμενο προβληματισμό, δες το κινηματογραφικό έργο «Ο θυρωρός της νύχτας» της δεκαετίας του 80, αλλά και το πιο πρόσφατο «Το κύμα».

[4] Η βία τραυματίζει, διαλύει, παραμορφώνει (...) μετατρέπει τον άνθρωπο σε αχρείο πλάσμα (...) ο πόνος είναι το μεγαλύτερο όλων των κακών (...) η βία είναι τόσο αποτελεσματική ως μέσο κυριαρχίας επειδή ο πόνος είναι αναπό-

Αυτή η αποικιοποίηση είναι ένα από τα βασικά προαπαιτούμενα της υπακοής, προετοιμάζοντας τον άνθρωπο να είναι επιρρεπής σε κάθε τύπου άκριτη προσχώρηση σε πολιτικές ή άλλες ιδέες.

19. Η εικόνα του εχθρού. Πιθανώς μια μορφή τέτοιας άκριτης διαδικασίας είναι η οικοδόμηση στερεοτύπων, και μάλιστα αρνητικών, για τους εκάστοτε εχθρούς: επειδή δεν είναι καθόλου εύκολο να αρχίσει να ασκείται βία «από το τίποτα», πρέπει να προηγηθεί μια συστηματική κατασκευή της εικόνας του Άλλου/Εχθρού –που συνήθως είναι μια ολόκληρη κοινωνική ομάδα, φιλοτεχνημένη με στοιχεία στιγματισμού, συκοφαντίας ή αποανθρωποποίησης– ώστε να δικαιολογηθεί προκαταβολικά η βία που θα του ασκηθεί. Αφού λοιπόν οι Αμερικάνοι (συλλήβδην και αθρόως) είναι *φονιάδες των λαών*, αφού οι Τούρκοι είναι *Μογγόλοι* (άρα υπάνθρωποι;), αφού οι «νέοι» στο στρατό είναι «*ποντίκια*», αφού οι μπάτσοι είναι *γουρούνια και δολοφόνοι*, οι Τσιγγάνοι είναι *κλέφτες*, οι Αλβανοί είναι *κακοποιοί*, τότε φαίνεται να διευκολύνεται και να δικαιώνεται η οποιαδήποτε βία ασκηθεί εναντίον τους, αφού η ανθρώπινη ιδιότητά τους έχει υποβαθμιστεί στο επίπεδο του υπανθρώπου, του ζώου, του τέρατος.

20. Κοινωνική αλλαγή ή εκδίκηση; Ιδιαίτερα οφείλουμε να αντιπαρατεθούμε στην ιδιαίτερα διαδεδομένη άποψη πως οι κοινωνικές αλλαγές δεν επιτυγχάνονται με άλλον τρόπο πλην του βίαιου, παράγοντας επιχειρήματα που να κατευθύνονται, αν όχι προς την κατεύθυνση της κατάδειξης της υπεροχής της πειθούς, που μέσα από ορθολογικού τύπου συναινέσεις θα ξεπεράσουν τις διαφωνίες και τις συγκρούσεις εγκαθιδρύοντας δικαιότερα κοι-

---

τρεπτος για το θύμα. Γιατί η βία προκαλεί αντιδράσεις οι οποίες κυριεύουν τον θιγόμενο εκ των έσω: φόβο και πόνο, απελπισία και παθητικότητα (…) θίγει τον άνθρωπο στα πιο βαθιά του σημεία και τον υποτάσσει συνολικά (…) ο παραγόμενος τρόμος συνεχίζει να στοιχειώνει τα θύματα της βίας στο υπόλοιπο της ζωής τους (…) κλονίζει τα βασικά σημεία της ταυτότητάς τους (…) καταστρέφει την αυτοπεποίθησή τους εισχωρώντας στο ασυνείδητό τους, παραμερίζοντας τη χαρά και την απόλαυση (…) φέρνοντάς τους αντιμέτωπους με τον θάνατο (…) Ακόμα και αν ο άνθρωπος επιβιώσει, δεν θα είναι πια ποτέ ξανά αυτός που ήταν (Wolfgang Sofsky, *Πραγματεία περί της βίας*, Νέα Σύνορα-Α.Α. Λιβάνης, Αθήνα, 1998, σελ. 77-97).

νωνικά μορφώματα[1], πάντως προς την καταστροφή της άποψης πως για να νικηθεί μια άδικη κατάσταση οφείλουμε να εφαρμόσουμε «σώνει και καλά» βία κάποιου είδους.

Συζητώντας τη σκοποθεσία των κοινωνικών αγώνων, χρήσιμο είναι να θυμίσουμε την ερώτηση του Γκάντι: Θέλετε να εκδικηθείτε ή θέλετε να αλλάξετε τον κόσμο;Έχουμε λόγους να πιστεύουμε πως η εκτόνωση της οργής μέσα από την εκδίκηση είναι δρόμος που δεν ακυρώνει τις άδικες, καταπιεστικές και εκμεταλλευτικές δομές, αλλά απλώς αντικαθιστά τους ανθρώπους που στελεχώνουν τις δομές αυτές.Ίσως ακόμη πιο κομβικός είναι ο προβληματισμός που θυμίζει ο Τσόμσκι, αναρωτώμενος αν θέλει κάποιος/α να τάχει καλά με τον εαυτό του/της ή να βοηθήσει κάποιους καταπιεσμένους. Υπενθυμίζει πως κατά τη διάρκεια του πολέμου του Βιετνάμ, οι Βιετναμέζοι θεωρούσαν πως οι σιωπηλές διαδηλώσεις των μητέρων προς τους τάφους των αμερικανών στρατιωτών[2] βοηθούσαν τον αντιπολεμικό αγώνα, ενώ οι αμερικανοί Weathermen, συμμετέχοντας σε διαδηλώσεις ενάντια στον πόλεμο και καταλήγοντας να σπάζουν βιτρίνες, ενίσχυαν τους υποστηρικτές του πολέμου.

Σε σχέση με την αποτελεσματικότητα του ένοπλου αγώνα, ας σημειωθεί επίσης ότι η ελπίδα των εκάστοτε ένοπλων πως η δική τους τακτική θα εμπνεύσει τον γενικό πληθυσμό που θα εφαρμόσει τη βία ενάντια στις άδικες δομές δεν επαληθεύεται, ενώ οι άνθρωποι-σύμβολα/κλειδιά του καταπιεστικού καθεστώτος που δολοφονούνται από τους βίαιους μαχητές γρήγορα αντικαθίστανται από τη στρατιά των «πρόθυμων» αναπληρωτών τους. Αυτή η διάψευση πιθανώς καθιστά τη βία άχρηστη, ειδικά στις αναπτυγμένες αστικές κοινωνίες, περιθωριοποιώντας μάλιστα σε αρκετές περιπτώσεις τους αντάρτες των πόλεων.

21. Βία και δημοκρατία. Η βίαιη πάλη είναι επίσης αντιδημοκρατική, διότι οι συνθήκες μυστικότητας κάτω από τις οποίες λειτουργούν οι βίαιες ομάδες αποκλείουν τη συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων όχι μόνο της πλειοψηφίας του πληθυσμού, αλλά και αυτών των ίδιων των μελών τους, που εκ

[1] Σαντάλ Μουφ, *Επί του πολιτικού*, Εκκρεμές, Αθήνα, 2010.
[2] «Παρισινοί διάλογοι με τον Τσόμσκι», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 1 Αυγούστου 2010, σελ. 24.

των πραγμάτων αποκλείεται, διαπαιδαγωγούμενος μάλιστα πως μια φωτισμένη μειοψηφία (παρεμπιπτόντως αποτελούμενη από αυταρχικές προσωπικότητες[3]) θα λύσει τελικά το όποιο πρόβλημα ερήμην της και πως αυτός είναι τελικά ο «σωστός» τρόπος με τον οποίο λύνονται οι κοινωνικές συγκρούσεις. Δεν είναι τυχαίο που από το σύνολο των ένοπλων αντιαποικιακών αντάρτικων δεν ξεπήδησε ούτε ένα δημοκρατικό καθεστώς.

22. Δύναμη και βία: δύο πράγματα ανόμοια. Δύο έννοιες που συγχέονται συχνά είναι η δύναμη και η βία[4]. Αν δεχτούμε πως η πρώτη εδράζεται στα κοινωνικά σύνολα που ειρηνικά και με διαβούλευση δημοκρατικού τύπου αποφασίζουν συντεταγμένα να πράξουν προς τη μια ή την άλλη κατεύθυνση, ενώ η δεύτερη εκπηγάζει από τις φωνές που εμποδίζουν το διάλογο, από τα γκαζάκια ή τις κάνες των όπλων, τότε είναι φανερό πως η βία ασκείται διότι οι «επιταχυντές της Ιστορίας» δεν μπορούν να πείσουν την πλειοψηφία για τις απόψεις τους. Με την έννοια αυτή, η δολοφονία του Μόρο π.χ. ήταν μια εξαιρετικά αντιδημοκρατική παρέμβαση στην Ιστορία, που όχι μόνο δεν εκπροσωπούσε καμιά πολιτική δύναμη (αν υπήρχε τέτοια δύναμη, θα είχε προ πολλού και με δημοκρατικό τρόπο ακυρώσει τον ιστορικό συμβιβασμό του οποίου ο δολοφονημένος ήταν από τους αρχιτέκτονες), αλλά όντας μια εκδήλωση απόγνωσης και απογοήτευσης κατέστρεφε τις δυνατότητες δημοκρατικής ανάπτυξης της ιταλικής κοινωνίας, χρησιμοποιούμενη ως άλλοθι για τη σκλήρυνση της καταστολής από μέρους του κράτους. Ναι, η βία μπορεί να καταστρέφει την πολιτική δύναμη.

23. Η βία διαχέεται ανεξέλεγκτα. Η βία έχει το χαρακτηριστικό να υπερχειλίζει από τον τόπο, το χρόνο και την κοινωνική ομάδα-στόχο προς άλλους χωροχρόνους και ομάδες. Έτσι, μαζί με τους κουλάκους έγιναν αντικείμενο κακομεταχείρισης εκατομμύρια άλλοι χωρικοί της Ρωσίας επί Στάλιν, μαζί με τους φασίστες κακοποιήθηκαν και σκοτώθηκαν χιλιάδες απλοί άνθρωποι, ακόμα και απλοί παπάδες που είχαν την ατυχία να θεωρηθούν εχθροί της επανάστασης από τους Ισπανούς αναρχι-

[3] Basil Liddell Hart, «Μαθήματα από τα κινήματα αντίστασης», ΑΡΝΟΥΜΑΙ, τ. 3, Ιούνιος 1987.

[4] Hannah Arendt, *Περί βίας*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2000.

κούς μαχητές κατά τη διάρκεια του εκεί εμφυλίου, ενώ δεκάδες χιλιάδες συντοπίτες μας, άσχετα με τις πολιτικές τους πεποιθήσεις, υπέστησαν μύρια δεινά είτε από τον Δημοκρατικό Στρατό είτε από τον Εθνικό Στρατό κατά τη διάρκεια του ελληνικού εμφύλιου. Ο ισχυρισμός πως οι παράπλευρες απώλειες αυτές είναι αναγκαίες, μοιραίες, δικαιολογήσιμες, αναμενόμενες κ.λπ. στο όνομα είτε της επανάστασης είτε του έθνους είναι εξοργιστικά αντιανθρώπινος και έχει αποδειχθεί ψέμα! Σε όλες τις περιπτώσεις, η βία ασκήθηκε για να εμπνεύσει τον τρόμο στους αντιπάλους και, κατά συνέπεια, να τους αναγκάσει να υπακούσουν στο μοντέλο κοινωνικών συμπεριφορών το οποίο κανοναρχούσαν οι εκάστοτε ισχυροί.

Τέλος, τα βίαια γκρουπούσκουλα –πολύ συχνά λόγω ευκολίας πρόσβασης και έλλειψης μέσων– καταφεύγουν στη δολοφονία απλών υπαλλήλων της εξουσιαστικής και εκμεταλλευτικής κρατικής μεγαμηχανής, μην μπορώντας εκ των υστέρων να δικαιολογήσουν πειστικά γιατί επιλέχτηκε αυτός ή ο άλλος στόχος. Γιατί π.χ. ο ιδιαίτερος του Υπουργού Δημόσιας Τάξης και όχι του Δικαιοσύνης; Γιατί ο τυχαίος αστυνομικός αυτού του αστυνομικού τμήματος και όχι του άλλου; Γιατί οι αποσπασμένοι βοηθοί του τάδε ευρωβουλευτή και όχι του δείνα; Ποια είναι η ειδοποιός διαφορά που έβαλε στο στόχαστρο τον Γκιόλια και όχι έναν άλλο blogger; Αυτή η όλο και λιγότερο πειστική ως προς τους «επαναστατικούς» σκοπούς της ποσότητα βίας που διαχέεται σε όλο και μεγαλύτερους ομόκεντρους κύκλους από τους ανθρώπους-σύμβολα ώς τους ανώνυμους αστυνομικούς φρουρούς δείχνει προς ένα εφιαλτικό μέλλον, όπου στην κυριολεξία δεκάδες ή και εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι (για την Ελλάδα π.χ.) θα μπορούσαν να είναι στόχος. Αν σκεφτούμε και τα πιθανά «λάθη» (μαζί με την τράπεζα του Βγενόπουλου κάηκαν και οι τρεις υπάλληλοι που είχαν την ατυχία να βρίσκονται μέσα), το μέλλον μοιάζει με εφιάλτη: η λαγνεία της βίας ωθεί τις μικρές ένοπλες ομάδες να συμπυκνώνουν και να υποκαθιστούν βουλευτική, δικαστική και εκτελεστική εξουσία στους κόλπους τους, αποφαινόμενες με γκαζάκια, ρεβόλβερ, όλμους για το κατά πόσο αξίζει να ζει κάποιος. Χωρίς να ρωτήσουν κανέναν. Αυτοκλήτως και αυθαιρέτως. Επειδή αυτές και μόνον έχουν το προνόμιο να συνομιλούν με την Ιστορία.

24. Οι φωνές των αδυνάτων σιγούν... Ας θυμίσουμε πως κατά τη βίαιη περίοδο οι εμπόλεμες κοινωνίες γίνονται περισσότερο μονολιθικές από συνήθως και οι φωνές των ασθενέστερων ομάδων (που σε ειρηνικές περιόδους έχουν περισσότερη δύναμη) σιγούν ή αποσύρονται: Κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών της Σερβίας το 1999, η βία των αμερικανικών αεροπλάνων πολτοποίησε τη φωνή των διαφωνούντων με τον Μιλόσεβιτς, οι «γυναίκες με τα μαύρα» εσίγησαν μαζί με τη σερβική εκκλησία, ενώ σχεδόν ένα εκατομμύριο πρόσφυγες Κοσοβάροι/ες έφυγαν λόγω της εθνοκάθαρσης που προωθούσαν στρατός και παραστρατιωτικοί του Μιλόσεβιτς με άλλοθι την επιθετικότητα της Ατλαντικής Συμμαχίας. Κατά τη δεύτερη (και βίαιη, 2000-) Ιντιφάντα, φαίνεται πως η –κερδισμένη κατά τη διάρκεια της πρώτης (μη βίαιης, 1987-1993)– υποστήριξη των μεσαίων στρωμάτων της ισραηλινής κοινωνίας προς τον παλαιστινιακό αγώνα χάθηκε, περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας (βιασμοί, αιμομιξίες, εγκλήματα τιμής) στη Γάζα και τη Δυτική Όχθη θάβονται προς χάριν του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, ενώ το κάθε άλλο παρά ασήμαντο ειρηνιστικό κίνημα του Ισραήλ «ζάρωσε»[1].

25. Τελευταίο, αλλά πολύ σημαντικό: η ηθική κατάπτωση που συνοδεύει τη βία. Τέλος, δεν πρέπει να μας διαφεύγει η εξαιρετικά σημαντική ηθική κατάπτωση που συνοδεύει τις βίαιες περιόδους. Οι ηθικές αξίες που πολύ ευκολότερα ακολουθούνται κατά τη διάρκεια ειρηνικών περιόδων μετατρέπονται πια σε μια πολυτέλεια. Οι απροκάλυπτα φιλονατοϊκές δηλώσεις των Κοσοβάρων (το 1999), που εύχονταν την καταστροφή της Σερβίας, αποτελούν ζωντανή απόδειξη της ηθικής κατάπτωσης που συνοδεύει τη βία: οι ίδιοι άνθρωποι πριν μερικούς μήνες είχαν κατορθώσει να φτάσουν σε υψηλότατα επίπεδα κοινωνικής αυτοοργάνωσης, είχαν εκπαιδευτεί στην αυτοσυγκράτηση μέσα από αξιοζήλευτη πειθαρχία, είχαν καταφέρει να επιβεβαιώνουν καθημερινά την ταυτότητά τους χρησιμοποιώντας μη βίαια εργαλεία αντίστασης και έφτασαν να κερδίσουν τη συμπαράσταση ακόμη και κάποιων ομάδων του σερβικού λαού (ανεξάρτητοι ραδιοσταθμοί, σερβική εκκλησία και αντιπολίτευση)[2]. Η

---

[1] Ανακοίνωση της Οικολογικής Κίνησης Θεσσαλονίκης, «Η βία δεν παράγει ούτε ειρήνη ούτε ασφάλεια», ΕΝ ΟΙΚΩ, τ. 72, Αύγουστος 2006.

[2] Αλέκος Γεωργόπουλος, «Βία ή μη βία σαν εργαλείο αλλαγής», στο Κ. Ναυ-

(ναζιστική) αρχή της συλλογικής ευθύνης (φονιάδες των λαών, Αμερικάνοι!), που συνήθως εφαρμόζεται κατά τη διάρκεια εχθροπραξιών, καταπίνει κάθε είδους ανθρωπιστικές αξίες, ενώ η απλή εφαρμογή βίαιων μεθόδων πάλης οδηγεί αναγκαστικά σε άμβλυνση των ηθικών αξιών, οπότε οι παράπλευρες απώλειες π.χ. στα ισραηλινά λεωφορεία, στις αγγλικές μπιραρίες, στα αθηναϊκά αστυνομικά τμήματα (ή και τράπεζες) ή στο παζάρι της Βαγδάτης γίνονται συνειδητό και αναπόσπαστο μέρος της πάλης, οι ληστείες τραπεζών και οι εκβιασμοί επιχειρηματιών αναγκαίο μέτρο οικονομικής στήριξης του ένοπλου αγώνα, η εξόντωση των διαφωνούντων λογίζεται ως απαραίτητη πράξη για την ενδυνάμωση του κινήματος, τα βασανιστήρια γίνονται αποδεκτά ως μέθοδος άντλησης πληροφοριών κ.λπ. Η κεντρική επιδίωξη κάθε βίαιου κινήματος είναι να εμπνεύσει την απειλή του θανάτου για να αλλάξει τη ζωή[1]. Τι είδους αξίες θα μπορούσαν, άραγε, να επιβιώσουν μέσα από μια τέτοια στοχοθεσία;

26. Υπόθεση: κάθε είδους πολιτική βία μπορεί να αντιμετωπιστεί με μη βίαιη αναμέτρηση. Σε κάθε περίπτωση, οργανισμοί και άνθρωποι που καταφεύγουν στη βία δικαιολογούνται πως δεν μπορούσαν να κάνουν διαφορετικά, διότι όφειλαν να αντιμετωπίσουν μια βίαιη απειλή οι ίδιοι. Ήταν αναγκαίο κακό. Φαίνεται σαν φυσιολογικό και αυτονόητο ότι η βία αντιμετωπίζεται με βία[2]. Για να απελευθερωθούμε από το ιδεολόγημα αυτό, χρειάζεται να επεξεργαστούμε την παραπάνω υπόθεση. Πιθανότατα χρειάζονται περισσότερη μελέτη οι διάφορες εμπειρίες της μη βίαιης δράσης, όπως εκφράστηκαν από τα εκατομμύρια ανθρώπων που ανέτρεψαν το Σάχη της Περσίας, ακινητοποιώντας τον τέταρτο ισχυρότερο στρατό του κόσμου (1978)· που αντιτάχθηκαν στη δικτατορία του κομμουνιστικού κόμματος της Πολωνίας, ιδρύο-

ρίδης (επιμ.) «*Εξουσία Βία Πόνος*», τόμος Α΄, Πρακτικά του 3ου Διεθνούς Συνεδρίου Κλινικής Κοινωνιολογίας και Κλινικής Ψυχοκοινωνιολογίας, Καστανιώτης, Αθήνα, σελ. 105.

[1] Αλέκος Γεωργόπουλος, «Βία: το προπατορικό αμάρτημα», ΕΝ ΟΙΚΩ, τ. 43, Νοέμβριος 2001.

[2] Ας σκεφτούμε π.χ. αν η «αδυναμία» συγκρότησης στρατιωτικού σώματος Ελλήνων που θα πήγαινε να πολεμήσει υπέρ των Ναζί στο ανατολικό μέτωπο ή το ότι δεν έγινε δυνατό να μεταφερθούν Έλληνες σαν εργάτες στη Γερμανία κατά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο, οφείλεται στην επιλογή της ένοπλης πάλης από την ηγεσία της Αντίστασης (Κωνσταντίνος Κατσουρός, «Η συνειδητή άρνηση στο στρατό και το κράτος», ΑΡΝΟΥΜΑΙ, 1987).

ντας «χωρίς να ανοίξει μύτη» το πρώτο ανεξάρτητο συνδικάτο (Αλληλεγγύη) της Πολωνίας αλλά και της ανατολικής Ευρώπης (1980)· που ανάγκασαν τον Μιλόσεβιτς να παραδώσει τους δήμους όπου η μη αρεστή του γιουγκοσλαβική-τότε-αντιπολίτευση είχε κερδίσει τις εκλογές (1997)· που προσπάθησαν και διατήρησαν την κοινωνική συνοχή μέσα από τη δημιουργία παράλληλων ανεπίσημων δομών εκπαίδευσης, υγείας και φορολογικού συστήματος στο κράτος του Κοσόβου, παρά το μαζικό πογκρόμ απολύσεων και διάλυσης του αλβανικού κοινωνικού ιστού που εξαπέλυσε ο σερβικός εθνικισμός του Μιλόσεβιτς (1989-1999)· που κέρδισαν τα ανθρώπινα και πολιτικά δικαιώματα στον αμερικάνικο Νότο ενάντια στον θεσμικό ρατσισμό της εποχής στη δεκαετία του '60· που ανέτρεψαν τον δικτάτορα Μάρκος στις Φιλιππίνες (1986)· που ανέτρεψαν τα περισσότερα από τα καθεστώτα του «υπαρκτού» σοσιαλισμού με βελούδινες επαναστάσεις (1989)· και που αμφισβήτησε τη βρετανική κυριαρχία, κατορθώνοντας να απελευθερώσει την ινδική υποήπειρο μέσω μιας εκστρατείας μη συνεργασίας και πολιτικής ανυπακοής πρωτοφανούς έκτασης και διάρκειας[3]. Οι θεωρητικές συνεισφορές του Τολστόι, του Θορώ, του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ και του Γκάντι είναι παραπάνω από σημαντικές, ανοίγοντας καινούργιες εναλλακτικές δυνατότητες για την επίλυση συγκρούσεων ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες με άλλο τρόπο, εκτός του κλασσικού «βία ενάντια στη βία». Ειδικά ο τελευταίος ενδέχεται να είναι ο κορυφαίος των πολιτικών του 20ού αιώνα, λαμβάνοντας υπόψιν το βεληνεκές του κατορθώματός του και τις δυσκολίες για την υλοποίησή του. Θεμελιώνοντας τη μέθοδο της πολιτικής ανυπακοής και μη συνεργασίας για να ενδυναμώσει τον ινδικό λαό της εποχής και να του τονώσει την αυτοεικόνα, κατόρθωσε να αποδείξει τη δυνατότητα ενός δρόμου ριζοσπαστικά διαφορετικού από την πεπατημένη των άλλων ένοπλων αντιαποικιακών αγώνων, στο πλαίσιο των οποίων είχε

[3] Κάποιες φορές, μη βίαιες παρεμβάσεις γίνονται κυριολεκτικά κάτω από τη μύτη μας στην καθημερινή ζωή, αποδεικνυόμενες εξαιρετικά αποτελεσματικές, όπως π.χ. η πρόσφατη κινητοποίηση επαγγελματιών και ενεργών κατοίκων που κατάφεραν να απαλλάξουν την πλατεία Εξαρχείων από τους διακινητές ναρκωτικών –κάτι που δεν το είχαν καταφέρει τα ΜΑΤ εδώ και 25 χρόνια– (δες Έψιλον της Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας, 1-8-2010, σελ. 38-47), αλλά και η μαζική άρνηση εκατοντάδων χιλιάδων ΙΧ-δων να πληρώσουν τα διόδια σε εταιρείες που κατά πάσα πιθανότητα δεν έχουν νόμιμες συμβάσεις (δες Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 25-7-2010, σελ. 49).

εδραιωθεί η πεποίθηση ότι δεν υπήρχε άλλη εναλλακτική λύση από τη γλώσσα των όπλων. Κατά συνέπεια, το να τον αντιμετωπίζουμε ως κάποιον που προσέλκυσε το ενδιαφέρον υστερικών (κυρίως γυναικών! sic) που προσπαθούσαν να ξεφύγουν από τον εαυτό τους[1] ή ως κάποιον που χρησιμοποίησε ως εργαλείο τη βιοπολιτική πειθάρχηση του ινδικού λαού (ως άτομα και ως σύνολο) με σκοπό την αποτροπή της βίαιης εξέγερσης ενάντια στην ινδική αστική ελίτ, υπονοώντας πως αυτή η τελευταία εξέλιξη θα 'ταν εγγενώς κάτι θετικό[2], είναι από αφελές έως μικρόκαρδο. Πόσο πειστικά μπορούν να είναι όμως τέτοια επιχειρήματα; Και γιατί άραγε δεν είναι πειστικότερα τα επιχειρήματα που συνδέουν την ένοπλη πάλη στην Αλγερία, στη Συρία και το Ιράκ ή στη Ζιμπάμπουε και την Κίνα με τις εκατόμβες θυμάτων του αντιαποικιακού αγώνα με τις μετέπειτα βίαιες ενδοκαθεστωτικές εκκαθαρίσεις λογαριασμών και με τις παραβιάσεις πολιτικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά συρροή;[3]

27. Επίλογος. Προσπάθησα, με εποπτικό μέσο τον εαυτό μου και τις εμπειρίες μου, να πλοηγήσω τον/την αναγνώστη/στρια μέσα από τις αναμνήσεις μου σε ένα ταξίδι με σταθμούς προσωπικής αξίας και νοήματος και να μοιραστώ μαζί του/της σημαίνοντα και σημαινόμενα. Αναφέρθηκα στις συγκυρίες κάτω από τις οποίες έτυχε εγώ να σχετιστώ κατά τους συγκεκριμένους χρόνους με τις συγκεκριμένες πολιτικές δυνάμεις που αναφέρω.

Έχω συνείδηση του βιωματικού χαρακτήρα του παραπάνω κειμένου, και γι' αυτό χωρίς πολλές αντιρρήσεις δέχομαι

[1] Παναγιώτης Κανελλόπουλος *Η ιστορία του ευρωπαϊκού πνεύματος*, ΤΟ ΒΗΜΑ (2010), τόμος 1, σελ. 348.

[2] Θυμίζει Προκρούστη το να λέγεται πως «οι αγροτικές εξεγέρσεις και οι βίαιες διαδηλώσεις στις ινδικές πόλεις ήταν ένας τρόπος οριζόντιας συνεύρεσης και διαπραγμάτευσης ανάμεσα στους καταπιεσμένους», το δυναμικό των οποίων μεταστοιχείωσε ο Γκάντι σε μια ιεραρχική πολιτική πειθαρχία που σκοπό είχε να στρώσει το δρόμο για την εθνικιστική ελίτ (Violence, *Μια κριτική του κυρίαρχου λόγου αλήθειας γύρω από την εξεγερτική βία του Δεκέμβρη*, Flesh-Machine-Ego Te Provoko φ.δ. Αθήνα, χειμώνας 2010, σελ. 91-97).

[3] Για να είμαι δίκαιος, οφείλω να παραδεχτώ πως η μεγαλύτερη δημοκρατία στον κόσμο, η ινδική, έχει σημαντικές ατέλειες, με κορυφαία το εξαιρετικά ανθεκτικό σύστημα της κάστας, αλλά και παλαιότερες εκτροπές από τη δημοκρατική νομιμότητα (π.χ. την εποχή της Ίντιρα Γκάντι). Αλλά με καμία κυβέρνηση δεν συγκρίνεται με άλλες τριτοκοσμικές μονοκομματικές οντότητες ηγεμονευόμενες από ιδιόρρυθμους δικτάτορες και/ή διεφθαρμένες ελίτ.

πως απηχεί ένα κομμάτι μόνο της συνολικής αλήθειας και όχι την αντικειμενική, τελεσίδικη, οριστική και σίγουρη αλήθεια. Αλλά έχω παράλληλα και την αίσθηση πως μπορεί να διαφωνεί κάποιος/α με την παραπάνω «διήγηση», μπορεί να αμφισβητήσει επιχειρήματα, να διαπιστώσει ελλείψεις ή προβληματικές παραδοχές, αλλά δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι η πολιτική βία (συμπεριλαμβανομένης της «επαναστατικής») όχι μόνο αποανθρωποποιεί θύτες και θύματα, αλλά και, όταν ασκείται, απαρεγκλίτως, νομοτελειακά και αναγκαστικά παράγει περισσότερη βία. Επίσης, οφείλουμε να αναλογιστούμε εξαιρετικά σοβαρά κάτι εξαιρετικά ενοχλητικό, ίσως και απεχθές: Αν δεν αποφασίσουμε οριστικά και αμετάκλητα πως δεν υπάρχει σωστός, ιερός, δίκαιος, επιβεβλημένος, αναπόφευκτος ή αμυντικός πόλεμος, αλλά πως κάθε είδους (και ειδικά η ένοπλη) βία είναι καταδικαστέα, ίσως ο Εντσενσμπέργκερ, ο Κον Μπεντίτ και οι υπόλοιποι ευρωπαίοι διανοούμενοι που τάχτηκαν υπέρ των βομβαρδισμών της Σερβίας το 1999 να έχουν δίκιο. Μέχρι να εφεύρουμε αξιόπιστα εργαλεία ειρηνικής επίλυσης συγκρούσεων, ο πόλεμος λογικά θα εξακολουθεί να είναι η μόνη οδός αποκατάστασης της δικαιοσύνης.

Απέναντι λοιπόν στον εφιάλτη των πολύχρωμων εξουσιών, οι οποίες ασκώντας βία μπορούν να μετατρέψουν τον άνθρωπο σε «φοβισμένη κραυγάζουσα μάζα» από «πονεμένο κρέας» και ταυτόχρονα να θίξουν βαθιά την ψυχή, το πνεύμα και τον κοινωνικό τρόπο ύπαρξής του, στιγματίζοντάς το για την υπόλοιπη ζωή του[4], πιθανότατα το αντίδοτο είναι η ακραιφνής, ατόφια και ανεκτίμητη μη βίαιη θεωρία και πράξη.

Αλέκος Γεωργόπουλος (Καλλιθέα Αττικής, 1952). Καθηγητής στο Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του ΑΠΘ, όπου από το 1985 διδάσκει Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Είναι πρόεδρος της Οικολογικής Κίνησης Θεσσαλονίκης και υπήρξε εκδότης του ειρηνιστικού-αντιμιλιταριστικού περιοδικού «Αρνούμαι» (1987-1997). Ενεργό μέλος της παράταξης Οικολογίας-Αλληλεγγύη και των Οικολόγων-Πράσινων, και πολλές φορές υποψήφιος νομαρχιακός σύμβουλος Θεσσαλονίκης. Από το 1997 είναι εκδότης της εφημερίδας «Τα Εν Οίκω, εν Δήμω». Έχει γράψει, ανάμεσα στα άλλα, τα βιβλία *Ένας μικρός και εύθραυστος πλανήτης* (1996) και *Περιβαλλοντική ηθική* (2002) και άρθρα για θέματα εθνικισμού, αντιμιλιταρισμού, οικολογίας.

[4] Wolfgang Sofsky, *Πραγματεία περί της βίας*, Νέα Σύνορα-Α.Α. Λιβάνης, Αθήνα, 1998.

Παναγιώτης Δημητράς

Καμιά ανοχή χωρίς συνενοχή

Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα
http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk

10 Δεκεμβρίου 1948

Προοίμιο

Επειδή η αναγνώριση της αξιοπρέπειας, που είναι σύμφυτη σε όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας, καθώς και των ίσων και αναπαλλοτρίωτων δικαιωμάτων τους, αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο.

Επειδή η παραγνώριση και η περιφρόνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε πράξεις βαρβαρότητας που εξεγείρουν την ανθρώπινη συνείδηση και η προοπτική ενός κόσμου όπου οι άνθρωποι θα είναι ελεύθεροι να μιλούν και να πιστεύουν, λυτρωμένοι από τον τρόμο και την αθλιότητα, έχει διακηρυχθεί ως η πιο υψηλή επιδίωξη του ανθρώπου.

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα από ένα καθεστώς δικαίου, ώστε ο άνθρωπος να μην αναγκάζεται να προσφεύγει, ως έσχατο καταφύγιο, στην εξέγερση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης. (…)

Άρθρο 1

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης.

Άρθρο 2

Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση.

Δεν θα μπορεί ακόμα να γίνεται καμία διάκριση εξαιτίας του πολιτικού, νομικού ή διεθνούς καθεστώτος της χώρας από την οποία προέρχεται κανείς, είτε πρόκειται για χώρα ή εδαφική περιοχή ανεξάρτητη, υπό κηδεμονία ή υπεξουσία, ή που βρίσκεται υπό οποιονδήποτε άλλον περιορισμό κυριαρχίας.

Άρθρο 3

Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

Άρθρο 4

Κανείς δεν επιτρέπεται να ζει υπό καθεστώς δουλείας, ολικής ή μερικής. Η δουλεία και το δουλεμπόριο υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται.

Άρθρο 5

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια, ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική.

Από το 1948, η ανθρωπότητα αποφάσισε πως κάθε άνθρωπος έχει το θεμελιώδες δικαίωμα να ζει με αξιοπρέπεια και να απολαμβάνει τα θεμελιώδη δικαιώματα της ζωής, της ελευθερίας, της προσωπικής ασφάλειας, απαλλαγμένος από κάθε μορφή δουλείας, βασανιστηρίων, αλλά και σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης. Αυτά είναι προϋπόθεση ώστε να μην ξαναζήσει κανένας άνθρωπος πράξεις βαρβαρότητας, να αισθάνεται λυτρωμένος από τον τρόμο και την αθλιότητα, καθώς και να γνωρίζει πως προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα από ένα καθεστώς δικαίου, ώστε να μην αναγκασθεί ποτέ να προσφεύγει, ως έσχατο καταφύγιο, στην εξέγερση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης, συχνότατα με χρήση βίας.

Στα εξήντα χρόνια που πέρασαν από τότε, η απαγόρευση της χρήσης οποιασδήποτε μορφής βίας εξειδικεύτηκε και διευ-

ρύνθηκε σε καταστάσεις που παραδοσιακά δεν θεωρούνταν μορφές βίας ή σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης.

Πρώτα από όλα, γενικεύθηκε (σε όλη την Ευρώπη και μεγάλο αριθμό άλλων κρατών) η κατάργηση της θανατικής ποινής ως τιμωρίας για σοβαρά εγκλήματα.

Παράλληλα, συντάχθηκαν διεθνή κείμενα που εξειδικεύουν την απαγόρευση της ενδοοικογενειακής βίας (συνήθως βίας κατά των γυναικών και των παιδιών), αλλά και της σωματικής τιμωρίας των παιδιών, τα οποία μέχρι πρόσφατα ήταν στο απυρόβλητο των ενδοοικογενειακών σχέσεων. Μάλιστα, καθιερώθηκε το συμφέρον του παιδιού ως θεμελιώδες δικαίωμα την υποστήριξη του οποίου έχει τελικά η πολιτεία παρεμβαίνοντας όταν χρειαστεί στην οικογένεια (ακόμα και με αφαίρεση κηδεμονίας), η οποία ενδεχόμενα παίρνει αποφάσεις αντίθετες προς το συμφέρον του.

Πρόσφατα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) θεώρησε σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση τις απαράδεκτες συνθήκες κράτησης σε αστυνομικά τμήματα ή φυλακές. Το ίδιο έχει κάνει για εξώσεις ατόμων από τα σπίτια τους όταν είναι παρόντες ή παρούσες κατά την κατεδάφιση και έξωση. Ακόμα πιο σημαντικό είναι πως θεώρησε τις επικρατούσες απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης σε συνδυασμό με τη ρατσιστική αντιμετώπιση των συναφών καταγγελιών των Ρομά ως προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, και άρα ταπεινωτική μεταχείριση.

Ποιες μορφές βίας παραμένουν «νομιμοποιημένες»; Μόνο η βία που χρησιμοποιείται ως αναπόφευκτο μέσο άμυνας σε βίαιη επίθεση, και πάντα με την προϋπόθεση ότι γίνεται αναλογική χρήση της. Για παράδειγμα, ένα άτομο δεν πυροβολεί να σκοτώσει άλλο άτομο που του επιτίθεται χωρίς όπλο, και άρα χωρίς κίνδυνο για τη ζωή του. Οπωσδήποτε, δε, δεν νομιμοποιείται η χρήση βίας με τη μορφή βασανιστηρίων ούτε και στην περίπτωση που, για παράδειγμα, οι αρχές επιθυμούν να πληροφορηθούν από κρατούμενο τις λεπτομέρειες επικείμενης τρομοκρατικής επίθεσης με πιθανά θύματα δεκάδων, εκατοντάδων ή χιλιάδων ανθρώπων.

Μάλιστα, πολλά άτομα που χρησιμοποίησαν μέχρι σήμερα συστηματικά τη μη βία στην αντιπαράθεση με την εξουσία

επέμεναν με συνέπεια και συνέχεια πως ακόμα και οι φραστικές ύβρεις προς τα όργανα της τάξης, όταν διαδήλωναν μπροστά σε αυτά, αποτελούν μορφή καταδικαστέας βίας.

Στην Ελλάδα έχουμε γίνει μάρτυρες συστηματικής και εκτεταμένης χρήσης βίας για διεκδίκηση (θεμιτών ή όχι) δικαιωμάτων (σε εκδηλώσεις διαμαρτυρίας) ή απλώς για εκτόνωση (στα γήπεδα). Ταυτόχρονα, τις περισσότερες φορές έχουμε γίνει μάρτυρες υποκριτικής καταδίκης ή γενικευμένης απάθειας, ανοχής –αν όχι απολογίας– πολλών βίαιων εκδηλώσεων από φορείς και άτομα που διακηρύττουν πως είναι αντίθετα στη βία.

Η βία στα γήπεδα είναι γενικευμένη και προέρχεται συνήθως από οργανωμένες ομάδες οπαδών, οι οποίες έχουν άμεση ή έμμεση στήριξη των ηγεσιών των αντίστοιχων αθλητικών ομάδων. Όταν εκφράζεται κάποια καταδίκη από τις τελευταίες, είναι ανούσια, αφού δεν συνοδεύεται από ειλικρινή και επαγγελματικά άρτια προσφυγή στη δικαιοσύνη και, κυρίως, διάρρηξη κάθε σχέσης με την αντίστοιχη ομάδα οπαδών.

Οι επιθέσεις σε βιβλιοπωλεία ή γραφεία ατόμων ή φορέων με τις απόψεις των οποίων διαφωνούν οι βίαια επιτιθέμενοι συχνότατα επικροτούνται ή τουλάχιστο δεν καταδικάζονται καθόλου ή καταδικάζονται με «ναι μεν, αλλά» από άτομα ή φορείς που επίσης διαφωνούν με τις απόψεις των στόχων. Εδώ υπάρχει και ένα οξύμωρο. Πολλά άτομα έχουν δημόσια υπερασπιστεί το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης της ρητορικής του μίσους ιδεολογικά αντιπάλων, διαφωνώντας με τη διεθνή και ελληνική νομοθεσία που επιβάλλει την τιμωρία της, επειδή η ρητορική του μίσους δεν θεωρείται «έκφραση» αλλά «επίθεση». Όταν όμως οι φορείς αυτής της ρητορικής του μίσους γίνονται αντικείμενο βίαιων επιθέσεων, τα ίδια άτομα σιωπούν αν δεν επικροτούν έμμεσα ή άμεσα τις επιθέσεις. Αυτό δείχνει πως τα άτομα αυτά είναι στην ουσία οπαδοί της λεκτικής ή άλλης βίας.

Ανάλογη κατάσταση επικρατεί και με τις καταστροφές καταστημάτων κατά τις διαδηλώσεις που γίνονται από άτομα που ενσωματώνονται σε ομάδες διαδηλωτών, με την ανοχή –αν όχι ενθάρρυνση ή συνενοχή– των τελευταίων. Το φαινόμενο είναι γενικό και οι καταδίκες από τα ίδια τα άτομα που διαδήλωσαν ή όσα πρόσκεινται σε αυτά σχεδόν ανύπαρκτες. Η χειρότερη σχετική εκδήλωση ήταν η εμπρηστική επίθεση στο

κατάστημα της τράπεζας Marfin στις 5 Μαΐου 2010, που οδήγησε στο θάνατο ουσιαστικά τεσσάρων ατόμων. Ανατριχιαστική ήταν η αντιμετώπιση των θυμάτων ως «παράπλευρων απωλειών». Την έκαναν ακόμα και ελάχιστα άτομα που δηλώνουν αντιρρησίες συνείδησης, δηλαδή –υποτίθεται– αντίθετοι σε κάθε χρήση βίας που έχει ως αποτέλεσμα τόσο «στοχευμένες απώλειες», όσο και «παράπλευρες απώλειες». Προφανώς η αντίρρηση συνείδησης αφορά τον ελληνικό στρατό και όχι κάθε (άρα και «επαναστατικό») στρατό.

Η χειρότερη εκδήλωση ανοχής –αν όχι συνενοχής– στη μεταπολιτευτική Ελλάδα αφορά την «ακροαριστερή» τρομοκρατία. Έχουν γίνει εκατοντάδες –αν όχι χιλιάδες– επιθέσεις από κάθε μορφής οργάνωση, οι περισσότερες όχι με στόχο ανθρώπους. Με ελάχιστες εξαιρέσεις οι καταδίκες υπήρξαν ανύπαρκτες ή απλώς προσχηματικές, με αποτέλεσμα οι δράστες να θεωρούν, όχι αδικαιολόγητα, πως έχουν τουλάχιστο μερική κοινωνική αποδοχή, αν όχι νομιμοποίηση. Δεν είναι τυχαίο πως η τρομοκρατία έχει σχεδόν παντού αλλού εξαφανιστεί. Αυτό επιτεύχθηκε όχι τόσο χάρη στην αποτελεσματικότητα των μέτρων καταστολής, όσο λόγω της «λαϊκής κατακραυγής» που πολλές φορές εκφράστηκε και με διαδηλώσεις εκατομμυρίων ανθρώπων στους δρόμους.

Η ελληνική κοινωνία, λοιπόν, έχει τη βασική ευθύνη για την εκτεταμένη και κάθε μορφής βία στους κόλπους της, για την οποία είναι τελικά συνένοχη. Όπως αναφέρθηκε στην αρχή, όλες οι μορφές απρόκλητης βίας αποτελούν παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η ελληνική κοινωνία αδιαφορεί για αυτές, όπως άλλωστε αδιαφορεί και για όλες τις άλλες παραβιάσεις ανθρώπινων δικαιωμάτων στην Ελλάδα που δεν αγγίζουν άμεσα τα συμφέροντά της, όπως τα δικαιώματα των μειονοτήτων και των μεταναστών. Πρόκειται για μια μισαλλόδοξη και φοβική κοινωνία, που συνήθως δεν προσπαθεί να διεκδικεί δημοκρατικά, αλλά προτιμάει να εκτονώνεται ή ακόμα και να φοβίζει με τη χρήση κάθε μορφής λεκτικής ή μη λεκτικής βίας.

Παναγιώτης Δημητράς, 15 Αυγούστου 2010

Παναγιώτης Δημητράς (Αθήνα, 1953). Διδάκτορας Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Harvard University των ΗΠΑ (1979), λέκτορας στα αμερικανικά πανεπιστήμια στην Ελλάδα American College in Greece, University of Maryland και University of Laverne (1979-1989). Μεταξύ 1989-1992, Επίκουρος Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (πρώην ΑΣΟΕΕ), από όπου υποχρεώθηκε σε παραίτηση λόγω της ενασχόλησής του με τα δικαιώματα των μειονοτήτων στην Ελλάδα. Μεταξύ 1998-2005 δίδαξε το μάθημα «Κράτος και μειονότητες στα Βαλκάνια» ως Επισκέπτης Καθηγητής στο Central European University (Βουδαπέστη). Υπήρξε ιδρυτικό μέλος της Ελληνικής Ομάδας για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων (ΕΟΔΜ) το 1992 και του Ελληνικού Παρατηρητηρίου των Συμφωνιών του Ελσίνκι (ΕΠΣΕ) το 1993, του οποίου είναι επί 17 συνεχόμενα χρόνια εκπρόσωπος. Έχει εκδώσει 4 βιβλία και πολυάριθμες εκθέσεις, αναφορές και άρθρα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Παναγιώτης Παπαδόπουλος (Κάιν)

Η αγάπη είναι το «όπλο» μου
Έξι κείμενα από ένα «*μεμονωμένο άτομο*»

[Τα κείμενα που ακολουθούν δημοσιεύτηκαν από το 2005 μέχρι το 2010 σε διάφορες μορφές (αρχικά κοινοποιούνταν μέσω της προσωπικής ηλεκτρονικής αλληλογραφίας και, στη συνέχεια, δημοσιεύονταν σε δικτυακούς τόπους και εφημερίδες), συχνά με την υπογραφή «από ένα μεμονωμένο άτομο του αναρχικού χώρου». Καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα των παρεμβάσεων του Παναγιώτη Παπαδόπουλου (Κάιν), τόσο χρονικά, όσο και από πλευράς περιεχομένου (κινήσεις οικονομικής ενίσχυσης, κείμενα για εμπρησμούς, κείμενα για θύματα τρομοκρατικών ενεργειών από κάθε «πλευρά»). Η παρούσα επιλογή έγινε από τον συγγραφέα ειδικά για αυτό το βιβλίο και σε συνεργασία με τους επιμελητές αυτής της έκδοσης. Τα κείμενα του Κάιν βρίσκονται διάσπαρτα στο Διαδίκτυο.]

1. Δεκαπέντε λουλούδια στον αδικοχαμένο ειδικό φρουρό Χαράλαμπο Αμανατίδη

4/3/05, Κηφισιά, Καρπάθου 47α, στο μέρος όπου δολοφονήθηκε ο ειδικός φρουρός Χ. Αμανατίδης την παραμονή της Πρωτοχρονιάς... Εγκληματική συμμορία οι φονιάδες του άτυχου ειδικού φρουρού Χ. Αμανατίδη, την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, έξω από το σπίτι του βρετανικού στρατιωτικού ακολούθου στην Κηφισιά.

Οι αναρχικοί δεν είναι βομβιστές, φονιάδες και τρομοκράτες. Δεκαπέντε λουλούδια στον αδικοχαμένο ειδικό φρουρό Χαράλαμπο Αμανατίδη

«[...] *Διακηρύσσοντας ότι είμαστε αναρχικοί, διακηρύσσουμε εκ προοιμίου ότι αρνούμαστε να κάνουμε στους άλλους ό,τι δεν θα θέλαμε να μας κάνουν εκείνοι.*» Πέτρος Κροπότκιν

Όταν τον Οκτώβρη του 2004 είχαμε σταθεί στο πλευρό του δημοσιογράφου Φίλιππου Συρίγου, μετά τη δολοφονική επίθεση εναντίον του από τραμπούκους στην Καλλιθέα, είχαμε πει σε εκείνη την προκήρυξη έξω από το νοσοκομείο πως όλοι εμείς που αγωνιζόμαστε για την κατάκτηση μιας ελεύθερης και δίκαιης κοινωνίας –που θα ανήκει στους ανθρώπους και όχι στην εξουσία της βίας και του κάθε χουλιγκανισμού– είναι αυτονόητο πως θα μείνουμε μέχρι τέλους ενάντιοι σε άθλιες και εγκληματικές «συμπεριφορές» και «πρακτικές».

Έρχεται, δυστυχώς, η δολοφονία του Χ. Αμανατίδη για να το επαναλάβουμε και να το θυμίσουμε σε εκείνους που προσπαθούν να κατασκευάσουν «ενόχους» και να βουτήξουμε με τη βία τα χέρια των αναρχικών στο αίμα του ειδικού φρουρού.

Τη στιγμή που το σύνολο του λαού δίνει το υστέρημά του (η πραγματική φιλανθρωπία, και όχι τα υποκριτικά «αποφάγια» καπιταλιστών και κράτους) για να σώσει και να στηρίξει τη ζωή των φτωχών από το σεισμό στη Ν. Ασία, κάποιοι εδώ αμαυρώνουν για ένα «αυτόματο όπλο» αυτήν την εικόνα προσφοράς στη ζωή, δείχνοντας πως δεν έχουν τίποτα μάθει από την ιστορική εμπειρία, τις τραγωδίες και τα αδιέξοδα του παρελθόντος.

Εμείς, λοιπόν, που είμαστε αντίθετοι με ό,τι οδηγεί την κοινωνία στο Νταχάου της βαρβαρότητας και του ρατσισμού χωρίς «πόρτα εξόδου», με ό,τι καταλήγει στην αποκτήνωση που καθοδηγεί ο φανατισμός, με ό,τι συνθλίβει ολότελα τους ανθρώπους με σχέση μίσους και εκδικητικότητας, δεν είναι ποτέ δυνατό να συμφωνήσουμε με την ψευτομαγκιά των περιστρόφων που «μίλησε» με 15 σφαίρες στο κορμί του άτυχου Χ. Αμανατίδη.

Εμείς, λοιπόν, που τιμούμε τη ζωή και έχουμε αφοσιωθεί στην υπεράσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, δεν υπάρχει ποτέ περίπτωση να «στρατευθούμε» με αλήτες και δολοφόνους. Γιατί το πραγματικό λιθαράκι μας στην ταξική πάλη των καταπιεσμένων απέναντι στην εξουσιαστική βία δεν είναι στη «σκανδάλη» και στον «πυροκροτητή», στις «ενέδρες» και στις κενές σελίδες της δήθεν «επιθετικής αριστεράς», αλλά στους πραγματικούς αγώνες της μαζικής κοινωνικής αυτοοργάνωσης για την ανατροπή της ανισότητας και της εκμετάλλευσης από κράτος και κεφάλαιο.

Θέλουμε να μείνουμε πιστοί ονειροπόλοι και γνήσια συνειδητοποιημένοι μιας κοινωνικής επανάστασης που ο δρόμος προς και για αυτή δεν περνάει μέσα από τη θανατική καταδίκη των άλλων. Ακόμα και των ίδιων των ταξικών εχθρών ή πολιτικών μας αντιπάλων.

Άδικα, λοιπόν, πάλι οι «τρομολάγνοι» θα προσπαθήσουν να «φορτώσουν» στις πλάτες του αναρχικού χώρου τη στυγνή δολοφονία του ειδικού φρουρού για να τον «δυσφημήσουν».

Άδικος κόπος, γιατί το πάθος μας για την ουσιαστική απαλλαγή του κόσμου από τον τρόμο είναι δυνατότερο από κάθε σκευωρία ή σύνδεση των αγωνιστών με την τυφλή βία, την αυτοδικία και την ατομική τρομοκρατία.

Γιατί οι αναρχικοί και όλοι οι αγωνιστές δεν θα «νομιμοποιήσουν» ποτέ στο όνομα της αντίστασης στην κρατική καταστολή, κοινούς εγκληματίες από όποια «υπηρεσία», «σπείρα», «κλίκα», «μαφία» ή «φράξια» προέρχονται. Μακριά λοιπόν από τους αναρχικούς η άθλια προβοκάτσια του κράτους που επαναλαμβάνεται και εδώ ως φάρσα.

Και όση φρίκη και οργή μάς προκαλούν τα βασανιστήρια μεταναστών στα μπουντρούμια της μετα-ολυμπιακής διαπλοκής και διαφθοράς ή η στυγνή εκτέλεση του Ηρακλή Μαραγκάκη στις 5/12/2003 από αστυνομικούς, άλλο τόσο τα ίδια συναισθήματα έχουμε στη θέα ενός άγρια βασανισμένου ειδικού φρουρού από το «πλήθος» σε συναυλία στο Λυκαβηττό ή ενός εκτελεσμένου συναδέλφου του από τον φονταμελισμό της «απονομής απόλυτης δικαιοσύνης» (που είναι ανίκανος να πάρει την όποια «ευθύνη» για αυτό το κακούργημα).

Οι άνθρωποι, «ένστολοι» ή όχι, δεν θα πεισθούν να πετάξουν ποτέ τις στολές, τα σήματα και τα σύμβολα της εξουσίας με την απειλή της κάννης στον κρόταφο. Και είναι άδικο και απάνθρωπο να εκτελούνται επειδή είναι μπάτσοι ή ειδικοί φρουροί.

Ποιος από εμάς είναι «δικαστής» που θα αποφασίζει τραβώντας από το «σωρό» ποιος, πώς και το ποτέ θα πεθάνει; Αρκετούς Ροβεσπιέρους και Χίτλερ, Στάλιν, Πινοσέτ, Μπους, Σαρόν, Πούτιν ή Λάντεν, Μπασάγεφ και Ζαρκαουί ξέβρασε στον κόσμο ο σκοταδισμός και η αλαζονεία.

Φτάνει!

Είπαμε να καταργήσουμε το κτήνος που «φάχνεται» μέσα μας, όχι να γίνουμε ένα με αυτό γεννώντας από το «αυγό του φιδιού» και άλλες «λερναίες ύδρες». Κάθε χρόνο, γίνεται ετήσιο μνημόσυνο για τα θύματα από τη δράση της «17Ν» («Ν» χωρίς Νοέμβρη και χωρίς «ΕΣΟ»). Είναι αυτονόητο πως σεβόμαστε την οδύνη των συγγενών των θυμάτων. Ας θυμηθούν όμως –και η κυρία Αξαρλιάν περισσότερο– να βάλουν δίπλα στους δικούς τους νεκρούς και τα δεκάδες θύματα της κρατικής τρομοκρατίας από το '74 και μετά. Αυτό το «ξεχασμένο μνημόσυνο»... Και να συσπειρωθούν δίπλα μας στον αγώνα για να νικήσουμε τις αιτίες και τους λόγους που έχουν μεταμορφώσει τον πλανήτη σε ένα μεσαιωνικό κολαστήριο και την κοινωνία σε μια απέραντη φυλακή. Να γκρεμίσουμε μαζί τους «αρχιτέκτονες» που έχουν βυθίσει την κοινωνία στο αίμα, στην εξαθλίωση και στην αλληλοεξόντωση.

Ούτε δήμιοι ούτε θύματα

Ελευθερία ή βαρβαρότητα

Ο σκοπός δεν αγιάζει τα μέσα

Συλλυπητήρια στους συγγενείς του δολοφονημένου ειδικού φρουρού Χαράλαμπου Αμανατίδη.

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ-ΕΥΘΥΝΗ: Ομάδα *Μαύρο και κόκκινο*
Αναρχικοί/αντιεξουσιαστές από τα νότια προάστια της Αθήνας

Παναγιώτης Παπαδόπουλος (Κάιν) – 04.03.2005

***

2. Για τον εμπρησμό του περιπτέρου της Χαρίκλειας Ανανιάδου

Τα ξημερώματα της Κυριακής 2/11/08 και κατά την διάρκεια συγκρούσεων νεαρών και ΜΑΤ έξω από το Αριστοτέλειο

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης δεν υπήρξε άλλη μια φορά θύμα ο δημόσιος χαρακτήρας τού πανεπιστημιακού ασύλου αλλά και η 70χρονη εργαζομένη Χαρίκλεια Ανανιάδου που είδε τους κόπους μιας ολόκληρης ζωής, το περίπτερό της, να καίγεται και να γίνεται στάχτη.

Επειδή είμαστε αντίθετοι με ενέργειες αδιάκριτης τυφλής βίας ενάντια στην Κρατική τρομοκρατία και καταστολή πού έχουν αρκετές φορές «παράπλευρες απώλειες» ανάμεσα σε συνανθρώπους μας πού και αυτοί βιώνουν την ίδια καταπίεση και εκμετάλλευση από τις μονάδες βαρβαρότητας τού άγριου καπιταλισμού, αποφασίσαμε να ανοίξουμε λογαριασμό οικονομικής ενίσχυσης ώστε να συγκεντρωθούν 10.000 ευρώ για να αγορασθεί νέο περίπτερο και να καλυφθούν οι πρώτες ανάγκες της άνεργης ηλικιωμένης Χαρίκλειας Ανανιάδου πού παραμένει δύο μήνες στο περιθώριο, με πρόβλημα υγείας και αβοήθητη παρά τις μεγαλόσχημες υποσχέσεις τού Ψωμιάδη, της νομαρχίας Θεσσαλονίκης και των παραγόντων της εξουσίας στα ΜΜΕ για δήθεν και μάλιστα «γρήγορη αποκατάστασή της»…

Όποιος και όποια νοιώθει την ανάγκη να βοηθήσει αυτήν την κίνηση, ας καταθέσει στον αριθμό 0026-0221-33-0101271081 (Eurobank) το ποσό που μπορεί.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΑΣ ΔΕΙΞΕΙ ΑΛΛΗ ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟ

Αναρχική πρωτοβουλία από Αθήνα, Κορινθία και Αχαΐα

* * *

ΕΚΤΑΚΤΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΓΙΑΤΙ ΣΥΝΕΧΙΖΟΥΜΕ(ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ 31/12/08) ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΑ 10.000 ΕΥΡΩ, ΤΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΣΤΗΝ 70ΧΡΟΝΗ

Εδώ και λίγες ημέρες και πριν ακόμη εκδηλωθεί το ΔΙΚΑΙΟ μαζικό κύμα κοινωνικής αγανάκτησης για την εκτέλεση τού νεαρού μαθητή Αλέξη Γρηγορόπουλου από τον εγκλη-

ματία ειδικό φρουρό Επαμεινώνδα Κορκονέα στις 6/12/08,στά Εξάρχεια, έχουμε ξεκινήσει έναν αγώνα οικονομικής αλληλεγγύης στην 70χρονη εργαζομένη Χαρίκλεια Ανανιάδου από την Θεσσαλονίκη, η οποία είχε την ατυχία στις 2/11/08, έξω από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, να δει το περίπτερό της να καίγεται ολοκληρωτικά από «επαναστάτες» τού Σαββατόβραδου οι οποίοι θέλοντας να πρωταγωνιστήσουν άλλη μια φορά μαζί με τις μονάδες κρατικής καταστολής για τις ανάγκες του θεάματος και της σχεδιαζομένης από το Κράτος κατάργησης του ασύλου, βρίσκονται σε τέτοια σύγχυση και «ιδεολογική» θολούρα ώστε θεωρούν προφανώς την καταστροφή μικροεπιχειρήσεων(πού ήδη φυτοζωούν από την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης και την κυριαρχία των σουπερμάρκετ και των πολυκαταστημάτων στην καταναλωτική αγορά) και το πλιάτσικο, «αντικαπιταλιστική» και «εξεγερσιακή» δράση!

Επανερχόμενοι στο σοβαρό για μας ζήτημα της αλληλεγγύης στην πράξη σε έναν συνάνθρωπό μας πού όχι μόνο δεν φταίει σε τίποτα να γίνεται θύμα τυφλής εκτόνωσης και βίας πού έχει γίνει από κάποιους πλέον αυτοσκοπός πού προβοκάρει το κίνημα και καλλιεργεί τον μηδενισμό, σε έναν συνάνθρωπό μας ο οποίος βρέθηκε στον δρόμο, στους κινδύνους και στα προβλήματα πού οξύνουν την βαρβαρότητα της επιβίωσης όταν χάνεις ξαφνικά την εργασία σου και σε μια ηλικία πού όλοι ξέρουμε πώς τίποτα δεν κτίζεται ξανά από το μηδέν, ΑΠΟΦΑΣΙΣΑΜΕ ΕΜΕΙΣ ΝΑ ΞΑΝΑΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΟΥΜΕ ΤΟ ΝΕΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ της Χαρίκλειας Ανανιάδου.

Αν και είχαμε δεσμευθεί, στο πρώτο μας κείμενο, για το ποσό των 10.000 ευρώ θεωρώντας το ικανό να καλύφει τα έξοδα όλης αυτής της προσπάθειας, θέλουμε να ανακοινώσουμε ΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ, πώς τελικά η αποτελεσματικότητα αυτού τού σκοπού απαιτεί την υπέρβαση τού ανωτέρω ορίου πού είχαμε βάλει στην αρχή σαν στόχο και έτσι αποφασίσαμε να αφήσουμε τον λογαριασμό να κινηθεί μέχρι την παραμονή τής πρωτοχρονιάς ώστε να συγκεντρωθούν όσο το δυνατόν περισσότερα χρήματα για την στήριξη της 70χρονης άνεργης.

Με το τέλος αυτής της μορφής αλληλεγγύης (η οποία είναι η δεύτερη μετά από εκείνη στην οικογένεια τού μετανάστη εργάτη Λευτέρη Τράλο πού δολοφονήθηκε στις 28/2/08, μέσα

στο περίπτερο πού εργαζόταν στο Π. Φάληρο) θα εκδοθεί από την πρωτοβουλία μας νέο δελτίο τύπου με το συνολικό ποσό πού συγκεντρώθηκε και σχετική αναλυτική φωτοτυπία από τα ποσά και τις ημερομηνίες κατάθεσης στον λογαριασμό ο οποίος θα κλείσει και θα διαλυθεί ταυτόχρονα με την παράδοση των χρημάτων στην Χαρίκλεια Ανανιάδου.

Ευχαριστούμε όσους και όσες μέχρι σήμερα έχουν βοηθήσει και ειδικά τον αλληλέγγυο ή αλληλέγγυα πού έχει συμβάλλει καθοριστικά με ένα αρκετά μεγάλο ποσό στον λογαριασμό με αριθμό 0026-0221-33-0101271081 (Eurobank) στον οποίο προσδοκούμε την συμμετοχή όλων σας με το ποσό πού ο καθένας έχει δυνατότητα, μέχρι τις 31/12/08.

ΕΜΕΙΣ, Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΘΑ ΦΤΙΑΞΟΥΜΕ ΞΑΝΑ ΤΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΤΗΣ 70ΧΡΟΝΗΣ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑΣ ΑΝΑΝΙΑΔΟΥ ΠΟΥ ΚΑΗΚΕ ΣΤΙΣ 2/11/08, ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΑΠΟ ΤΙΣ «ΦΛΟΓΕΣ» ΤΟΥ ΑΥΤΟΣΚΟΠΟΥ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΟ ΑΓΩΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΖΩΗ ΑΣ ΔΕΙΞΕΙ ΑΛΛΗ ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΗΘΙΚΗ ΑΞΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΥ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΛΓΗΣΙΑ, ΣΤΗΝ ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΗ «ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ» ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

με την κοινωνία

Αναρχική πρωτοβουλία από Αθήνα, Κορινθία και Αχαΐα

Δεκέμβρης 2008

Παναγιώτης Παπαδόπουλος (Κάιν)

***

3. Για τον εμπρησμό του περιοδικού Ρεσάλτο

Μπορείς να διαφωνήσεις σε όλα μαζί μου, αλλά, αν με παραδώσεις στη φωτιά και το τσεκούρι, έχεις γίνει ένας ακόμη φασίστας!

Η επίθεση και ο εμπρησμός στο περιοδικό «Ρεσάλτο» είναι προσφορά στα στρατόπεδα στρατολόγησης του χρυσαυγιτισμού και σε όσους οργανώνουν μια κοινωνία φιμωμένη, ελεγχόμενη, ξενόφοβη και ανελεύθερη

«[…] *Ο λαός επίσης είναι από τη φύση του πατριώτης. Αγαπά τη γη όπου γεννήθηκε, το κλίμα μέσα στο οποίο αναπτύχθηκε. Αυτή η αγάπη, όπως γενικά όλες οι ανθρώπινες αγάπες, είναι στη βάση τους ένα αίσθημα εντελώς φυσιολογικό, ζωώδες. Δεν είναι καθόλου αρετή, ούτε καθήκον, ούτε θεωρία. Είναι φυσικό γεγονός, αρχικά πολύ περιορισμένο, που δεν ξεπερνά καθόλου τα στενά όρια τής κοινότητας.*

Ο πραγματικός, ζωντανός, ισχυρός, φυσικός πατριωτισμός του λαού δεν είναι καθόλου εθνικός πατριωτισμός, ούτε καν τοπικός, αλλά στο μεγαλύτερο μέρος του αποκλειστικά κοινοτικός. Αλλά αγαπά ακόμα τη γλώσσα πού μιλά ή μάλλον δεν γνωρίζει άλλη και μόνο με τη δική του μπορεί να εκφράσει ό,τι σκέφτεται, ό,τι αισθάνεται και να ζήσει κοινωνικά, ανθρώπινα.

Ταυτίζεται επίσης με τα έθιμα και τις αληθινές και λαθεμένες αντιλήψεις τής χώρας του.

Αν αυτά τα έθιμα, αυτές οι ιδέες και αυτή η γλώσσα καλύπτουν μια περιοχή, τότε αρχίζει να γίνεται πραγματικά ένας τοπικός πατριώτης.

Αν καλύπτουν ένα έθνος, τότε γίνεται ένας εθνικός πατριώτης. Με την έννοια αυτή, κανείς δεν είναι τόσο βαθιά ούτε τόσο ειλικρινά πατριώτης όσο ο λαός.

Αλλά για μια φορά ακόμη αυτός ο πατριωτισμός, έστω και αν καλύπτει ένα ολόκληρο έθνος, δεν είναι αρετή, καθήκον ή δόγμα, είναι γεγονός μοιραίο, φυσικό, που πρέπει να το δούμε, να το αναγνωρίσουμε, να το σεβαστούμε, όπως πρέπει να παρατηρήσουμε, αναγνωρίσουμε, σεβαστούμε κάθε τι που υπάρχει και όπως πρέπει να σεβαστούμε κάθε φυσική μορφή της ανθρώπινης ελευθερίας.» Μιχαήλ Μπακούνιν (εκδόσεις *Πλέθρον*,1984)

Υπάρχουν θέσεις και απόψεις γύρω μας πού διαφωνούμε, πιθανά και να μας εξοργίζουν. Η ελληνική σημαία, όμως, πίσω

από το γραφείο του Μιχαλολιάκου και το «Αίμα, τιμή» των συντρόφων του Περίανδρου Ανδρουτσόπουλου δεν είναι σε καμιά περίπτωση η ίδια σημαία, οι ίδιες μισάνθρωπες πολεμικές κραυγές γι' αυτόν που έχει αγνή και άδολη αγάπη και αγωνία για την πορεία της χώρας του από την κακοδιαχείριση, την κλοπή, την αυθαιρεσία και τον αυταρχισμό τής εξουσίας που τον έχουν φθάσει στον πάτο της οριακής επιβίωσης.

Ο φασίστας είναι σε διαρκή πόλεμο και μίσος με τους γείτονές του, με τους μετανάστες, τους άλλους λαούς, που τους θεωρεί «απολίτιστους» και «βάρβαρους», που οφείλουν να δώσουν «γη και ύδωρ» στα τάγματα εφόδου και τις συμμορίες τής «ανώτερης λευκής δύναμης».

Ο απλός άνθρωπος, ο «φοβισμένος νοικοκυραίος» και ο «υποταγμένος μικροαστός» κατά την «αυθεντία» μας, ο άνθρωπος της διπλανής πόρτας που δεν είναι «πεφωτισμένος» όπως εμείς, αλλά και δεν γίνεται να μην ζήσουμε χωρίς αυτόν και αυτός χωρίς εμάς, είναι ο ίδιος που δεν αφήνει τους εκμεταλλευτές και παραχαράκτες της αγάπης του για τη χώρα στην οποία γεννήθηκε και αγωνίσθηκε να βάλουν ανάμεσα σε αυτόν και τον γείτονά του τον φανατισμό, τα κανόνια, τη διχόνοια, τη διαίρεση και την αλληλοεξόντωση. Είναι ο ίδιος που καλλιεργεί την αλληλεγγύη, τη φιλία και διεθνιστική ένωση όλων των λαών, όλων των εργαζομένων, όλων των αγροτών!

Οι ανόητες αυτές λοιπόν ταυτίσεις – πατριωτισμού και εθνικισμού – κυοφορούν επικίνδυνες αντικοινωνικές και αντιλαϊκές μεθόδους που γλιστρούν εύκολα στη συκοφάντηση, στη λασπολογία, στο άδικο και στον φασισμό απέναντι σε πρόσωπα, χώρους και συλλογικότητες!

Είναι ταυτίσεις και γενικεύσεις που προκαλούν απογοήτευση και ρήξη με την κοινωνία, τεράστια ήττα για την Αριστερά και όλο το κίνημα, βήμα ανόδου σε συντηρητικές και ακροδεξιόστροφες πολιτικές που όραμά τους είναι να «κλειδώσουν» τους λαούς στον πάγο της απόλυτης αστυνομοκρατίας και καταστολής νομιμοποιώντας σκληρά μέτρα για κάθε απόπειρα αντίστασης!

Εύκολο και ανώδυνο είναι να αποκαλέσεις κάποιον «φασίστα» και «ρατσιστή». Δύσκολο είναι να κρατηθείς μακριά από τον φασισμό, δύσκολο είναι να μην πάρεις από την πρέζα τής

ολέθριας ιδεολογίας του, που σκοτώνει αργά όπως η ηρωίνη και το αλκοόλ εδώ δίπλα στην πλατεία και στους δρόμους των Εξαρχείων, πολύ κοντά στα αποκαΐδια της Σολωμού 5, που γι' αυτά «δεν άκουσε, δεν είδε» (παρά την πληροφορία με τον χαιρέκακο απαράδεκτο σχολιασμό και εγκωμιασμό του γεγονότος στο Athens Indymedia) κανένα δημοσιογραφικό «αυτί» ή φακός των ΜΜΕ.

Ακόμη όμως και τον φασισμό αν θέλεις να τον νικήσεις και να τον ξεπεράσεις, δεν θα το καταφέρεις ποτέ όσο χρησιμοποιείς τον στόλο των δικών του όπλων, της δικής του ισοπεδωτικής ολοκληρωτικής αντίληψης για το ξεπάστρεμα και τον αφανισμό όσων τολμούν να σκέφτονται διαφορετικά και να κινούνται έξω από το νεοναζιστικό κλειστό κύκλωμα για την «ομοιόμορφη εξέλιξη» τού Κόσμου.

Η «αλάνθαστη αλήθεια» της ψευτοαντιφασιστικής ελίτ, που με τη βαριοπούλα και το στουπί έκαψε και κατέστρεψε τα γραφεία του περιοδικού «Ρεσάλτο» γελιέται πως «εναντιώθηκε στον φασισμό». Στον ίδιο τον φασισμό προσκύνησε και του «έκανε» ένα ακόμη «αυγό» δίπλα στα υπόλοιπα και διαφόρων χρωμάτων και υπογραφών «αυγά» που προστατεύει γύρω του το «φίδι».

Τον δικό της φασισμό κατήγγειλε πάνω στις στάχτες του κατεστραμμένου εντύπου «Ρεσάλτο», που δήθεν ήθελε να το καταγγείλει για δήθεν «φασισμό» και «σύνδεση με τους ρατσιστές»!

Στον Χρυσαυγιτισμό έδωσε το χέρι της αφήνοντας πίσω από τα συντρίμμια το μήνυμα πως «εκείνη η μέρα» που τραγουδήσαμε πραγματικά θα αργήσει ή δεν θα έρθει ποτέ!

Πίσω από τον πατριωτισμό κρύβονται αρκετές φορές ρατσιστές, πατριδοκάπηλοι και εθνοφασίστες, κοινοί δολοφόνοι που στο όνομα της «εθνικής υπερηφάνειας και ενότητας» είναι πρόθυμοι να ρίξουν τους λαούς στον εμφύλιο και στο σφαγείο.

Πίσω από τον αναρχισμό όμως δεν μπορεί να κρυφτεί κανείς τραμπουκισμός και φασισμός. Ο αναρχισμός ήταν και θα είναι σε σύγκρουση με μηδενιστικές ομάδες και επιτροπές που αναπαράγουν τον φασισμό, τον ατομισμό και την τυφλή βία μέσα στην κοινωνία, είτε είναι στα Εξάρχεια είτε στον Άγιο Παντελεήμονα και την Πάτρα.

Όποιος δεν θέλει ή δεν μπορεί να καταλάβει ας αφήσει την αναρχία έξω από τη «Νύχτα των κρυστάλλων» που τον έχει τυλίξει στον σεχταρισμό και στο αφιόνι της! Όποιος έχει κάτι να πει, όποιος έχει λόγο και στόμα, ας πάει στο κάθε «Ρεσάλτο» και στο κάθε βιβλιοπωλείο ή περιοδικό ή εφημερίδα να «ξεσπάσει» τις διαφορές του και να προβάλει μέσα από τη συζήτηση και την υγιή πολιτική αντιπαράθεση τα προβλήματα και τη διαμαρτυρία του!

Αλλά δεν είχατε ούτε στόμα ούτε λόγο, παρά μόνο έναν νέο αναδυόμενο και καλοθρεμμένο Χιτλερίσκο και Μουσολίνι στο κεφάλι και στην κοιλιά σας, που σας κατέβασε άλλη μια φορά στο επίπεδο που ήθελαν!

Είναι αθάνατοι γιατί τους συντηρείτε με τη δράση σας ζωντανούς. Ο Φύρερ και ο Μουσολίνι σάς το γάζωσαν το μυαλό γιατί εκεί ήταν ο στόχος και δεν είχατε καθόλου τον νου σας. Κάντε αυτοκριτική γρήγορα για τις επιλογές σας, αλλιώς είσαστε χαμένοι από χέρι… «κάτοικοι των Εξαρχείων». Τα Εξάρχεια, ελπίζω και εύχομαι, δεν είναι υπερήφανα (άλλη μια φορά) για τις «αντιφασιστικές» επιχειρήσεις αρετής σας που συνεχίζουν να δαιμονοποιούν και να στοχοποιούν την περιοχή της «αδιαμεσολάβητης και ελεύθερης έκφρασης».

Τα χειρότερα έρχονται και, όσο συνεχίζετε μερικοί και μερικές έτσι, τις συνέπειες θα τις δούμε και θα τις υποστούμε όλοι και όλες μας πολύ γρήγορα. Μάταια θα φωνάζουμε «αλληλεγγύη» και συνθήματα, κανείς δεν θα είναι γύρω μας να μας ακούσει όταν η φωτιά θα καίει «και το δικό μας σπίτι».

Τους διώξατε, τους διώξαμε, τους απαξιώσαμε όλους γιατί η αλαζονεία, η αδιαλλαξία και η έπαρση στάθηκαν πιο δυνατές γράφοντας στον τοίχο, με μπογιά που δεν σβήνει, πως «και από εδώ πέρασε ο φασισμός»…

Μισή ντροπή και ευθύνη δική μου για εδώ που φθάσαμε, μισή ντροπή και ευθύνη δική σας για το αίσχος που κάνατε (για να το μοιραστούμε δίκαια…).

Όχι συντροφικά (παντού και πάντα) σε φασιστικές πρακτικές.

Παναγιώτης Παπαδόπουλος (Κάιν) – 01.10.2009

***

4. Το αίμα μας δεν θα χυθεί για τα σκουπίδια σας
Ένα φιλί ζωής στον δολοφονημένο 15χρονο Χαμί Νατζάφι

Η ανθρώπινη ζωή δεν είναι «παράπλευρη απώλεια», δεν είναι «στολή», δεν είναι «αριθμός». Καθόλου δεν με ενδιαφέρει αν θα υπάρξει ή όχι πειστική «ανάληψη ευθύνης» για τις «παράπλευρες απώλειες» στα Πατήσια όπου ένας 15χρονος Αφγανός ΔΟΛΟΦΟΝΗΘΗΚΕ, η μικρότερη αδερφή του βρίσκεται μπροστά στον κίνδυνο να τυφλωθεί, η μητέρα τους τραυματίστηκε και συνολικά μία οικογένεια διαλύθηκε, αναζητώντας μετά το ξερίζωμα από τη χώρα της τη δική της Ιθάκη στην «ασφαλή» και «φιλόξενη» Δύση!

Από παρόμοιες τραγωδίες, κανείς ποτέ δεν επιστρέφει «ο ίδιος» την επόμενη μέρα και τα βήματα στην καθημερινότητα πλέον είναι τόσο βαριά όσο η «αγκαλιά» του θανάτου στο παιδί σου και το αδέρφι σου!

Δεν με ενδιαφέρει ποιο από τα πολλά πτώματα που σαπίζουν στον χώρο της βιαιολαγνείας και του μηδενισμού θα υπογράψει κάτω από το φονικό, ούτε θα κρατήσω «στάση αναμονής» (δεν το έκανα ποτέ αυτό το λάθος, δεν θα το κάνω πολύ περισσότερο τώρα) που απλώνει παντού σιωπή και συνενοχή, για να τοποθετηθώ με όλη μου την απέχθεια και το μίσος για τα ανεύθυνα σκουπίδια του δυναμίτη από τον κάδο-φέρετρο της όποιας φασίζουσας «πρωτοπορίας»!

Γιατί είναι γνωστό πως η επιλεκτική στάση στην κτηνώδη απόλυτη βία και στο μακελειό της ανθρώπινης ζωής, μόνο αναρχική και αντιεξουσιαστική στάση δεν είναι.

Δεν με ενδιαφέρει ποιος άψυχος, δειλός και ανεγκέφαλος επιμένει μέρες να κρύβεται πίσω από αυτό το έγκλημα, δεν θα με καθορίσει το »χρώμα», η σημαία, οι «απόψεις», τα «κίνητρα», οι «προθέσεις» ή οι δικαιολογίες της «επιχειρησιακής» του βλακείας, αφού κάθε μορφής μιλιταριστικές πρακτικές είναι αντικοινωνικές, φασιστικές και εχθρικές για τον αναρχισμό, για το κίνημα οργάνωσης ενός άλλου κόσμου που δεν θα έχει διαμελισμένους ανθρώπους από την πείνα, τη φτώχεια, την προσφυγιά, τους πολέμους, τον ρατσισμό, την εκμετάλλευση και την αλληλοεξόντωση!

Δεν περιμένω την «απολογία» ή την «αιτιολογία» της όποιας ένοπλης «κουλτούρας», δεν με αφορούν ως «προϋπόθε-

ση» και «συνθήκη» για να προχωρήσω στην καταδίκη αυτής της κτηνωδίας.

Δεν ενδιαφέρει την οργή μου αν τα θύματα ήταν ή όχι μετανάστες, μπορεί να ήταν ο εργαζόμενος στα σκουπίδια, η καθαρίστρια στις σκάλες, ένας άστεγος, ένας χρήστης ναρκωτικών, ένας από εμάς, ένας από όλους τους άλλους…

Η αλληλεγγύη και έμπρακτη συμπαράσταση στην οικογένεια Νατζάφι από το Αφγανιστάν είναι η ίδια μας η ιδέα, ο στόχος, η ηθική, τα θεμέλια για την παγκόσμια κοινότητα όπου το »εγώ» και η αποξένωση θα έχει ανατραπεί από το «εμείς» και τη συλλογικότητα!

Είναι ταυτόχρονα η άρνηση και η αντίστασή μας σε κάθε εξουσία που «παίζει» στις βόμβες, στα όπλα και στις σφαίρες της την ανθρώπινη ύπαρξη, είναι η άρνηση σε κάθε σκουπίδι εξουσιαστή, «σωτήρα», «εκπρόσωπο», «διαμεσολαβητή» που έχει σαν μόνη «γλώσσα» τη βαρβαρότητα, την εκδίκηση και τον τρόμο.

ΟΧΙ και ξανά ΟΧΙ στον αυτοσκοπό και στην εξουσία της βίας

Παναγιώτης Παπαδόπουλος (Κάιν) – 02.04.2010

***

5. *Κανένας θάνατος δεν είναι δίκαιος* – Καλό ταξίδι, Σωκράτη Γκιόλια

Με αφορμή τη μαφιόζικη εκτέλεση του δημοσιογράφου Σωκράτη Γκιόλια: Η απόφαση του «ποιος θα ζήσει και ποιος όχι», η καθιέρωση της εξουσίας του θανάτου σε μια κοινωνία ήδη φοβισμένη και ακρωτηριασμένη από τις αποφάσεις και τις ενέδρες ενός απάνθρωπου πολιτικού συστήματος, διευκολύνουν το δρόμο της απόλυτης βίας, το ρίζωμα ενός ισχυρότερου νεοφασισμού, της προσφυγής στον μιλιταρισμό «για κάθε πρόβλημα ή διαφωνία».

Κανένας θάνατος δεν είναι δίκαιος και τίποτα δεν μπορεί να νομιμοποιήσει τη βαρβαρότητα και τη βία που κρατά μέσα στα

εξουσιαστικά χέρια της την απόφαση της «αυτόκλητης δικαιοσύνης» της αν ο άλλος θα ζήσει ή όχι.

Αν δεν είναι αυτό τελικά ο φασισμός και η αναπαραγωγή της κυριαρχίας του τρόμου και του φόβου των λίγων επάνω στους πολλούς, τότε ποιος είναι; Μπορεί σε αρκετά να διαφώνησα, μα ποτέ δεν σκότωσα. Και λόγο έχουμε και άποψη, μα πάνω απ' όλα σεβασμό στην ανθρώπινη ζωή.

Επειδή αυτοί που μένουν πίσω έχουν το πρόβλημα, τι να βρω να πω στη σύντροφό του που, έχοντας ήδη ένα παιδί, είναι έγκυος στο δεύτερο;

Όταν τα προβλήματα σε μια κοινωνία «λύνονται» όλο και περισσότερο με τα όπλα, το μίσος και την αλληλοεξόντωση, κανένας μας δεν έχει το δικαίωμα να κοιμάται ήσυχος. Σύμπτωμα της κακοδιαχείρισης από την εξουσία που εγκαταλείπει σιγά-σιγά τον κοινωνικό ιστό στη βαρβαρότητα είναι και η φασιστική πολιτική βία που επιδιώκει το άθλιο σεχταριστικό της πτώμα να γίνει η νέα ελίτ-εξουσία… και ίσως χειρότερη από την προηγούμενη.

Όσο σκυφτοί κι αμίλητοι προσπερνάμε τις λίμνες αίματος των «αγνώστων», των «άλλων» δίπλα μας, το σώμα αύριο που θα πέσει ανυπεράσπιστο και μόνο μπορεί να είναι και το δικό μας ή, όπως έγραφε ο Τάσος Λειβαδίτης κάποτε, «αν δεν πεθάνουμε ο ένας για τον άλλο, είμαστε κιόλας όλοι νεκροί»…

Αν δεν κοιτάξουμε ο ένας τον άλλο επιτέλους στα μάτια, να βρούμε το δρόμο προς την ελευθερία, αν δεν βρεθούμε ξανά όλοι μαζί στο μέρος της καρδιάς, αν δεν κρεμαστούμε ο ένας από τα χείλη του άλλου για να σωθούμε όλοι μαζί, η εξουσία του θανάτου και του «εγώ» θα κλείσει τις μέρες και τις νύχτες μας οριστικά στο νεκροταφείο της, που πότε το ονομάζει «δημοκρατία» και πότε «επανάσταση», ανάλογα με την περίπτωση.

Ο νόμος της μαφίας και της συμμορίας δίνει με ευκολία ονόματα στον εαυτό της, επιβάλλοντας το κράτος του τρόμου και τον ολοκληρωτισμό...

Καλό ταξίδι, Σωκράτη Γκιόλια

Παναγιώτης Παπαδόπουλος (Κάιν) – 19.07.2010

***

6. Η αγάπη είναι το «όπλο» μου

[Αποσπάσματα τοποθέτησης του Π. Π. στον διαδικτυακό τόπο *Πολιτικό Καφενείο*, στις 15 Μαΐου 2010. Ολόκληρη η τοποθέτηση (και η σχετική συζήτηση) στην παρακάτω διεύθυνση: http://politikokafeneio.com/Forum/viewtopic.php?t=21604&postdays=0&postorder=asc&start=0]

[…] Δεν λέω πως ήμουν αλάθητος. Δεν διεκδικώ καν το «αγωνιστής» ή «επαναστάτης» για τον εαυτό μου. Έχω ξαναπεί πως μπορεί να είμαι και ο χειρότερος από όλους και όλες σας. […]

Φυσικά και έχω την ευθύνη μου για όλη αυτή την εξέλιξη που μετέτρεψε μέσα σε λίγα χρόνια τον αναρχικό χώρο σε εχθρό της κοινωνίας και σε λούμπεν αστυνομικό δελτίο. Εγώ είχα βγάλει και εκείνη την άθλια αφίσα κάπου στις αρχές του '80 με τίτλο «Να γιατί τα σπάμε», όπου είχα «πολιτικοποιήσει» το σπάσιμο. Εγώ υπέπεσα δυο-τρεις φορές σε πρακτικές που περισσότερο είχαν σχέση με την τυφλή οργή παρά με την αναρχία. Και εγώ, για ένα μικρό διάστημα έστω, υπήρξα εγωιστής, αδιάλλακτος, αδίκησα και πρόδωσα συντρόφους και ιδέες, εμένα τον ίδιο που για «αλλού» προσδοκούσα να βαδίσω και αλλού η βία και ο βερμπαλισμός ώρες-ώρες με πέταξαν. Δεν έφταιγε ο αναρχισμός. Εγώ φέρω την ευθύνη γιατί τον παρερμήνευσα, τον «είδα» όπως ήθελα εγώ και τον κακοποίησα. Τότε… και για λίγο… αλλά ήμουν εγώ τότε, όχι κανένας άλλος. […]

Όλα αυτά τα χρόνια έγραφα και φώναζα «από μακριά», αφού το «κοντά» μού είχε απαγορευθεί μετά τον ξυλοδαρμό μου στα Προπύλαια, τον Νοέμβρη τού 2003. Πώς γίνεται άλλωστε να πλησιάσω, όταν ο τρόμος είχε περάσει μέσα μου, όταν είχε σπάσει μέσα μου κάθε συντροφικότητα; Πώς εγώ μπορούσα να βαδίσω μαζί με τον φασισμό που είχε εισχωρήσει και λεκιάσει ένα μεγάλο μέρος τού χώρου, όταν κανείς δεν εμπόδισε την επίθεση, κανείς δεν ήρθε δίπλα μου όταν έμεινα αναίσθητος από τους τραμπούκους; Εκεί που κάποτε αγώνες δώσαμε εσύ, εγώ κι άλλοι, εκεί που δεκάδες φορές διαδηλώσαμε για κοινούς σκοπούς και αξίες. […] Πώς μετά και με ποιους, όταν ούτε ένας – ούτε ένας!– δεν έβγαλε μια ανακοίνωση, όχι για να συμφωνήσει με τις θέσεις μου ή τον «τρόπο πάλης» μου, αλλά να διαφωνήσει με αυτή τη βαρβαρότητα;

Δεν κρατώ κακία και εμπάθεια σε κανέναν (έχω καθαρίσει άλλωστε μέσα μου εδώ και χρόνια με αυτά τα ένστικτα), ούτε σε εκείνους ούτε στους άλλους. Έχω συγχωρήσει και αυτούς που με χτύπησαν και αυτούς που τους «χειροκρότησαν». Έχω πάει ένα βήμα πιο πέρα, έχω αναθεωρήσει, προσπαθώ να αλλάξω και να πετάξω από μέσα μου όσο φασισμό προλάβω μέχρι να «φύγω», να γίνω καλύτερος σαν άνθρωπος, μακριά από ταμπέλες, «μαγαζιά και σφραγίδες».

Ναι, το παραδέχομαι, πότε με το όνομά μου, πότε με άλλες υπογραφές, προσπάθησα να περάσω ένα μήνυμα [...] στον αναρχικό χώρο πως η αντικατάσταση του πολιτικού λόγου και της κοινωνικής δράσης από το «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα» οδηγεί στην αυτοκαταστολή και την αυτοδυσφήμησή του [...] Εγώ ήμουνα ο «εχθρός τού χώρου» ή αντιλήψεις σαν αυτές που κυκλοφορούν στα «πλάγια» τής αναρχίας και οδήγησαν στην τραγωδία της 5ης Μάη; [...] Τώρα βλέπω, τώρα που δυστυχώς «δικαιώθηκα» (και δεν θα το «διεκδικήσω», παρότι ήμουνα ο μόνος που έλεγε όλα αυτά τα χρόνια, όπως και να το έλεγα, πως το χώρο τον άρπαξε στα χέρια ο χουλιγκανισμός κι ο μηδενισμός και θα έρθουν τα χειρότερα), που είχε γίνει πρόταγμα στο «χώρο» η βία, η σύγκρουση και το μίσος, βλέπω με χαρά σίγουρα κάποιους από αυτούς που χαιρόντουσαν τότε και έδειξαν ανοχή και σιωπή σε ό,τι μού συνέβη, να ανησυχούν για τις εξελίξεις και να στέκονται απέναντι στα τάγματα εφόδου που στις 5 Μάη έφθασαν στη δολοφονία. [...]

Αν και δεν είμαι υπέρ τής βίας, δεν νομίζω πως οι αναρχικοί θα κερδίσουν ποτέ τον «πόλεμο» με τη βία (ποτέ δεν το κατάφεραν – πολύ περισσότερο τώρα, που ο μηχανισμός κάθε λεπτό αναβαθμίζεται και στρατικοποιείται), αλλά μόνο όταν εισχωρήσουν με πειθώ στην καθημερινότητα της κοινωνίας και τη βοηθήσουν να ξεπεράσει την ψευτοαναγκαιότητα της εξουσίας και της κυριαρχίας. [...] Η αγάπη είναι το «όπλο» μου.

Παναγιώτης Παπαδόπουλος (Κάιν) – 15.05.2010

Παναγιώτης Παπαδόπουλος (**Κάιν**) **(**Πειραιάς, 1961). Ιδιωτικός υπάλληλος. Από τα τέλη της δεκαετία του 1970 δραστηριοποιήθηκε ενεργά στον αναρχικό χώρο της Αθήνας. Από το 1983 μέχρι το 1986 εξέδωσε το αναρχικό περιοδικό *Σπάστης* (9 τεύχη). Σταδιακά, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, άρχισε να υιοθετεί πασιφιστικές ιδέες, γράφοντας κείμενα και μπροσούρες ενάντια σε κάθε μορφή πολιτικής βίας και οργανώνοντας παράλληλα κινήσεις αλληλεγγύης και οικονομικής ενίσχυσης σε θύματα βίαιων ενεργειών. Από το 2003 έχει υποστεί ξυλοδαρμούς και εκφοβισμούς από αυτοαποκαλούμενους «αντιεξουσιαστές», με αφορμή τα κείμενά του κατά της πολιτικής βίας. Τα τελευταία χρόνια, συμμετέχει επίσης σε εναλλακτικές οικολογικές κινήσεις. Τα κείμενά του δημοσιοποιούνται μέσω της ηλεκτρονικής αλληλογραφίας του και βρίσκονται διάσπαρτα στο Διαδίκτυο (ανάμεσα στα άλλα και στις ιστοσελίδες http://diapyron.com και http://tvxs.gr/).

Θοδωρής Ηλιόπουλος

Omerta

Η πολιτική βία θα έπρεπε αναμφισβήτητα να αποτελεί σε καθημερινή βάση σημείο προβληματισμού από όσους/ες οραματίζονται μια κοινωνία δικαίου, και όχι απολογία όταν πια θα αναζητούνται ευθύνες για τα αποτελέσματά της.

Η κριτική της πολιτικής βίας είναι αυτοκριτική και μέρος της διαδικασίας αυτοπροσδιορισμού. Είναι ταυτότητα πολιτικής συνείδησης και πρέπει να τεκμηριώνεται είτε κάποιος/α συμφωνεί είτε την κατακρίνει. Εδώ η σιωπή δεν χωρά.

Από όπου και αν προέρχεται η πολιτική βία, είτε από το κράτος ως καταστολή ή πρόκληση είτε από ομάδες που συγκρούονται με αυτό ως απάντηση ή διεκδίκηση, το αποτέλεσμα είναι το ίδιο: ανθρώπινες απώλειες.

Είναι αυτές οι απώλειες που, αν όχι αυτόματα, μετέπειτα θα ευνοήσουν και θα ενδυναμώσουν το ίδιο το κράτος, όταν σε ρόλο προστάτη θα εγκλωβίσει τις μάζες στην καταστολή. Είναι τέτοιο το συμφέρον, που ο προστάτης αυτός από «θύμα» δεν θα αργήσει να γίνει θύτης, δημιουργώντας εστίες που το ίδιο θα κληθεί να σβήσει. Έτσι, ένα οπλισμένο χέρι, αν δεν είναι του κράτους, σίγουρα του το χαϊδεύει.

Στα κόκκινα ποτάμια από όπου πηγάζουν τα κράτη, τα πολιτικά συστήματα, τα ιδεολογήματα και οι ελευθερίες, πλέουν πτώματα που είτε κάποτε αποτέλεσαν εχθρό των άνωθεν είτε «παράπλευρες» απώλειες.

Η πολιτική βία είναι αυτή που σκεπάζει τις κάσες με αιματοβαμμένες σημαίες και σύμβολα. Η απελπισία και το άδικο δεν ωφελούν να οπλίζουν το χέρι, αλλά το σθένος και τη φωνή.

Υπάρχουν αναρίθμητα παραδείγματα ανθρώπων σε

παγκόσμια κλίμακα που, ενώ δεν έπαιξαν με σφαίρες, έδωσαν πολλά περισσότερα στην ανθρωπότητα απ' αυτά που περίμεναν ακόμη και οι ίδιοι. Πολλά περισσότερα από κάθε αιμοσταγή δολοφόνο που τρέφει αυταπάτες, νομίζοντας ότι κατ' αυτόν τον τρόπο είτε θα κατευθύνει την κοινωνία είτε θα κόψει τα συρματοπλέγματα που την κρατούν δέσμια.

Θ. Η. – Ιούνιος 2010

Θοδωρής Ηλιόπουλος (Αθήνα, 1978). Ελεύθερος επαγγελματίας. Στις 18 Δεκεμβρίου του 2008 συνελήφθη από την αστυνομία επειδή κουβαλούσε ένα σακίδιο με προσωπικά αντικείμενα, του απαγγέλθηκε κατηγορία, χωρίς κανένα στοιχείο, για τρία κακουργήματα και δύο πλημμελήματα και κρατήθηκε προφυλακισμένος επί οχτώ μήνες. Αποφυλακίστηκε τον Αύγουστο του 2009 μετά από 49 ημέρες απεργίας πείνας και πολλές κινητοποιήσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Ενδεικτικά βλ.: http://apofylakisithodoriiliopoulou.blogspot.com/ και http://www.enet.gr/?i=news.el.article &id=72960

Β. Οι δικές μας ζωές και οι ζωές των άλλων

Γιώργος Μοναστηριώτης

Είμαστε όλοι αστυνομικοί

[Το άρθρο που αναδημοσιεύεται παρακάτω γράφτηκε λίγες ημέρες μετά τη δολοφονία αστυνομικών έξω από το Α/Τ Αγίας Παρασκευής τον Οκτώβριο του 2009 και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία με τον αλλαγμένο τίτλο «Ο σκοπός, τα μέσα, τα άκρα» στις 6/11/09. Η εισαγωγή που προτάσσεται εδώ γράφτηκε τον Ιούλιο του 2010.]

1. Το *εν θερμώ* του κειμένου μπορεί να είναι πρόδηλο. Δεν αναιρεί όμως, κατά τη γνώμη μου, τις περίεργες συμπτώσεις των μέσων που χρησιμοποιούνται από ιδεολογίες οι οποίες ναι μεν ξεκινούν από αντίθετες αφετηρίες, αλλά στην πορεία τους –όταν υπεισέρχεται το στοιχείο της βίας– μας αποκαλύπτουν τις ομοιότητές τους. Αυτές οι ομοιότητες φανερώνουν την απομάκρυνση από την παράδοση του ανθρωπισμού και την υπόθεση της κοινωνικής απελευθέρωσης, όπως την επικαλούνται πλέον όλο και πιο ανοιχτά, με σωτηριολογικό περιεχόμενο, διάφορες ακροαριστερές και αναρχικές οργανώσεις.

Η Χ. Άρεντ, στο βιβλίο της *Περί βίας*, αναφέρει τα εξής: «Οι πολιτικές δολοφονίες, πέρα από κάποιες πράξεις τρομοκρατίας εναντίον μεμονωμένων ατόμων που διαπράχθηκαν από μικρές ομάδες αναρχικών, αποτελούσαν κυρίως προνόμιο της Δεξιάς, ενώ οι οργανωμένες ένοπλες εξεγέρσεις παρέμειναν ειδικότητα των στρατιωτικών.»

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, βέβαια, δεν έχουμε καν πολιτική δολοφονία· δεν έχουμε καν δολοφονία ανθρώπων που έχουν κάνει κάποια αυθαιρεσία ή κάποιο έγκλημα· έχουμε 6 αστυνομικούς που έτυχε να βρεθούν στο σημείο εκείνο και έγι-

ναν, χωρίς λόγο και αιτία, θύματα μιας βίας ανήκουστης και πέρα από κάθε ιδεολογική –έστω και επαναστατική– νομιμοποίηση.

Αξίζει όμως να σημειώσουμε και κάτι άλλο. Μια μικρή παρέκβαση.

Στην Ελλάδα, οι δολοφονικές ενέργειες διαπράττονται κυρίως από κομμουνιστικές ακροαριστερές οργανώσεις, και όχι τόσο από αναρχικές ομάδες. Συναντάμε όμως μιαν αξιοπερίεργη ταύτιση και υποστήριξη των οργανώσεων αυτών από αναρχικούς, το οποίο βέβαια μπορεί για κάποιον γνώστη ιδεολόγο αναρχικό να αποτελεί άλλο ένα ακραίο παράδοξο στον ελληνικό αναρχισμό –δηλαδή οι αναρχικοί να υποστηρίζουν τρομοκρατικές οργανώσεις, σταλινικούς, μαοϊκούς κλπ.

Μια πιο προσεκτική ματιά, όμως, στα πεπραγμένα και τη ρητορική των αναρχικών δεν θα βρει ιδιαίτερη δυσκολία να ανακαλύψει το μονοπάτι εκείνο που οδηγεί πολλούς αναρχικούς στην υπεράσπιση του μαρξισμού-λενινισμού: είναι η κοινή αντίληψη ότι το κράτος αποτελεί απλώς ένα εργαλείο βίας και καταναγκασμού στα χέρια της άρχουσας τάξης και των κρατιστών και ότι, πέρα απ' όλα, πρωτεύων στόχο αποτελούν ο καπιταλισμός και το κράτος. Έτσι, η ακρισία και ο αθεωρητισμός των νεο-αναρχικών μπορούν με ευκολία να τους οδηγήσουν στον σταλινισμό.

2. Ο τίτλος του άρθρου μπορεί να φαντάζει προκλητικός, άλλα δεν είναι. Φανερώνει πως είμαστε πάντοτε με την πλευρά των θυμάτων. Ή πιο σωστό θα ήταν να ειπωθεί πως είμαστε πάντοτε με τα θύματα και τη δικαιοσύνη.

Δικαιοσύνη, με την έννοια πως η δημοκρατική παράδοση φέρει μέσα της την ερμηνεία της ανθρώπινης ύπαρξης έτσι όπως την εποίησε στην Αντιγόνη του ο Σοφοκλής: «Ποτέ μεν κακόν, άλλοτ' επ' εσθλόν έρπει.» Ο άνθρωπος, δηλαδή, βαδίζει άλλοτε προς το κακό και άλλοτε προς το καλό, οπότε κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες κάθε άνθρωπος θα μπορούσε να διαπράξει κάποιο κακό, κάποιο έγκλημα –εν δυνάμει, δηλαδή, όλοι θα μπορούσαμε. Γι' αυτό η δημοκρατική αντίληψη δεν τιμωρεί τελεσίδικα. Γι' αυτό και είμαστε κατά της θανατικής ποινής καθολικά: γιατί δίνεται η ευκαιρία ακόμα και στον χειρότερο εγκληματία

κάποτε, αν θελήσει και μπορέσει, να επιστρέψει στην κοινωνία του ως εν πολλοίς δημιούργημά της.

Στις επαναστατικές τρομοκρατικές οργανώσεις κάθε απόχρωσης, άλλα και στους υποστηρικτές τους, θα διαπιστώσουμε σε έντονο βαθμό την υποστήριξή τους στον αυταρχισμό, είτε αυτός εκδηλώνεται με τις πράξεις τους είτε με την υπεράσπιση ανελεύθερων καθεστώτων και μεθόδων από αριστερούς φασίστες. Όπως, για παράδειγμα, στην υπεράσπιση της Κούβας, του Ιράν, του Σ. Χουσεΐν, του Τσάβες κλπ.

Η τάση αυτή προς τον αυταρχισμό, εμφανής και στο λεξιλόγιό τους, προϊδεάζει ή και προειδοποιεί για το πού στοχεύουν και σε τι καθεστώς μπορούν να οδηγήσουν απόψεις και αντιλήψεις που εχθρεύονται τα σημερινά καθεστώτα και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Γ. Μ., 25.07.2010

Είμαστε όλοι αστυνομικοί.

Είτε προέρχεται από τον νετσαγεφικό αναρχισμό είτε από την γκεβαρική αριστερά, η μέθοδος του εκτελεστικού αποσπάσματος –εμπνευσμένη από τα τάγματα εφόδου– αποδεικνύει για άλλη μια φορά πως τα άκρα συναντώνται και πως ο σκοπός δεν αγιάζει τα μέσα, αλλά τα μέσα αργά ή γρήγορα αποκαλύπτουν τον σκοπό.

Ο μαύρος και ο κόκκινος φασισμός που συμπορεύτηκαν στη διάρκεια του 20ού αιώνα είχαν κοινή ιδεολογική αναφορά: την εναντίωσή τους στη δημοκρατία και στα ανθρώπινα δικαιώματα ως αστικά κατασκευάσματα που σκοπό έχουν να παραπλανήσουν και να αποπροσανατολίσουν το λαό. Οι νετσαγεφικές/μουσολινικές πρακτικές που χρησιμοποιούν οι τρομοκράτες δεν χωρά αμφιβολία ότι ωθούνται από εξολοθρευτικές τάσεις που μας δίνουν το δικαίωμα να μιλήσουμε από τα σπάργανά τους ότι οδηγούν σε έναν νέο ολοκληρωτισμό. Οι επαναστατικές ακροαριστερές σέχτες, ή άλλως οι επαναστατικές elite, *με τον μονολιθικό τους ψυχισμό και τη μεθυστική εικόνα του τυχοδιώκτη και του επαναστάτη, οδηγούνται κυρίως από αρνητικά*

πάθη και δικτατορικές μεθόδους, ικανές να εκκολάψουν το αβγό του φιδιού, κόκκινο ή μαύρο. Όμως, αλίμονο αν ο θρίαμβος της επανάστασης δεν είναι ο σεβασμός και η αξιοπρέπεια του ανθρώπου. Τότε, η Αριστερά που γοητεύεται από τον μιλιταρισμό και τις στρατιωτικές μπότες θα αντικρίσει στον καθρέφτη της Ιστορίας μια βαθιά υποκριτική και αυταρχική σχέση με την πανίσχυρη εξουσία, που ξεκινάει από τον Σεργκέι και καταλήγει στον Τζουγκασβίλι…

Γιώργος Μοναστηριώτης, Οκτώβριος 2009

Γιώργος Μοναστηριώτης (Κέρκυρα, 1979). Ιδιωτικός υπάλληλος. Τον Μάιο του 2003, ως Εθελοντής Πενταετούς Υποχρέωσης (Ε.Π.Υ.) αρνήθηκε να μεταβεί στον Περσικό Κόλπο με τη φρεγάτα «Ναβαρίνο» (ήταν μέλος του πληρώματός της), ενώ ταυτόχρονα παραιτήθηκε από το Πολεμικό Ναυτικό και έγινε αντιρρησίας συνείδησης. Ακολούθησαν διαδοχικές καταδίκες, συλλήψεις και φυλακίσεις για λιποταξία. Σήμερα είναι μέλος της Δημοκρατικής Αριστεράς στην Κέρκυρα.

Γιάννης Κορομηλάς * Κώστας Μπακόπουλος
*** Θανάσης Πολλάτος * Παναγιώτης Σιαβελής**

Για τους νεκρούς της Marfin

[Δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα http://autonomyorbarbarism.blogspot.com/2010/05/marfin.html στις 7.5.2010, όπου μπορεί κανείς να ανατρέξει για να παρακολουθήσει και το διάλογο που ακολούθησε υπό μορφή σχολιασμού.]

«Οι φασίστες, εκατό εναντίον ενός, δολοφονούν, ξυλοκοπούν, βασανίζουν, προσβάλλουν γυναίκες, παιδιά, αδύναμους και ανυπεράσπιστους ανθρώπους, πυρπολούν, καταστρέφουν περιουσίες που υπήρξαν προϊόν μεγάλων θυσιών των εργαζομένων, σκλαβώνουν ολόκληρους πληθυσμούς· (...) και παρ' όλα αυτά τα χείριστα, θεωρούνται πολιτικά όντα, αγωνιστές ενός σκοπού, και πολλοί έντιμοι άνθρωποι, που σίγουρα δεν θα διέπρατταν αυτά τα εγκλήματα, δεν αποστρέφονται να τους σφίγγουν το χέρι και να διατηρούν επαφές μαζί τους. Μιλούν πολύ για τη βία και λίγο για την ηθική· και το φυσικό αποτέλεσμα ήταν πως, όταν μετήλθαν βίαιων πράξεων με περισσή ιταμότητα, δεν συνάντησαν ούτε φυσική αντίσταση ούτε ηθική καταδίκη.» (...) «Αν, προκειμένου να νικήσουμε, θα έπρεπε να στήσουμε κρεμάλες στις πλατείες, θα προτιμούσα να χάσουμε»

Ερρίκο Μαλατέστα

Προχθές, κατά τη διάρκεια μιας μεγάλης διαδήλωσης ενάντια στα νέα οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης, μερικοί διαδηλωτές έκαψαν τρεις εργαζόμενους σε μια τράπεζα. Απείλησαν να κά-

φουν και όσους βρίσκονταν μέσα στο (κλειστό λόγω της απεργίας) βιβλιοπωλείο Ιανός, περιλούζοντας τρεις απ' αυτούς με βενζίνη. Δεν θέλουμε να σταθούμε πολύ στις ευθύνες των άλλων, όπως επιτάσσει η κυριαρχούσα ανευθυνότητα, που φτάνει μέχρι τα όρια της συνέργειας στη δολοφονία αυτών των ανθρώπων. Εμείς προτιμάμε να σταθούμε στις δικές μας ευθύνες. Γιατί πρώτα διαπιστώνουμε μια ασυμμετρία ανάμεσα στις αντιδράσεις για τη δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου τον Δεκέμβρη του 2008 και στις αντιδράσεις για τη δολοφονία των τριών υπαλλήλων της Marfin από τους αναρχικούς. Γι' αυτούς τους τρεις δεν θα γίνουν πιθανότατα διαδηλώσεις, δεν θα καεί η Αθήνα, δεν θα φωνάξουμε «αναρχικοί, γουρούνια, δολοφόνοι». Γι' αυτό το γεγονός είμαστε βέβαιοι από τη στιγμή που, το απόγευμα της Τετάρτης, το συγκεντρωμένο πλήθος των διαδηλωτών στη Σταδίου προτίμησε να πιστέψει πως δεν υπάρχουν νεκροί και πρόκειται για προπαγάνδα του «κράτους» και να φωνάξει «αλήτες, ρουφιάνοι, δημοσιογράφοι», ενώ δεν τόλμησε και ούτε θα τολμήσει ποτέ να φωνάξει «αλήτες, δολοφόνοι, αναρχικοί». Κι αυτό γιατί ο κόσμος είναι χωρισμένος σε μανιχαϊκά ιδεολογικά στρατόπεδα. Η βία της μιας μεριάς είναι ηθικά απονομιμοποιημένη, ενώ η βία της άλλης είναι νόμιμη «αντιβία», καθαγιασμένη από τον ιερό αγώνα ενάντια στο κράτος και στον καπιταλισμό και από την κατοχή της απόλυτης Αλήθειας.

Ας διευκρινίσουμε πως όλα τα παραπάνω συνθήματα είναι απαράδεκτα επειδή βασίζονται στη λογική της συλλογικής ευθύνης, που βρίσκεται στον πυρήνα της μανιχαϊκής ιδεολογίας. Δεν είναι όλοι οι δημοσιογράφοι ρουφιάνοι, δεν είναι όλοι οι αναρχικοί και οι αστυνομικοί δολοφόνοι. Αλλά ας εξετάσουμε πόσο λίγο δολοφόνοι είμαστε όλοι μας.

Όσοι από μας ανεβαίναμε τη Σταδίου γύρω στις 2 είδαμε αυτό το κτήριο να φλέγεται και τους ανθρώπους απεγνωσμένους στα μπαλκόνια. Μερικοί δίπλα μας είπαν «καλά να πάθουν, αφού δούλευαν σε μέρα απεργίας», άλλοι τούς κορόιδευαν, άλλοι έβγαζαν φωτογραφίες με τα κινητά τους, κάποιος έπαιρνε τηλέφωνο την πυροσβεστική. Οι περισσότεροι ήμασταν απαθείς, απλώς κοιτούσαμε πιστεύοντας πιθανόν ότι τους χρειαζόταν ένα μάθημα και πως τελικά ένας από μηχανής θεός –και όχι εμείς– θα τους σώσει. Μερικά λεπτά αργότερα, κοιτάζοντας

πίσω, διαπιστώναμε ότι η φωτιά είχε επεκταθεί και πως οι άνθρωποι δύσκολα θα γλίτωναν. Λίγο παραπάνω, Βουκουρεστίου και Πανεπιστημίου, ένας εξαγριωμένος νεαρός απαγόρευε στην κρατική εξουσία, δηλαδή στην πυροσβεστική, να περάσει στο άβατο της Πανεπιστημίου για να προσεγγίσει –πιθανότατα– το σημείο.

Όλο αυτό ήταν το χρονικό μερικών προαναγγελθέντων θανάτων, η συνέχεια του Δεκέμβρη του 2008, όπου μια αντιπροσωπεία αυτοκινήτων της Opel, στο ισόγειο μιας πολυκατοικίας στην Αλεξάνδρας, είχε πυρποληθεί και οι ένοικοι της πολυκατοικίας φώναζαν έντρομοι από τα μπαλκόνια να κάνει κάποιος κάτι. Κανένας δεν έκανε τίποτα όμως. Κανένας από όσους συμμετέχουμε στις διαδηλώσεις δεν ανέλαβε το βάρος να διαχωρίσει τη θέση του με αυστηρότητα, όλοι πορευόμαστε μαζί με αυτούς τους μικρούς ναζί γιατί θεωρούμε ότι βρισκόμαστε στο ίδιο στρατόπεδο, πως είναι «παραστρατημένοι σύντροφοι», πως δεν πρέπει «να κάνουμε δήλωση νομιμοφροσύνης στο κράτος», πως «το κράτος είναι ο μόνος τρομοκράτης», πως οι ρίζες του Κακού βρίσκονται αλλού, πως «φταίει ο Βγενόπουλος που δεν είχε βάλει ρολά» και άλλες μπούρδες που κρύβουν κάτω από το χαλί τις δικές μας ευθύνες.

Κανένας και καμία δεν αναρωτήθηκε ποτέ πόση ευθύνη έχει η βία των «εξεγερμένων» για το θάνατο του Αλέξη Γρηγορόπουλου και του Μιχάλη Καλτεζά. Κανένας και καμία δεν αναρωτήθηκε αν τα παιδιά αυτά θα ζούσαν, αν οι ίδιοι δεν είχαν επιλέξει τη στρατηγική της βίας. Κανένας και καμία δεν αναρωτήθηκε αν η στρατηγική της έντασης δημιουργεί Κορκονείς και Μελίστες. Κανένας και καμία δεν αναρωτήθηκε αν αυτή η στείρα λογική της αντιπαράθεσης μπορεί και θέλει πραγματικά να αλλάξει την κοινωνία και να την κάνει ανθρωπινότερη. Κανένας και καμία δεν αναρωτήθηκε αν το δίπολο «αναρχικός» και «μπάτσος» πάει μαζί, όπως μαζί πάει και το γενικότερο δίπολο που τους οπλίζει τα χέρια και τους «στέλνει» στην αρένα εξ ονόματός μας, το δίπολο της «αθώας κοινωνίας» που πολεμά το «διεφθαρμένο κράτος».

Τώρα, για όσους από εμάς αισθανόμαστε ακόμα άνθρωποι, η διαχωριστική γραμμή έχει χαραχτεί, δυστυχώς με αίμα,

από τα γεγονότα τα ίδια και χαράχτηκε έξω από αυτά τα δίπολα. Πρέπει απλά, αλλά επιτακτικά, να μπορέσουμε να την διακρίνουμε: Χρειάζεται να αποφασίσουμε αν είμαστε με τη βία ή αν είμαστε εναντίον της. Αν το πρόβλημά μας είναι να «καεί το μπουρδέλο η βουλή» ή αν θέλουμε να φτιάξουμε μια κοινωνία όπου κανένας δεν θα καίγεται ζωντανός. Αν θέλουμε να κρεμάσουμε τους βουλευτές και να κάψουμε τις τράπεζες ή να φτιάξουμε έναν κόσμο χωρίς κρεμάλες. Πρέπει, για να σταματήσουμε να θρηνούμε θύματα, να σταματήσουμε να τροφοδοτούμε με παρακλήσεις μίσους και οργής την ατμόσφαιρα, πρέπει να αποφασίσουμε αν θα έρθουμε σε ρήξη με το κομμάτι αυτό του εαυτού μας που ζητάει αίμα, φωτιές, κρεμάλες· και που, όταν τα καταφέρνει, στέκει αμήχανα και καταδικάζει υποκριτικά τη βία. Πρέπει να βρούμε το θάρρος (κυρίως απέναντι στους εαυτούς μας) και να τολμήσουμε να διαδηλώσουμε ενάντια στην αριστερή και την αναρχική τρομοκρατία, στη μνήμη όλων των θυμάτων της. Γιατί, ναι, πρόκειται για τρομοκρατία. Πρόκειται για πτώματα, για αίμα και πόνο. Πτώματα που δεν πάψαμε να ζητάμε, τραυλίζοντας ύμνους οργής, δημιουργώντας αντίπαλα στρατόπεδα εκεί που θα έπρεπε να υπάρχουν απλά άνθρωποι, δίνοντας δικαιολογίες στο ακροαριστερό και αναρχικό φασισταριό να δολοφονεί. Πρέπει να διαδηλώσουμε ενάντια σε αυτήν την τρομοκρατία για να καταλάβουν κάποιοι ότι δεν δεχόμαστε να δικαιολογούν τις μακάβριες πρακτικές τους στο όνομά μας, ότι ονειρευόμαστε έναν κόσμο διαφορετικό, όχι απλώς από αυτόν που υπάρχει, αλλά και διαφορετικό από αυτούς τους ίδιους. Υπάρχει και άλλη τρομοκρατία; Υπάρχει. Υπάρχουν τα τουμπανιασμένα πτώματα των μεταναστών στο Αιγαίο. Υπάρχει όμως και το ακρωτηριασμένο σώμα του Χαμί Νατζάφι.

Γιάννης Κορομηλάς, Κώστας Μπακόπουλος,
Θανάσης Πολλάτος, Παναγιώτης Σιαβελής

(μέλη της ομάδας *Αυτονομία ή Βαρβαρότητα*)

Γιάννης Κορομηλάς (Αθήνα, 1987): Σπουδάζει στο Ε.Μ.Π. και είναι μέλος της διαχειριστικής ομάδας του πολιτικού site arguments (www.arguments.gr). Υπήρξε μέλος της ομάδας *Αυτονομία ή Βαρβαρότητα* (http://autonomyorbarbarism.blogspot.com/) και μέλος της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού *Μάγμα* (http://magmareview.blogspot.com/) την περίοδο 2009-2010.

Κώστας Μπακόπουλος (Αθήνα, 1985): Σπούδασε Οικονομικά στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Μέλος της ομάδας *Αυτονομία ή Βαρβαρότητα* (http://autonomyorbarbarism.blogspot.com/) και μέλος της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού *Μάγμα* (http://magmareview.blogspot.com/) από το 2009.

Θανάσης Πολλάτος (Σύρος, 1979): Αντιρρησίας συνείδησης, μέλος του Συνδέσμου Αντιρρησιών Συνείδησης (http://www.antirrisies.gr/) και μέλος της διαχειριστικής ομάδας του πολιτικού site arguments (www.arguments.gr). Υπήρξε μέλος της ομάδας *Αυτονομία ή Βαρβαρότητα* (http://autonomyorbarbarism.blogspot.com/) και μέλος της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού *Μάγμα* (http://magmareview.blogspot.com/) από την ίδρυσή τους (2004 και 2007 αντίστοιχα) ως το 2010.

Παναγιώτης Σιαβελής (Τρίπολη, 1982): Αντιρρησίας συνείδησης, μέλος του Συνδέσμου Αντιρρησιών Συνείδησης (http://www.antirrisies.gr/) και μέλος της διαχειριστικής ομάδας του πολιτικού site arguments (www.arguments.gr). Υπήρξε μέλος της ομάδας *Αυτονομία ή Βαρβαρότητα* (http://autonomyorbarbarism.blogspot.com/) και μέλος της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού *Μάγμα* (http://magmareview.blogspot.com/) την περίοδο 2009-2010. Εργάζεται ως φυσιοθεραπευτής.

Θανάσης Τριαρίδης

Η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική
(δύο κείμενα)

[Τα κείμενα που ακολουθούν δημοσιεύτηκαν στην ιστοσελίδα του Θ.Τ. αμέσως μετά τις δολοφονίες του Χαμί Νατζάφι (28.4.2010 – http://www.triaridis.gr/keimena/keimD065.htm) και των τριών υπαλλήλων της Μαρφίν (05.5.2010 – http://www.triaridis.gr/keimena/keimD067.htm).]

1. Η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική

***Any man's death diminishes me, because I am involved in mankind * Ο θάνατος του κάθε ανθρώπου με λιγοστεύει αφάνταστα γιατί εγώ είμαι η ανθρωπότητα*, John Donne, 1624**

Τις τελευταίες μέρες οι δοξολογίες του φόνου εναλλάσσονται με την πράξη του φόνου, ξαναδείχνοντας (: ξαναεπιβεβαιώνοντας) το φασιστικό πρόσωπο της πολιτικής βίας. Οι κτηνώδεις Ο.Υ.Κ. που έκαναν παρέλαση στο όνομα της… δημοκρατίας ουρλιάζοντας συνθήματα φόνου (*«Έλληνας γεννιέσαι, δεν γίνεσαι ποτέ, το αίμα σου θα χύσουμε, γουρούνι Αλβανέ…»*) απέδειξαν για μια ακόμη φορά πως ο στρατός (ο κάθε στρατός) είναι ένας θεσμός θανάτου, μια απάνθρωπη εκπαίδευση στο μίσος, στον φόνο και την κτηνωδία. Η βόμβα που διαμέλισε έναν δεκαπεντάχρονο Αφγανό μετανάστη και τύφλωσε τη δεκάχρονη αδελφή του ενώ έψαχναν στα σκουπίδια για να επιβιώσουν, ξαναϋπογράμμισε το αυτονόητο: πως όποιος φτιάχνει βόμβες (και κάθε άλλο όπλο), τις φτιάχνει για να σκοτώσει ανθρώπους – και πως στο

βάθος του ορίζοντα προσδοκίας του υπάρχει ο φόνος, άλλοτε σαφώς στοχοθετημένος κι άλλοτε θαμπός και τυφλός, μα πάντοτε ζωντανός. Έτσι, ο δεκαπεντάχρονος Χαμί Νατζάφι έγινε κομμάτια επειδή ένας άλλος συνάνθρωπός του αποφάσισε πως αξίζει να υπογραμμίσει τις όποιες σκέψεις του φτιάχνοντας μια βόμβα θανάτου και σπέρνοντάς τη μέσα στο πλήθος.

Εδώ και χρόνια γράφω βιβλία και κείμενα ενάντια σε κάθε πολιτική βία από όπου κι αν προέρχεται – είτε από κτηνώδεις θεσμούς θανάτου (όπως ο στρατός), είτε από μηχανές φόνου, τρόμου και ρατσισμού (όπως οι θρησκείες και τα έθνη), είτε από φασιστικές ακροδεξιές ή φασιστικές «αντιεξουσιαστικές» ομάδες. Και πλήρωσα το τίμημα για αυτήν τη στάση με πολύπλευρες επιθέσεις, λοιδορίες και παντοειδή αποκλεισμό – ο οποίος ωστόσο μεταφράζεται μέσα μου ως η μεγαλύτερη δυνατή τιμή για κάποιον που γράφει. Ωστόσο, παρά το ότι έχω ζήσει επί αρκετά χρόνια τον τυφλό ανορθολογισμό του δημόσιου διαλόγου, συχνά προβληματίζομαι με την υποκριτική αφέλεια που συμπλέκεται με την ανυπόκριτη βλακεία: Χρειάζεται κανείς να ακούσει τα απάνθρωπα συνθήματα των Ο.Υ.Κάδων για να διαπιστώσει τον τρόμο και τον φόνο που κηρύσσει κάθε στρατός και κάθε «έθνος»; Και χρειαζόταν να διαμελιστεί ένα δεκαπεντάχρονο παιδί για να διαπιστώσουμε (περίπου έκπληκτοι) πως οι βόμβες διαμελίζουν ανθρώπους; **Τι ήταν αυτό που μας έκανε να υποθέσουμε πως μπορούν να υπάρξουν «ανθρώπινοι στρατοί δολοφόνων», «δίκαιοι φόνοι» και «καλές βόμβες»; – εν τέλει, τι ήταν αυτό που μας έπεισε πως μπορεί να υπάρξει μη φασιστική πολιτική βία σε βάρος των συνανθρώπων μας;**

Κι αν η καθαρή ναζιστική ιδεολογία θεωρεί τη βία, τον τρόμο και τον φόνο μέσα απόδειξης της «φυσικής ισχύος» του «δυνατού» επί του «αδύναμου» (και άρα θεμιτή πολιτική μέθοδο στο κτηνώδες και απάνθρωπο σύστημα που ευαγγελίζεται), τι κάνει αυτούς που θέλουν να αντιπαραταχτούν στον φασισμό να χρησιμοποιούν τις ίδιες μεθόδους (τη βία, τον τρόμο και τον φόνο); Ιδίως για όσους αυτοπροσδιορίζουν την πολιτική τους δράση στην «αντι-εξουσία» και συνάμα θεωρούν τις βόμβες «μέσο αγώνα», συχνά προβληματίζομαι, πέραν των άλλων, για το μέγεθος της ευήθειάς τους: υπάρχει πιο κτηνώδης εξουσιαστική πράξη από τον φόνο του άλλου; Πώς μπορεί η πολι-

τική δολοφονία και ο πολιτικός τρόμος να είναι προστάδιο της «ελευθερίας» την οποία επικαλούνται; Δεν καταλαβαίνουν πως «ελευθερία» εν τρόμω και εν φόνω δεν υπάρχει παρά μόνο ως ολοκληρωτικό τέρας; Δεν καταλαβαίνουν πως έχουν γίνει νεοναζί φασίστες – απαράλλακτοι με αυτούς που υποτίθεται πως αντιμάχονται (και με τους οποίους αλληλοτροφοδοτούνται με μίσος και τρόμο);

Επίσης προβληματίζομαι και για όσους επιχειρούν να αρθρώσουν δημόσιο παρεμβατικό λόγο και με τη σειρά τους αυτοπροσδιορίζονται ως διαφόρων αποχρώσεων «ελευθεριακοί», «αναρχικοί» ή ό,τι ανάλογο (σε «καταλήψεις», «στέκια», εκδοτικές ή άλλες προσπάθειες): άραγε, τι περιμένουν για να πουν πως όποιος φτιάχνει μια βόμβα είναι ένας κτηνώδης δολοφόνος (γιατί, στη βάση της χρήσης της, κάθε βόμβα φτιάχνεται για να μακελέψει ανθρώπινες ζωές) ανεξάρτητα από τα «κίνητρα»-νεφελώματα που απλώνονται στο μυαλό του; Κάποιοι από τους ανθρώπους ετούτου του χώρου σιώπησαν (και σιωπούν) επί χρόνια για τους βαθύτατα εξουσιαστές-αυτόκλητους «δικαστές»-δολοφόνους της «17 Νοέμβρη», της «Σέχτας Επαναστατών» και των λογιών άλλων ομάδων δολοφόνων, γιατί θεώρησαν πως κάτι τέτοιο θα ακύρωνε την κριτική τους για τα εγκλήματα του αστικού κράτους (ποιος πανηλίθιος τούς έπεισε για κάτι τέτοιο; – όσοι δηλαδή κάνουμε επί χρόνια κριτική για αυτά τα εγκλήματα των αστικών κρατών και ταυτόχρονα μιλάμε καθαρά για τα εγκλήματα των λογής ολοκληρωτισμών, αυτοακυρωνόμαστε;). Κάποιοι (και, αλίμονο, όχι λίγοι) φτάσανε στο σημείο να θεωρούν τα «αντιεξουσιαστικά»-ναζιστικά τάγματα εφόδου με τις βαριοπούλες ως χαριτωμένα «μπάχαλα» (δικιά τους έκφραση) και να λογαριάζουν τα γκαζάκια (μια φασιστική μαφιόζικη πράξη ακραίου πολιτικού τρόμου) ως κάτι περίπου ασήμαντο και περίπου άμεμπτο, με το οποίο συνταυτίζονται ή (στην καλύτερη περίπτωση) «απλώς διαφωνούν» (αλίμονο, οι ίδιοι άνθρωποι ενοχλήθηκαν βαθύτατα που στο βιβλίο μου *Κόψε-κόψε* έβαλα τους δήθεν «αντι-εξουσιαστές» να χαιρετούν ναζιστικά, γιατί όπως είπαν «τσουβαλιάζω απαράδεκτα...») Και τις τελευταίες μέρες βλέπω (με κλιμακούμενη φρίκη) πως οι ίδιοι πάνω-κάτω άνθρωποι περιμένουν να δουν τι πολιτικό πρόσημο είχε ο ηθικός αυτουργός της βόμβας που διαμέλισε το δεκαπεντάχρονο παι-

δί, ώστε να τοποθετηθούν για το εάν είναι φασίστας δολοφόνος (παρόμοιος με τον Κουφοντίνα, τον Κορκονέα, τους νεοναζί που μαχαιρώνουν μετανάστες, τους φονιάδες της «Σέχτας») ή *κάτι άλλο* (τι άραγε;). Πώς μπορούν να εκπέφτουν σε τόση απανθρωπιά; Πώς μπορούν με τη βουερή σιωπή τους να γίνονται ηθικοί αυτουργοί του πολιτικού φόνου;

Ας είναι. Οι άνθρωποι κρινόμαστε από την επιλεκτική ή καθολική σιωπή μας όσο και από τα λόγια μας – και πρώτα από όλους σταθμίζουμε οι ίδιοι τις πράξεις μας στο όποιο ζύγι λογαριάζει ο καθένας ως δραστικότερο. Εγώ πιστεύω πως πρέπει να μιλούμε για όλους και για τα εγκλήματα όλων – πρωτίστως για τα δικά μας. Όλοι όσοι διαβάζουν τα βιβλία μου ξέρουν πως **στην κριτική μου για τα εγκλήματα των αστικών κρατών, ποτέ δεν έβγαλα τον εαυτό μου από το κάδρο των φονιάδων** (το αντίθετο θαρρώ). Μα αυτό δεν σημαίνει πως θα πάψω να μιλάω για τα εγκλήματα των εθνών και των θρησκειών, για τα εγκλήματα κάθε λογής ολοκληρωτισμού (μαύρου, λευκού, γαλάζιου, κόκκινου, μαυροκόκκινου ή όπου άλλου) και κάθε φονικής ανθρωποδιόρθωσης που λογαριάζει μια ντούμπα με πτώματα ως προϋπόθεση της *αγάπης*.

Έτσι επιμένω στο ίδιο αμόνι – και όσο πιο καθαρά μπορώ: **Η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική, από όπου κι αν προέρχεται.** Όσοι την ασκούν (είτε με το ρόπαλο, είτε με την πέτρα, είτε με το πιστόλι, είτε με τη βόμβα είτε με όποιον άλλο τρόπο) **είναι διαφόρων διαβαθμίσεων νεοναζί. Και όσοι σιωπούμε απέναντι σε τούτη την πολιτική βία**, είτε περιμένοντας να δούμε αν αυτοί που την άσκησαν είναι οι «δικοί μας» «καλοί» δολοφόνοι ή οι «κακοί άλλοι», είτε θεωρώντας πως με τη σιωπή μας υπηρετούμε την ηθική τάξη της «ανώτερης ιδεολογίας» μας, **είμαστε αδιαβάθμητοι συνένοχοι.**

Θ. Τ. — 01.4.2010

***

2. Θα τους φοβηθούμε επειδή σκοτώνουν;

Μια μέρα μετά την κτηνώδη δολοφονία της Παρασκευής Ζούλια, της Αγγελικής Παπαθανασοπούλου και του Επαμεινώντα Τσακάλη στον πρώτο όροφο της Τράπεζας Marfin, στην οδό Σταδίου, στην Αθήνα, το μεσημέρι της 5ης Μαΐου του 2010, και προσπαθώντας να συνειδητοποιήσω το *γεγονός* ως σημείο της αλληλουχίας μιας πολύ μακρύτερης αλυσίδας γεγονότων, περίπου ανταανακλαστικά (σχεδόν αυτιστικά – ή ακόμη και *αμυντικά*) παραπέμπω στο κείμενό μου με τίτλο «Η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική» http://www.triaridis.gr/keimena/keimD065.htm. Όταν το κείμενο αυτό (γραμμένο για το διαμελισμό του 15χρονου Χαμί Νατζάφι) δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα μου πριν από ένα μήνα, χρειάστηκε κάμποσες φορές να επιχειρηματολογήσω για πράγματα που τα λογάριαζα αυτονόητα από την πρώτη μου εφηβεία. Πως οποιαδήποτε πράξη συνειδητά βλάπτει το τρεμάμενο σώμα του άλλου δεν είναι «αγώνας για την ελευθερία» μα άσκηση σκλαβιάς και υποταγής. Πως ο τρόμος είναι πολιτικό εργαλείο του φασισμού. Πως όσοι φτιάχνουν βόμβες για να διαμελίσουν, να κάψουν ή να χουγιάξουν ανθρώπους είναι φονιάδες. **Πως όσοι ασκούν συνειδητά πολιτική βία είναι διαφόρων διαβαθμίσεων νεοναζί. Πως η ανοχή και η σιωπή μας απέναντι στην πολιτική βία και τον τρόμο που σπέρνει είναι συνενοχή.**

Γυρεύοντας (εξακολουθητικά) την ενδεχόμενη αντιπρόταση σε τούτη τη βία και την απανθρωπιά της παραπέμπω και σε άλλα τρία κείμενα, γραμμένα κι αυτά μετά τον φόνο του Χαμί Νατζάφι – τα οποία ωστόσο μπορούν αν διαβαστούν και σήμερα, δίχως να αλλοιωθούν οι άξονές τους. Είναι τα κείμενα του Γιάννη Ευαγγέλου («Ο τυχαίος θάνατος του Χαμί Νατζάφι»), του Κυριάκου Αθανασιάδη («Εγώ είμαι ο Σπάρτακος») και του Παναγιώτη Παπαδόπουλου, γνωστότερου και ως *Κάιν* («Το αίμα μας δεν θα χυθεί για τα σκουπίδια σας») – όλα συγκεντρωμένα στην ιστοσελίδα των εκδόσεων διάπυροΝ: http://diapyron.com/category/www-diapyron-comtexts/

Κάπου εδώ κάποιος, ίσως εύλογα, θα αναρωτηθεί: μπορούν τα κείμενα να σταματήσουν το *θάνατο που απλώνει*; Τι αξία έχει να τοποθετείται κανείς, όταν τα χέρια του είναι δεμέ-

να, όταν είναι ανήμπορος να σταθεί απέναντί στην ισχύ της βίας, όταν τα λόγια του μοιάζουν με σκόνη στον άνεμο;

Αξίζει να σκεφτεί κανείς μιαν απάντηση: είναι στ' αλήθεια τα λόγια σκόνη στον άνεμο; στ' αλήθεια η βία λόγω της φύσης της θα υπερισχύει κάθε προσπάθειας για *ανθρωπιά*;

Καταγράφω τη σκέψη μου: Είναι προφανέστατο πως η πολιτική βία, όχι μόνο δε θα σταματήσει, αλλά θα πολλαπλασιαστεί – θα ανατροφοδοτείται από τη θεσμοθετημένη βία, την προγραμματική αμορφωσιά, την κρατική καταστολή και κτηνωδία, την κοινωνική αδικία, από τη φτώχεια, την υπαρξιακή σύγχυση και τον διάσπαρτο τρόμο. Κι άλλοι νεκροί θα υπάρξουν, θύματα δολοφόνων που πιστεύουν πως έχουν το δικαίωμα να υπογραμμίζουν τις απόψεις τους με το αίμα των άλλων. Οι ιερουργοί της πολιτικής βίας θα επιμένουν πως έτσι πολεμούν το «σύστημα», θα λένε πως η βία τους είναι «αντισυστημική» (δίχως φυσικά να γνωρίζουν καν τι σημαίνει η λέξη – ούτε ποιος και πώς την εισηγήθηκε), θα διατρανώσουν πως όσοι εναντιώνονται στην κτηνωδία τους είναι «δεκανίκια του συστήματος». Στον συγκεχυμένο κόσμο του τρόμου τους (όπου η αμάθεια θεωρείται *αρετή*, η βία *ανδρεία* και το κάψιμο ανθρώπων *αγώνας*), το «σύστημα», όπως το ορίζουν στο φαντασιακό τους, είναι το τέρας που τους μοιάζει απελπιστικά. Αυτοί οι ίδιοι είναι ζωτικά κομμάτια ετούτου του συστήματος: το υποστηρίζουν, το αναπαράγουν, το ανατροφοδοτούν, το ζωογονούν. Ο τρόμος και ο θάνατος που σκορπούνε είναι μια βαθιά συστημική επιβεβαίωση.

Μα οι υπόλοιποι (όσοι δεν πιστεύουμε στη βία, όσοι δε θρησκευόμαστε με αυτήν) τι θα κάνουμε; Θα μείνουμε να βλέπουμε μια ακόμη δοξολογία του επικείμενου φόνου να γίνεται συνήθεια, συγκατάβαση, κοινωνικός θεσμός; Πέρα από την όποια οπτική μας για τη ζωή, πέρα από την όποια ιδεολογία μας, πέρα από τις προφανείς ή δυσδιάκριτες διαφορές μας (που εντέλει δίνουν περιεχόμενο στη ζωή), δε θα εκφράσουμε καθαρά και ρητά την αντίθεσή μας σε τούτη την πολιτική βία; **Θα προσκυνήσουμε το τέρας επειδή μάς μοιάζει; Θα γίνουμε συνένοχοι διά της σιωπής μας, διά της εκκωφαντικής μας μούγγας; Θα τους φοβηθούμε επειδή σκοτώνουν;**

Το ερώτημα είναι ανοιχτό για τον καθένα μας – και στον

κόσμο τής διαρκώς ερχόμενης βίας ποτέ δεν είναι αργά: ελπίζω τώρα να μιλήσουν λίγο περισσότεροι, να τοποθετηθούν ενάντια στους λογής διαβαθμίσεων νεοναζί, να αντισταθούν στη φονική σιωπή μας, σ τ η ν π α ν α θ ε μ α τ ι σ μ έ ν η μ ο ύ γ γ α μ α ς … Το λέω ειλικρινά: **ελπίζω να μη φοβηθούν το τέρας και να μιλήσουν.**

Ωστόσο, μπορεί κανείς να σκεφτεί πως το πιο πάνω ερώτημα (*θα τους φοβηθούμε επειδή σκοτώνουν;*) είναι υπερβολικά γενικό για τα μέτρα του – πως θα ήθελε ένα ερώτημα ειδικό, προσωπικό, έξω από σχήματα κοινωνικής ευθύνης και μουγγής συνενοχής. Παρόλο που θεωρώ πως κάθε ερώτημα είναι προσωπικό (και κυρίως το ερώτημα για το πότε σιωπά κανείς, πότε φοβάται και πότε μιλά), θα επιχειρήσω να συμμεριστώ τη σκέψη ετούτου του φανταστικού αναγνώστη – θα προσπαθήσω να σχηματίσω ένα ερώτημα προσωπικότερο, *δικό του*…

Η Αγγελική Παπαθανασοπούλου, μία από τους τρεις καμένους, ήταν έγκυος τεσσάρων μηνών. Μονομιάς όλοι παρατηρήσαμε πως γεννήθηκε ένα ζήτημα εκφραστικής ορθότητας: μιλάμε για *τρεις* ή για *τέσσερις* νεκρούς; Άραγε ήτανε ένας ακόμη *νεκρός* το αγέννητο μωρό – ή μήπως όχι; Τι θα μπορούσαμε να σκεφτούμε γι' αυτό; Θα ήταν αγόρι ή κορίτσι, θα έπαιζε τα παιδικά καλοκαίρια του στη θάλασσα, θα ανέβαινε στη νεροτσουλήθρα του Λούνα Παρκ, θα έβγαζε τις πίστες στο Nintendo; Θα πήγαινε στο γήπεδο, θα ήταν καλή ή μέτρια μαθήτρια, θα κάπνιζε στα κρυφά στις τουαλέτες του σχολείου; Θα γινόταν μπασκετμπολίστας, μαθηματικός, δασκάλα, νοσοκόμα, κομμώτρια; Αν πέρναγε στο πανεπιστήμιο, θα ήταν σπασίκλας ή θα έκανε συνελεύσεις στα γρασίδια; Θα ερωτευόταν, θα απελπιζόταν από έρωτα, θα έκανε δικά του (ή δικά της) παιδιά; Θα περνούσε τις νύχτες του ακούγοντας το *Παπάκι* του Άσιμου ή θα χόρευε το *Greenfields* σώμα με σώμα; Άραγε, πριν να γεράσει, θα πρόφταινε να δακρύσει έστω σε ένα δειλινό ακούγοντας τη *Σερενάτα* του Σούμπερτ;

Οι υποθέσεις μπορούν να συνεχιστούν, σαν κήπος με διακλαδωτά μονοπάτια. Ωστόσο το προσωπικό ερώτημα θαρρώ πως έχει ήδη αναδυθεί – κι ο φανταστικός αναγνώστης το επιλέγει εφόσον το θέλει και το απαντάει μόνος του:

Σε συνδέει κάτι με εκείνο το νεκρό έμβρυο της 5ης Μαΐου του 2010; Ε ί ν α ι δ ι κ ή σ ο υ α π ώ λ ε ι α τ ο

αγέννητο παιδί που κάηκε μες στην κοιλιά της μάνας του στον πρώτο όροφο της Marfin;

Θ. Τ. – 06.5.2010

[Βιογραφικό σημείωμα Θ. Τ. στη σελίδα 209 του παρόντος τόμου]

Γιάννης Ευαγγέλου

Τρία κείμενα για την πολιτική βία

[Τα τρία κείμενα που ακολουθούν δημοσιεύτηκαν στην ιστοσελίδα των εκδόσεων διάπυροΝ http://diapyron.com/ στις 6.12.2009, 02.4.2010 και 20.6.2010.]

Στο όνομα της εξέγερσης

Ένα χρόνο μετά, στη μνήμη του αδικοχαμένου αγοριού, *κάποιοι* (: *πολλοί*) αυτοαποκαλούμενοι «αντιεξουσιαστές», με βαθύτατα εξουσιαστική μανία, ζητούν *ΕΚΔΙΚΗΣΗ*. Με κεφαλαία γράμματα, φυσικά. Για να διατρανώσουν τη *δική τους* αθωότητα και να καταδείξουν την ενοχή *των άλλων*. Για να μας ξαναχωρίσουν σε στρατόπεδα. Για να ξαναστήσουν αυτοσχέδια λαϊκά δικαστήρια (: τα πιο απάνθρωπα δικαστήρια). Λες και δεν είμαστε όλοι ένοχοι – καθώς συμμετέχουμε με όλη μας τη ζωτική δύναμη στις κουλτούρες της βίας και της εκδίκησης. Λες και ο Κορκονέας δεν είναι σάρκα από τη σάρκα μας. Λες και τα δικά μας χέρια δεν είναι ματωμένα, επειδή έχουν ξεπλυθεί με τις δήθεν καλές μας προθέσεις…

Ένα χρόνο μετά, εξακολουθούμε να σκυλεύουμε το πτώμα ενός παιδιού. Για να δικαιώσουμε το *δικό μας* σχήμα της εκδίκησης. Για να επιβάλουμε τη *δική μας* ορθοδοξία. Για να τους πείσουμε όλους (και κυρίως τον εαυτό μας) για τη *δική μας* αθωότητα, τη *δική μας* αγνότητα, τη *δική μας* πηγαία ορμητικότητα. Ο δημαγωγικά αποκαλούμενος «ανθός της ελληνικής κοινωνίας» φροντίζει να την πληγώνει διαρκώς με τα αγκάθια του.

Ένα χρόνο μετά, η πανούκλα του αναδυόμενου μαυροκόκκινου φασισμού αποκτά διαστάσεις επιδημίας. Κάφιμο βι-

βλιοπωλείων, επιδρομές, ξυλοδαρμοί, απειλές, βίαιη ματαίωση εκδηλώσεων, γκαζάκια, σφαίρες, βόμβες, δολοφονίες. Τα τάγματα εφόδου των δήθεν «αντιεξουσιαστών» (οι οποίοι δεν έχουν την παραμικρή σχέση με τις βαθιά ανθρωπιστικές ιδεολογικές αρχές κάθε αληθινά αντιεξουσιαστικής στάσης) ποδοπατούν και ταπεινώνουν το πτώμα της ήδη τρομοκρατημένης κοινωνίας. Πατούν πάνω στη μνήμη ενός νεκρού σώματος, για να κατασπαράξουν το δήθεν υπνωτισμένο και απαθές ζωντανό σώμα. Με τη σιωπηρή συναίνεση όλων μας. Είναι καιρός να ακουστεί η φωνή της ίδιας της ζωής. Είναι καιρός να σταθούμε απέναντι στον τρόμο και να μιλήσουμε για την ίδια τη ζωή, ο καθένας από τη δική του σκοπιά.

Στο νου μου έρχεται αυτό που έγραφε ο Ντανιέλ Γκερέν στη *Φαιά πανούκλα του φασισμού*, πριν από πενήντα πέντε χρόνια: «Όλο αυτό το λούμπεν προλεταριάτο που σέρναμε πίσω μας: [...] τύποι που τους άρεσε η στολή κι ο καβγάς και που δεν είχαν παρά μονάχα ένα ιδανικό: να κυριαρχούνε στη *γωνιά* τους, στο πεζοδρόμιο». Κι όμως, πενήντα πέντε χρόνια μετά, δεν έχει αλλάξει σχεδόν τίποτα. Ούτε καν οι στολές. Κι οι εγκληματίες της *κάθε* ιδεολογίας (αριστερής ή δεξιάς, αναρχικής ή φασιστικής, εθνικής/θρησκευτικής ή όποιας άλλης) συνεχίζουν να μεταμορφώνονται σε δικαστές, επικαλούμενοι τη μεταφυσική αιτιολογία του «δικαίου».

Ένα χρόνο μετά, κάποιοι ακόμη μιλούν για *Εξέγερση* (: με κεφαλαίο Ε). Μόνο που με τη λέξη αυτή εννοούν την εξωτερίκευση του μίσους, και όχι τη λαχτάρα της ζωής. Δεν με εκφράζουν, είμαι απέναντί τους.

Ένας που πέρσι, τέτοιον καιρό, φώναζε «Θάνατος».

Γιάννης Ευαγγέλου, 06.12.2009

***

Ο «τυχαίος» θάνατος του Χαμί Νατζάφι

6 Δεκεμβρίου 2008

Το σώμα ενός 15χρονου παιδιού πέφτει νεκρό από τις σφαίρες ενός δολοφόνου. Για έναν ολόκληρο μήνα, η εκδικητική φλόγα

παραμένει άσβεστη και κατακαίει τα πάντα στο πέρασμά της. Το όνομα του 15χρονου Αλέξη γίνεται σύνθημα στα στόματά μας και οπλίζει τα χέρια μας. Είναι ένας από εμάς.

Για έναν ολόκληρο μήνα, παίρναμε εκδίκηση για μια αδικοχαμένη ζωή, όπως και για τις δικές μας αδιέξοδες ζωές. Κι αυτή η εκδίκηση γέννησε με τη σειρά της μια ολόκληρη κουλτούρα βίας, την οποία τώρα αντικρίζουμε με αποτροπιασμό και οργή. Τα σπέρματα του Δεκέμβρη έχουν πλέον γονιμοποιηθεί. Τα μέσα αναβαθμίστηκαν και καθαγιάστηκαν, στο όνομα του απάνθρωπου σκοπού της εξέγερσης.

28 Μαρτίου 2010

Το σώμα ενός άλλου 15χρονου παιδιού διαμελίζεται από την «ορφανή» βόμβα που κατασκεύασαν κάποιοι άλλοι δολοφόνοι. Λίγες μέρες μετά, ο «15χρονος Αφγανός» εξακολουθεί να μην έχει όνομα στα στόματά μας. Σαν να μην είναι κι αυτός ένας από εμάς.

Όλες αυτές τις μέρες, κυριαρχεί απόλυτη σιωπή. Λες και η θεμελιώδης σημασία δεν έγκειται στην ίδια την άσκηση βίας, αλλά μόνο στο πρόσημο του φυσικού αυτουργού. Όπως φαίνεται, απαραίτητη προϋπόθεση για την οποιαδήποτε καταδίκη της βίας είναι ο φυσικός αυτουργός της δολοφονίας (: *κάθε* δολοφονίας) να ανήκει σε «εχθρικό στρατόπεδο» (κράτος, αστυνομία, ακροδεξιά). Ειδάλλως, το θύμα (: *κάθε* θύμα) αποτελεί παράπλευρη απώλεια του καθαγιασμένου «κοινωνικού πολέμου»˙ ενός πολέμου που μετρά μόνο διαμελισμένα σώματα και συντετριμμένες καρδιές (: όπως *κάθε* πόλεμος).

Όλοι είμαστε (συν)ένοχοι για το θάνατο και των δύο παιδιών, είτε σιωπούμε είτε όχι. Με τη διαφορά ότι όποιοι σιωπούν και προσπερνούν, μπροστά στην απέραντη γοητεία της βίας και με την επιλεκτικά συγκινησιακή (και, σε ορισμένες περιπτώσεις, επιλεκτικά «αντιεξουσιαστική») στάση τους, ίσως έντρομοι αναγνωρίσουν κάποτε τον εαυτό τους στο κάδρο των συναυτουργών του επόμενου φόνου.

Γιάννης Ευαγγέλου, 04.04.2010

***

Οι δικές μας ζωές και οι ζωές των άλλων

«*Ζούμε μέσα στον τρόμο, γιατί η πειθώ έχει χάσει τη δύναμή της*»
Αλμπέρ Καμύ, Κείμενα για την τρομοκρατία

Στην Ελλάδα των μετεμφυλιακών συνδρόμων, των συμπλεγμάτων ηρωισμού και της κυρίαρχης σταλινικής αριστεράς, η δημοκρατική πειθώ ήταν εξ ορισμού θνησιγενής. Τόσο σε φαντασιακό, όσο και σε πρακτικό επίπεδο, είχε προλάβει να την υποσκελίσει η βίαιη επιβολή. Έτσι, και η δική μου γενιά αναγκάστηκε να αναζητήσει την εναλλακτική πρόταση (: τη δική της πειθώ μέσω της βίαιης επιβολής) σε πιο ριζοσπαστικούς χώρους, και κυρίως στον *αναρχικό* χώρο. Μια πρόταση που θα μας επέτρεπε να αυτονομηθούμε ανεμπόδιστα, χωρίς να λογοδοτούμε σε αόρατες ή ορατές ιεραρχίες, και να υλοποιούμε καθημερινά το ανθρωποκεντρικό μας όραμα. Ωστόσο, αντί για τον ορίζοντα της ελευθερίας, ανακαλύπταμε διαρκώς ότι το κόκκινο που αντικρίζαμε στο δρόμο για τον επίγειο παράδεισο (: την πραγμάτωση της *επανάστασης*) δεν ήταν τίποτε άλλο παρά αίμα. Είχαμε ταυτιστεί με τους αυτόκλητους τιμωρούς. Αφαιρούσαν τις ζωές εκείνες που «δεν άξιζαν»: τις ζωές των «άλλων». Εκείνες που τους παροτρύναμε εμείς οι ίδιοι να αφαιρούν (με τα συνθήματά μας, με τα κείμενά μας, με τον τυφλό φανατισμό μας), αφού δεν τολμούσαμε να λεκιάσουμε τα δικά μας χέρια. Αντί να ασκήσουμε σκληρή κριτική και να διαχωρίσουμε ρητά τη θέση μας, απλώς σιωπούσαμε. Είτε επειδή δειλιάζαμε είτε επειδή δεν θέλαμε να προδώσουμε τον μεταφυσικό σκοπό που μας ένωνε (τη μία και αδιαίρετη *επανάσταση*, που νομίζαμε πως είναι πάνω από τη ζωή). Ώσπου αρχίσαμε να ανακαλύπτουμε τον εσωτερικό εχθρό…

20.11.2003: Ο αναρχικός Παναγιώτης Παπαδόπουλος (Κάιν) «*απομακρύνεται* από τα Προπύλαια». Με άλλα λόγια, δέρνεται αλύπητα (με δολοφονικά χτυπήματα στο κεφάλι) στο κέντρο της Αθήνας. Είχε *τολμήσει* να ταχθεί ρητά κατά της πολιτικής βίας.

Δεν ήταν πλέον «δικός μας». Οι «δικοί μας» δεν του το συγχώρησαν ποτέ. Όσοι βρέθηκαν μπροστά στον ξυλοδαρμό, έμειναν απλοί θεατές, βουβοί χειροκροτητές. Οι υπόλοιποι αρκεστήκαμε στη διάψευση, τη δικαιολόγηση ή τη συγκάλυψη. Συμφωνήσαμε ότι είναι τυχερός που ζει. Με τη διάχυτη αμφιβολία αν του άξιζε να ζει ή όχι. Και δεν μιλήσαμε παραπάνω. Απλώς γνέψαμε συγκαταβατικά το κεφάλι. Ήμασταν σίγουροι ότι δεν έχουν όλες οι ζωές την ίδια αξία. Πόσο μάλλον οι ζωές των «άλλων». Εκείνων που δεν είναι πλέον (ή δεν ήταν ποτέ) «δικοί μας»... Στα χρόνια που πέρασαν, συνεχίσαμε να παρελαύνουμε ναζιστικά, να απειλούμε ζωές (άλλωστε, «δεν έχουν όλες την ίδια αξία»...), να συναινούμε, να σιωπούμε, να χωρίζουμε μανιχαϊστικά τους ανθρώπους σε στρατόπεδα, να επενδύουμε ιδεολογικά το απάνθρωπο φαντασιακό μας. Ζήσαμε τη δολοφονία του ειδικού φρουρού, κι ήταν και το δικό μας μίσος που όπλισε το χέρι των δολοφόνων. Κρατήσαμε ομήρους στο Πολυτεχνείο, εμείς, οι «υπέρμαχοι της ελευθερίας» και «εχθροί του εγκλεισμού». Λεηλατήσαμε ζωές. Μόνο που δεν ήταν «δικές μας».

06.12.2008: Ένας κτηνώδης δολοφόνος, ο Επαμεινώνδας Κορκονέας, σκοτώνει τον Αλέξη Γρηγορόπουλο. Αυτή τη φορά, χάθηκε μια «δική μας» ζωή. Το όνομα του Γρηγορόπουλου έγινε σύνθημα για τη θρησκεία της εξέγερσης. Και το σύνθημα δεν άργησε να γίνει παράγγελμα. Ένα Wstavać του 21ου αιώνα. *Όποιος δεν συμμορφώνεται, είναι προδότης. Όποιος το προφέρει, είναι γνήσιος επαναστάτης.* Η ολική αποκτήνωση δεν θα αργούσε. Ακόμη θυμάμαι τη στιγμή που φώναξα «*Θάνατος*» στο μνημόσυνο του Γρηγορόπουλου. Επανειλημμένα. Τέσσερις φορές. Κάθε φορά και πιο έντονα. Σαν το μαχαίρι που μπήγεται όλο και πιο βαθιά. Ώσπου είδα χιλιάδες άλλα πρόσωπα να συσπώνται, χιλιάδες άλλα μάτια να γυαλίζουν, χιλιάδες άλλα στόματα να ζητούν το «θάνατο». Κατάλαβα ότι το γνέψιμο είχε γίνει τώρα γροθιά ατσάλινη και απάνθρωπη, έτοιμη να μας συντρίψει όλους. Και έφυγα. Όπως είχαν φύγει πολύ νωρίτερα ο Κάιν και τόσοι άλλοι. Από κείνον τον Δεκέμβρη του 2008, ο κόσμος στον οποίο για μια δεκαετία βρέθηκα και πίστεψα, μύριζε παντού θάνατο. Τα τάγματα εφόδου αναβίωναν τις «Νύχτες των κρυστάλλων»: επιδρομές στο Κολωνάκι, ξυλοδαρμοί και

γιαουρτώματα «των υπευθύνων» (: *πάντοτε* των «άλλων»), ένοπλες ληστείες, επιθέσεις στα αστυνομικά τμήματα και στα ΜΑΤ, εμπρησμοί βιβλιοπωλείων. Η εκδίκηση είχε πλέον διαμορφωθεί ως κουλτούρα.

28.03.2010: Μια εκκωφαντική έκρηξη βόμβας διαμελίζει ένα 15χρονο παιδί, τον Χαμί Νατζάφι. Εξίσου εκκωφαντική ήταν και η σιωπή που ακολούθησε. Αρχίζει να πλανάται σιγά-σιγά το ερώτημα: «Τελικά, είμαστε με τη ζωή ή με το θάνατο;» Οι πρώτες απαντήσεις είναι μουδιασμένες, αλλά με κοινό παρονομαστή: «Εξαρτάται ποιος είναι ο δολοφόνος και ποιος το θύμα.» Οι ζωές ήταν ακόμα είτε «δικές μας» είτε «των άλλων». Όπως και οι θάνατοι. Η μούγγα απλωνόταν.

05.05.2010: Τέσσερις συνάνθρωποί μας (Αγγελική Παπαθανασοπούλου και το 4 μηνών βρέφος που κυοφορούσε, Παρασκευή Ζούλια, Επαμεινώνδας Τσακάλης) βρίσκουν τραγικό θάνατο. «*Από αναθυμιάσεις*», σύμφωνα με την επίσημη ανακοίνωση των φασιστοειδών του Indymedia, στις 5 Μαΐου. «*Από προβοκάτορες*» που δεν έχουν καμία σχέση με την *ανόθευτη εξεγερτική ορμή του λαού*, σύμφωνα με τις διάφορες συλλογικότητες (ξεχνώντας ότι αυτή η ανόθευτη ορμή στήνει γκιλοτίνες με περισσή σπουδή). Από κάποιο λάθος, από την κακιά στιγμή, από μια εξαίρεση, και όχι από το αυγό του φιδιού που επωάσαμε όλοι εμείς οι ηθικοί αυτουργοί, όταν σιωπούσαμε, όταν συναινούσαμε, όταν δειλιάζαμε, όταν γνέφαμε συγκαταβατικά, όταν χωρίζαμε τις ζωές σε «δικές μας» και σε ζωές των «άλλων».

Το αίμα που χύθηκε *εκατέρωθεν* όλα αυτά τα χρόνια έγινε το μελάνι για το μεγάλο μαρτυρολόγιο της μεταπολίτευσης. Η επαναστατική-αγωνιστική αρετή προϋπέθετε θυσίες αντάξιες του μεγαλείου της· έτσι, φρόντισε να αυξάνονται (: *να τις αυξάνει*, είτε έμμεσα είτε άμεσα) με γεωμετρική πρόοδο. Η ζωή άρχισε να υπάγεται στους νόμους της στατιστικής, η οποία πλέον θα χρησίμευε ως εφαλτήριο για νέους αγώνες. Ο άνθρωπος αποπροσωποποιήθηκε και μετατράπηκε σε μέσο. Άλλωστε, η μεσσιανική λογική της εξέγερσης υπαγορεύει ότι ο σκοπός (η *πάντοτε ορατή* επανάσταση) αγιάζει τα μέσα. Όμως, η γνήσια ανθρωπο-

κεντρική θεώρηση δεν αναγνωρίζει έσχατους σκοπούς, δεν επινοεί μεθόδους, δεν καταστρώνει σχέδια και δεν μετέρχεται μέσα. Δεν ντύνεται με χρώματα, δεν επενδύεται με ιδεολογίες και δεν ανεμίζει λάβαρα. Γιατί τότε γεμίζει βαγόνια με εχθρούς, χτίζει κρεματόρια και περιφράσσει σε συρματοπλέγματα. Αφού πρώτα φροντίσει χειρουργικά να κλείσει μέσα σε συρματοπλέγματα τις καρδιές των ανθρώπων.

Ήρθε η ώρα, λοιπόν, να μιλήσουμε ανοιχτά για όλα. Για τη μία και αδιαίρετη ζωή, που κανένα κριτήριο δεν είναι άξιο να τη διαχωρίζει και κανένα χέρι δεν νομιμοποιείται να την αφαιρεί. Για κάθε *επανάσταση*, που η μεσσιανική λαχτάρα για την *Αποκάλυψή* της δαιμονοποιεί το *Άλλο* και καθαγιάζει το *Εγώ*. Για κάθε *κίνημα*, που με την τυφλή ορμή του εξοντώνει αντιφρονούντες και στήνει αυτοσχέδια δικαστήρια. Να μιλήσουμε για ό,τι εμείς οι ίδιοι γεννήσαμε με τη σιωπή και τη συναίνεσή μας. Και να ονειρευτούμε από την αρχή, σαν ελεύθεροι άνθρωποι που αρνούνται να είναι είτε δήμιοι είτε θύματα.

Γιάννης Ευαγγέλου, 20.06.2010

Γιάννης Ευαγγέλου (Άρτα, 1979). Εκδότης και μεταφραστής. Σπούδασε θεωρία της μετάφρασης. Στα χρόνια 2000-2008 συμμετείχε σε διάφορες εκδοτικές και άλλες προσπάθειες (περιοδικό ContAct, *Οργανωτική πλατφόρμα των ελευθεριακών κομμουνιστών*, Αντιεθνικιστική Κίνηση, Ο.Α.Δ.Ε., Αυτονομία ή Βαρβαρότητα, UK Anarchist Federation, Πρωτοβουλία Αναρχικών Πειραιά κ.ά.). Το 2008, ίδρυσε τις *εκδόσεις διάπυροΝ ενάντια στην κουλτούρα του μίσους και της εκδίκησης* (http://diapyron.com/).

Ελένη Καρασαββίδου-Κάππα

Ο δρόμος...

[Δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα http://www.agitprop.gr/article/196/o-dromos στις 13-5-2010.]

Ο δρόμος είχε τη δική του ιστορία...
Η πορεία ήταν προδιαγεγραμμένη εδώ και κάποια χρόνια. Και το κυνήγι των «ενόχων» είχε παγιωθεί. Σ' έναν απόλυτο κόσμο που ταυτίζει τον άνθρωπο με την παραγωγή του (κι εδώ «η ψυχολογία της μορφής», η «Gestalt», θα 'χε να πει πολλά), ο κόσμος της εργασίας απαξιωνόταν με εξυπνακίστικα συνθήματα αντεστραμμένου ρατσισμού όλο το χρόνο. Εάν ο τοίχος έχει τη δική του ιστορία, οι τοίχοι αυτοί θα μπορούσαν να μιλήσουν για σοβαρές μεταλλάξεις στο χώρο της ευρύτερης αριστεράς. Κύριο χαρακτηριστικό τους αυτό που ο Λεβί Στρως αποκάλεσε «απόμακρη ματιά», όπου κάθε κριτική στη διαφορετική κουλτούρα των «πρωτόγονων» γίνεται στα πλαίσια μιας μεθοδευμένης απαξίωσης, μιας με το ζόρι αποδοχής, που μόνο σκοπό έχει την παγίωση της «ανωτερότητας» των «φωτισμένων».

Αλλά ναρκισσισμός κι επανάσταση δεν πάνε μαζί... Από το «Έλληνες είστε και φαίνεστε» μέχρι το «Μπάτσοι Γουρούνια Δολοφόνοι» και τις τόσες ειρωνείες για το φαινόμενο της εργασίας (που μόλις και μετά βίας «έκρυβαν» για τους αφελείς το μίσος για «τον μικροαστικό κόσμο των εργαζόμενων»), η παγίωση του συστήματος γινόταν μέσα από την παγίωσή του ως «συστήματος αναφοράς». Όπου ακόμη και στα πλαίσια της πιο «απόλυτης και καθαρής κριτικής» εναντίον του «γερασμένου κόσμου», έχεις ενσωματώσει κι αναπαράγεις τη γλώσσα του και τη συμπεριφορά

του. Ο «άλλος» που απεχθάνεσαι (είτε ο συλλογικός «δομικός άλλος» στη μορφή του συστήματος είτε ο κοινωνικοπολιτικός προσωπικός «άλλος» στη μορφή του ανθρώπου που σκέφτεται και ζει «διαφορετικά» από εσένα) έχει τόσο παγιώσει την «κανονιστική του λειτουργία», που έχει ενσωματωθεί απόλυτα μέσα σου, κι από εκεί σε ετεροκαθορίζει. Αναπαραγόμενος μάλιστα δίχως ίχνος αναστολής, αφού ο ναρκισσισμός σου δεν σε αφήνει να το εντοπίσεις.

Ο δρόμος σε μια γειτονιά που δεν έχει φώτα...

Όμως, εκεί όπου αναστολή δεν υπάρχει, αργά μα σταθερά η επαναστατική συνείδηση μετατρέπεται σε επαναστατικότητα, απεκδυόμενη κάθε έννοια ηθικής (ταυτίζοντάς τη πρόστυχα με την ηθικολογία) κι η επαναστατικότητα σε *πολιτικό μίσος*: Η πολιτική πρόταση έχει βρει αυτό που θα την κηδέψει. «Λύσσα και συνείδηση», μία από τις ασυμβίβαστες αμετροέπειες των τοίχων, σ' έναν κόσμο όπου η καντιανή δυτικοευρωπαϊκή σκέψη (παιδί της οποίας υπήρξε και η Αριστερά) υποχωρεί, καθώς οι φονταμενταλισμοί τρίβονται μεταξύ τους και παράγουν σπίθες που δεν καταυγάζουν, μα σκοτίζουν. Θαμπώνουν. Έτσι ο φεμινισμός θα 'ρθει με κομμένα πέη, έτσι ο Δεκέμβρης ακύρωσε (αντί να θέσει το πρόταγμα να αναδιανείμει) τον υλικό πλούτο της κοινωνίας (το φάντασμα του Μαρξ που τα έβαζε με τους Λουδίτες τριγυρνούσε αλλόφρον στους δρόμους της Αθήνας, τους γεμάτους επαναστατικό λαϊκισμό), έτσι υπολογιστές (αυτό το κύημα συλλογικού κόπου κι ανθρώπινης πορείας που γέννησε κινήματα) έγιναν θρύψαλα, βιβλιοπωλεία (και πόσο δίκιο είχε η Λέιμποβιτς –νομίζω– όταν έγραφε πως τα άκρα πια συναντιούνται, αλλά την πρωτοβουλία για το ραντεβού την έχει ο φασισμός) κάηκαν, κάδοι απορριμμάτων καταστράφηκαν (σ' έναν κόσμο όπου κάποιοι μονίμως αυτοβαυκαλίζονται ως οικολογικά ευαίσθητοι και, πάντα, «προχωρημένοι»), πυροσβεστικά χτυπήθηκαν (όλοι οι ένστολοι είναι μπάτσοι! Ουγκ! Μόνοι διαφορετικοί εμείς! Πάλι ουγκ! Γαμώ τον μιλιταρισμό, ουγκ! Εγώ, η αρχιμιλιτάρα! Ξανά μανά ουγκ!). Και πώς όχι; Πάντα ο φαλλός είναι το κοντάρι κάθε απόλυτης ιδεολογίας, «φεμινιστές μου». «Έτσι» «ξεβρακώματα» στο δρόμο δικαιολογήθηκαν πριν χρόνια, έτσι παρ' ολίγο φονικοί ξυλοδαρμοί φυλάκων και φοιτητών στο ΑΠΘ

πέρασαν και δεν ακούμπησαν, «έτσι» εκδηλώσεις λόγου με το τσεκούρι των αντεστραμμένων «κοινωνικών φρονημάτων» ακυρώθηκαν, αφού «η κοινωνία, λέει, υπεραμύνεται», «έτσι» θεατρικές παραστάσεις ακυρώθηκαν βίαια (απαράδεκτε Ευριπίδη που «εκμεταλλεύτηκες», λένε «τα παιδιά», τον πόνο των Τρώων κι έγραφες τις Τρωάδες, γινόμενος ο πρώτος συγγραφέας που ξεπέρασε το ομόαιμον και το ομόθρησκον, γινόμενος αυτό που ο Lesky αποκάλεσε «ένας άνθρωπος συμπαντικός», και το δικό σου φάντασμα, λένε, τριγυρίζει αλλόφρον στους δρόμους της Αττικής Γης που 'χει... Λαζόπουλους να δομούν τη... συλλογική μας συνείδηση!), έτσι διαμελίστηκε στη σιωπή και το Αφγανάκι (α! Όλα κι όλα! 15χρονος από 15χρονο έχει διαφορά! Κι η αξία της ανθρώπινης ζωής μετράει *μόνο αν μπορούμε να την τοκίσουμε ιδεολογικά!* Εμείς οι κατά τα άλλα υπέρμαχοι των... ανθρωπίνων δικαιωμάτων).Έτσι κάηκαν κι οι 3 «απεργοσπάστες»...

Οι ένοχοι του δρόμου

«Η απόμακρη ματιά» είναι λογικό να συμβαδίζει με αυτό που ο Αντόρνο αποκάλεσε ομοιότροπη διαφορετικότητα. Στο βάθος, λέει στα *Μικρά Ηθικά* του αυτή η εμβληματική φιγούρα της σκεπτόμενης, αληθινά επαναστατικής αριστεράς (καμιά σχέση με κάποιους έλληνες μικροαστούς, που σε χώρους υλικών και ψυχολογικών απολαβών αποενοχοποιούνται αυτοβαυκαλιζόμενοι ως αριστεροί και ως σκεπτόμενοι), το να βεβαιώνεις τον νέγρο πως είναι ολότελα ίδιος με τον λευκό, ενώ ολοφάνερα δεν είναι, σημαίνει πως θεωρείς τις ανθρώπινες διαφορές «στίγμα». Η καταδίκη του εθνισμού, το ίδιο απόλυτη με την καταδίκη του ταξικού, παίζει το παιχνίδι του εθνικισμού και του εθνομηδενισμού. Το πρόταγμα να καταργηθούν τα σύνορα με κάθε κόστος κάνει να δικαιολογείται ακόμη και το trafficking. Το ρεμπέτικο, μου 'χε πει ένας εκπρόσωπος της Αντιεθνικιστικής Κίνησης, μιλά το ίδιο και στους Μάγια! Ο απόλυτος σχετικισμός του μεταμοντερνισμού, που τόσο εύκολα εισχώρησε σε συγκεκριμένες εκφάνσεις της Αριστεράς, είναι το ίδιο το δόγμα σε νέα εκδοχή. «Απαγορεύεται» μεν «το απαγορεύεται», αλλά απαγορεύεται κάθε κριτική στάση απέναντί μας. Κάθε τέτοια θα λοιδορείται ως μικροαστική, εθνικιστική, φασιστική κι αδαής. Έτσι είδαμε απόλυτες κι απλουστευτικές θέσεις, που δεν εκκινούν από την πραγματικότητα (όπως το 'θελε

ο Μπρεχτ), μα από τα ιδεολογικά μας κουτάκια που δρουν ως Προκρούστης απέναντι στη Ζωή την ίδια. Δεν θα αναλύσω εδώ τι ανιστόρητες απόψεις ακούγονται, αφού η ημιμάθεια παρελαύνει μέσα στην Αριστερά. Θα πω μόνο πως, όπως ο σταλινισμός απαγόρεψε την κβαντική φυσική, την ίδια την επιστήμη, έτσι κι άλλες εκφάνσεις λοιδορούν την κοινωνική ψυχολογία, τον ίδιο τον μαρξισμό, την ιστορία, τη γεωπολιτική κ.λπ. Η θρησκεία δεν τα πήγαινε ποτέ καλά με την επιστήμη. Αντίθετα, τα πήγαινε εξαιρετικά καλά με την υποκρισία: Ζητάμε από την κοινωνία ανοχή απέναντι στη διαφορετικότητα, όταν δεν την έχουμε ούτε μεταξύ μας. Στο σχέδιο Ανάν οι μισοί λέγαν προδότες τους άλλους μισούς. «Οι ομάδες αυτές είναι έτοιμες να επιτεθούν σε κάθε σκέψη και ομάδα που παραμένει αληθινά ανεξάρτητη», σημείωνε ο Αντόρνο.

Το ίδιο, όμως, είναι έτοιμες να παραδοθούν σε κάθε άτομο που είναι παραδομένο. Στον λογοκριμένο διάλογο (όπου κείμενα της ομάδας γύρω από τον Κάιν π.χ. πέρασαν με πάρα πολλές πιέσεις) στο «ελεύθερο» (μη χέσω, πρόβατα!) Indymedia ακούστηκαν ανερυθρίαστα κι απόψεις του στυλ «έχουν μερίδιο ευθύνης γιατί εργάζονταν». Φυσικά! Τα παιδιά των βορείων προαστίων στα οποία πολλές (ποτέ δεν θα έγραφα το γενικό οι κουκούλες), πολλές λοιπόν, κουκούλες ανήκουν (γιατί η γενιά του '95 χαρακτηρίστηκε στην πλειοψηφία της από συγκεκριμένη ταξική διάρθρωση, κάτι που είχα υπαινιχθεί παλιότερα και στα Θραύσματα, αλλά αυτήν τη διάθρωση τα «κακά μίντια» την κάλυψαν, και πώς όχι;) δεν μπορούν να έχουν αληθινή γνώση τού τι θα πει εργοδοτικός εκβιασμός. Δεν έχουν γνώση του αληθινού πεδίου. Ζουν είτε από κάνα ψιλό απ' αυτούς που ειρωνεύονται, είτε απ' τον μπαμπά (αντάρτες της πορδής, που λέει και το τραγούδι), είτε από άλλες επιλογές, που όχι η αλληλεγγύη μα η κινηματική αξιοπρέπεια (που όποιος κατανοεί, κατανοεί – κι όποιος εκτιμά, εκτιμά) δεν μου επιτρέπει να γράφω.

Γι' αυτό και «πήδηξαν» επικοινωνιακά την πιο μεγάλη ώρα του κόσμου της εργασίας, την πιο συγκλονιστική του πορεία. Γι' αυτό και σαν τις κατσαρίδες με hit and run ξανακαπέλωσαν έναν κόσμο και μια πορεία που δεν τον κατανοούν, δεν τον σέβονται και δεν τους ανήκει. Αν η «ευνοημένη τραπεζίτισσα» (ακούστηκε κι αυτό!) εγκυμονούσα δεν ήταν στον υπέροχο κόσμο της ιδιωτικής

πρωτοβουλίας, θα μπορούσε να κάθεται σπίτι της με επαπειλούμενη. Αλλά η απάντηση ήταν να τους απελευθερώσουν από τη δουλεία του Βγενόπουλου στερώντας τους από τα δεσμά της ζωής! Και παρόλο που τα μίντια του κεφαλαίου σε 2 μέρες το προσπέρασαν (εν αντιθέσει με τον εξίσου άδικο θάνατο του Γρηγορόπουλου...), οι εργαζόμενοι είχαν βρει τους «μάρτυρές τους». Δεν έχουν μόνο οι 16χρονοι «σύμβολα». Χτυπημένοι από παντού, δίχως διέξοδο, τα 4 θύματα (ώς 3 μηνών δεν θεωρείται ζωή) είναι σύμβολα ενός κόσμου που χτυπά μονίμως τους πλέον αδύνατους, είτε για να διατηρηθούν οι πιο απάνθρωπες νεοφιλελεύθερες δομές είτε για να επιβεβαιωθεί η υπερεπαναστατικότητα κάποιων σε μια σιχαμένη διαδικασία «αυτοδικαίωσης», όπου για να δικαιώσουμε τις ιδέες μας μπορούμε να καταστρέφουμε τον κόσμο... Σκεφτείτε το λίγο. Όμοια με το σταρ σύστεμ, όπου οι θαυμαστές της Μονρόε δεν θα της συγχωρούσαν ποτέ αν επέστρεφε γερασμένη, έτσι και κάποιοι αριστεροί θα έκαιγαν πρώτο τον Μαρξ ή τον Μπακούνιν στην πλατεία. Πώς τολμάς να μην είσαι στα μέτρα μας; «Μόνος αληθινός επαναστάτης ο Νετσάγιεφ! Μόνος αναλυτής ο Λαζόπουλος. Ουγκ!» Κι επειδή πάρα πολλοί από εσάς δεν έχουν καμιά επαφή με τη λαϊκή κουλτούρα, να σας πληροφορήσω (επειδή είναι μια κουλτούρα σκληρή) πως στα καφενεία ακούγονται πολύ ακραία πράγματα... Ο κόσμος πρώτη φορά ένιωσε εδώ και πολλά χρόνια πως χτυπήθηκαν δικοί του, και μιλάνε ακόμη και γι' ακροβολισμένους ελεύθερους σκοπευτές σε μια από τις επόμενες φορές... Υπάρχει, φυσικά, απόσταση μεταξύ του *λέω* και *το κάνω*, μα όπως αυτή καλύφτηκε από τους «αντιεξουσιαστές» θα καλυφθεί κι από τους «απόκληρους»...

Όσο για μένα; Πρώτη φορά είδα τη μάνα μου να κλαίει με λυγμούς. Ίσως γιατί, από τις ελάχιστες εργατικές οικογένειες που συνάντησα στο χώρο της ανανεωτικής αριστεράς η δική μου, υπήρχαν μνήμες στο σπίτι από απεργίες που δεν μπορούσαν να γίνουν, από την αξιοπρέπεια που υποχωρούσε για ένα κομμάτι ψωμί, από τη ΔΕΗ που, αν δεν πληρωνόταν, εγώ θα διάβαζα ακόμη μια νύχτα κάτω από τη δημόσια λάμπα του δρόμου σ' ένα δρόμο που 'χε την δική του ιστορία κι αυτός. Και γνώρισα σε μια ολόκληρη πορεία ζωής, δίχως ποτέ να μπω σε μηχανισμούς και να χρησιμοποιήσω το όποιο λέγειν μου για εξουσιαστικούς θώκους, την Αριστερά, «όπου η αλληλεγγύη και η συντροφικότητα ήταν,

λέει, αξία!». Κι αρνήθηκα να μετατρέψω τις πολιτικές διαφωνίες σε προσωπική απανθρωπιά. «Έμαθα την καλοσύνη από τη μάνα μου, όχι απ' την Αριστερά», που φώναξε κι ο Καμύ. Υπήρξα «γεννημένη ένοχη». Μιλώντας αυτήν τη στιγμή επί προσωπικού, γυρνώντας στη Μνήμη (όπως και στα Θραύσματα, όπως και στην κριτική για τα ΑΕΙ παλιότερα, γιατί το μικροαστυλίκι, ένα φαινόμενο όχι ταξικό μα νοοτροπίας σε μια χώρα με ιδιαίτερες δομές όπως η Ελλάδα, το μυρίζομαι και μ' αηδιάζει), δεν μιλώ για μένα στ' αλήθεια. **Μιλώ για (και τιμώ) την τάξη μου.**

Το (μικρό) φως της κολόνας

«Άκου, Κινέλ, που σε αδειάσαν ζωντανό μα πεθαμένο σ' ένα κρεβάτι κούνια, υπάρχει μονάχα ένα λεπτό στρώμα από συντετριμμένα φτερά ανάμεσα σε σένα και στη βαθιά άβυσσο, την τόσο όμοια με σένα», έγραφε ένας αμερικανός ποιητής τον καιρό που τα κινήματα μπορούσαν ακόμη να ονειρεύονται έναν άλλον κόσμο στην κείθε πλευρά του Ατλαντικού. Το 'ξερε πως το Φως από το σκοτάδι, είτε στο δρόμο που βολτάρουμε μέσα απ' αυτές τις γραμμές είτε στην πιο «αστική» λεωφόρο του κόσμου, τα χωρίζει μια λεπτή γραμμή, κι ίσως καμία, αφού στο πρόσωπό μας συναντιούνται. Μα ο καθρέφτης δεν μας καθρεφτίζει πραγματικά. «Πραγματικά» όπως «πραγματικότητα»; Μα ακόμη και τις αναμνήσεις τις πλάθουμε μόνοι... Θα 'ρθει ο καιρός που θα λειανθούν οι μνήμες. Θα 'ρθει ο καιρός που «το; Κίνημα», για μία ακόμη φορά, θα τοποθετήσει και αυτό το χτύπημα ως προβοκατόρικο. Η κοινωνική συνοχή δομείται με πολύ όμοιο τρόπο τόσο εντός των αστών, όσο κι εντός των αρνητών τους. «Εμείς» εξ ορισμού δεν μπορούμε να είμαστε ένοχοι! Μόνο οι άλλοι, πάντα οι άλλοι. Δεν μας βαραίνουν λάθη ιστορικά, ή κακές στιγμές έστω, ούτε τώρα, ούτε στον εμφύλιο, ούτε στα νησιά (καημένε Άρη Αλεξάνδρου!), ούτε στο Μινιόν. Μια δήλωση ότι «εξ ορισμού» ο χώρος μας δεν μπορεί να έχει σχέση θα προβληθεί απ' όσους πρέπει και θα σηκωθούμε ξεσκονίζοντας τον επαναστατικό μας ναρκισσισμό γι' ακόμη μια φορά.

Όσο ζω, δεν θα ξεχάσω το συνδικαλιστή εκείνον που ωρυόταν μπροστά στη χαροκαμένη μάνα της Ζούλια «Πέστε, ρε αλήτες, στη μάνα πως είναι καλά το παιδί της!...». Θα μου πείτε «δεν ήξερε!». Μα ακριβώς γι' αυτό δεν θα τον ξεχάσω! Γιατί ο ίδιος δεν σεβάστηκε το ότι δεν ήξερε! Σύμβολο μιας

Αριστεράς που τοποθετείται συχνά στα πλέον σοβαρά (μπροστά στη μάνα...) χωρίς να ξέρει! Κι αλήθεια, αυτό το «αλήτες» σε ποιόν το απεύθυνε; Στον πυροσβέστη που πήγε να συμμαζέψει τα ασυμμάζευτα κι έσκυβε το κεφάλι μπροστά στη μάνα μην ξέροντας τι να πει!

Και τα «επαναστατημένα παιδιά» θα εξακολουθήσουν να αναπαράγουν την ιεραρχία του κόσμου, αποδεχόμενα τον ηγετικό ρόλο της τάξης τους, με την αναπαραγωγή του μονίμως «καταγγελλόμενου» κόσμου μέσα από δυο κύριες μορφές. Οι έχοντες την πρωτοβουλία, οι «φωτισμένοι», οι κατέχοντες το «πολιτιστικό κεφάλαιο», θα εγείρονται ως πρωτοπορία παθητικοποιώντας τους προλετάριους «στο όνομα των οποίων δρούνε» και τον κατώτερο ρόλο των μη πεφωτισμένων. Κι από την άλλη, θα ξεγκαβλώνουν μονίμως στο κατώτερο υπηρετικό προσωπικό του συστήματός τους, τους «μπάτσους», επανεπιβεβαιώνοντας (σ' αντίθεση ακόμη και με την 17Ν που χτυπούσε τους μπαμπάδες ή τους γειτόνους τους) την ιεραρχία του κόσμου.

Το πρόβλημα είναι πως αυτές οι παλιές τακτικές της γαλλικής λαιμητόμου, σ' έναν κόσμο που δοξάζει μονίμως τον... Μαρά (!), εφαρμόζονται σ' έναν κόσμο που αλλάζει. Κι αλλάζει με τρόπο που καμιά από τις εκφάνσεις της πολιτικής συντήρησης (δεξιάς, κεντρώας ή αριστερής) δεν μπορεί να το αντιληφθεί. Στο όνομα του κοινοτισμού, τα όποια καλά του αστικού κράτους (αυτά που θα 'πρεπε να βαθύνουμε και να γενικεύσουμε, ισχυριζόταν κάποτε ο κριτικά διακείμενος μαρξισμός) υποχωρούν και οι ποικιλώνυμοι φονταμενταλισμοί της οικονομίας ή της σαρίας (κι εντός Ευρώπης) σε λίγες δεκαετίες ίσως μιλούν για μια τερατογένεση που δεν σταμάτησε κανείς. Μια τερατογένεση που, κρυμμένη πίσω από απολιτίκ συνθήματα ενός γενικόλογου κι υποκριτικού σεβασμού που δεν κατανοεί διαλεκτικά τις μεταβολές, συντελείται όπως ποτέ πριν. Γιατί ναι μεν σωστά εντοπίζεται ότι ζούμε σε συνθήκες όμοιες με αυτές του μεσοπολέμου που γέννησαν τον φασισμό, μόνο που αδυνατούν να δουν πως απουσιάζει πια η κουλτούρα του μεσοπολέμου... Ο φασισμός που γεννιέται, αν έρθει, θα 'ρθει από την πόρτα που δεν το περιμένεις, και θα ναι πρωτόφαντος...

Ή αλλιώς, «αν με φωνάξουν προβοκάτορα, μην τους

πιστέψεις», που έγραφε στα τελευταία της κι η απογοητευμένη Γώγου (τη θυμούνται επιλεκτικά κι αυτήν κάποιοι, τόσο επιλεκτικά όσο τις επιστολές της αλησμόνητης της Γκουλιώνη, κόψε-ράψε, όσο και τις δηλώσεις της υπέροχης Κούνεβα). Ο Στάλιν φορούσε μαύρα τελικά... Αλλά φορά και «ροζ». Η «ανανεωτική Αριστερά», μονίμως εκπορνευόμενη προς το ΠΑΣΟΚ ή το ΚΚΕ ή τους νετσαγιεφικούς αριστεριστές, μονίμως απολογούμενη στα γκρουπούσκουλα και όχι στην κοινωνία, ετεροκαθοριζόμενη από αυτούς, δεν είχε ούτε ένα μέγεθος (και χρειαζόταν μέτριο μέγεθος...) για να σηκωθεί, να οριοθετήσει και να υπερασπιστεί το χώρο της στ' αλήθεια... Θυμάμαι το «δέος» μου σαν πρωτοέμπαινα στο χώρο... Ή πάρτε επιτέλους πιο ΔΥΝΑΤΗ θέση όσοι κι όσες στα όργανα μιλάτε ή ΑΜΕΤΕ ΣΤΟ ΔΙΑΟΛΟ ΜΕΡΙΚΟΙ!

Οι αθώοι της χιλιόχρονης διαδρομής

Αν έχουμε ανάγκη μια διέξοδο (και πόσο την έχουμε ανάγκη!) κι αν ψάχνουμε να βρούμε φτερά, ίσως πρέπει ν' ανακατέψουμε απ' την αρχή την τράπουλα. Ακόμη και ν' αλλάξουμε χαρτιά. Μέσα σε μυριάδες συμβιβασμούς, αντιφάσεις, αντιθέσεις, υπαρκτές συντηρητικές επιλογές, μαλακισμένες νοοτροπίες κ.λπ., υπάρχει ένας ολόκληρος κόσμος που δεν εκχωρεί το δικαίωμα εκπροσώπησής του σε κανέναν. Αλλά αληθινά σε κανέναν, δήθεν αντιεξουσιαστές «μου». Το σύστημα πάντα θα εξαγοράζει τους «ταλαντούχους», έγραφε ο Όργουελ στο *Πεθαίνοντας στην Καταλονία*. Ή θα αναπαράγεται από αυτούς, θα προσθέταμε. Ζήσαμε και ζούμε εσωτερικές ιεραρχίες μέσα στις δομές της Αριστεράς (διεκδικώ τα πρώτα μηνύματα που γράφτηκαν για τις καθαρίστριες στο ΑΠΘ και κατάγγελλαν – ένα φαινόμενο τόσο όμοιο με την έλλειψη εξέγερσης για το Αφγανάκι! – μια Αριστερά μονίμως αλληλέγγυα στους διανοούμενους καθηγητές «της» και μονίμως αδιάφορη στις καθαρίστριές «τους», να 'χουν σταλεί από μένα στη λίστα χρόνια πριν την Κούνεβα), ζήσαμε και ζούμε και κορπορατισμούς και νεποτισμούς και μηχανισμούς εντός των κομμάτων ή των οργανώσεών «μας», κι είχαμε κι έχουμε πολλές «ξανθιές» με εντυπωσιακά τσιτάτα στους κόλπους μας. Αλλά «η ελπίδα θα έρθει από τους απόκληρους, έγραφε ο Όργουελ. Γιατί είναι όπως το φυτό, που η ανάγκη του (ό,τι πιο γνήσιο σε έναν κόσμο δήθεν) το ωθεί να προσπαθεί να βρει πάντοτε τον Ήλιο».

Αν και όταν θα 'ρθει η ώρα (αργεί ακόμη και θα 'ρθει δίχως σχεδία καμιά, δυστυχώς) ξύλο (και θυμηθείτε το!) θα φάνε όλοι ανεξαιρέτως οι χώροι (ακόμη κι όταν όντως δεν υπάρχει σε καμιά περίπτωση ισομέρεια ευθυνών), γιατί όλοι θεωρούνται και είναι μέρος του προβλήματος, και όχι της λύσης. Μην αυτοβαυκαλίζεστε λοιπόν... Το ποτάμι που φουσκώνει δεν το βλέπει με καλό μάτι κανένας! Κι έτσι φτάνουμε στο αξιότερο, αν και πιο επώδυνο, πολιτικό στοίχημα των καιρών. Την απελευθέρωση της κοινωνικής Αριστεράς (όλο αυτό το μόρφωμα που περιγράφαμε) από τους νταβατζήδες της πολιτικής Αριστεράς! Υπάρχει κόσμος έντιμος (σε δομές ή στη διανόηση ή στην εργασία) που, παρόλο που δεν μπορεί να μιλήσει για λόγους που είναι σεβαστοί (κάτι μεταξύ εργοδοτικού και πολιτικού εκβιασμού), γνωρίζει. Κι αγωνιά. Σε μια διαδικασία με χιλιάδες πισωγυρίσματα, δεν έχεις και πολλές λύσεις. Αν έξω απ' το μαντρί σε περιμένει ο λύκος, μέσα σε περιμένει η λεπίδα του τσομπάνη. Κι ο λύκος με τον τσομπάνη πάντα μοιράζουν επί του (δήθεν) δημοσίου κέρδους ποσοστά... Κι όταν στήνεται το σκηνικό ώστε το πρόβατο «να φύγει», «φταίει πάντοτε αυτό»! «Εμ! Δεν στα 'λεγα εγώ πως το πρόβατο αυτό ήταν (ιδεολογικά κυρίως!) «μολυσμένο;». Η ελπίδα απέναντι σε αυτά τα «στα 'λεγα» φαίνεται σε τόσες (κατά τόπους και θεματικές) κινήσεις που σαν τα λουλούδια της ερήμου φυτρώνουν σε περίοδο γενικευμένης ξηρασίας, αφήνοντας όλους κι όλες μας να τις «μεταφράζουμε» όπως μπορούμε, κι ας μην κατέχουμε τη γλώσσα τους πραγματικά... Ακόμη δεν το 'χω βρει, μα έφτασα στο συμπέρασμα πως το αληθινά προοδευτικό στην εποχή μας είναι αυτό που θα με/μας εκπλήξει επιτέλους! Όλα τα άλλα στο επίπεδο της πρακτικής ή της δημόσιας τοποθέτησης τα 'χουμε τόσο ζήσει, που τα ξέρουμε πριν γραφτούν. Λίγο φρέσκο αέρα, ρε παιδιά... Λίγο πανιά στο πέλαγος, γαμώ τα γνωστά λιμάνια!

Αλλά, αυτά τα φαινόμενα δεν μπορούν να μας αφορούν, αφού είμαστε εξ ορισμού «υπεράνω», εξ ορισμού «αθώοι». Κι όμως, «ξεχνάμε» πως ο φασισμός δεν στηρίχθηκε στο ότι οι Εβραίοι (κι όχι μόνο) ήταν ένοχοι, μα στο ότι οι Γερμανοί ήταν «αθώοι», κι άρα δικαιωματικοί κριτές και δικαστές. Όσο κι οι «αντιεξουσιαστές», που με το hit and run αποφάσισαν και έκριναν ποιος θα ζήσει και ποιος θα πεθάνει στη Σταδίου… Οι

αθώοι είναι εξ ορισμού στην αυτοεικόνα τους αήττητοι, άσπιλοι. Κι όπως νιώθουν ηθικά ανώτεροι/ες, αφού νιώθουν αυτόκλητα ότι «θυσιάζουν» πράγματα, έχουν πια εισχωρήσει στον χώρο των Ζηλωτών, που στο όνομα του Θεού (ή του Λαού), εννοιών που ούτε οι μεν ούτε οι δε(ν) κατανοούν πραγματικά, στήνουνε πάντα «γκιλοτίνες». Το ρολόι του κόσμου σημαδεύει μόνιμα την ίδια ώρα. Την ώρα που τους αναλώσιμους (κι όχι γενικά τους διαφορετικούς, γ… τον κοινοτισμό μας!) σκοτώνουν… Τελικά, κακά τα ψέματα. Αν ο (πώς θα καταργούσε ο κομμουνισμός τον σοσιαλισμό ως το ανώτερο στάδιό του;) καταργημένος από τον αδηφάγο νεοφιλελευθερισμό καπιταλισμός (και σιγά μην υπήρχε μόνο ένα είδος) είχε αντέξει κάποιους αιώνες παραπάνω απ' όλα τα άλλα συστήματα, δεν ήταν φυσικά γιατί ήταν καλύτερος, όπως ψιθύριζαν και ψιθυρίζουν τα «παπαγαλάκια του», ήταν γιατί υπήρξε λιγότερο υποκριτικός... Και δημιουργούσε ανθρώπους που δοσμένοι στα ένστικτά τους ήταν πρόθυμοι «να φάνε». Αλλά οι καθαροί (οι θρησκόληπτοι παρθένοι με τους μπαλτάδες απέναντι στα γυμνά αγάλματα των εθνικών, μέχρι τις εκκαθαρίσεις των χιτλερικών ή τις διώξεις σταλινικών ή τις μολότοφ των αντιεξουσιαστών) θέλουν «να σε φάνε». Το αποτρόπαιο περιστατικό της Marfin υπενθύμισε για άλλη μια φορά στην ιστορία του κόσμου (και πόσο δίκιο είχε ο Κανέτι που επιβίωσε από τα στρατόπεδα του θανάτου μιλώντας για τους «επιζήσαντες») πως οι «ένοχοι» συμβάλλουν στην αισχροποίηση του κόσμου. Και δικαίως τους έχουμε απέναντι. Αλλά «οι αθώοι» συμβάλλουν στην καταδίκη του.

Υ.Γ. 5.5.2010: Εγώ δεν θα ξεχάσω. Κι ακόμη περισσότερο, δεν θα σας εκχωρήσω τη Μνήμη μου! (Ούτε την ενεργητικότητα μου σε αδιέξοδους «διαλόγους» με «αήττητους». Ωριμάζουμε...) Ραντεβού με τον κόσμο της εργασίας στην επόμενη Μεγάλη Διαδήλωση, που δεν πρέπει ν' αργήσει.

Ελένη Καρασαββίδου-Κάππα (Θεσσαλονίκη, 1972) Δασκάλα και συγγραφέας. Έχει γράψει τέσσερα βιβλία και πολλά άρθρα και δοκίμια. Συμμετέχει έμπρακτα σε πολιτικούς φορείς διεθνώς και σε κοινωνικά κινήματα. Συνδημιουργός του διαδικτυακού τόπου http://www.agitprop.gr/.

Κυριάκος Αθανασιάδης

Δυο σημειώματα για πέντε φόνους

[Δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα «Αθλητικά Νέα» στις 19.4.2010 και στις 06.5.2010 αντίστοιχα.]

[Χαμί Νατζάφι, 28 Απριλίου 2010]

«Τους λένε Σκοπιανούς, τους λένε Αλβανούς, τα ρούχα μου θα ράψω με δέρματ' απ' αυτούς». Σου αρέσει το συνθηματάκι που γκάριζαν τα καϊνάρια μας στην παρέλαση της 25ης Μαρτίου; (Και δεν εννοώ αν το κρίνεις εύηχο ή μετρικά σωστό, ε; Να ξηγιόμαστε). Αν απαντήσεις «ναι», τότε ΕΣΥ, μόρτη, τοποθέτησες τη βόμβα που ρήμαξε το ωραίο ανθρώπινο κορμί του Αφγανού αδερφού μου: του Αφγανού παιδιού μου. Και έραψες τα ρούχα σου με δέρμα απ' αυτό.

Λοιπόν, και για να ξέρεις, ήταν ένα πολύ ωραίο δέρμα το συγκεκριμένο. Πρώτης ποιότητος. Με γεια σου με χαρά σου. Τώρα έχεις πάνω σου (επιτέλους) κάτι που ν' αξίζει. Γιατί μέχρι τώρα, στη μίζερη χαμωζωή σου, σ' αυτό το σαπρό τίποτα που νόμιζες ζωή, δεν είχες άλλο τι της προκοπής. Τίποτα. Ούτε μπορούσες να αποκτήσεις διαφορετικά. Αλλά με τη βόμβα σου τα κατάφερες. (Μ' όλες σου τις βόμβες τα καταφέρνεις). Διαμέλισες ένα ωραίο σώμα, ένα ωραίο τρεμάμενο σώμα, του πήρες το δέρμα, κι έγινες κι εσύ μέλος (έστω: μασκαρεμένο) της κοινότητας των ανθρώπων. Άντε, κι εις ανώτερα. (Όχι τα ρούχα σου, ρε καημενάκο, την άλλη φορά: το πρόσωπό σου: το πρόσωπό σου κοίτα να ντύσεις με δέρμα, όπως ο Λέδερφεϊς – το πρόσωπό σου ντύσε. Κόλλα τους μακελεμένους ιστούς στο άσχημο πρόσωπό σου. Για να ομορφύνεις).

Και το άλλο, παιδί μου; Ε, μασκαρεμένε άνθρωπε; Ε, Λέδερφεϊς; Το άλλο σε άρεσε; Το «Έλληνας γεννιέσαι, δε γίνεσαι», λέω. Το γουστάρεις; Το νιώθεις; Το δέχεσαι; Ναι, ε; Ωραία. Εγώ πάλι γουστάρω τέρμα ένα κατιτίς άλλο. Το «Τρόμπας δε γεννιέσαι, γίνεσαι». Όπως και το «Γεννήθηκες άνθρωπος, αλλά δε στάθηκες άξιος αυτής της τιμής: κατήντησες γουρούνι με σάπια κοιλιά». Ναι, αυτό μετρικά πάσχει. Δεν έχει καν καμιά ομοιοκαταληξία της προκοπής.

Αλλά ποιος χέζει τα μέτρα και τις ρίμες, βλακάκο, όταν ζουν ανάμεσά μας τα Ορκ τής Μέσης Γης και σπέρνουν βόμβες; Ποιος νοιάζεται για φιλολογίες όταν ο μόνος υπερβλάξ θεός που διαφεντεύει την πλάση κηρύττει τη βία με κάθε σαλιασμένη αποστροφή του λόγου του;

Όχι εγώ πάντως. Εγώ τάσσομαι με τον άνθρωπο. Θα ζήσω και θα πεθάνω παρά τω πλευρώ του ανθρώπου. Δηλωμένος εχθρός της απαίσιας βίας σου.

Εγώ ο Δείμος, εγώ ο Κυριάκος Αθανασιάδης του Χρήστου και της Ευγενούλας: θα 'μαι μια ζωή με τον Άνθρωπο. Θα 'μια μέχρι να κλείσω τα μάτια Τούρκος (και περήφανος που είμαι Τούρκος), Αλβανός (και περήφανος που είμαι Αλβανός), Μακεδόνας (και περήφανος που είμαι Μακεδόνας), Βούλγαρος (και περήφανος που είμαι Βούλγαρος). Θα 'μαι Γερμανός, Αμερικάνος, Ιβοριανός και Ζαϊρινός (και περήφανος).

Εγώ θα 'μαι Τσιγγάνος.

Εγώ θα 'μαι Αφγανός δεκαπέντε χρονώ.

Και θα σε νικήσω στο χαλαρό. Με την περηφάνια μου και με την τιμή μου. Με την αξιοπρέπειά μου.

***

[Παρασκευή Ζούλια, Επαμεινώνδας Τσακάλης, Αγγελική Παπαθανασοπούλου και το αγέννητο παιδί της, 5 Μαΐου 2010]

Η απέχθειά μου προς τα σταλινικά Αριστερά κόμματα με είχε στρέψει στο χώρο της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς (για Δεξιά ούτε λόγος προφανώς), και οι τρελές ομοιότητες της δεύτερης με την πρώτη (τρελές όμως) με οδήγησαν λογικότατα στον so called Αναρχισμό κάπου στα μέσα της δεκαετίας

τού '80. Από τον τελευταίο με εξέμεσε η πρωτογενώς βίαια φύση του και η ηλιθιότητα των λεγόμενων «αναρχικών», των ανοήτων σφετεριστών της «ιδεολογίας» του. (Και η αμορφωσιά του συνόλου τους – τραγικά άσχετοι, αστοιχείωτοι, απαίδευτοι, σε βαθμό ΒΙΤΡΙΟΛΙΚΑ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟ. Για να 'χετε μιαν εικόνα, η λέξη «μπαχαλάκηδες» τούς χαρακτηρίζει 1000%. Μιλάμε για κρετινισμό τού στυλ, «'Ντάξ' μωρέ, ντα ζμπάσω ας 'ούμε». Όπως ακριβώς το 'πε ο αείμνηστος Ηλίας Πετρόπουλος: «Στην Ελλάδα, υπάρχουν εφτά αναρχικοί». Και πολλούς έβαλε...) Ε, το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τα ιταμά παρακάλια για «Λεφτεργιά στον τάδε αιχμάλωτο του Κράτους», όλ' αυτά, λέω (και άλλα διάφορα που δεν είναι της παρούσης), με υποχρέωσαν να πάρω το καπελάκι μου και να φύγω ακροποδητί από το «χώρο». Κι ας εργάστηκα, κι ας έκανα, κι ας έρανα, κι ας μόχθησα, κι ας αγάπησα, κι ας (τάχα) με χρειάζονταν.

Λοιπόν, και για να μην τα πολυλογούμε, δεν υπάρχει τραγικότερη ανθρώπινη νομοτέλεια απ' αυτήν τής άσκησης βίας. Και, μολονότι καθετί ανθρώπινο μου είναι, ναι, οικείο, δε μου είναι ταυτοχρόνως και αποδεκτό. (Ελάχιστα ανθρώπινα είναι του γούστου μου – σε αντίθεση με τα των λύκων, φέρ' ειπείν, ή των φαλαινών, που όλα τους τα γουστάρω). Η βία, επίσης, δεν έχει «χώρους», χρώματα και παρατάξεις. Η βία είναι απλώς απάνθρωπη (πολλά ανθρωπινά πράματα είναι απάνθρωπα: μη γελιέσαι), εγκληματική, φασιστική και ατελέσφορη. Κτηνώδης. Ποτέ και πουθενά δεν οδήγησε σε ΤΙΠΟΤΕ καλό η άσκησή της. Ποτέ και πουθενά. Και μήτε πρόκειται. ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΝΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΟΔΗΓΗΣΕΙ ΣΕ ΚΑΤΙ ΚΑΛΟ, ΠΑΛΙ ΤΗΝ ΑΡΝΙΕΜΑΙ. Όπως θα αρνιόμουν να βιάσω, παραδείγματος χάριν, την κόρη μου ή τον γιο σου για να μην......... (βάλε ό,τι θες στις τελείες). Όλοι οι βιαιοπραγούντες χαιρετούν με τεντωμένο χέρι και τεντωμένη παλάμη. Όλοι τους είναι Ναζί. Άρα τίθενται αυτόχρημα στο απέναντι από το δικό μου «στρατόπεδο».

Για το θέμα των ημερών μια λέξη. Συμφωνώ (και όχι χτες, όπως η συντριπτική πλειονότητα των συμπολιτών μου, συνελλήνων μου, συν-Αρειανών μου, και τρέχα-γύρευε), συμφωνώ ΑΠΟ

ΜΙΑ ΖΩΗ ΤΩΡΑ σε ό,τι κι αν πεις για το απεχθές Κράτος, τους λωποδύτες πολιτικούς, τους τσαρλατάνους κυβερνώντες, τους ζοφερούς επιχειρηματίες, τα βδελυρά αφεντικά, τις πολεμοκάπηλες βδέλλες, τα κοσμικά παράσιτα, τους φονιάδες των λαών Αμερικάνους, Έλληνες, Τούρκους, Κογκολέζους κ.ο.κ.

Συμφωνώ πως τα μέτρα για να μη γκρεμιστεί η χώρα είναι δυσβάσταχτα, ελέγξιμα, πρόχειρα, άδικα κλπ. κλπ. (Και πως δε λύνουν καν το ΜΕΙΖΟΝ πρόβλημα της χώρας: το σπρώχνουνε μοναχά μια στάλα, κι ό,τι κάτσει).

Αλλά για το κατάντημα αυτό (που κάθε άνθρωπος με δυο δράμια νιονιό ανέμενε από ώρα σε ώρα – και πολύ άργησε) ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΣΥΝΥΠΕΥΘΥΝΟΙ. Όλοι. Μηδενός εξαιρουμένου. Μηδενός.

Έχουμε χτίσει μια φαντασιακή Ντίσνεϊλαντ από το 1821 και δώθε (διορθώνω: μας τη χτίσανε, μας τη χάρισαν – ή καλύτερα: τη χάρισαν στο παρελθόν ΤΟΥΣ οι Ευρωπαίοι, και κανένας επαναστάτης Ρωμιός: μια Ελλάδα ήταν απαραίτητη για να 'χουν καταγωγή οι Ευρωπαίοι: ένα «λίκνο» του πολιτισμού τους – έτσι γεννηθήκαμε), έχουμε χτίσει, λέω, μια παιδούπολη που ΑΓΝΩΣΤΟ ΠΩΣ αντέχει τον αυτοεξευτελισμό της τόσο καιρό τώρα. Κλέβουμε, ρημάζουμε, κοπανιόμαστε, καίμε, χτίζουμε, κρύβουμε, λαδώνουμε, σουρώνουμε, ρευόμαστε, κάνουμε ό,τι γουρουνιά μπορεί να φανταστεί ανθρώπου νους, ό,τι σιχασιά μάς καυλώσει, και περιμένουμε κι από πάνω να «τα πάμε καλά».

Ε μα δεν πάει έτσι το πράγμα. Δε θα τα πάμε καλά. Και δε θα τα πάμε καθόλου καλά και με τα κόμματα και τις οργανώσεις τους που σύρουν τα πρόβατα στους δρόμους. Είναι αμαρτωλά όσο δεν πάει. Και επιχαίρουν επί πτωμάτων και ερειπίων για να μαζέψουν τον έρμο τον κοσμάκη στις στάνες.

Δεν ξέρω ποιος έκαψε ζωντανούς τους γιους και τις κόρες μου στην τράπεζα. Αντεξουσιαστές, ακροδεξιοί, πράκτορες ή όποιος άλλος. Ξέρω μονάχα πως μερίδιο στο χαμό τους έχω κι εγώ. Γι' αυτό ζητώ ταπεινά συγγνώμη από τους νεκρούς, και εκφράζω τα θερμότατα συλλυπητήριά μου στους οικείους τους.

Και (επί του πρακτέου), όσο απλώνεται αυτή η βία δίχως κανένας να αντιστέκεται, δεν πρόκειται ΠΟΤΕ να ακολουθήσω

καμιά πορεία σε κανέναν δρόμο. Τέτοιες βίαιες πορείες και θλιβερές «εξεγέρσεις» είναι χίλιες φορές πιο ατελέσφορες από τα όποια μέτρα. Χίλιες φορές. (Πρώτοι απ' όλους το γνωρίζουν αυτό οι διοργανωτές τους). Και θα οδηγήσουν σε τραγωδίες ασύλληπτου μεγέθους.

Κυριάκος Αθανασιάδης (Θεσσαλονίκη, 1963): Συγγραφέας. Από το 1984 εργάζεται ως επιμελητής εκδόσεων. Από το 1987 έχει εκδώσει εφτά πεζογραφικά βιβλία με αφηγήσεις *χαμού* (http://ekdoseis-digma.blogspot.com/) και περισσότερα από δέκα παιδικά/εφηβικά (νουβέλες και παραμύθια).

Γιάννης Εξαδάκτυλος

Δεν είναι αυτή η επανάσταση

Από παιδί βλέπεις τους δικούς σου να λιώνουν για το μεροκάματο, τους φίλους σου να μην έχουν στον ήλιο μοίρα, το μέλλον να πεθαίνει πριν ακόμα γεννηθεί. Σχολείο, στρατός, δουλειά, γάμος, δάνειο, παιδιά, γηρατειά, θάνατος. Την έχεις δει τη ρημάδα την ταινία, με πρωταγωνιστές φίλους, γνωστούς και συγγενείς, ξανά και ξανά και ξανά. Και δεν θέλεις να την ξαναδείς – πόσο μάλλον να παίξεις σε αυτή. Διαβάζεις, ακούς, μιλάν, μαθαίνεις και έχεις πια πειστεί πως τίποτα δεν θα αλλάξει με την καλή τη θέληση και την κουβέντα. Και όσο περνάει ο καιρός, χειρότερα...

Από μικρός στην αντίδραση και στο διάβασμα και στην κόντρα – με το σπίτι, με τους δασκάλους, με τους φίλους και με τον περίγυρο. Και βέβαια βγήκες σε πορείες. Στην αρχή δεν ήξερες με ποιους να πας και ποιοι είναι οι «δικοί σου». Άλλοι σε διώξανε, άλλοι δεν σε ξέρανε, ούτε σε εμπιστεύονταν, μόνοι δικοί σου τα «φρικιά», οι «ανάρχες», οι «μαύροι». Μόνο αυτοί σε βοηθήσανε όταν σας κυνηγούσαν οι μπάτσοι, μόνο αυτοί κάθισαν και μίλησαν μαζί σου, μόνο αυτοί σε άκουσαν.

Προφανώς και πέρασες και από τις γειτονιές και τα στέκια τα γνωστά. Και σίγουρα με τον καιρό έμπλεξες ή ξέμπλεξες, οι μπάτσοι σε πιάσανε ή τους ξέφυγες. Και τελικά βρήκες τους συντρόφους σου, γιατί αυτά που σε καίγανε έκαιγαν και άλλους. Και οι απαντήσεις τους, αλλά και οι ερωτήσεις τους, σου ταίριαζαν. Είδες πως δεν είσαι μόνος. Είδες πως και άλλοι ενοχλούνται, σκέφτονται, πονάνε σαν κι εσένα. Και τι άλλο μπορεί να είναι εκτός από σύντροφοί σου; Αφού την ίδια γλώσσα μιλάτε. Πορείες μαζί, ξύλο μαζί, «βία στη βία της εξουσίας» μαζί, «η βία είναι το θηλυκό του βίου» μαζί.

Τον τελευταίο καιρό, τα πράγματα έχουν χειροτερέψει.

Είναι καιρός τώρα που κουράστηκες ν' ανέχεσαι. Αυτοί να μιλάνε και εσύ να σωπαίνεις. Αυτοί να βαράνε και εσύ να τις τρως. Αυτοί να βρίζουνε και εσύ να κρύβεσαι. Αυτοί να διατάζουν και εσύ όλο και να καμπουριάζεις τη ράχη. Αρκετά δεν είναι μέχρι εδώ; Δεν βαρέθηκες να είσαι το θύμα, δεν κουράστηκες να σε πατάνε, δεν σε νοιάζει που αυτοί κάνουν ό,τι θέλουν στη ράχη μας επάνω; Και αφού αυτοί έχουν δικά τους τα κόζα, τις πλάτες, τις γνωριμίες, τα κολλητηλίκια, εσένα τι σου μένει τελικά;

Τίποτα... να τι σου μένει...

Οι γονείς σου, κι αυτοί ξέχασαν, άλλαξαν, γέρασαν. Άρχισαν να λένε πως τα παιδιά τους δεν έχουν τις ευκαιρίες που μέχρι και οι ξένοι έχουν πια στην πατρίδα (τους). Τα αδέλφια σου σού λένε πως με τις ιδέες που έχεις θα δυστυχήσεις και να κόψεις τις μαλακίες. Οι φίλοι που δεν ανήκουν στο χώρο σου λένε πως είναι καιρός να σοβαρευτείς, γιατί έχεις πια οικογένεια – ή ίσως να πρέπει να κάνεις οικογένεια.

Και η επανάσταση που κίνησε για να 'ρθει; Και ο καλύτερος κόσμος που ευαγγελίζεσαι για τα παιδιά σου; Και η ταπείνωση που νιώθεις για ό,τι ακούς, για ό,τι ανέχεσαι, για ό,τι βλέπεις να κάνουν και να λένε αυτοί που διαφεντεύουν τη δουλειά, τη ζωή, το μέλλον όλων μας;

Σε αυτό το σταυροδρόμι, σε μια πορεία, σε κάποια αφιμαχία με τους φασίστες βρίσκεσαι να σε βαράνε και να βαράς. Σηκώσαν χέρι πάνω σας, πάνω στους φίλους σου, πάνω στους συντρόφους σου, οι αλήτες, τα δειλά καθάρματα, τα ναζιστικά σκουλήκια, οι δούλοι του κρατισμού.

Τον αποφεύγεις τον κοντοκουρεμένο με το ξύλο που θέλει να σου ανοίξει το κεφάλι, και τον χτυπάς εσύ...

Και πέφτει κάτω...

Και όπως τον κλωτσάς –εκείνος θα σε μαχαίρωνε, το ξέρεις καλά– τον ακούς...

Βογγάει...

—*Ωχ, μάνα μου...!*

Πες μου πώς ένιωσες. Ανατρίχιασες ή κάβλωσες;

Αν κάβλωσες, αν το φχαριστήθηκες, αν ένιωσες σπουδαίος πολεμιστής και επαναστάτης, αν πιστεύεις πως έφερες ένα βήμα πιο κοντά την επανάσταση και έδωσες ένα χτύπημα στον φασισμό, μετά λύπης μου σού δηλώνω πως γελάστηκες. Ακριβώς το

αντίθετο έκανες. Αναπαρήγαγες τον φασισμό, χάρηκες με την επιβολή του δυνατού πάνω στον πιο αδύναμο. Κι αν ακόμα κέρδισες τη σημερινή μάχη, έχασες κατά κράτος τον πόλεμο. Σε νίκησε ο φασίστας, ο πεσμένος στα πόδια σου. Θα γυρίσεις σπίτι σου φαινομενικά νικητής, τροπαιούχος και τροπαιοφόρος, ήρωας των μαζών και πολεμιστής του προλεταριάτου, και...;

Αργά η γρήγορα, όταν ή αυτός θα έχει φάει εσένα ή εσύ αυτόν, τα πράγματα θα είναι τα ίδια όπως και πριν. Ο ένας φασισμός θα έχει αντικαταστήσει τον άλλο.

Αν πάλι ανατρίχιασες, τότε κάπου, κάποτε, ένιωσες σαν κι εμένα. Πιθανόν να ένιωσες πως κάπου λοξοδρόμησες και έχασες το δρόμο σου. Ίσως ένιωσες πως αυτός που έκανε λάθος στις επιλογές του, αυτός που είναι εχθρός σου, αυτός που θα χαρεί τελικά να σου κάνει κακό, δεν ήρθε στον κόσμο με άλλο τρόπο από αυτόν που ήρθες κι εσύ. Πως όσο και να σας χωρίζουν στολές, ιδεολογίες, πολιτικές, εσύ –επειδή ακριβώς ξέρεις ποιος είναι ο δρόμος ο σωστός– πρέπει να τον δείξεις και σε αυτόν, επειδή εκείνος δεν τον έχει ούτε καν φανταστεί. Πως δεν είναι αυτή η επανάσταση και πως τον κόσμο πρέπει να τον κάνεις καλύτερο, αν έχεις τσίπα και πιστεύεις σε όσα λες.

Και ναι, δεν θα σε ακούσει. Και όχι, δεν θα σε ακολουθήσει. Και θα προσπαθήσει να σε σκοτώσει και την επόμενη φορά που θα συναντηθείτε.

Αλλά έτσι είναι...

Πρώτα αδιαφορούν για 'σένα. Μετά γελάνε μαζί σου. Μετά σε πολεμάν. Μετά νικάς. –
Μαχάτμα Γκάντι

Γ.Ε. – Ιούνιος 2010

Γιάννης Εξαδάκτυλος (Πειραιάς, 1968). Εργάζεται ως τεχνικός πληροφορικής στις ΗΠΑ, όπου ζει τα τελευταία χρόνια. Διατηρεί το ιστολόγιο http://exadaktylos.wordpress.com/ όπου φιλοξενεί τα δικά του κείμενα, όπως και κείμενα άλλων.

Θανάσης Τριαρίδης

Η φωτογραφία

Κρατούσε μια φωτογραφία στο μπλοκάκι του·
ήταν ένας Κινέζος στρατιώτης, ένας Ερυθροφρουρός της
Επανάστασης
που εκτελούσε έναν γονατισμένο χωρικό, δεμένον πισθά-
γκωνα.
Με τούτη τη φωτογραφία έβανε φωτιά στις συζητήσεις:
Κάθε φορά που του ’λεγαν για την Πάλη των Τάξεων,
τους Ταξικούς Εχθρούς, την Κοινωνία την Αταξική και
όλα τούτα,
έβγαζε τη φωτογραφία και την έδειχνε:
«Γιά πείτε μου», ρωτούσε, «είναι αυτό φόνος;
Είναι αυτός ένας φονιάς κι αυτός ένας δολοφονημένος;»

Κι έπεφτε βαθιά σιωπή στο τραπέζι –
σαν τι να πούνε, δηλαδή·
στο τέλος κάποιος πήγαινε να τα μπαλώσει,
λέγοντας τέτοια περίπου:
«Σιγά και μην είναι αληθινή η φωτογραφία,
είναι άσοι στο φωτομοντάζ οι καπιταλιστές» –
ή: «Εμείς μιλάμε για μαρξισμό-λενινισμό,
ποιος νοιάζεται τι γίνεται στην Κίνα» –
ή: «Να σου φέρουμε κι εμείς φωτογραφίες
καμένων παιδιών στο Βιετνάμ από αμερικάνικες βόμ-
βες…»

Μα γρήγορα κατάλαβαν πως ο τύπος με τη φωτογραφία
γίνονταν επικίνδυνος, σωστός ιδεολογικός τρομοκράτης·
με μιαν απλή ερωτησούλα τούς έκανε ζημιά.

Μια και δυο φώναξαν την Καθοδήγηση να τον αποστομώσει –
είχε εμπειρία η Καθοδήγηση από αυτά,
κάτι τέτοιους τούς έτρωγε με το κουτάλι.

Κι ήρθαν οι καθοδηγητές, ψύχραιμοι πάντοτε,
κάθισαν στο τραπέζι του και τον περίμεναν να βγάλει τη φωτογραφία.
Κι εκείνος φυσικά τούς κατάλαβε μεμιάς – σιγά το δύσκολο.

«Είσαι δημαγωγός, αν όχι και πρακτοράκος»,
του απάντησαν μόλις τους έκανε την ερώτησή του·
«δεν μπορείς να κάνεις πολιτική με μια φωτογραφία,
η ιστορία έχει διαλεκτικούς κανόνες…
Για παράδειγμα, αυτός ο τάχα αγρότης σου:
μπορεί να είναι ένας εχθρός του Λαού,
κάποιος που θα γίνει Χίτλερ ή Μένγκελε
κι ο θάνατός του να λυτρώσει χιλιάδες ζωές.
Μήπως δεν ξέρεις πως η κοινωνία βγάνει καρκινώματα,
πως στα χωράφια πέφτουνε ακρίδες – τι να λέμε…
Κι αν ο καρκίνος προχωρήσει, ο οργανισμός πεθαίνει·
κι αν οι ακρίδες φάνε τα σπαρτά,
θα ψοφήσουμε όλοι απ' την πείνα –
γι' αυτό ψεκάζουμε».

Έτσι του 'πανε –
θαρρείς κρατούσανε στα χέρια
κιόλας τα ψεκαστικά.

[Το 49ο κεφάλαιο από το βιβλίο *Ich bebe * Όταν οι αμαξάδες μαστιγώνουν τ' άλογα*, http://www.triaridis.gr/ichbebe/ 2007. Βιογραφικό σημείωμα του Θ.Τ. στη σελ. 209 του παρόντος τόμου.]

Γ. Στο βάθος κάθε βίας αχνοφέγγει...

Θανάσης Πολλάτος

Βία και Επανάσταση

I. Βία

«Ήταν ο εχθρός και ήταν οι Αυστριακοί. Άνθρωποι, στρατιώτες σαν κι εμάς, καμωμένοι όπως εμείς, με στολές όπως εμείς, οι οποίοι εκείνη τη στιγμή κινούνταν, μιλούσαν κι έπιναν τον καφέ τους, ακριβώς όπως έκαναν πίσω μας, εκείνη την ίδια στιγμή, οι δικοί μας συμπολεμιστές. Παράξενο πράγμα. Μια τέτοια ιδέα δεν μου είχε περάσει ποτέ απ' το μυαλό […] Ο Αυστριακός αξιωματικός άναψε τσιγάρο. Προς το παρόν κάπνιζε. Αυτό το τσιγάρο δημιούργησε μιαν απρόβλεπτη σχέση ανάμεσα σ' εκείνον και σ' εμένα. Μόλις είδα τον καπνό ένιωσα μέσα μου κι εγώ την επιθυμία να καπνίσω. Αυτή η επιθυμία με έκανε να σκεφτώ ότι κι εγώ επίσης είχα τσιγάρα. Τούτο διήρκεσε μια στιγμή. Η πράξη της σκόπευσης από μηχανική μετατράπηκε σε λογική. Θα πρέπει να σκέφτηκα ότι σημάδευα με το όπλο και σημάδευα κάποιον. Ο δείκτης που άγγιζε της σκανδάλη χαλάρωσε. Σκεφτόμουν. Ήμουν υποχρεωμένος να σκεφτώ […] Είχα απέναντί μου έναν αξιωματικό, ανύποπτο για τον κίνδυνο που τον απειλούσε. Δεν υπήρχε περίπτωση να αστοχήσω. Θα μπορούσα να ρίξω χίλιες φορές απ' αυτήν την απόσταση, χωρίς να αστοχήσω ούτε μία φορά. Έφτανε να πιέσω τη σκανδάλη: Θα σωριαζόταν στο έδαφος. Η βεβαιότητα ότι η ζωή του εξαρτιόταν από τη θέλησή μου με έκανε να διστάσω. Είχα απέναντί μου έναν άνθρωπο, έναν άνθρωπο! Έναν άνθρωπο! Διέκρινα τα μάτια και τα χαρακτηριστικά του προσώπου του. Το φως της αυγής που γινόταν πιο φωτεινό κι ο ήλιος ετοιμαζόταν να βγει πίσω από τις κορφές των βουνών. Να ρίξω έτσι, από μερικά βήματα απόσταση, πάνω σ' έναν άνθρωπο… σαν να ήταν αγριόχοιρος!»[1]

---

[1] Alain Finkielkraut, *Η χαμένη ανθρωπότητα*, μτφρ. Γ. Καυκιάς, Ελληνικά

Το μανιχαϊκό σύμπαν καταρρέει εκεί που ο Άλλος γίνεται ένας άνθρωπος σαν εμάς, εκεί που τα ιδεολογικά στερεότυπα αποδομούνται, εκεί που μπαίνουμε για λίγο στη θέση του άλλου και βλέπουμε τον κόσμο με τα μάτια του, διαπιστώνοντας ότι μιλάμε αμφίπλευρα για ανθρώπινα μάτια που μοιράζονται κατά βάθος έναν τρόπο να κοιτάζουν τα πράγματα, κατά βάθος έναν τρόπο να κατοικούν τον κόσμο. Η ανακάλυψη αυτής της ταυτότητας αποτελεί την προϋπόθεση της ανακάλυψης της διαφοράς, της ετερότητας. Χρειάζεται να αναγνωρίσουμε πως η ύπαρξη που βρίσκεται απέναντί μας είναι ένας άνθρωπος όπως εμείς και ταυτοχρόνως ένας άνθρωπος διαφορετικός από μας. Η βία είναι από τη φύση της φασιστική, γιατί αποκρίνεται στο ανοικτό ερώτημα του Άλλου με τη λογική της εξολόθρευσης· καταφάσκει την ορμή του Θανάτου και όχι την ορμή της Ζωής. Ο βαθύς σημασιακός πυρήνας της βίας είναι αυτός της εκμηδένισης του Άλλου, της αναίρεσης της ανθρωπινότητάς του, της εξαφάνισής του. Η ψυχική συνθήκη πάνω στην οποία βασίζεται είναι η επιστροφή στην κατάσταση της παντοδυναμίας του μονήρους πυρήνα της ψυχής, εκεί που κάθε ετερότητα, κάθε εξωτερικότητα, εγκολπώνεται σε ένα «αίσθημα που *είναι* άμεσα παράσταση (του εαυτού) και πρόθεση άχρονης παραμονής αυτής της "κατάστασης"»[1].

Το κακό πρέπει να το αναζητάμε πρώτα μέσα μας. Οι άνθρωποι είμαστε γκρίζες υπάρξεις, λέει ο Ρομαίν Γκαρύ, ικανές ταυτοχρόνως για το πιο μεγάλο καλό και το πιο μεγάλο κακό. Ο άνθρωπος είναι ένα πλάσμα ηθικά αναποφάσιστο, λέει ο Τσβετάν Τοντόροφ. Το κακό είναι κοινότοπο, λέει η Χάννα Άρεντ, ανθίζει δίπλα μας και μέσα μας. Ο Χίτλερ ήταν άνθρωπος και όχι τέρας, λέει ο Εντγκάρ Μορέν, οφείλουμε να μην του στερήσουμε την ανθρωπινότητά του, την πολυπλοκότητά του. Δεν υπάρχουν φασίστες λοιπόν; Υπάρχουν φασιστικές πράξεις, επιλογές που κάνουμε εδώ και τώρα, εκεί και πάντα. Μετά υπάρχει η έξη, η δικαιολόγηση της απανθρωπιάς, η αδια-

γράμματα, 2000, σελ. 38-41. Ο Φινκιελκρώ παραθέτει την ιστορία του ιταλού αξιωματικού Εμίλιο Λούσσου, που μια νύχτα του 1916 φτάνει έρποντας στα χαρακώματα των αντιπάλων Αυστριακών· την ώρα που είναι έτοιμος να πυροβολήσει έναν αυστριακό αξιωματικό, «πλήττεται από τον *κεραυνό του καταφανούς*».

[1] Κορνήλιος Καστοριάδης, *Η φαντασιακή θέσμιση της κοινωνίας*, μτφρ. Σ. Χαλικιάς - Κ. Σπαντιδάκης - Γ. Σπαντιδάκη, εκδόσεις Ράππα, 2002, 10η έκδοση, σελ. 415.

φορία, η ηθική αποκτήνωση, η παράδοση στο κακό, ο κυνισμός, η Μεγάλη Ιδέα. Υπάρχει πάντα όμως η δυνατότητα του καλού και του κακού, η ελευθερία.

Η μη βία είναι ένα χαμένο στοίχημα που οφείλουμε να παίζουμε πάντα, μια πρακτική που οφείλουμε να εφαρμόζουμε μέχρι τα έσχατα όριά της. «Επομένως, δεν θα πω ότι πρέπει να καταργήσουμε κάθε βία, θα ήταν ευχής έργο θεωρητικά, αλλά στην πραγματικότητα χίμαιρα. Λέω μόνο ότι πρέπει ν' αρνηθούμε κάθε νομιμοποίηση της βίας, είτε αυτή η νομιμοποίησή της προέρχεται από το απόλυτο κρατικό συμφέρον είτε από μια απολυταρχική φιλοσοφία. Η βία είναι ταυτόχρονα αναπόφευκτη και αδικαιολόγητη. Πιστεύω πως πρέπει να προστρέχουμε σ' αυτήν μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και να την περιορίζουμε στα δυνατά όρια»[2]. Κάθε προσφυγή στη βία είναι μια παραχώρηση στην απανθρωπιά. Η βία είναι ανεκτή –αλλά όχι ηθικά νόμιμη, ποτέ ηθικά νόμιμη– μονάχα στην περίπτωση που έρχεται να αποτρέψει, με τρόπο άμεσο, σαφή και προσδιορισμένο, μια άλλη, χειρότερη βία. Αυτό, ας το πούμε αρχή της ελάχιστης δυνατής βίας[3].

Αν ορίσουμε την πολιτική βία ως τη βία που έχει αποκλειστικά πολιτικά κίνητρα και κατευθύνεται ενάντια στους πολιτικούς αντιπάλους απλώς και μόνο επειδή είναι αντίπαλοι, τότε η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική˙ γιατί δεν μας προφυλάσσει από καμιά χειρότερη βία, γιατί πολεμάει τις ιδέες με τα τσεκούρια και τις λαιμητόμους, γιατί είναι η απόλυτη έκφανση της εξόντωσης. Υπάρχει ένα συνεχές, που στη μια πλευρά έχει τη βία και στην άλλη την ανεκτικότητα.

II. Επανάσταση

«Επανάσταση είναι η ρητή και διαυγασμένη αλλαγή των θεσμών μιας κοινωνίας, όσων θεσμών φυσικά εξαρτώνται από ρητή θέσμιση, με τη συλλογική δράση αυτής της κοινωνίας ή

---

[2] Αλμπέρ Καμύ, *Σκέψεις για την τρομοκρατία*, μτφρ. Ν. Καρακίτσου-Ντουζέ – Μ. Κασαμπαλόγλου-Ρομπλέν, Καστανιώτης, 2003, σελ. 63-64.

[3] Πρβλ. σχετικά και Θανάσης Πολλάτος, «Μερικές σκέψεις για τη βία και την πολιτική», περιοδικό Μάγμα, τεύχος 3, Δεκέμβριος 2008, σελ. 104-118.

του μεγαλύτερου μέρους της»[1]. Αυτός ο ορισμός, υπέροχος ως υπεκφυγή για αυτό που συζητάμε εδώ, συγκαλύπτει την ιστορική πραγματικότητα της επανάστασης, το γεγονός πως «το κοινό σημείο που έχουν μεταξύ τους οι πόλεμοι και οι επαναστάσεις είναι το ότι και τα δύο διέπονται από ωμή βία»[2]. Το σώμα της επανάστασης είναι φρανκενσταϊνικό, γιατί συνίσταται από αντιφατικά μέλη. Από την υπόσχεση της ανθρωπιάς του μέλλοντος καρφωμένη στην επικύρωση ή την υπερθεμάτιση της απανθρωπιάς του παρόντος, που αποτελεί την προϋπόθεση της εκπλήρωσης της προφητείας. Η Έλσα Μοράντε έλεγε πως ο σκοπός δεν αγιάζει τα μέσα, αλλά τα μέσα αποκαλύπτουν το σκοπό. Δεν υπάρχει άσπιλο μέλλον φτιαγμένο από τα υλικά του αίματος και του τρόμου. Η βία μολύνει και η βία φέρνει βία· η ταλάντωση του εκκρεμούς της βίας όλο και μεγαλώνει, λέει ο Πρίμο Λέβι. Μπορείς να πολεμήσεις τη βία μονάχα πηδώντας έξω από τον φαύλο κύκλο της.

Αν θέλουμε να αλλάξουμε τον κόσμο ή –ακόμα χειρότερα– αν θέλουμε οι ίδιοι οι άνθρωποι, ημών συμπεριλαμβανομένων, να αλλάξουν τον κόσμο, πρέπει πρώτα απ' όλα να απαντήσουμε στο ζήτημα της βίας. Και δεν πρέπει ποτέ να εγκαταλείπουμε την ηθική στο όνομα της πολιτικής. «Η ηθική έχει αποστολή να αντισταθεί στον αμείλικτο χαρακτήρα που παίρνει η πολιτική όταν εγκαταλείπεται στον εαυτό της.»[3] Μονάχα το ανθρώπινο υποκείμενο, όσο αυτό δεν συγχωνεύεται μέσα στη μάζα, στο Κόμμα, στο Έθνος, στην Ιστορία, όσο διατηρεί την ανθρωπινότητά του, όσο διατηρεί ακέραιη την ηθική του υπόσταση, την καντιανή διερώτηση για το τι πρέπει να πράττει, μόνο αυτό μπορεί να μας προφυλάξει από τη βαρβαρότητα.

Πρέπει να σκεφτούμε κατά πόσο η ιδέα της επανάστασης, ως ένα ιστορικό φαινόμενο με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, μπορεί να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις ενός ριζικού μετασχηματισμού της κοινωνίας με βάση ανθρωπιστικές, δημοκρατικές και οικολογικές αξίες. Πρέπει να σκεφτούμε αν οι κοινωνίες αλ-

[1] Κορνήλιος Καστοριάδης, *Οι ομιλίες στην Ελλάδα*, Ύψιλον, 2000, β΄ έκδοση, σελ. 109.

[2] Hannah Arendt, *Υπόσχεση πολιτικής*, μτφρ. Κ. Χαλμούκου, Κέδρος, 2009, σελ. 259.

[3] Εντγκάρ Μορέν, *Τα δαιμόνιά μου*, μτφρ. Δ. Δημουλάς, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 1999, σελ. 148.

λάζουν με τις Μεγάλες Νύχτες της Επανάστασης ή αν πρέπει να εγκαταλείψουμε τη σωτηριολογική και αποκαλυψιακή θεολογία –που περνάει από τον θεολογικό ιστορισμό του Ιωακείμ Φλώριου στον Χέγκελ, στον Μαρξ και κατόπιν σ' εμάς. Πρέπει να σκεφτούμε την ιδέα της αλλαγής της κοινωνίας με βάση μια νέα οντολογία της κοινωνίας (αυτή της φαντασιακής θέσμισης της κοινωνίας), οριστικά μακριά από τη θεωρία της πάλης των τάξεων, του οντολογικού καθορισμού συγκεκριμένων ταξικών ομάδων κ.λπ. Τότε ίσως διαπιστώσουμε πως η επανάσταση ως μια προσπάθεια βίαιου, απότομου και τελικά πυροτεχνηματικού μετασχηματισμού της κοινωνίας είναι όχι μόνο ανήθικη λόγω των μέσων που χρησιμοποιεί, αλλά και αναποτελεσματική, αφού η επιλογή του άλματος έναντι του μικρού βήματος δεν μπορεί να θεμελιώσει μια βαθιά και βιώσιμη αλλαγή, απελευθερώνει καταστροφικά ένστικτα, προωθεί ανορθολογικές πρακτικές, εκτονώνει γρήγορα την όποια δυναμική, εγκαθιδρύει νέες Μεγάλες Αλήθειες, ανοίγει το δρόμο στην ανάδυση των πρωτοποριών και αργά ή γρήγορα μας επιστρέφει στην πρότερη κατάσταση, αλλάζοντας μονάχα τους ρόλους, αλλά όχι τις δομές του κοινωνικού συστήματος.

Στα δικά μου τα μάτια, η ιδέα ενός σταδιακού μετασχηματισμού –ή μιας μεταμόρφωσης της κοινωνίας, κατά τον όρο του Εντγκάρ Μορέν– μοιάζει σήμερα πιο λογική και πρόσφορη, δεδομένου και του φιλελεύθερου χαρακτήρα των δυτικών καθεστώτων όπου ζούμε. Η αλλαγή των θεσμών της κοινωνίας πρέπει να βασίζεται στην αλλαγή της κουλτούρας των ανθρώπων. Γιατί αυτή η αλλαγή της κουλτούρας αποτελεί το μοναδικό εχέγγυο για τη βιωσιμότητα ενός νέου τύπου θέσμισης της κοινωνίας. Δεν μπορούμε ν' αλλάξουμε τον κόσμο, παρά μόνο αλλάζοντας τους εαυτούς μας· το αντίστροφο έπεται. Διαφορετικά, μπορούμε να αφήσουμε διάφορες δηλωμένες ή αδήλωτες πρωτοπορίες, εξ ορισμού λενινιστικές, να τον αλλάξουν για μας. Και έτσι να επιβεβαιώνουμε τα πρότυπα του μάτσο, σκληροτράχηλου επαναστάτη, του φωτισμένου ηγέτη, του στρατευμένου μονοδιάστατου ανθρώπου, του μέλους του Κόμματος, της μάζας κ.λπ. Αλλά αυτός είναι μονάχα ένας τρόπος για να παραμένουμε καθηλωμένοι στο υπάρχον.

III. Επίλογος

Στο βάθος κάθε βίας αχνοφέγγει το Άουσβιτς, η έσχατη βία. Και όποιος κατασκευάζει εξ επαγγέλματος στρατόπεδα (εθνικά, ταξικά, ιδεολογικά κ.ά.) χωρίς γέφυρες, όποιος σπέρνει απόλυτους διαχωρισμούς, πρέπει να 'ναι έτοιμος να θερίσει συρματοπλέγματα. Δεν γεννά η διαφορά το μίσος, όπως πίστευε ο Σταντάλ, αλλά η δογματική, μανιχαϊκή δαιμονοποίησή της.

Θανάσης Πολλάτος (Σύρος, 1979). Αντιρρησίας συνείδησης, μέλος του Συνδέσμου Αντιρρησιών Συνείδησης (http://www.antirrisies.gr/) και μέλος της διαχειριστικής ομάδας του πολιτικού site arguments (www.arguments.gr). Υπήρξε μέλος της ομάδας *Αυτονομία ή Βαρβαρότητα* (http://autonomyorbarbarism.blogspot.com/) και της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού *Μάγμα* (http://magmareview.blogspot.com/) από την ίδρυσή τους (2004 και 2007 αντίστοιχα) ως το 2010.

Ελεάννα Ιωαννίδου

Ούτε γκρεμίζεται ούτε χτίζεται...

Μιλούσαν κάποτε για μια θεά του Κάτω Κόσμου, τη Στύγα. Μάνα με τέσσερα παιδιά, δυναμική και ολέθρια, άγρια και σκληρή. Κανείς δεν ήθελε να τα βάλει μαζί της. Στις Τιτανομαχίες, πήγε στον Όλυμπο και βρήκε τον Δία, για να ταχθεί στο πλευρό του. Η ύπαρξη και η δύναμή της ιδανικός σύμμαχος και καταλύτης στη μάχη του για την κατάκτηση της εξουσίας. Το αντάλλαγμα που του ζήτησε για την υποστήριξή της, να τοποθετήσει ο Δίας τα δυο απ' τα παιδιά της, τη Βία και το Κράτος, ως φρουρά του ανακτόρου του. Ο Δίας το είπε και το έκανε: αυτό ήταν το πρώτο ρουσφέτι της Κοσμογονίας. Δεν του βγήκε καθόλου σε κακό. Με τα αχώριστα αδέρφια στις βρόμικες δουλειές, όπως τότε όπου, ενώ η Βία έδενε τον Προμηθέα στα δεσμά του, το Κράτος τού ανήγγειλε την ποινή του, κατάφερε να παρατείνει την κυριαρχία του στον κόσμο.

Δεν ξέρω αν ο Δίας ζει ακόμα ή πέθανε. Ελάχιστοι τον θυμούνται στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και της κλιματικής αλλαγής. Η φρουρά του, όμως, τα αχώριστα αδέρφια, η Βία και το Κράτος, δεν αντιμετωπίζουν κανένα πρόβλημα επιβίωσης. Ζουν και βασιλεύουν, υπηρετώντας τον νέο κυρίαρχο του κόσμου, τους ανθρώπους. Εξασφαλίζουν την κυριαρχία των ανθρώπων όχι μόνο πάνω στον πλανήτη, αλλά και αναμεταξύ τους, περίπου όπως εξασφάλιζαν την κυριαρχία του Δία πάνω στους υπόλοιπους Θεούς. Φροντίζουν για την επιβολή της δικαιοσύνης των ισχυρών τους, την επίφαση της ειρήνης τους, τη διανομή του πλούτου τους, αλλά πρώτα και κύρια φροντίζουν να παραμένουν οι ίδιοι στη θέση τους, όχι πλέον ως ανακτορική φρουρά της εξουσίας, αλλά ως το ίδιο το

ανάκτορό της: το Κράτος (ή δύναμη) είναι οι τοίχοι και η Βία (ή διείσδυση) τα θεμέλια του ανακτόρου.

Κάθε εξουσία χτίζει το δικό της ανάκτορο –το έχει ανάγκη– για να υπάρξει, να οριοθετηθεί, να εφεύρει υπηκόους και αντιπάλους. Το Κράτος δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς τη Βία και η Βία χωρίς το Κράτος. Κάθε κρατική οργάνωση στηρίζεται στη βία, γιατί κάθε νέα κρατική οργάνωση προέρχεται μέσα από μια βίαιη ανατροπή. Όσες, όμως, ανατροπές της εξουσίας κι αν έγιναν, όσες μορφές κι αν πήρε το Κράτος, ακόμη κι όταν βαφτίστηκε Κράτος Δικαίου, Κράτος Προνοίας, Κοινωνικό Κράτος, Λαϊκό Κράτος, θεμέλιό του πάντα ήταν η Βία, άλλοτε ως επιβολή κι άλλοτε ως καταστολή. Η στιγμιαία εξαφάνιση της παλιάς εξουσίας στη διάρκεια της ανατροπής δημιουργούσε πάντα ένα κενό που αμέσως καλυπτόταν από τη νέα εξουσία, που κλεινόταν μέσα στους τοίχους του νέου Κράτους. Γιατί πάντα κάποιοι προσπαθούν να χτίσουν τη νέα κοινωνία που ονειρεύονται πάνω στα θεμέλια αυτής που θέλουν να γκρεμίσουν. Γιατί πάντα η Βία φροντίζει για τον αδερφό της, το Κράτος, κι όσοι τη διαλέγουν για σύμμαχο τής τάζουν αυτόματα ρουσφέτι για τον αδερφό της.

Μια κοινωνία, όμως, χωρίς εξουσία δεν έχει ανάγκη από ανάκτορο, γιατί δεν έχει κανέναν να στεγάσει μέσα. Δεν έχει ανάγκη από εχθρούς κι από υπηκόους, άρα δεν έχει ανάγκη από τοίχους. Της είναι άχρηστο το Κράτος, άρα της είναι άχρηστη κι η Βία. Στην απόλυτη ανατροπή, τα μέσα ταυτίζονται με το σκοπό, και το θεμέλιο της κοινωνίας δεν μπορεί παρά να είναι η Συναίνεση. Όποιος οραματίζεται την απόλυτη ανατροπή, ούτε γκρεμίζει ούτε χτίζει. Γιατί όποιος οραματίζεται την απόλυτη ανατροπή, μαζί με το Κράτος απαρνιέται και τη Βία. Την απαρνιέται συνολικά και όχι επιλεκτικά, σε όλες τις σχέσεις του και σε όλες τις δράσεις του. Αυτός ο άνθρωπος δεν έχει τίποτα να φοβηθεί και σε τίποτα να ελπίσει. Τη ζωή του και την ψυχή του κανείς δεν μπορεί να την εξουσιάσει, γιατί δεν έχει τίποτα για να εξουσιαστεί. Όταν η βία της εξουσίας δεν βρίσκει την αντίσταση που περιμένει, όταν δεν βρίσκει μια άλλη βία απέναντί της, χτυπάει στο κενό. Τότε μόνον αιφνιδιάζεται και νικιέται. Μια κοινωνία χωρίς βία είναι μια κοινωνία με αυθόρμητη αλληλεγγύη, πηγαίο σεβασμό και γνήσια δικαιοσύνη,

μια κοινωνία όχι απλώς ίσων ευκαιριών, αλλά ίσων ανθρώπων, μια κοινωνία που απλώς δεν έχει ανάγκη την επιβολή, αφού δεν υπάρχει τίποτα να επιβληθεί. Όταν μια ομάδα ανθρώπων πειστούν πως μια τέτοια κοινωνία είναι εφικτή, τότε αυθόρμητα αυτή η άλλη κοινωνία είναι υπαρκτή.

Ελεάννα Ιωαννίδου, Αύγουστος 2010

Ελεάννα Ιωαννίδου (Θεσσαλονίκη, 1972). Μητέρα δύο παιδιών, δικηγόρος Θεσσαλονίκης, με μεταπτυχιακό τίτλο στο Δημόσιο Δίκαιο και την Πολιτική Επιστήμη. Ακτιβίστρια σε πολλές μη κυβερνητικές οργανώσεις με δράσεις σε θέματα θρησκευτικής ελευθερίας, κοινωνικών δικαιωμάτων, περιβάλλοντος και οικολογίας. Από τον Ιούνιο του 2010, μέλος της εκτελεστικής γραμματείας και εκπρόσωπος τύπου των Οικολόγων Πράσινων.

Άγγελος Νικολόπουλος

Σκόρπιες σκέψεις ως δήλωση

Φοράν στη βία μάσκα ριζοσπαστική
της δώσαν και όνομα σαν φόρμα αστική
και τη ρίχνουν να χορεύει εδώ και εκεί
κι η γιορτή καλά κρατεί

Active Member, *Βία. Το στημένο παιχνίδι των δειλών*

It is not those who can inflict the most,
but those that can suffer the most who will conquer.

Terence Joseph MacSwiney

Από τη χειροβομβίδα στο Στέκι μεταναστών στις 24 Φεβρουαρίου του 2009 μέχρι την τυφλή βόμβα που στοίχισε τη ζωή στον 15χρονο Αφγανό πρόσφυγα, από την πισώπλατη σφαίρα στον Σίμο Σεϊσίδη την ώρα που προσπαθούσε να διαφύγει (τι πιο φυσικό για ένα άτομο που καταζητείται) και την απάνθρωπη νοσηλεία του μέχρι τη βόμβα-πακέτο στο υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, είναι η ίδια απόσταση. Αναίτια και ανούσια βία από άτομα που βρέθηκαν σε θέση να την επιφέρουν κατόπιν εντολής, διαστροφής, πλάνης κτλ. Πόσο αφελείς πρέπει να είμαστε για να εξακολουθούμε να πιστεύουμε πως αλλάζουν οι καιροί με φωτιά και με μαχαίρι;

Η βία, είτε πολιτική, είτε κοινωνική, είτε ενδοοικογενειακή, παραμένει βία. Αποτελεί μια αποκρουστική πράξη που στοχεύει στην κυριαρχία του ισχυρού, στην καθυπόταξη του ανίσχυρου, στη φίμωση και τη διακοπή της συνέχειας του ατόμου. Δυσκολεύομαι να θέσω υποκατηγορίες στη βία ανάλογα με τη μορφή που λαμβάνει· παρά ταύτα θα τεκνοθετήσω[1] τον όρο *πολιτική βία*. Με αφορ-

[1] Αποστρέφομαι τον όρο «υιοθεσία» και «επάνδρωση» καθώς βλάπτουν την ισοτιμία των δυο φύλων.

μή πρόσφατα γεγονότα, ας μου επιτραπεί να παραθέσω μερικές σκόρπιες σκέψεις για τη λεγόμενη πολιτική βία στο μικροεπίπεδο της Ελλάδας, καθώς και για την ευθύνη του κάθε εμπλεκόμενου σε αυτή.

Τα λεγόμενα «μπάχαλα» είναι πλέον αναπόσπαστο κομμάτι των διαδηλώσεων στην Ελλάδα. Εκεί ο καθένας, κάτω από ένα καθεστώς ανοχής αλλά και αδυναμίας των υπολοίπων διαδηλωτών, μπορεί να εκτοξεύει πέτρες στα τυφλά[1], να καίει καταστήματα που έκαναν το λάθος να υπακούσουν στη μόδα του franchising και να βιαιοπραγεί σε όποιον τολμήσει να διαφωνήσει με τις πράξεις του. Μήπως τελικά αυτή η μορφή αντιεξουσιαστικής βίας συνιστά μια μορφή εξουσίας; Ας μου επιτραπεί να χαρακτηρίσω τη μορφή αυτής της βίας απλώς ανούσια μητροπολιτική βία. Από την άλλη πλευρά, ανεγκέφαλοι ένστολοι μπορούν να βασανίζουν κρατουμένους, να βιαιοπραγούν κατά διαδηλωτών, να τους ενοχοποιούν με στημένα κατηγορητήρια και να επιστρέφουν τις πέτρες προς το πλήθος. Ας μου επιτραπεί να χαρακτηρίσω αυτή τη μορφή βίας διεστραμμένη εξουσιαστική βία, η οποία ασκείται υπό την προτροπή και την ανοχή των εξουσιαστών. Την Τετάρτη 5 Μαΐου του 2010, συμπολίτες και συμπολίτισσές μου έπεσαν θύματα δολοφονικής επίθεσης στο όνομα της «επαναστατικής» βίας και του «δικαίου των εξεγερμένων». Πόσες φωνές, άραγε, ακουστήκαν από το συγκεντρωμένο πλήθος στη Marfin που χαιρέκακα έλεγαν «Καλά να πάθετε» και πόσοι παρέμειναν σιωπηλοί και άπραγοι βιντεοσκοπώντας τη δολοφονία αθώων ατόμων;

Ο καθένας από εμάς διαθέτει πληθώρα ταυτοτήτων με τις οποίες συστήνεται και αυτοπροσδιορίζεται στην καθημερινή ζωή. Η εν ψυχρώ δολοφονία του όχι και τόσο γνωστού Σωκράτη Γκιόλια για την επαγγελματική του ταυτότητα ως «ρουφιάνου-δημοσιογράφου» έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη βιολογική του ταυτότητα ως οικογενειάρχη και πατέρα ενός μικρού παιδιού. «*Αν αντικρίζαμε κάποιο γνωστό δημοσιογράφο (...) να είναι σίγουροι πως μια από τις σφαίρες μας θα έβρισκε το κεφάλι του. Κύριοι δημοσιογράφοι, αυτή τη φορά ήρθαμε στην πόρτα σας, την επόμενη φορά όμως θα μας βρείτε στα σπίτια σας*» ... «*η ζωή ενός μπάτσου κοστίζει όσο και μια σφαίρα*» ή «*οι αστυνομικοί, όπως τα*

[1] Πέτρες που μερικές φορές προσγειώνονται στα κεφάλια άλλων διαδηλωτών.

ντόνατς που τρώνε, δεν είναι ωραίοι χωρίς μια τρύπα στη μέση[2]».

Δολοφονίες με ιδεολογικό υπόβαθρο όπως αυτό δεν με πείθουν για το δίκαιο των εξεγερμένων, με φοβίζουν. Με φοβίζουν γιατί όσοι προβαίνουν σε αυτές ποτέ δεν μου έδωσαν την ευκαιρία να τους γνωρίσω, να συζητήσω μαζί τους και να δω τι πραγματικά πιστεύουν και τι κόσμο οραματίζονται. Με κρατούν σε μια μυθοποιημένη απόσταση, μέσω προκηρύξεων οι οποίες αναλώνονται σε αποφθεγματικές ρήσεις που είτε μου προκαλούν αναγούλα είτε εξιτάρουν τον ανώριμο εφηβικό εαυτό μου. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να ανησυχούμε για το τι μπορεί να σημαίνει αυτή η φίμωση της ελευθερίας του τύπου και της γνώμης. Μια ώριμη, αυτόνομη κοινωνία θα μπορούσε συνειδητά να περιθωριοποιήσει απόψεις που θίγουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την ανθρώπινη υπόσταση και δεν θα χρειαζόταν κανένας αυτόκλητος υπερασπιστής για να καταστρέφει εκδηλώσεις παρουσίασης βιβλίων, να κάψει βιβλία ή να απειλήσει και να σκοτώσει συγγραφείς και δημοσιογράφους.

Κάποιος μπορεί να πιστεύει πως ο κόσμος θα αλλάξει όταν εξοντωθούν όλοι οι Υπουργοί Προστασίας του Πολίτη, όλοι οι «ρουφιάνοι δημοσιογράφοι», όλοι οι αναρχικοί, ενώ κάποιος άλλος όταν και ο τελευταίος Εβραίος, Τούρκος, φασίστας κ.ο.κ. θα έχει αφήσει την τελευταία του πνοή. Γύρω από όλους αυτούς βρισκόμαστε εμείς, που απλώς παρατηρούμε αμέτοχοι, παρασυρμένοι από την ακόρεστη εφηβική μας επιπολαιότητα, υποστηρίζοντας με λόγια ή με τη σιωπή μας μια πράξη που ποτέ δεν κάναμε ή δεν θα κάναμε οι ίδιοι. Σα να μην έχουμε διδαχθεί τίποτα από τα λάθη του παρελθόντος. Πώς μπορώ να μην είμαι σκεπτικός απέναντι σε μια δολοφονική ενέργεια με μάσκα ριζοσπαστική, την οποία ποτέ δεν θα έπραττα; Όλοι όσοι δεν καταδικάζουμε τη βία αυτή απ᾽ όπου και αν προέρχεται ή κρατούμε θολή στάση, θα πρέπει να αναρωτηθούμε κατά πόσο και αυτή η σιωπή συνιστά συνενοχή.

Όταν εξετάζεις τη βία η οποία ασκείται τυφλά ή προληπτικά κατά των ιδεών, της επαγγελματικής ιδιότητας, των προτιμήσεων, της καταγωγής ή της εξωτερικής εμφάνισης ενός ατόμου, πρέπει να τηρείς ίσες αποστάσεις. Όσα θα μπορούσα να γράψω για τον 37χρονο ειδικό φρουρό που αφαίρεσε τη ζωή του 15χρονου

[2] Από την προκήρυξη της οργάνωσης «Σέχτα των Επαναστατών» μετά την επίθεση στον τηλεοπτικό σταθμό ALTER, τον Φεβρουάριο του 2009.

μαθητή, τα ίδια θα μπορούσα να γράφω και για τον αγνώστου σε μένα ηλικίας εξεγερμένο που γάζωσε στα τυφλά έναν 20χρονο αστυνομικό των Μ.Α.Τ. Εκτός και αν πρέπει να δεχθώ πως κάποια ζωή από τις προαναφερθείσες έχει μεγαλύτερη ή μικρότερη αξία... Και αν έχει, υπό ποιο πλαίσιο αξιολογείται η αξία της;

Η θεοποίηση της βίας και η αναγωγή της από περιθωριακό φαινόμενο σε μοχλό της ιστορίας θα πρέπει να μας προβληματίσει. Η χρήση της ως επικρατέστερο μέσο για την ικανοποίηση κοινωνικών επιδιώξεων θα πρέπει να διερευνηθεί και να αναλυθεί διεξοδικά. Όταν χτυπώ το φασίστα, ένα άτομο που βιαιοπραγεί κατά ατόμων με διαφορετικές, μη φασιστικές ιδέες, αυτομάτως γίνομαι ίδιος με αυτόν. Ένας φασίστας που απλώς χτυπά κάποιον για τις φασιστικές ιδέες του. Το ξαναλέω, απέναντι στη βία πρέπει να τηρήσουμε ίσες αποστάσεις.

Το δίκαιο μπορεί να το έχουμε οι εξεγερμένοι, όμως πρέπει να αναρωτηθούμε πριν χτυπήσουμε τον επόμενο μπάτσο, φασίστα, αφεντικό, κεφαλαιοκράτη κατά πόσο έχουμε χτυπήσει τον μπάτσο και το φασίστα, το αφεντικό και τον κεφαλαιοκράτη μέσα μας. Επιζητώντας να αναμορφωθούν τα πράγματα μέσω της καλυμμένης από την ιδεολογία μας βίας, αναιρείται η δυνατότητα να αποκτήσει η κινητοποίησή μας τον γνήσιο επαναστατικό χαρακτήρα τον οποίο απαιτούν οι μεγάλες αλλαγές. Η επιθυμία μας για αλλαγή αναλώνεται σε καταστροφές, δολοφονίες, απειλές και αναιρείται από την πνευματική στειρότητα στην οποία μας υποβιβάζει η βία. «*Από μέρους μου, είμαι απόλυτα βέβαιος ότι έχω κάνει την εκλογή. Κι έχοντας διαλέξει, νομίζω ότι πρέπει να μιλήσω καθαρά και ξάστερα ότι πρέπει να δηλώσω πως ποτέ ξανά δεν θα 'μαι ένας από αυτούς, όποιοι κι αν είναι, που συμβιβάζονται με το έγκλημα κι ότι πρέπει ν' αναλάβω τις ευθύνες μιας τέτοιας απόφασης. Αυτά βασικά έχω να πω προς το παρόν.*»[1]

Άγγελος Νικολόπουλος (Σπάρτη 1983). Δάσκαλος σε δημοτικό σχολείο και μαθητής στην κοινωνία και την πολιτική. Αντιρρησίας συνείδησης και μέλος του Συνδέσμου Αντιρρησιών Συνείδησης (www. antirrisies.gr).

[1] Albert Camus, «Ούτε δήμιοι ούτε θύματα».

Ναυσικά Παπανικολάτου

Η βία είναι αντι-πολιτική[1]

Η εξουσία είναι μόνο εφικτή εκεί που ο λόγος και η πράξη δεν έχουν διαχωριστεί, όπου οι λέξεις δεν είναι άδειες και οι πράξεις δεν είναι βίαιες, όπου οι λέξεις δεν χρησιμοποιούνται για να συγκαλύψουν τις προθέσεις αλλά για να αποκαλύψουν πραγματικά γεγονότα, και οι πράξεις δεν χρησιμεύουν για να βιάσουν και να καταστρέψουν αλλά για να καθιδρύσουν σχέσεις και να δημιουργήσουν γεγονότα.

Hannah Arendt, *The Human Condition*, 1958, σελ. 200

Μια από τις βασικές τραγωδίες της σύγχρονης εποχής είναι πως η (πολιτική) εξουσία δεν είναι αντιληπτή παρά μόνο σαν μια μορφή κυριαρχίας, ενώ, όπως μας θυμίζει σε όλο της το έργο η Hannah Arendt (H.A.), η εξουσία είναι προϊόν της κοινής δράσης των ανθρώπων, ανήκει στον δημόσιο χώρο όπου οι άνθρωποι συνδιαλέγονται και συνεργούν. Η αντίληψη της εξουσίας ως κυριαρχίας έχει εισαγάγει τη βία στην πολιτική, ή αλλιώς η βία έχει γίνει πολιτική.

Η ιστορία δεν έχει διαψεύσει ποτέ τον κοινό τόπο ότι η βία δεν μπορεί να παραγάγει παρά μόνο περισσότερο βία, είτε αυτή προέρχεται από το κράτος και τα όργανά του είτε από «αντιεξουσιαστικές» ή τρομοκρατικές ομάδες.

Ομάδες που δεν διαβλέπουν την πραγματική εξουσία που φέρει κάθε άνθρωπος που δρα συλλογικά στρέφονται προς τη βία, που έχει ως μοναδικό αποτέλεσμα να νομιμοποιήσει τη χρήση κρατικής βίας, να μειώσει τις ατομικές ελευθερίες και μακροπρόθεσμα να αυξήσει το χάσμα ανάμεσα στο κράτος και στους πολίτες-εντολείς της κρατικής εξουσίας. Η κυβέρνηση, νιώθοντας την εξουσία να της διαφεύγει σταδιακά όλο και περισσότερο, θα κυβερνά μέσω της βίας. Παρότι η κρατική βία αντλεί τη νομιμοποίησή της σε νόμους που είναι προϊόντα κοινής διαβούλευσης,

[1] Όλες οι μεταφράσεις από το έργο της H.A. είναι δικές μας. *On Violence*, στο Crises of the Republic, Harvest Books, 1969 (ed.) σελ. 105-198. The Human Condition, The University of Chicago Press, 1958.

όσο το χάσμα μεταξύ των εντολέων της εξουσίας και του κράτους αυξάνεται, τόσο η κρατική βία στερείται νομιμοποίησης.

Η βία γεννά βία, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν εξαιρετικές στιγμές στην ιστορία της ανθρωπότητας ενός λαού, ή ακόμη και ενός ατόμου, για τον οποίο η βία είναι το μοναδικό μέσο απελευθέρωσης από τα δεσμά του, μοναδικό μέσο αυτοάμυνας ή επιβίωσης. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο σκοπός δικαιολογεί τα μέσα αλλά, όπως τονίζει η Η.Α., μόνο αν οι στόχοι πραγματοποιηθούν γρήγορα, αποκλείοντας την εισαγωγή της βίας στην πολιτική. Μόνο κάτω από συνθήκες ανάγκης η βία μπορεί να δικαιολογηθεί, αλλά όχι και να νομιμοποιηθεί, διότι η χρήση της βίας καταστρέφει την (πολιτική) εξουσία. Η διαφορά μεταξύ της βίας και της εξουσίας είναι πως η τελευταία νομιμοποιείται από έναν εύλογο αριθμό εντολέων, δηλαδή πολιτών που συνυπάρχουν και συνεργούν. Αντίθετα, η βία μέχρι ένα σημείο μπορεί να στηριχθεί στα μέσα της, τα οποία της επιτρέπουν να καταστρέφει οποιαδήποτε φωνή αντίστασης, ώσπου οι άνθρωποι να εξεγερθούν εναντίον της τυραννίας της. Συνεπάγεται ότι η βία και η εξουσία είναι αντίθετα (Η.Α., *On Violence*, σελ. 148-151).

Η βία εναντίον μιας δημοκρατικής πολιτείας, όσα και να είναι τα ελλείμματά της, είναι αντιπολιτική. Αντίθετα, η βία που ασκείται εναντίον ενός κατακτητή, επειδή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την απελευθέρωση ή με τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας, είναι κατ' εξοχήν πολιτική, γιατί η απελευθέρωση και η ανεξαρτησία είναι συστατικά της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Η βία που φτάνει ν' ασκήσει ο πεινασμένος, ο εξαθλιωμένος, είναι πολιτική βία διότι πηγάζει από τη διεκδίκηση της ελευθερίας και της ισότητας, όπου εδράζεται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Η δημοκρατική πολιτεία δεν δικαιούται να ανέχεται την ανθρώπινη εξαθλίωση. Αντίθετα, πρέπει να διασφαλίζει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, γιατί μόνο πάνω σε αυτή μπορεί να διασφαλίσει ένα μεγάλο μέρος της δημοκρατικής της υπόστασης και να προωθήσει μια δημοκρατική πολιτική κουλτούρα των ανθρώπων ή την ύπαρξη πολιτών που έχουν για διακύβευμα δικαιώματα και όχι συμφέροντα.

Οι τρομοκράτες απεχθάνονται την αβεβαιότητα. Το καθεστώς της κατεξοχήν αβεβαιότητας είναι η δημοκρατική πολιτεία, η πολιτεία ατόμων ελεύθερων, ίσων και με διαφορετικές

θέσεις. Συνεπώς η τρομοκρατία είναι εξόχως αντιδημοκρατική.

Η δημοκρατία λειτουργεί όταν οι πολίτες συμμετέχουν πολιτικά, ανεξάρτητα από τις μορφές που παίρνει αυτή η συμμετοχή και από το πόσο συνειδητά έχουν δώσει την εντολή στους φορείς της εξουσίας. Η τρομοκρατία είναι αντιδημοκρατική, διότι δεν αποδέχεται διαφορετικές μορφές συμμετοχής και διαμαρτυρίας, οι οποίες δεν αντιλαμβάνονται το γίγνεσθαι σύμφωνα με τους δικούς της κανόνες.

Η τρομοκρατία είναι απολύτως αντιπολιτική, δεν έχει λόγο διότι αποκλείει τον διάλογο. Ο λόγος που προφέρει μετά τις πράξεις της δεν είναι δικός της, αλλά είναι δογματικοί και απολυταρχικοί σφετερισμοί σκέψεων και λόγων που βιάζει ώστε να νομιμοποιήσει την άκρως αντιπολιτική πράξη της.

Η βία της τρομοκρατίας δεν μπορεί να είναι πολιτική, διότι η πολιτική προϋποθέτει ζωή, γιατί ο λόγος, ο αντίλογος, ο διάλογος είναι φως και όχι σκοτάδι, ούτε θάνατος. Η πολιτική προϋποθέτει την ύπαρξη του άλλου/άλλων, ενώ για την τρομοκρατία ο άλλος πρέπει να πεθάνει, να σταματήσει να ομιλεί και να πράττει.

Η τραγωδία της δημοκρατίας είναι ότι την στοιχειώνει το τέλος της πολιτικής, μιας δημοκρατικής πολιτικής που εδράζεται στη μόνιμη αμφισβήτηση των κεκτημένων της. Έτσι, παραδόξως, μπορεί να πει κανείς ότι η δημοκρατία εμπεριέχει και το αντίθετό της, την τρομοκρατία, τον φασισμό, τον ολοκληρωτισμό, όταν στη δημοκρατική πολιτεία απουσιάζει η διαβούλευση, οι κοινότητες δεν αυτονομούνται από τα κεκτημένα τους και η πολιτεία εγκλωβίζεται σε διενέξεις ατομικών συμφερόντων, αντί για το συλλογικό καλό.

Στην Ελλάδα, μια τραυματισμένη δημοκρατική πολιτεία, συναντάμε ένα μοναδικό φαινόμενο που αποκαλύπτει το βαθμό στον οποίο αυτή η δημοκρατία είναι ελλειμματική. Η κοινωνία κατά πλειοψηφία διέπεται από μια τρομακτική *ανοχή προς τη μη ανοχή*. Με άλλα λόγια, η ελληνική κοινωνία έχει αποδείξει εδώ και αρκετά χρόνια την ανοχή της στη μη ανοχή των τρομοκρατών προς τη δημοκρατική πολιτεία. Το ζητούμενο εδώ δεν είναι ο ελλειμματικός χαρακτήρας αυτής της δημοκρατίας όπως κάθε δημοκρατίας, γιατί η δημοκρατία είναι η κατεξοχήν πολιτεία που υπόκειται στην αμφισβήτηση των κεκτημένων της μέσω

συνδιαλλαγής και συνεργασίας, δεν είναι τελικώς μια ουτοπία. Το ζητούμενο εδώ είναι η αντιδημοκρατική αντίληψη κάθε πολίτη, ο οποίος/α δεν διστάζει απροκατάληπτα να νομιμοποιήσει την τρομοκρατική βία. Αυτή η κοινωνία που κατεβαίνει στους δρόμους για να διαδηλώσει για τα ατομικά της συμφέροντα, δεν κατεβαίνει να διαδηλώσει για τα θύματα της τρομοκρατίας και για να καταδικάσει την τρομοκρατία. Αυτή η κοινωνία που εξουσιοδότησε αυτή ή μια άλλη κυβέρνηση εν ονόματι της δικής της εξουσίας να διασφαλίζει τα συμφέροντά της, δεν ενδιαφέρεται για το δικαίωμα στη ζωή κάθε συμπολίτη της, ακόμη και αν διαφωνεί μαζί του.

Η ύστατη έκφραση αυτής της ανοχής προς τη μη ανοχή των τρομοκρατών και των «αντιεξουσιαστών» φάνηκε στην τραγική συμμετοχή ενός πλήθους που όχι μόνο δεν αντέδρασε στην εγκληματική πράξη εναντίον των εργαζομένων της τράπεζας της Marfin, αλλά αντίθετα χειροκροτούσε, ενθάρρυνε, εμπόδισε την πρόσβαση της πυροσβεστικής ή και παρακολούθησε στο φως της ημέρας την αφαίρεση της ζωής τριών αθώων ανθρώπων, οι οποίοι απλώς επέλεξαν να εργαστούν αντί να απεργήσουν. Με άλλα λόγια, αυτό το πλήθος συμμετείχε με την ανοχή του στην πράξη του θανάτου τους. Μέχρι σήμερα, η ελληνική κοινωνία έχει παραμείνει σιωπηλή γι' αυτό το αποτρόπαιο έγκλημα, που αποκαλύπτει πόσο βαθιά εμποτισμένη είναι η πολιτική κουλτούρα της από στοιχεία φασισμού και ολοκληρωτισμού.

«Να περιμένεις ανθρώπους οι οποίοι δεν έχουν την παραμικρή ιδέα τι είναι η res publica, τι είναι το κοινό ζήτημα, να συμπεριφέρονται μη βίαια και να διαφωνούν λογικά πάνω σε θέματα συμφέροντος, δεν είναι ούτε ρεαλιστικό ούτε λογικό.» (H.A. *On Violence*, σελ. 175)

Ναυσικά Παπανικολάτου, 15 Αυγούστου 2010

Ναυσικά Παπανικολάτου (Σόποτ Πολωνίας, 1955). Διδάκτορας του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου, με θέμα *«Η δημοκρατική πολιτεία στον Αλέξις ντε Τοκβίλ»* (1998), διδάσκουσα στο Πανεπιστήμιο της Οττάβας (1978-81) και στο Πανεπιστήμιο Λαβάλ του Κεμπέκ (1984-5), Εκπρόσωπος της Ελληνικής Ομάδας για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων (ΕΟΔΜ) και στέλεχος του Ελληνικού Παρατηρητηρίου των Συμφωνιών του Ελσίνκι (ΕΠΣΕ) από το 1997.

Παναγιώτης Σιαβελής

Ο *Μύθος* ως υπόστρωμα της βαρβαρότητας

«Ο μύθος εγκατέλειψε το παραδοσιακό του ένδυμα και εισχώρησε έτσι στη φαινομενικά κοσμική σφαίρα των κοινωνιών: ο σύγχρονος μύθος μπορεί να μην έχει, σε αντίθεση με τον παλιό, θεούς, ούτε καν αφήγηση. Παρασιτεί λάθρα στον κόσμο των Ιδεών που εκπορεύονται από την ορθολογική σκέψη και αποκτούν κυρίαρχη μορφή: Ορθός Λόγος, Ιστορία, Επιστήμη, Πρόοδος, Επανάσταση.»

Εντγκάρ Μορέν[1]

«Πίσω από τον πόλεμο βρίσκεται αυτή η βάρβαρη θρησκευτική ποινή: μόνο με την ανθρωποθυσία μπορεί να σωθεί η κοινότητα.»

Λιούις Μάμφορντ[2]

1. Ο μύθος της Επανάστασης

Τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούν οι κοινωνίες το μύθο για να οργανώσουν, να συγκαλύψουν και να παγιώσουν (ή να επιταχύνουν προς μια διαφορετική παγίωση) το πολιτικό/κοινωνικό και τα αποτελέσματα στα οποία αυτή η συνήθεια οδηγεί, δεν χρειάζεται να τον ακούσετε και από μένα. Οι ιστορίες για θεούς και παραδείσους, για φυλές και καθαρά έθνη, για ουτοπίες και αιματηρές επαναστάσεις, αποτελούν πρώτα απ' όλα γνωστές ιστορίες φρίκης, που από τη στιγμή που πρωτοπαρουσιάστηκαν, για να μπορέσουν να σταθούν ως καθαρές αλήθειες χρειάστηκαν ανίερους εχθρούς, εσωτερικούς ή εξωτερικούς, οι οποίοι έπρεπε να παραμεριστούν, να ισοπεδωθούν, καμιά φορά να εξοντωθούν μέχρι τον τελευταίο, ώστε να διανοιχθεί ο δρόμος που θα ενώσει μύθο και πραγματικότητα εις σάρκαν μίαν, λερωμένη και ταριχευμένη. Και ο ρόλος τους στην ιστορία της ανθρωπότητας

---

[1] Εντγκάρ Μορέν, Η ανθρωπινότητα της ανθρωπότητας (Η μέθοδος #5), Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα 2005.
[2] Λιούις Μάμφορντ, Ο μύθος της μηχανής, Ύψιλον, Αθήνα 1985.

στέκει ως επαρκές παράδειγμα για την τύφλωση, την παραληρηματική απανθρωπιά και τον ακρωτηριασμό ψυχών και σωμάτων στον οποίο οδηγούν τέτοιου είδους μύθοι, αρκεί κάποιος να ανοίξει ψύχραιμα τα μάτια του και να κοιτάξει.

Σήμερα, η πολιτική βία, το αποκλειστικό θέμα αυτού του βιβλίου, φανερώνεται και υπερασπίζεται ως πράξη εκεί που ανθίζουν δύο μεγάλοι μύθοι: ο μύθος της ευθύνης των λίγων (που αντικατέστησαν τους θεούς των αμιγών θρησκευτικών μυθολογιών) για την κατάσταση και την εξέλιξη της κοινωνίας και για τους θεσμούς της (κατεξοχήν στόχος/πεδίο της πολιτικής) και ο μύθος της ουτοπίας, της τέλειας κοινωνίας, στην οποία όλοι οι άνθρωποι θα είναι ευτυχείς και θα ξεδιπλώσουν την πραγματική ανθρώπινη φύση τους (είτε αυτή είναι η ελευθερία, είτε η ελληνικότητα, είτε άλλες προτεινόμενες ως ιδανικές καταστάσεις, όπως η υλική αφθονία, η απαλλαγή από τον μόχθο κ.λπ., οι οποίες είναι όλες όψεις της υποτιθέμενης *πραγματικής* ανθρώπινης ή/και κοινωνικής κατάστασης). Οι συγκεκριμένοι μύθοι, όπως και κάθε μύθος που σέβεται τον εαυτό του, λόγω αντικειμένου και περιεχομένου, αυτοτοποθετούν τους εαυτούς τους στο υψηλότερο επίπεδο της σκάλας των προτεραιοτήτων και αυτοπαρουσιάζονται σε όσους επιλέγουν να τους πιστέψουν ως ύψιστο αγαθό και καθήκον. Στις περιπτώσεις που αυτό επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό, ο Μύθος καταφέρνει να υποσκελίσει όλες τις άλλες αξίες και προτεραιότητες, υποβιβάζοντας τον άνθρωπο από πολυδιάστατη ύπαρξη σε αφοσιωμένο ζηλωτή και υποβιβάζοντας τους άλλους από συνανθρώπους σε απλά εργαλεία/εξαρτήματα προς χτίσιμο του Μύθου (ή σε εμπόδια για αυτό, όπως και να 'χει, πάντως, από ημιτελή, ανολοκλήρωτα όντα, χωρίς πλήρη ανθρώπινη υπόσταση, μέχρι αναλώσιμα αντικείμενα άνευ καμίας αξίας μπροστά στο μεγαλείο του Σκοπού).

Ο καθένας από τους δύο αυτούς μύθους θα ήταν ικανός από μόνος του να οδηγήσει σε φρικαλεότητες. Δυστυχώς, συνήθως ο ένας συνοδεύει τον άλλον, σε ένα συμπληρωματικό παιχνίδι το οποίο, αν μαγέψει κάποιον, μπορεί σε διάφορους βαθμούς να απασφαλίσει μέσα του τις δυνατότητες καταστροφής, την παραληρηματική τρέλα, την βαρβαρότητα, αίροντας κάθε αναστολή και κάθε απαγόρευση που επιβάλλεται από την κοινότητα (βεβαίως, υπάρχουν και περιπτώσεις στις οποίες ολόκληρη η κοινό-

τητα μαγεύεται από το μύθο και αφήνεται σε καταστάσεις συλλογικής φρενίτιδας, όπως η εξόντωση των Εβραίων, το κάψιμο των μαγισσών, ο λιθοβολισμός των μοιχαλίδων κ.λπ., όπου η άρση της απαγόρευσης είναι συλλογική). Επιλέγω να καλώ το «πάντρεμα» αυτών των δύο μύθων «Μύθο της Επανάστασης», με την ελπίδα να μην παρεξηγηθώ από ανθρώπους που έχουν πολιτικό όραμα και αυτοπροσδιορίζονται ως επαναστάτες, αλλά καμία σχέση δεν έχουν με φαντασιώσεις αίματος, εκδικητικότητας, στέρησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ελευθερία έκφρασης, πολιτικά δικαιώματα κ.λπ.) έως βίαιης εξόντωσης πολιτικών αντιπάλων ή οικονομικών εκμεταλλευτών και, φυσικά, βίαιης κατάληψης (ή κατάργησης) της εξουσίας, στο όνομα της υπόλοιπης κοινωνίας, στο όνομα της πολιτικής. Η επιλογή μου αυτή βασίζεται στο ιστορικό βάρος που έχει αυτή η λέξη στο χώρο της πολιτικής και, φυσικά, στον τρόπο που η λέξη αυτή γίνεται κατανοητή από σύνολη την κοινωνία.

2. Η απομυθοποίηση ως προϋπόθεση της πολιτικής

Θέλω να τονίσω την ανάγκη ξεπεράσματος του μύθου της επανάστασης, όχι μόνο σαν τρόπο διάνοιξης και απελευθέρωσης της πολιτικής μέσω της απαγκίστρωσής της από τέτοια μεταφυσικά βαρίδια, αλλά και επίσης σαν ανάγκη επανανακάλυψης και επανατοποθέτησης του ανθρωπιστικού στοιχείου μέσα στην πολιτική: πιστεύω ότι στην καταρχήν αποδοχή του ως σχήματος (του μύθου της επανάστασης) βρίσκονται ήδη τα σπέρματα της πολιτικής βίας, της υποβάθμισης του πολιτικού σε ανθρωποκυνηγητό, της απαξίωσης της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας, κάτι που σήμερα έχει ιδιαίτερη σημασία, μιας και οι έννοιες των δικαιωμάτων του ανθρώπου, του σεβασμού του υποκειμένου ως μονάδας (και όχι μόνο ως εξαρτήματος του συνόλου), αλλά ακόμα και η ίδια η έννοια της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας[1], αποτελούν πρωτοφανείς κατακτήσεις για την ανθρωπότητα, οι οποίες δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ανάξιες υπεράσπισης

[1] Η κοινοβουλευτική δημοκρατία δεν παύει να αποτελεί ένα κλασικό παράδειγμα ολιγαρχικού πολιτεύματος. Για μια συνοπτική και καλά τεκμηριωμένη υποστήριξη της άποψης αυτής, όπως και για την περιγραφή βασικών αρχών ενός δημοκρατικού πολιτικού συστήματος, υπάρχει το βιβλίο του Γ. Ν. Οικονόμου «Από την κρίση του κοινοβουλευτισμού στη δημοκρατία» (2009, εκδ. Παπαζήση).

πραγματικότητες (λόγω του ημιτελούς[1] χαρακτήρα τους), όταν βάλλονται δια της βίας από πρωτοποριακές ομάδες στο όνομα της επανάστασής τους, καθότι μπορούν οι ίδιες να γίνουν το θεμέλιο μετάβασης σε μια καλύτερη κοινωνία, επιτρέπουν οι ίδιες τον εμπλουτισμό και την αυτομεταμόρφωσή τους.

Τα σπέρματα της πολιτικής βίας, ακόμα κι αν αυτή δεν αρθρωθεί ως αποδεκτή πρακτική (ή ακόμα κι αν εξορκίζεται σαν ανεπιθύμητη), βρίσκονται όχι μόνο σε κάποια ιδεολογικά σχήματα ή στην προφητική περιγραφή της ως αναπόφευκτης μελλοντικής ανάγκης, αλλά περισσότερο σε έναν συναισθηματικό εγκλωβισμό/εκβιασμό στον οποίο τοποθετεί τον εαυτό του το μαγεμένο από το μύθο υποκείμενο (και αυτός ακριβώς ο συναισθηματικός/ψυχικός εγκλωβισμός ανατροφοδοτεί με τη σειρά του την ανάγκη *Πίστης*). Ο μεν μύθος της ευθύνης των λίγων ρίχνει σε μια ζυγαριά, από τη μια, ολόκληρη την ανθρωπότητα (με όλες τις τραγωδίες, όλο τον πόνο, όλη την αδικία, εν τέλει όλο το *Κακό* που ενυπάρχει σε αυτή) και, από την άλλη, τις σκοτεινές επιθυμίες και τις τρομερές δυνάμεις κάποιων λίγων που καρπώνονται προσωπικά οφέλη από αυτήν τη φρίκη και που με κάποιον μαγικό τρόπο κρατάνε όλους τους άλλους υποδουλωμένους εν δυστυχία. Ο τρόπος αυτός αντίληψης της πραγματικότητας είναι αρκετός για να παροπλίσει τη λογική, να απαγορεύσει την ψύχραιμη κατανόηση και ανάλυση των κοινωνικοπολιτικών φαινομένων, να καταμερίσει γρήγορα και ανισομερώς τεράστιες ευθύνες και εν τέλει να ορίσει πρακτικές ανθρωποθυσίας σε οποιονδήποτε πιστέψει ότι όντως είναι τόσο απλό, ότι η αποκατάσταση της δικαιοσύνης και η απαλλαγή από τη δυστυχία είναι απλώς ένα θέμα που το αναστέλλουν κάποιοι ξένοι προς την κοινωνία (οι *Εβραίοι*, οι *Καπιταλιστές*, οι *Μασόνοι*, οι *Τραπεζίτες*, οι *Βουλευτές*, οι *Εχθροί του Ελληνισμού*, οι *Ελίτ*, οι *Μπάτσοι*, οι *Μετανάστες* κ.λπ., είτε μόνοι είτε σε μεταξύ τους συνεργασίες), αφήνοντας ως εννοούμενο να συναχθεί ότι το πολιτικό παιχνίδι είναι απλώς ένας πόλεμος και πως κάθε πράξη προς την απομόνωση μέχρι και τη φυσική εξόντωση του εχθρού είναι στον σωστό δρόμο, είναι *Καλή*.

[1] Ημιτελής, όχι επειδή δεν έχουν φτάσει σε κάποιο «ιδανικό» επίπεδο, αλλά επειδή υπάρχει αναντιστοιχία μεταξύ των περιγραφομένων από αυτές τις λέξεις εννοιών και της κοινωνικής πραγματικότητας.

Την ίδια λειτουργία έχει και ο μύθος της ουτοπίας. Η υπόσχεση ενός κόσμου τέλειου (όπου συνήθως ως τελειότητα εκλαμβάνεται η ανεμπόδιστη ανάπτυξη και έκφραση κάποιων μόνο όψεων της ανθρώπινης/κοινωνικής πραγματικότητας, π.χ. η ελευθερία, η οικονομική ισότητα, η καθαρότητα της φυλής, η υλική ευμάρεια, η απαλλαγή από το μόχθο, η ολοκλήρωση του εαυτού χωρίς τις επεμβάσεις της εχθρικής κοινότητας, η τσιμεντοποίηση της συλλογικότητας χωρίς τις ενοχλητικές απαιτήσεις των ατομικοτήτων κ.λπ.), στον οποίο θα εκλείψουν μια για πάντα οι τραγωδίες που απασχολούν τον εκάστοτε υποψήφιο πιστό, σε συνδυασμό με τη μονόπλευρη και αποσπασματική παρουσίαση της εδώ-και-τώρα πραγματικότητας ως το ακριβώς αντίθετο άκρο της επιθυμητής κατάστασης, ως το συγκλονιστικά απεχθές βασίλειο της αδικίας, της εκμετάλλευσης και της απανθρωπιάς, οδηγούν σε μια ιεροποίηση του επιθυμητού σε αντιδιαστολή με τη δαιμονοποίηση του υπάρχοντος στο σύνολό του, διαδικασία που επιβάλλει από μόνη της τον ίδιο συναισθηματικό εκβιασμό: είτε μπορείς να είσαι μαζί μας είτε μπορείς να μην είσαι, δηλαδή να παραμένεις υπερασπιστής του μολυσμένου/εκφυλισμένου/απάνθρωπου κόσμου. Και φυσικά, η ιερότητα του διακυβεύματος απαιτεί ισχυρή αποκήρυξη του άλλου στρατοπέδου, υποθάλποντας το φανατισμό προς τους επίσημους ή μη υποστηρικτές του, προωθώντας τη βία χωρίς καν να την αναφέρει.

Πώς όμως αυτοί οι μύθοι συγκαλύπτουν το πολιτικό; Δηλαδή, ποια είναι τα στοιχεία στις ερμηνείες τους που τους καθιστούν ακριβώς μύθους; Φρόνιμο θα ήταν να αναφερθούμε στα στοιχεία αυτά του μύθου που έχουν παραμείνει προσκολλημένα στην πολιτική σκέψη, να δούμε πώς χωράνε ακόμα μέσα στην εξήγηση των θεσμικών, κοινωνικών και ανθρωπίνων συνθηκών και να τα εντοπίσουμε μέσα σε αυτές, ούτως ώστε να μπορέσουμε να τα απορρίψουμε και να εξετάσουμε πιο νηφάλια το πολιτικό, απαλλαγμένο όσο γίνεται από επικίνδυνες θεολογίες. Η στρεβλωμένη εικόνα του πολιτικού που εκπορεύεται από διάφορες παραλλαγές της μυθολογίας περιέχει σήμερα τις εξής συνήθεις παραδοχές, οι οποίες σε μικρό ή μεγάλο βαθμό είναι αποδεκτές από τους ασκούντες πολιτική βία ή από όσους αρνούνται να την καταδικάσουν:

α) *οι πολιτικοί θεσμοί είναι δημιούργημα κάποιου τμήματος, μόνο, της κοινωνίας, το οποίο τους χρησιμοποιεί για να εξαπατά και να εκμεταλλεύεται την πλειοψηφία.*

Η άποψη αυτή, σαν υποκατάστατο της ιδέας της ευθύνης των Θεών για την πορεία της κοινωνίας, έρχεται για να επιτελέσει την ίδια ακριβώς λειτουργία με αυτή: να εξυπηρετήσει τη μεταφορά των ευθυνών που έχουν οι άνθρωποι για την ιστορία και τα δημιουργήματά τους σε άλλους. Άποψη η οποία, εκτός από υποτιμητική για όποιον τη στηρίζει και για όποιον κάνει αποδέκτη της (αφού του στερεί την ιδιότητα του ικανού να ορίσει/δημιουργήσει τους θεσμούς που τον αφορούν – ακόμα κι αν αυτοί δεν είναι δίκαιοι ή ακόμα κι αν η θέση η δικιά του μέσα σε αυτούς δεν είναι η καλύτερη δυνατή), είναι και παραπλανητική, εφόσον αποδίδει αυθαίρετα σε διάφορα σκοτεινά κέντρα την κολακευτική ικανότητα να ορίζουν κατά βούληση και με ευκολία ολόκληρη την πολιτική και οικονομική κατάσταση. Έτσι, η κοινοβουλευτική δημοκρατία είναι «όργανο των ελίτ», οι εκλογές είναι «μια ψευδαίσθηση δημοκρατίας», που μας την πετάνε σαν ξεροκόμματο τα πραγματικά κέντρα εξουσίας, και η ελεύθερη αγορά είναι «εργαλείο της πλουτοκρατίας». Άποψή μου είναι ότι όλοι οι θεσμοί που υπάρχουν σε ένα οργανωμένο σε κοινωνία σύνολο ανθρώπων είναι εργαλεία/τόπος/τρόπος ρύθμισης των ανθρωπίνων σχέσεων, αλλά ταυτόχρονα και το πεδίο στο οποίο αυτές ολοκληρώνονται, μαζί με τον ίδιο τον άνθρωπο, ο οποίος σε αυτές τις συναντήσεις πραγματώνει τις πιο αξιοθαύμαστες από τις ικανότητές του, τη δημιουργία, τη συνεργασία και την επικοινωνία, όπως μπορεί να πραγματώνει και τις πιο ανατριχιαστικές και απάνθρωπες (ολοκληρωτισμούς, στρατόπεδα συγκέντρωσης κ.λπ.). Η εμφάνιση όλων αυτών των συλλογικών δημιουργημάτων (εδώ: των πολιτικών θεσμών) έρχεται σαν μορφοποίηση και αποκρυστάλλωση των επιθυμιών και των σχέσεων **όλων** όσοι μετέχουν στο σύνολο για το οποίο ο θεσμός γίνεται εργαλείο, και αυτό εξ ορισμού, εφόσον είναι οι δικές τους σχέσεις και επιθυμίες οι οποίες διοχετεύονται και εκφράζονται σε αυτούς τους θεσμούς, δημιουργώντας τους, είναι η δικιά τους δράση που τους δίνει μορφή, τους επικυρώνει ως έχουν ή τους αλλάζει. Το ότι αυτοί οι θεσμοί δημιουργούνται για να επιτρέψουν/νομιμοποιήσουν σχέσεις ανισότητας ή

εκμετάλλευσης, είναι αποτέλεσμα συλλογικής επιθυμίας για την ύπαρξη τέτοιων σχέσεων. Ασχέτως αν κανείς δεν δηλώνει πως θέλει για τον εαυτό του τη θέση του εξουσιαζόμενου ή εκμεταλλευμένου και ασχέτως αν όλοι σε κάποιο βαθμό παίρνουν συχνά τέτοιους ρόλους (όπως συχνά παίρνουν και τους συμπληρωματικούς τους, των «από πάνω», σε διάφορα επίπεδα), η πλειοψηφία των ανθρώπων επιθυμεί τέτοιου είδους σχέσεις και αυτή η ίδια τις συντηρεί και στο θεσμικό επίπεδο, με τη διαρκή και επαναλαμβανόμενη επικύρωσή τους στην πράξη, και πάνω απ' όλα, ειδικά σήμερα, με την προφανή έλλειψη επιθυμίας να επέμβει σε αυτές και να τις αλλάξει. Η ελεύθερη αγορά, η αντιπροσωπευτική δημοκρατία, κάθε θεσμός που υπάρχει και ρυθμίζει τις σχέσεις των ανθρώπων, έχουν τα θεμέλιά τους στις επιθυμίες και τις πράξεις της πλειοψηφίας των ανθρώπων, η θέληση των οποίων να τους χρησιμοποιούν και η προφανής αποδοχή των αξιών στις οποίες αυτοί βασίζονται (η επιθυμία για ανεμπόδιστη οικονομική συσσώρευση, η αποδοχή της αξίας του κέρδους ως κεντρικής στις ζωές μας, η αναζήτηση ικανοποίησης μέσω αύξησης του βιοτικού-υλικού επιπέδου, η επιθυμία για ανάθεση των συλλογικών αποφάσεων σε άλλους, η μεγάλη έλλειψη ενδιαφέροντος για συμμετοχή στα κοινά κ.λπ.), αποτελούν την πραγματική δύναμη η οποία τους αναπαράγει.

β) *η οντολογία των θεσμών*

Στο ίδιο ακριβώς πλαίσιο συντηρείται ακόμα μια περίεργη παραδοχή, μια περίεργη οντολογία, η οποία μετατρέπει τους θεσμούς σε αυτόβουλες, ανεξάρτητες υπάρξεις, των οποίων η σχέση δημιουργήματος-δημιουργού με την κοινωνία δίνει τη θέση της σε μια ασαφή, αλλά γεμάτη αυτοπεποίθηση, περιγραφή αυτής της σχέσης ως ανταγωνιστικής. Ο καπιταλισμός, το σύστημα, η ελεύθερη αγορά κ.λπ. «προάγονται» από τρόπος περιγραφής και διευθέτησης κάποιων εκ των ανθρωπίνων σχέσεων/υποθέσεων, από άψυχα εργαλεία που κινητοποιούνται μόνο με τη δράση και τη συμμετοχή της πλειοψηφίας των ανθρώπων, σε ανεξάρτητες, παντοδύναμες και εχθρικές οντότητες, οι οποίες «τα απορροφάνε όλα», «διαβρώνουν/καταστρέφουν τις κοινωνίες», ζητάνε τα «κέρδη πάνω από τους ανθρώπους», «καταστρέφουν το περιβάλλον» κ.λπ. Εν ολίγοις, τα κάνουν όλα και

συμφέρουν. Είναι προφανές πως μια νηφάλια κριτική για όλες αυτές τις συμφορές θα έπρεπε να έχει ως υποκείμενο-στόχο την ίδια την κοινωνία, το σύνολο των πολιτών και τις αυτοκαταστροφικές συνήθειές του, και να μην αναλώνεται σε εκνευριστικούς εξορκισμούς. Το σπουδαίο σε αυτήν την περίπτωση είναι ότι αυτή η αμιγώς θρησκευτική μορφή του μύθου, σύμφωνα με την οποία κάποιες μη οντότητες ασκούν αυτοβούλως μαγικές δυνάμεις σε ολόκληρο τον πλανήτη, γίνεται πολύ πιο επικίνδυνη όταν διαρραγεί από κάποιες αχτίδες λογικής: όταν ο πιστός καταλάβει πως δεν μπορεί να στρέφεται εναντίον ανεμομύλων, βρίσκει πάλι κάποιον με ανθρώπινη μορφή για να στρέψει την οργή του. Η επίθεση εναντίον των δημιουργών των θεσμών εδώ αντικαθίσταται (ή συμπληρώνεται) από την επίθεση στα άτομα που είναι συνδεδεμένα λειτουργικά με αυτούς ή που αποτελούν τα ίδια άτομα-θεσμούς (τραπεζίτες, χρηματιστές, δικαστές, πρωθυπουργοί, βουλευτές, μπάτσοι κ.λπ.), κάτι που προφανώς είναι αρκετό για να τους στερήσει την ανθρώπινη ιδιότητα, προϋπόθεση απαραίτητη για να τους ασκηθεί βία.

γ) η ανυπαρξία των μαζών ως δημιουργός πολιτικής

Οι δύο προηγούμενες παραδοχές συντηρούν και ανατροφοδοτούνται από μια αντίληψη για το «λαό», για τον «απλό κόσμο», η οποία τον θέλει σχεδόν αμέτοχο στις πολιτικές εξελίξεις. Οι μάζες, λοιπόν, στα μάτια του κάθε δυσαρεστημένου από το πολιτικό σύστημα, «κοιμούνται», είναι «απαίδευτοι και αμόρφωτοι», «εγκλωβισμένοι», «ανήμποροι». Αυτή η αίσθηση κινητοποιεί (επίσης) έναν επικίνδυνο συναισθηματικό μηχανισμό, ο οποίος τοποθετεί το υποκείμενο στην ιδιαιτέρως αγχωτική θέση του ανθρώπου που ξέρει (σε αντίθεση με την υπόλοιπη κοινωνία), και άρα έχει μεγαλύτερη ευθύνη, επειδή αν δεν κάνει κι αυτός κάτι, τότε ποιος; Έτσι, λοιπόν, η αίσθηση του επείγοντος καταλαμβάνει τον επαναστάτη και του υπαγορεύει καθήκοντα τα οποία αρθρώνονται εξ ορισμού σε λογικές πρωτοπορίας (ή μάλλον τις δημιουργούν/μορφοποιούν, αρθρώνοντάς τες), μιας και ένα από τα πρωταρχικά δεδομένα στα οποία βασίζονται είναι η κατάσταση «ύπνωσης» και «ανημποριάς» των υπολοίπων: ο επαναστάτης πρέπει αρχικά να ξυπνήσει την κοινωνία, να της δώσει να καταλάβει το κακό που της συμβαίνει.

Φυσικά, ο μόνος τρόπος με τον οποίον πρέπει να ξυπνήσει η κοινωνία είναι βλέποντας το όνειρο του επαναστάτη στον ξύπνιο της, αλλιώς δεν έχει ξυπνήσει πραγματικά. Όταν αυτό επιτευχθεί, ο επαναστάτης απεκδύεται το ρόλο του ξυπνητηριού της κοινωνίας και κρατά μόνο αυτόν του καθοδηγητή της, σχέση στο βάθος της οποίας διακρίνονται ακέραια τα βασικά σχήματα που υποτίθεται ότι διατηρούν τον κόσμο εν υπνώσει: ο ένας αποφασίζει, οι πολλοί ακολουθούνε. Προτού σταθώ στο «υποτίθεται», θα επισημάνω πως, εκτός από την ουσιαστική μη μετάβαση σε κάτι διαφορετικό, τουλάχιστον πολιτικά, μιας και το ολιγαρχικό σχήμα σκέψης παραμένει στο ακέραιο, σε αυτήν την περίπτωση τα πράγματα είναι δυνητικά χειρότερα: ο παροξυσμός και ο φανατισμός που προκύπτουν από τη συλλογική πίστη σε μια τάχιστη αλλαγή της κοινωνίας, η οποία δεν ζητά και δεν προκύπτει από την αλλαγή των ίδιων των ανθρώπων, αλλά από την αλλαγή των κυβερνώντων τους, είναι ικανός να δικαιολογήσει τα πάντα στο όνομα της επανάστασης, όπως μας έχουν διδάξει οι μεγάλες επαναστάσεις που βασίστηκαν σε διάφορες πρωτοπορίες.

Κατά πόσο όμως ο λαός κοιμάται; Κατά πόσο αυτός ο ύπνος είναι απολιτικός; Κατά πόσο η στάση του αυτή συνιστά αποχή από το πολιτικό παιχνίδι; Νομίζω ότι εδώ ακριβώς πρέπει να κάνουμε ένα διαχωρισμό της στάσης του κόσμου απέναντι στο πολιτικό, σε δύο επίπεδα: στο επίπεδο της στάσης του απέναντι στο τωρινό πολιτικό σύστημα συνολικά και στο επίπεδο της συμμετοχής του μέσα σε αυτό. Στη δεύτερη περίπτωση, οι λέξεις *α-πολιτικά* ή *από-πολιτικοποιημένα υποκείμενα* περιγράφουν επιτυχημένα τον μέσο ευρωπαίο πολίτη: η υποβάθμιση των πολιτικών στοιχείων στο ρόλο που παίζουν στην απόφασή του για το τι θα ψηφίσει, η αντικατάστασή τους από καθαρά προσωπικά κίνητρα και, εσχάτως, η αύξηση της αποχής από τις εκλογικές διαδικασίες δείχνουν την απροθυμία του να ασχοληθεί με τα κοινά, φανερώνουν την προτεραιότητα του ατομικού σε σχέση με το κοινωνικό. Πώς όμως αυτό μπορεί να μεταφραστεί στο άλλο επίπεδο, δηλαδή στην αξιολόγηση (που ο ίδιος κάνει) του τωρινού πολιτικού συστήματος συνολικά (σε σχέση π.χ. με μια αριστοκρατία ή με την άμεση δημοκρατία); Είναι εύστοχο να μιλάμε για κατάσταση ύπνωσης ή μη ενασχόλησης

με αυτό το ζήτημα; Η απάντηση είναι ταυτόχρονα καταφατική και αρνητική: όντως, η πλειοψηφία του κόσμου δεν διανοείται και δεν ασχολείται με μια αλλαγή του πολιτικού συστήματος. Ταυτόχρονα, όμως, αυτή η σιωπηρή αποδοχή του, αυτή η μη ενασχόληση με την αλλαγή του πολιτικού συστήματος, συνιστά ενασχόληση, δεν είναι α-πολιτική, απεναντίας συνιστά την πιο ηχηρή επικύρωσή του. Σε αυτό το επίπεδο, λοιπόν, ο λαός δεν κοιμάται, αλλά δημιουργεί, και μάλιστα δημιουργεί αυτό ακριβώς που τον βολεύει: ένα πολιτικό σύστημα ανάθεσης των αποφάσεων σε λίγους, οι οποίοι σε αντάλλαγμα διασφαλίζουν την ομαλότητα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής.

3. Τα πολιτικά αποτελέσματα της πολιτικής βίας

Η πολιτική βία, όπου εμφανίζεται στα σύγχρονα δυτικά κράτη, έχει σε μικρό ή μεγάλο βαθμό τις ρίζες της σε τέτοιου είδους απλουστευτικές ερμηνείες, οι οποίες εκτός από την πραγματικότητα θολώνουν και τον ψυχισμό όσων τις ασπάζονται, δημιουργώντας επείγουσες ανάγκες, πολωτικά ψευτοδιλήμματα, δαιμονοποίηση ανθρώπων και εν τέλει τη βαρβαρότητα. Εκτός όμως από τα αίτια αυτού του φαινομένου, θα πρέπει να μας απασχολήσουν και οι συνέπειές του. Αν είχαμε να κάνουμε με βία η οποία δεν διεκδικούσε για τον εαυτό της πολιτικά αποτελέσματα, θα αρκούμασταν στα αυτονόητα: η βία, ως σχέση μεταξύ υποκειμένων, αυτοπροωθείται ως αποδεκτή συμπεριφορά και στο υποκείμενο το οποίο τη δέχεται, όπως σε μικρότερο βαθμό και στα υποκείμενα τα οποία απλώς γίνονται μάρτυρές της. Όχι επειδή αποτελεί μια ξεχωριστή οντότητα που μεταδίδεται όπως τα μικρόβια μεταξύ ανθρώπων, αλλά επειδή δημιουργεί στο δέκτη της (αλλά και στον αμέτοχο παρατηρητή) την εικόνα του Άλλου ως εχθρού, ως επικίνδυνου, ως ικανού να γίνει απειλητικός για τη ζωή, εικόνα που αποτελεί προϋπόθεση και σχεδόν ικανή συνθήκη για την (επαν)εμφάνιση και την περαιτέρω εξάπλωση της βίας, σε έναν φαύλο κύκλο όπου ο φόβος για τον άλλο τρέφει την προετοιμασία για βία, και αυτή με τη σειρά της το φόβο του άλλου. Η άσκηση βίας αποτελεί σίγουρο θεμέλιο για την ανύψωση του εαυτού της, κάτι που ισχύει παντού και πάντα, ακόμα κι αν αυτή λαμβάνει χώρο σαν αυτοάμυνα ή σαν βία που εφαρμόζεται για να αποτρέψει μια άλλη, ίσως

χειρότερη, μορφή της. Ειδικά όμως όταν μιλάμε για πολιτική βία, υπάρχει μία παράμετρος που την καθιστά ιδιαίτερη: σε αυτήν την περίπτωση, η βία που προέρχεται από υποκείμενα με στόχο την πολιτική δεν έρχεται απλώς να αυτοπροταθεί και να αυτοδικαιολογηθεί ως τρόπος σχέσης μεταξύ των ανθρώπων, ως τρόπος διευθέτησης προσωπικών διαφορών, αλλά ως τρόπος διευθέτησης του πολιτικού, ως μέθοδος επίλυσης των συλλογικών προβλημάτων ή, στην καλύτερη, ως τρόπος αντιμετώπισης των πολιτικών αντιπάλων. Έτσι, οι επαναστατικές ωορρηξίες, οι λιθοβολισμοί αστυνομικών, το «σπάσιμο» ενοχλητικών συζητήσεων, οι ξυλοδαρμοί καθηγητών, συνδικαλιστών κ.λπ., αλλά και οι δολοφονίες πολιτικών προσώπων, το κάψιμο ανθρώπων, βιβλιοπωλείων και τραπεζών, οι ανταλλαγές πυροβολισμών κ.λπ., αντικαθιστούν de facto την πολιτική συζήτηση και την ανταλλαγή επιχειρημάτων, είτε άμεσα, έχοντας αυτό ακριβώς σαν στόχο (τραμπουκισμοί σε συνελεύσεις/εκδηλώσεις, κάψιμο βιβλιοπωλείων κ.λπ.), είτε έμμεσα, πλημμυρίζοντας τη δημόσια σφαίρα με εικόνες και προτάσεις για την πολιτική βγαλμένες από ταινίες γουέστερν, οι οποίες προβάλλουν αξιώσεις σε βάρος άλλων, σοβαρών εγχειρημάτων.

Είναι αυτό αρκετό για να πούμε πως η πολιτική βία είναι πάντα φασιστική; Για μένα, η έκφραση αυτή είναι ανεπαρκής. Επειδή φαντάζει σαν χαρακτηρισμός τής κάθε φορά συγκεκριμένης πράξης, αφήνει να εννοηθεί πως απλώς αφορά την ποιότητά της στην ουσία της, η οποία σαφώς και είναι φασιστική: ακόμα κι αν μέσα από μια τέτοια πράξη απελευθερωνόταν ένας ολόκληρος πλανήτης από τον πιο στυγνό τύραννο, τα πιθανώς ευεργετικά αποτελέσματά της δεν αναιρούν τον φασιστικό χαρακτήρα της, δεν αναιρούν την ανάγκη να καταδικαστεί ή να απονομιμοποιηθεί ηθικά η συγκεκριμένη πράξη, ακόμα κι αν υπήρξε αναγκαία. Αλλά δεν είναι αυτό όλο. Η πολιτική βία από μόνη της είναι φασιστική, αποκρουστική, τρομακτική. Η πολιτική βία, όμως, σε συνδυασμό με την αποδοχή της χωρίς καμία καταδίκη, είναι κάτι πολύ χειρότερο: είναι μια επιθυμία και υπόσχεση εκφασισμού, μια υπόσχεση ολοκληρωτισμού, καθώς η διαφαινόμενη αποδοχή της εγκαθίδρυσής της ως νόμιμο, μη προβληματικό μέσο επίλυσης των πολιτικών προβλημάτων, η μεταξύ μας συμφωνία μη απαξίωσής της ηθικά και πολιτικά,

είναι ακριβώς τα στοιχεία που χρειάζεται να υπερισχύσουν στην κοινωνία για την εγκαθίδρυση κάθε λογής φασισμού, κάθε απόχρωσης ολοκληρωτισμού.

Παναγιώτης Σιαβελής (Τρίπολη, 1982): Αντιρρησίας συνείδησης, μέλος του Συνδέσμου Αντιρρησιών Συνείδησης (http://www.antirrisies.gr/) και μέλος της διαχειριστικής ομάδας του πολιτικού site arguments (www.arguments.gr). Υπήρξε μέλος της ομάδας *Αυτονομία ή Βαρβαρότητα* (http://autonomyorbarbarism.blogspot.com/) και μέλος της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού *Μάγμα* (http://magmareview.blogspot.com/) την περίοδο 2009-2010. Εργάζεται ως φυσιοθεραπευτής.

Θανάσης Τριαρίδης

Η πιθανότητα της Φαουστίνας Μερσέντες (ή γιατί η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική)

1. Το περιστατικό είναι, κατά τη γνώμη μου, ένα από τα κρισιμότερα διανοητικά όρια της *Ιστορίας* (: της κανοναρχημένης μνήμης που συμφωνήσαμε να λογαριάζουμε για *Ιστορία*) – και καθώς αποτυπώθηκε και στην ταινία *Γκάντι* (1982) του Ρίτσαρντ Ατένμπορο είναι πλέον αρκετά γνωστό. Στα 1947, κι ενώ η Μεγάλη Βρετανία έχει αποσυρθεί από την κυριαρχία της στην Ινδία, στην αχανή χώρα έχει ξεσπάσει ο σπαρακτικός εμφύλιος ινδουιστών και μουσουλμάνων. Και οι δύο θρησκευτικές κοινότητες (έχοντας δομήσει την ύπαρξή τους στο θεμελιακό μίσος, την εξαγγελία του φόνου και τη μισαλλοδοξία που κάθε θρησκεία αναγγέλλει για τους πιστούς της) προχωρούν σε γενικευμένες σφαγές αμάχων με στόχο την αμφίπλευρη θρησκειοκάθαρση της Ινδίας (που εντέλει δικαιώθηκε καθώς κατέληξε στη δημιουργία δύο «καθαρών θρησκευτικά» κρατών, της Ινδίας και του Πακιστάν). Ο άνθρωπος που για δεκαετίες πρωτοστάτησε στον αγώνα της ανεξαρτησίας παραμένοντας ανυποχώρητος στο δόγμα τής μη βίαιης ανυπακοής και κάνοντας όλο τον κόσμο να στρέψει την προσοχή του στην Ινδία, ο Μαχάτμα Γκάντι, απελπισμένος, κηρύσσει στις 12 Ιανουαρίου του 1948 μια ακόμη μέχρι θανάτου απεργία πείνας ζητώντας να σταματήσει ο εμφύλιος. Ενώ η αποχή του από την τροφή διαρκεί και ο Γκάντι είναι κατάκοιτος, τον επισκέπτεται ένας ινδουιστής και του ζητάει κάτι σαν εξομολόγηση. «*Οι μουσουλμάνοι σκότωσαν την οικογένειά μου, τα τρία παιδιά μου*», του λέει κλαίγοντας. «*Πήγα κι εγώ σε ένα μουσουλμανικό σπίτι και σκότωσα κι εγώ*

τρία παιδιά˙ έλιωσα το κεφάλι τους στον τοίχο». Ο (επίσης πιστός ινδουιστής) Γκάντι τού απαντάει ψιθυρίζοντας με δυσκολία: «*Έχω για σένα μια διέξοδο: θα βρεις τρία παιδιά που σκοτώθηκαν οι γονείς τους και θα τα αγαπήσεις σα να 'ναι δικά σου. Και κάτι ακόμη: θα είναι παιδιά μουσουλμάνων και θα τα μεγαλώσεις ως μουσουλμάνους.*»

Σκέφτομαι τούτη την πρόταση – ουσιαστικά τη στάση ζωής τού Γκάντι (την οποία, ως γνωστόν, πλήρωσε με τη ζωή του λίγες μέρες αργότερα). Άραγε όταν κανείς λιώνει κεφάλια παιδιών στον τοίχο, ποιο περιθώριο μπορεί να έχει για *ζωή* – και για τι είδους *ζωή;* Πώς μπορεί να μεγαλώσει τα παιδιά του άλλου σα να ήταν ο ίδιος άλλος; Κι αν ο κόσμος είναι *ανυπόφορος* και *ακατανόητος*, σε ποιον απομένει να μεγαλώσει τα ορφανά παιδιά της Ινδίας τού (άραγε πόσο μακρινού) 1948; Ποια είναι εντέλει εκείνα τα παιδιά; Ποιοι είμαστε εμείς;

Σε πείσμα της *Ιστορίας* (και της ομοιοκαταληξίας που καμώνεται την *Ιστορία*) ο Γκάντι επιμένει: Εμείς είμαστε αυτοί που μπορούμε να *αλλάζουμε* – και, ναι, ακόμη και κάποιος που έχει λιώσει κεφάλια μωρών στον τοίχο έχει τη δυνατότητα να αρνηθεί τη βία, τον θάνατο, το στρατόπεδο που ο ίδιος εγκατέστησε μέσα και γύρω από την ύπαρξή του. Σύμφωνα με τη συλλογιστική του Ινδού ανθρωπιστή, όσο υπάρχουμε (: όσο *ζούμε*) έχουμε κάτι βαθύ ολόδικό μας που παραμένει πάντοτε στα χέρια μας: **την πιθανότητα μιας απόφασης, με την οποία τα παιδιά του άλλου μπορούν να γίνουν δικά σου – εφόσον ο *άλλος* μπορεί να ζήσει μέσα σου.** Ένας εβδομηνταεννιάχρονος γέροντας, σχεδόν ανήμπορος καν να μιλήσει, προσπαθεί να απαντήσει στον *θάνατο που απλώνει*, στον αλληλοτροφοδοτούμενο φόνο, στον κλιμακούμενο όλεθρο της διαλεκτικής – ουσιαστικά, με μόνο του όπλο την ίδια του τη ματαιότητα, αντιπροτείνει τη μικρή, δύσκολη, υπονομευμένη έως ανυπόφορη ζωή κόντρα στην αιώνια εξουσία της βίας. Κάποιος μπορεί να ονομάσει τούτη τη στάση *ανιστορική* – κάποιος άλλος μπορεί να τη λογαριάσει ως «λυρικό δεκανίκι της εξουσίας». Για μένα, για τη δική μου οπτική, είναι μια σπάνια ανθρώπινη κορυφή: μας υπενθυμίζει πως εντέλει υπάρχει κρατημένο μέσα μας ένα κομμάτι της ζωής που μπορεί να φτάσει μακρύτερα από τη βία.

Μιλούμε γι’ αυτό το *κομμάτι ζωής* – γι’ αυτή την *ανθρώπινη πιθανότητα.*

2. Η αλήθεια είναι πως η *Ιστορία* με τους απαίσιους νόμους της διδάσκει τη βία – τη μοιράζει στους σκυμμένους πιστούς της όπως ο παπάς το αντίδωρο στην εκκλησία. Οι άνθρωποι είναι ίσοι μα δεν ζούνε ως ίσοι (και η ανισότητα είναι φυσικά βία), η φύση βιάζεται (και ο βιασμός της φύσης είναι προφανής βία), το ένα τρίτο του πληθυσμού της γης πεινάει (και σαφώς δεν υπάρχει μεγαλύτερη βία από την πείνα), το 0,01% του πληθυσμού της γης κατέχει το 70% του παγκόσμιου πλούτου (και η φτώχεια των πολλών είναι καθολική βία), οι λογής εθνικοθρησκευτικοί πόλεμοι μαίνονται, οι απελπισμένοι μετανάστες οδηγούνται στο χαμό ή σε μια αβίωτη σκλαβιά. Οι άνθρωποι από αιώνες γυρεύουν απαντήσεις για την ανισότητα και για τη δυστυχία: πολλές από αυτές τις απαντήσεις μέσα στην ιστορία δομήθηκαν πάνω στη βία. Ωστόσο, η ίδια η ιστορία απέδειξε πως καμιά αντιπρόταση που δομήθηκε πάνω στη βία δεν οδήγησε σε οποιαδήποτε κοινωνική/δικαιωματική κατάκτηση ή πολιτική χειραφέτηση – ίσα-ίσα προσέφερε πρώτης τάξεως άλλοθι στην εξουσία, στην κλιμακούμενη αυθαιρεσία της και τους λογής ολοκληρωτισμούς της. Αυτό δεν είναι τυχαίο: **κάθε πολιτική βία (και κάθε πολιτική επίκληση της βίας) είναι μονάχα εξουσία – και όσοι δηλώνουν «αντιεξουσιαστές» ομνύοντας στη βία είναι μοναχά φύλακες του στρατοπέδου, του δικού τους και των άλλων.** Η μόνη αληθινή αντι-εξουσία είναι η ίδια η ζωή: ο αγώνας για τη ζωή διά της ζωής, ο αγώνας για αλληλεγγύη, ανθρώπινα δικαιώματα και δημιουργία, ο σεβασμός της ζωής δίχως εκπτώσεις, διαλεκτικές ζυγαριές, αξιώματα λογής -ισμών και το απαίσιο επιχείρημα πως υπάρχει ένας σκοπός που αγιάζει τα μέσα, εκείνο το ανυπόφορο *Τιεν-αν-μεν-αλλά…*

Για τη δική μου οπτική, **η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική, όποια φενακισμένη ηθική τάξη (εθνική, θρησκευτική, φυλετική, πολιτική, κρατική, επαναστατική) και αν υπηρετεί, όποιον απάνθρωπο ύμνο κι αν τραγουδά, όποια απάνθρωπη σημαία κι αν ανεμίζει στο φλάμπουρό της** (γιατί κάθε σημαία και κάθε ύμνος είναι ομολογίες απανθρωπιάς). Κάθε πολιτική πρόταση που θεωρεί τη βία *αναγκαίο κακό* προβλέπει

για τους υποστηριχτές της την πειθαναγκαστική υποταγή στην κτηνωδία – και η λεγόμενη «αντιβία» πάντοτε υπηρέτησε και ενίσχυσε την πρωτεύουσα βία που υποτίθεται πως αντιμαχόταν. Καμιά αληθινά αντισυστημική αντιπρόταση δεν μπορεί να στηρίζεται στη βία, διότι κάθε πολιτική βία είναι μια βαθύτατη συστημική επιβεβαίωση. Ελευθερία εν τρόμω και εν φόνω δεν υφίσταται. Ούτε υπάρχουν »καλοί» και «κακοί» νεκροί: το αίμα είναι πάντοτε κηλίδα και ποτέ λεκές.

Διάφοροι, συνήθως προγραμματικά αγράμματοι, θεωρούν τη μη βία «ανιστορικό» πρόταγμα. Σύμφωνα με τη συλλογιστική τους, εξίσου «ανιστορικό» είναι και το πρόταγμα της μη εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο. Ο Χένρι Ντέιβιντ Θορό, ο Ερρίκος Ντινάν, ο Λέων Τολστόι, ο Μαχάτμα Γκάντι, ο Αλβέρτος Σβάιτσερ, η Σόφι Σολ, ο Πρίμο Λέβι, η Ζερμέν Τιγιόν, ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, ο Γρηγόρης Λαμπράκης, ο Νέλσον Μαντέλα, ο Τζον Λένον, η Ρέιτσελ Κόρι, ο Χραντ Ντικ, οι αντιρρησίες συνείδησης, οι εθελοντές των ανθρωπιστικών οργανώσεων και χιλιάδες άλλοι μάς δίνουν με τη σκέψη τους και με τη ζωή τους μια σαφή αντιπρόταση στην αλληλοτροφοδοτούμενη κτηνωδία της βίας. **Ο κόσμος, σε πείσμα των ομοιοκατάληκτων στίχων που μάθαμε να παπαγαλίζουμε, δεν *προχωρεί πάντα με φωτιά και με μαχαίρι* – προχωράει με την παιδεία, την επιστήμη, τη δημιουργία, την τέχνη, την κοινωνική συμμετοχή και αλληλεγγύη, τον έρωτα...** Ο Ρουσό, ο Μότσαρτ, ο Βαν Γκογκ, ο Αλέξανδρος Φλέμινγκ ή ο Γεώργιος Παπανικολάου πάλεψαν για την ανθρωπότητα πολύ περισσότερο από τους λογής μεγαλοφωνιάδες που θεώρησαν πως έχουν το δικαίωμα να «ελευθερώσουν» σκοτώνοντας και σφάζοντας. Και ο ήλιος για να γυρίσει δεν θέλει «*νεκροί χιλιάδες να είναι στους τροχούς*», μήτε «*οι ζωντανοί να δίνουν το αίμα τους*». Κάποτε έρχεται η ώρα που μπορούμε να πούμε το αυτονόητο: πως ο ήλιος γυρίζει από μόνος του – και πως όλα τα υπόλοιπα είναι άλλοτε κούφια ταρατατζούμ εθνικών ποιητών κι άλλοτε λάβαρα εν δυνάμει φονιάδων.

3. Πολλοί βλέπουν αυτή τη συνολική άρνηση της πολιτικής βίας με σκεπτικισμό: αντιπαραθέτουν το επιχείρημα πως η πορεία του ανθρώπου μέσα στο χρόνο είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με

τη βία (κάθε είδους βία), πως είναι κυριολεκτικά συνυφασμένη μαζί της. «*Εφόσον η βία*», λένε, «*είναι μια πυρηνική ανθρώπινη συμπεριφορά που όρισε τον ανθρώπινο πολιτισμό, είναι δυνατόν να υπάρξει ζωή και Ιστορία δίχως αυτήν; Μήπως το αίτημα για εξάλειψη της βίας δεν είναι παρά ένας διανοητικός γλωσσοδέτης που δεν μπορεί να βγάλει πουθενά;*» Απαντώ: προφανώς η σύνδεση της ανθρώπινης κτηνωδίας με την Ιστορία είναι μια αναμφισβήτητη πραγματικότητα – μα από πότε κάτι που *συνέβη* είναι ηθικά δικαιωμένο επειδή *συνέβη;* Και το Ολοκαύτωμα συνέβη, και η ατομική βόμβα στη Χιροσίμα συνέβη, και οι θρησκευτικοί πόλεμοι, και γενοκτονίες και σφαγές και κάθε είδους φρίκη συνέβησαν και συμβαίνουν – και, αλίμονο, θα συνεχίσουν να συμβαίνουν. Για ποιο λόγο το γεγονός ότι κάτι *συμβαίνει* σημαίνει πως οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι *καλώς συμβαίνει*, ότι πρέπει να συνεχίσει να συμβαίνει, ότι οφείλουμε να ομνύουμε σε αυτό, ότι δεν μπορούμε να προσπαθούμε να αλλάξει; Η ιστορία (με μικρό γιώτα και όχι *Ιστορία* με κεφαλαίο) είναι η μνήμη του παρελθόντος – δεν είναι ευαγγέλιο, δεν είναι οδηγία χρήσης για το μέλλον: σύμφωνα με αυτήν τη φριχτά ανορθολογική (και ακραία ανιστόρητη) συλλογιστική, εφόσον υπήρξαν οι δούλοι, θα έπρεπε να υπάρχουν για πάντα· εφόσον οι γυναίκες θεωρούνταν υποχείρια (ή και *πράγματα*), θα έπρεπε να παραμείνουν τέτοια· εφόσον υπήρξε η Ιερά Εξέταση, θα έπρεπε οι άνθρωποι να καίγονται αιωνίως στις φλόγες της.

Συνακόλουθα, ναι, η πολιτική βία είναι απόλυτα συνυφασμένη με την ιστορία, όπως απόλυτα συνυφασμένες με την ιστορία είναι και η δουλεία, οι σχέσεις εκμετάλλευσης, ο θρησκευτικός φανατισμός, ο πόλεμος, η μειονεκτική θέση της γυναίκας, η φτώχεια, η πείνα και πολλά άλλα. Δεν είναι, άρα, ανθρώπινο στοίχημα (στοίχημα του ανθρώπινου πολιτισμού) να πάψουν η πείνα, η φτώχεια, η δουλεία, οι σχέσεις εκμετάλλευσης, να σταματήσουν οι πόλεμοι, να καμφθεί ο θρησκευτικός φανατισμός – άρα και το να απεμπλακούμε από τη διανοητική και υλική κτηνωδία της πολιτικής βίας; Το έχω γράψει κι άλλοτε (με αφορμή τη σφαγή-εθνοκάθαρση της Τριπολιτσάς τον Σεπτέμβριο του 1821): η λογική της «*σοφής Ιστορίας*», που δικαιώνεται ηθικά μόνο και μόνο επειδή υπήρξε, είναι η λογική του τυφλού πα-

ραλόγου: και το Άουσβιτς υπήρξε, και η βόμβα στη Χιροσίμα επίσης, και ο βομβαρδισμός της Δρέσδης, και οι πυραμίδες του Ταμερλάνου, και οι Σταυροφορίες και η Ιερά Εξέταση… Θα αποδεχτούμε την κανονικοποίηση της ανθρώπινης κτηνωδίας επειδή συνέβη; Και αν ναι, τότε ποιον λόγο έχουμε να μιλούμε για το όποιο ανθρώπινο διακύβευμα που βρίσκεται στο κέντρο της πολιτικής αγωνίας μας – εντέλει του ανθρώπινου πολιτισμού;

Επομένως, εφόσον αποφασίζουμε να συζητήσουμε για την πολιτική βία (και δεν είναι ούτε αυτονόητη ούτε εύκολη μια τέτοια απόφαση), έχουμε να απαντήσουμε ένα αφετηριακό και απροσπέραστο ερώτημα (ο καθένας το απαντά για τον εαυτό του και ανάλογα με τον όποιο κώδικα πολιτικής ηθικής υιοθετεί): Υπάρχει κάποια μορφή πολιτικής βίας που είναι ηθικά αποδεκτή; Μπορούμε να διανοηθούμε κάποια μορφή πολιτικής βίας που ο σκοπός της μπορεί να ακυρώνει την απανθρωπιά της, τη στοχοθεσία της να σκλαβώσει τον άλλονε στην ισχύ και στον τρόμο της; Για τη συντριπτική πλειοψηφία η διαχρονική απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι η ακόλουθη: «*Ναι, υπάρχει πολιτική βία που είναι (ή μπορεί να γίνει) αποδεκτή από μένα, αρκεί να υπηρετεί το Έθνος μου / τον Θεό μου / τη Φυλή μου / τον Πολιτικό Στόχο μου / το Κράτος μου / την Επανάστασή μου / τον Αγώνα μου / κάποιαν άλλη ηθική τάξη, σπουδαία και μοναδική…*» Η προσωπική μου άποψη είναι πως η θέση αυτή, παρά τη μετριοπαθή της διατύπωση (επιγραμματικά λέγεται και «*Τιεν-Αν-Μεν αλλά*»), ουσιαστικά συνιστά μια καθολική αποδοχή της πολιτικής βίας, καθώς «*η σπουδαία και μοναδική ηθική τάξη*» είναι προφανώς διαφορετική για κάθε άνθρωπο: όταν είμαστε έτοιμοι να δικαιολογήσουμε έστω και ένα φόνο, χάνουμε το ηθικό επιχείρημα να καταγγείλουμε οποιονδήποτε άλλο φόνο – γιατί ο κάθε φονιάς μπορεί να επικαλεστεί μια δική του «*σπουδαία και μοναδική ηθική τάξη*» την οποία υπηρετεί διά του φόνου. Έτσι, η μόνη δυνατότητα άρνησης της βίας είναι η καθολική άρνηση του δόγματος που βρίσκεται στον πυρήνα τής (φαινομενικά μερικής) αποδοχής της: **καμία *ηθική τάξη* (ούτε η δική μου ούτε κανενός άλλου), όσο *σπουδαία και μοναδική* κι αν νιώθω πως είναι, δεν μπορεί να δικαιώσει ή έστω να δικαιολογήσει την**

πολιτική βία, το φόνο, τον τρόμο, την κτηνωδία – εντέλει: την ήττα μας.

4. Κάθε φορά που επαναλαμβάνω τη θέση μου πως η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική, πέρα από την (μάλλον φιλοσοφικής διάστασης) ένσταση που περιγράφτηκε παραπάνω, προκύπτουν και δύο (συνήθως καλοπροαίρετα) κριτικά ερωτήματα που τρέφονται από τον ίδιο ομφάλιο λώρο – και τα οποία καταγράφω ευθύς αμέσως μαζί με έναν σύντομο δικό μου σχολιασμό (που φυσικά αποτυπώνει τη δική μου υποκειμενική οπτική). Το πρώτο από αυτά τα ερωτήματα, ενδεχομένως μεθοδολογικό, είναι το ακόλουθο: «*Εφόσον ο φασισμός ως πολιτικό κίνημα γεννήθηκε μόλις τον 20ό αιώνα, δεν είναι ανιστόρητος αναχρονισμός να πεις "φασιστική" την πολιτική βία που υπάρχει από την πρώτη ώρα της ανθρώπινης Ιστορίας;*» Το δεύτερο ερώτημα μοιάζει πρακτικό: «*Ναι, η πολιτική βία είναι αποκρουστική – ωστόσο δεν είναι ορισμένες φορές απαραίτητη; Τι κάνεις με τους Ναζί, με τον Χίτλερ, με την Κου Κλουξ Κλαν ή τους Νότιους του Αμερικάνικου Εμφυλίου; Τι κάνεις με μια νεοναζιστική ομάδα που διακηρυγμένα σκοτώνει μετανάστες; Μήπως ο όρος "πάντοτε φασιστική" αυτοϋπονομεύεται;*»

Απαντάω καταρχάς στο πρώτο ερώτημα – αυτό που αφορά τη χρήση του όρου: Ο φασισμός ως πολιτική πρακτική, πολιτικό πρόταγμα και πολιτική στάση φυσικά και δεν γεννήθηκε στον 20ό αιώνα – υπάρχει από την πρώτη ώρα της Ιστορίας, κυριαρχεί μέσα της και κανοναρχεί διαχρονικά την ανθρώπινη ηθική. Απλώς στον 20ό αιώνα ονομάστηκε *φασισμός* (και εκφράστηκε μέσα από το αντίστοιχο ομώνυμο ιταλικό πολιτικό κόμμα) ετούτη η πανάρχαια και εξακολουθητική συμπεριφορά κάθε εξουσίας: η στοχοθεσία τού να φτιάξουμε διά της βίας, του τρόμου και του παραδειγματικού φόνου έναν άνθρωπο (και δι' αυτού μια *ανθρωπότητα*) ολοκληρωτικά υποταγμένον στον δικό μας ηθικοπολιτικό Κανόνα (και όποιον δεν συμμορφώνεται στον Κανόνα να τον ονομάζουμε *ζωτικό εχθρό* και να θεωρούμε πως το τέλος του είναι προϋπόθεση της ύπαρξής μας). Το να αρνούμαστε αυτή την πραγματικότητα και να επιμένουμε πως ο φασισμός είναι γέννημα του 20ού αιώνα είναι μια ψευτομεθοδολογική υποκρισία, ένα ανορθολογικό και οριακά αντιεπιστημονικό

παιχνίδι με τις λέξεις που γεννάει τέρατα. Και η *δουλεία* ως όρος ανήκει στην ελληνική αρχαιότητα (και η λέξη *σκλαβιά* από όπου προκύπτει το αγγλικό *slavery* είναι γέννημα των χρόνων του Βυζαντίου) – μα αυτό τι σημαίνει, πως δεν υπήρχε δουλεία στην Αρχαία Αίγυπτο, στην Κίνα και στους πολιτισμούς της Μεσοποταμίας, στους Μάγιας, στους Ίνκας, στους Αζτέκους ή όπου (παντού) αλλού;

Το δεύτερο ερώτημα είναι σαφώς πραγματικό – και γι' αυτό είναι πολύ δύσκολο. Πράγματι έρχονται στιγμές που η χρήση βίας δείχνει μονόδρομος – τα παραδείγματα μιας συμμορίας που σκοτώνει μετανάστες ή μιας θρησκευτικής σέκτας που δολοφονεί όσους κατανοεί για «απίστους» είναι χαρακτηριστικά. Μα το κρίσιμο και σ' αυτές τις περιπτώσεις είναι η β ί α ν α μ η ν ε ί ν α ι π ο λ ι τ ι κ ή (να μην έχει κανένα ιδεολογικό/ερμηνευτικό πρόσημο), να μην ασκείται ποτέ κατά ιδεών και προθέσεων, αλλά κατά συντελούμενων πράξεων που συνιστούν ποινικά εγκλήματα – τα οποία προσπαθεί να αποτρέψει με τη μικρότερη δυνατή χρήση. Ουσιαστικά μιλούμε για μια κατάσταση σκληρών ορίων άμυνας που σε καμία περίπτωση δεν θα στρέφεται κατά των όποιων (αποκρουστικών για μένα, γοητευτικών για κάποιους άλλους) απόψεων (των ρατσιστών, των ναζιστών ή όποιων άλλων), απόψεων που είναι ιερές στο πλαίσιο της δημοκρατικής συνύπαρξης, αλλά ενάντια σε σαφείς εγκληματικές πράξεις που απειλούν τη ζωή και τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα… Αυτή η αποτρεπτική βία οφείλει να είναι πάντοτε η λιγότερη δυνατή και εκφράζεται μέσα από κοινωνικά θεσμισμένα και δημοκρατικά ελεγχόμενα όργανα (και τέτοιο θα έπρεπε να είναι η αστυνομία – και όχι ο προφανής βραχίονας της κρατικής καταστολής που είναι σήμερα) και σίγουρα όχι από αυτόκλητους σωτήρες που αυτοδικούν για τη δική τους υποκειμενική αλήθεια, διεκδικώντας να επιβάλουν τη δική τους σωτηρία ή τον δικό τους όλεθρο.

Αυτός είναι και ο λόγος που στο κείμενο αυτό (και σε όλα τα προηγούμενα αντίστοιχα) μιλάω για την *π ο λ ι τ ι κ ή* β ί α που είναι πάντοτε φασιστική – δηλαδή τη βία που έχει πολιτικό/ιδεολογικό κίνητρο και διαφορίζεται από τη βία ενός ληστή, ενός βιαστή ή ενός ψυχοπαθούς δολοφόνου, και αντίστοιχα διαφορίζεται από την αστυνομική βία που προϋποθέτει η απο-

τροπή ποινικών εγκλημάτων. Κάποιες φορές στο επίπεδο των αιτίων είναι σαφώς δύσκολη (ενδεχομένως αδύνατη) η διάκριση ανάμεσα στα όρια της βίας (ένας ληστής μπορεί να πεινάει – και η πείνα είναι πολιτική βία), ωστόσο η κρίσιμη διαφορά είναι στο επίπεδο του κινήτρου: ο ληστής κλέβει για να ζήσει (ή για να πλουτίσει) – ο πολιτικός δολοφόνος ή ο συμμετέχων σε ένα τάγμα εφόδου δολοφονεί και τρομοκρατεί αντίστοιχα για να παραδειγματίσει, να φοβίσει και να εξουσιάσει διά του φόβου που σκόρπισε. Η διαφορά (το ανήθικο ιδιωτικό όφελος του *εαυτού* από τη μια σε αντιδιαστολή με τον ηθικοποιητικό τρόμο τού *άλλου*) είναι σαφής.

Φυσικά, θεωρώ αυτονόητο το να υπογραμμίσω πως στη δική μου οπτική *και αυτή* η αποτρεπτική μη πολιτική βία (ακόμη κι αν ασκηθεί με όλες τις δημοκρατικές προϋποθέσεις) **εξακολουθεί να παραμένει μια ανθρώπινη ήττα και μια προσχώρηση στην κτηνωδία.** Το ότι σε κάποιες περιπτώσεις μοιάζει υποχρεωτική ή απαραίτητη δεν σημαίνει πως είναι ηθικά αποδεκτή ή πως ο αγώνας ενάντια *και* σε αυτήν τη βία δεν είναι ένα τεράστιο στοίχημα για την ίδια μας την ανθρωπιά. Αλίμονο αν αποδεχτούμε την αποτρεπτική βία ως ηθικό Κανόνα, αλίμονο αν δεν αναζητήσουμε (έστω, *στο στήθος των πιο βαθιών ονείρων μας*) μια *ανθρωπότητα* που θα κοιτάζει πέρα από αυτήν. Αλλά ο αγώνας αυτός προφανώς δεν γίνεται με το λοστάρι, με το πιστόλι και τη βόμβα – γίνεται με καθολική ανθρώπινη αλληλεγγύη, με αλληλοσεβασμό και παιδεία…

Κι εδώ θα ήθελα να σημειώσω και κάτι ακόμη, καθώς βλέπω τα ιδιαίτερα (συχνά επιθετικά) αντανακλαστικά που προκαλεί ο όρος *φασιστικός/-κή/-κό* που χρησιμοποιώ για να χαρακτηρίσουμε στάσεις και πρακτικές της ζωής μας. Νομίζω πως δεν πρέπει να μας τρομάζουν οι λέξεις – ο φόβος των λέξεων είναι χαρακτηριστικό της θεολογίας. Είναι προτιμότερο να μας τρομάζει ο εαυτός μας, οι πράξεις μας και οι σιωπές μας. Όλοι (ή σχεδόν όλοι) υιοθετήσαμε στη ζωή μας φασίζουσες συμπεριφορές πολιτικής βίας, όλοι χαϊδευτήκαμε με τον διαρκώς αναφυόμενο φασισμό. Κι εγώ, φυσικά, έχω ασκήσει στη ζωή μου βία – επιπλέον υπηρέτησα ως δυνάμει δολοφόνος στη φασιστική

κτηνωδία του ελληνικού στρατού. Το να κρυφτώ πίσω από το δάχτυλό μου για να καμωθώ τον άμεμπτο θα έδειχνε πως δεν έχω αντιληφθεί διόλου τη ματαιότητα του χρόνου μου… Ο φασισμός είναι κυρίαρχος στη ζωή μας και στην κουλτούρα μας – συχνά μοιάζει μονόδρομος: αρκεί να σκεφτούμε τους θεσμούς της οικογένειας και του σχολείου, την έννοια της παιδαγωγικής (η οποία από την ίδια της τη φύση είναι μια ανθρωποδιορθωτική διαδικασία διαμόρφωσης του άλλου), τη συναισθηματική βία και τους συναισθηματικούς εκβιασμούς, τη βία που ασυναίσθητα ή και ασυνείδητα ασκούμε έναντι της φύσης. Δεν έχουμε αρκετές και πειστικές απαντήσεις σε όλες αυτές τις εκφάνσεις τις βίας – αλλά τουλάχιστον μπορούμε να μιλούμε γι' αυτές και για την απανθρωπιά που κουβαλάν, να τις αρνούμαστε ηθικά και πρακτικά όσο και όπως μπορούμε, να προσπαθούμε να φανταστούμε τη ζωή μας χωρίς αυτές – εντέλει να σταθούμε κριτικά απέναντι στον εαυτό μας και να αντισταθούμε στο φασισμό που κουβαλάμε μέσα μας.

5. Η μη βίαιη πολιτική διεκδίκηση είναι, κατά τη γνώμη μου, η μεγαλύτερη πολιτική κατάκτηση της Δύσης και της ανθρωπότητας. Μετά από πολλούς αιώνες όπου οι άνθρωποι υπέτασσαν τους ανθρώπους στην άποψή τους διά του σιδήρου ή διά της πυράς, ήρθε η ώρα που (τουλάχιστον σε επίπεδο θεσμικής πραγματικότητας) μπορούμε να διαμορφωνόμαστε διά της *πειθούς* (: της πειθούς με τα λόγια και με το έμπρακτο παράδειγμα) και όχι διά του φόβου – ουσιαστικά ήρθε η ώρα της *δημοκρατίας*. Μπορεί τούτη η δημοκρατία να διατρέχεται από χίλιες δυο στρεβλώσεις και θεμελιακές ανισότητες, μπορεί να υπάρχουν ισχυρότατοι εξουσιαστικοί μηχανισμοί κατασκευής πειθούς και συναίνεσης, ωστόσο η απάντηση σε όλα τούτα είναι ένας *άλλος λόγος* (λόγος πολιτικής ανυπακοής, δικαιωματικής αντίστασης, κοινωνικής αλληλεγγύης και έμπρακτης ανθρωπιάς) και όχι η καταφυγή στο νόμο εκείνου που έχει τον μεγαλύτερο πύραυλο, την ισχυρότερη βόμβα, το καλύτερο κανόνι, το πιο επιδέξιο τσεκούρι. Τα πολλά παραδείγματα που αναφέρθηκαν παραπάνω μάς δείχνουν πως άνθρωποι με μοναδικό όπλο το τρεμάμενο σώμα τους και την παλλόμενη καρδιά τους μπόρεσαν να αντισταθούν και να λυγίσουν τις πιο θηριώδεις ολοκληρωτι-

κές τυραννίες των καιρών τους, δίχως να πειράξουν μήτε μια ανθρώπινη τρίχα, δίχως να τρομοκρατήσουν μήτε κουνούπι... Και τούτοι οι άνθρωποι, αγαπώντας και όχι μισώντας, κέρδισαν σημαντικά στοιχήματα ελευθερίας για λογαριασμό όλων μας…

Αντίθετα, όλες οι πολιτικές επαναστάσεις (δηλαδή τα βίαια πραξικοπήματα σεχταρισμένων μειονοτήτων που διαχρονικά έγιναν στο όνομα του «Λαού» και του «Ανθρώπου») είχαν ένα κύριο χαρακτηριστικό τους: την απανθρωπιά και τη σταδιακή προσχώρηση στην κτηνωδία. Έτσι, λογής μεγαλοφωνιάδες (από τον Ροβεσπιέρο μέχρι τον Πολ Ποτ) εκμεταλλεύτηκαν μια λέξη με γοητευτικό θάμπος (: *Επανάσταση*) για να γίνουν εξουσιαστές στη θέση εξουσιαστών, να σφαγιάσουν σώματα και να αφανίσουν ανθρώπους, να σπείρουν τον τρόμο και την απελπισία, να στοιβιάξουν ντούμπες με πτώματα ονοματίζοντάς τες «προϋπόθεση της αγάπης» ή «παράπλευρες απώλειες» ή «αναγκαιότητα», να υπονομεύσουν καταστροφικά τα ζωτικά ανθρώπινα δικαιώματα και όχι να τα αναδείξουν όπως ισχυρίζονται παβλοφικά οι υποστηρικτές τους. Οι θιασώτες του επαναστατικού φαντασιακού λησμονούν με πρόθεση (δεν μπορεί να υπάρχει τόση βλακεία) πως **όλα τα επαναστατικά καθεστώτα ήσαν τυραννικοί ολοκληρωτισμοί που καταργούσαν διαμιάς τα ανθρώπινα δικαιώματα, κήρυσσαν εκτός «νόμου» κάθε μορφή εκλογών, κατέπνιγαν διά του φόνου κάθε αντίθετη φωνή και απαγόρευαν ακόμη και την κυκλοφορία των ανθρώπων στους δρόμους.** Οι ίδιοι άνθρωποι, με την ανάλογη χαριτωμένη ρητορική του παραλόγου, επίσης ξεχνούνε πως η εργατική νομοθεσία, η κοινωνική ασφάλιση, το δικαίωμα της σύνταξης, η ισότητα ανδρών και γυναικών, η ανεξιθρησκία, η κατάργηση της δουλείας και των φυλετικών διακρίσεων, η δημόσια δωρεάν υγεία και παιδεία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η αντίρρηση συνείδησης είναι γεννήματα του αστικού κόσμου, του αστικού πολιτισμού και της δημοκρατίας και προέκυψαν ως αιτήματα και ως (μερική έστω) εφαρμογή μέσα από τον διόλου άγονο αγώνα της αγάπης, της αλληλεγγύης, της θυσίας, της κοινωνικής συμμετοχής – και όχι με το φόνο, τον τρόμο και την εξαγγελία του θανάτου…

Σε όλα αυτά ακούω τον συνεχή αντίλογο: *Με αυτά που*

λες ακυρώνεις όχι μόνο τη Γαλλική Επανάσταση, αλλά ακόμη και τον Σπάρτακο και τον Τσε Γκεβάρα και την απόπειρα του Παναγούλη… Φυσικά δεν ακυρώνω τίποτε (εξάλλου τα ιστορικά γεγονότα δεν μπορούν να ακυρωθούν), αλλά σίγουρα κρατώ το δικαίωμα να τα βλέπω κάθε φόρα όσο πιο κριτικά μπορώ. **Η Γαλλική Επανάσταση αποτελεί την παραδειγματική απόδειξη για το πώς η πολιτική βία που θα εναντιωθεί σε μια καταπιεστική και τυραννική εξουσία θα καταλήξει σε μια τυραννία πολύ χειρότερη από την εξουσία που υποτίθεται πως θέλησε να ανατρέψει.** Η τρομοκρατία και οι γκιλοτίνες του Ροβεσπιέρου (και των συν αυτώ) ήταν ένα ολοκληρωτικό τέρας ντυμένο με ωραία λόγια και με την πορφύρα του αίματος, που υπονόμευσε ανεπανόρθωτα τις διαφωτιστικές αρχές, πάνω στις οποίες μόνον ρητορικά στηρίχτηκε. Δυστυχώς το επαναστατικό φαντασιακό για πολλές δεκαετίες του 20ού αιώνα αναγνώριζε (και αναγνωρίζει) στη γκιλοτίνα «*την καθαρτήρια κόψη που εξαγνίζει το Μέλλον*» – και διάφορες αντίστοιχες λυρικές όσο και φρικαλέες μπούρδες… (Και προφανώς είναι περιττό να μιλήσω εδώ για το κομμουνιστικό πραξικόπημα του Οκτωβρίου του 1917 στη Ρωσία, που ευφημίζεται ως «Οκτωβριανή Επανάσταση» και οδήγησε σε έναν από τους πιο απάνθρωπους ολοκληρωτισμούς της ιστορίας, ούτε για την ακόμη πιο εφιαλτική τυραννία που εγκαθίδρυσε στην Κίνα ο Μάο Τσε Τουνγκ υπό τον ψευδότιτλο «Κινέζικη Επανάσταση» – οι Κινέζοι ουδέποτε επαναστάτησαν, απλώς πέρασαν από τη μια σκλαβιά σε μιαν άλλη πολύ χειρότερη, περίπου απερίγραπτη ακόμη και με όρους επιστημονικής φαντασίας…)

Κάθε ανθρωποδιορθωτισμός έχει ανάγκη από μια μεγάλη αφήγηση τρόμου και από διάφορους παραδειγματικούς μαρτυρικούς «ήρωες» στους οποίους δίνει μεσσιανικές διαστάσεις. Το επαναστατικό φαντασιακό δεν εξαιρείται: έτσι δημιούργησε στον 19ο αιώνα και κυρίως στις αρχές του 20ού για τον Σπάρτακο (ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον ιστορικό πρόσωπο για το οποίο οι ιστορικές πηγές είναι αντιφατικές) την εικόνα ενός «Μεσσία της Επανάστασης»: το κίνημα των Γερμανών Σπαρτακιστών, οι πολυάριθμες μυθιστορηματικές βιογραφίες και, κυρίως, η αριστουργηματική ταινία του Στάνλεϊ Κιούμπρικ μάς εγκλώβισαν σε μιαν απροσπέλαστη εικόνα (ποιος μπορεί να μη σημαδευτεί

από την τελευταία σκηνή της ταινίας, όπου όλοι οι δούλοι, ο ένας μετά τον άλλον, φωνάζουν «*Εγώ είμαι ο Σπάρτακος…*»;) – μια εικόνα που ωστόσο πολύ λίγη σχέση έχει με την ιστορική πραγματικότητα. Ο Σπάρτακος ήταν ένας δούλος που δραπέτευσε κι έφτιαξε δικό του στρατό ενάντια στους Ρωμαίους: ουδέποτε έθεσε οποιοδήποτε κοινωνικό αίτημα στη διαδρομή του, η οποία εκφράστηκε αποκλειστικά μέσα από μάχες, σφαγές και λαφυραγωγία. Όλα δείχνουν πως υπήρξε πράγματι ένας εξαιρετικός στρατηγός απέναντι στις ρωμαϊκές λεγεώνες, μα είναι προφανές πως ο κεντρικός του προσανατολισμός ήταν να δημιουργήσει αξιόμαχο στρατό (δηλαδή: έναν στρατοπεδικό κόσμο) τον οποίο χρησιμοποίησε για να καταλάβει την εξουσία. Επίσης όλα δείχνουν πως την κρίσιμη ώρα της ισχύος του δεν επέλεξε την ελευθερία των αντρών του (δεν τους επέτρεψε να περάσουν τις Άλπεις και να γυρίσουν ελεύθεροι στις πατρίδες τους, αλλά θέλησε να τους εγκλωβίσει σε έναν συγκροτημένο στρατό και να βαδίσει προς τη Ρώμη), ούτε έθεσε το παραμικρό κοινωνικό αίτημα για την κατάργηση της δουλείας. Το ότι πολέμησε τη μεγαλύτερη αυτοκρατορία των αιώνων και το ότι ο ίδιος και οι οπαδοί του υπέστησαν την κτηνωδία της παραδειγματικής σταύρωσης αρκούσαν στους θιασώτες της επαναστατικής θεωρίας για να τον τοποθετήσουν στο «Πάνθεον των Μαρτύρων» τους, δίχως να σκεφτούν ότι η αντίθεση σε μια κτηνωδία μπορεί να σημαίνει μιαν αντίστοιχη κτηνωδία (και οι Γαλάτες και οι Οστρογότθοι και πολλοί άλλοι πολέμησαν τους Ρωμαίους), αλλά και το ότι η ίδια η στρατιωτική πρακτική του Σπάρτακου δείχνει πως, εάν νικούσε, προφανώς θα ήταν ένας ακόμη εξουσιαστής, ενδεχομένως απαράλλακτος με τους Ρωμαίους… (Επιπλέον θυμίζω πως η δουλεία καταργήθηκε εξαιτίας του αστικού Διαφωτισμού –εξαιτίας του Ρουσό, ας πούμε– στον αστικό κόσμο του 18ου και του 19ου αιώνα…)

Ο Ερνέστο Γκεβάρα είναι προφανώς το απόλυτο μεσσιανικό πρότυπο του «επαναστάτη-μάρτυρα»· είχε ακόμη και φυσική ομοιότητα με τις απεικονίσεις του *Χριστού* και μαγματική γοητεία, ενώ η νεκρική φωτογραφία στα χέρια των εκτελεστών του μοιάζει απελπιστικά με τον *Αποκαθηλωμένο Ιησού* του Μαντένια. Έτσι, τέσσερις δεκαετίες μετά τη δολοφονία του, είναι θρύλος και τραγούδι σε όλες τις γωνιές του κόσμου,

ενώ στη Λατινική Αμερική –και όχι μόνο– λατρεύεται ως άγιος. Ωστόσο ο Γκεβάρα, σε αντίθεση με τον Σπάρτακο, για μια εξαετία περίπου βρέθηκε στην εξουσία και καταγράφτηκε η διόλου ανθρώπινη εξουσιαστική δράση του. Κι είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον να δούμε το πώς ένας ιδεαλιστής και αναμφίβολα ανθρωπιστής γιατρός, που γυρνούσε ως εθελοντής στα λεπροχώρια της Λατινικής Αμερικής, από την ώρα που αποδέχτηκε την πρακτική της ένοπλης βίας έγινε ένας δυνάμει εξουσιαστής. Η «Κουβανική Επανάσταση», όταν επικράτησε, εγκαθίδρυσε μιαν αδίστακτη ολοκληρωτική τυραννία με εκτελέσεις αντιφρονούντων και αποστέρηση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μια τυραννία στην οποία ο Τσε όχι μόνο έστερξε αλλά και συνδιαμόρφωσε (το ότι διαφώνησε στη συνέχεια μάλλον είχε να κάνει με την ιδιοσυγκρασία του και όχι με πολιτική διαφωνία…). Αναμφίβολα η μυθιστορηματική ζωή του Γκεβάρα, ο εκρηκτικός διονυσιακός του χαρακτήρας, ο έντονος ερωτισμός που εξέπεμπε, ο αναμφίβολος ηρωισμός του, το σχεδόν αυτοθέλητο τέλος του και το ξαπλωμένο γυμνό κορμί του στα χέρια των δολοφόνων του τον κάναν έναν από τους μεγαλύτερους θρύλους του μεταπολεμικού κόσμου. Μα αν κανείς διαβάσει τα (σταλινικά) πολιτικά του κείμενα και κυρίως αν μελετήσει τα πολιτικά του πεπραγμένα στην Κούβα, θα δει πως ο αφετηριακός ιδεαλισμός και ανθρωπισμός του στην πράξη συνθλίφτηκε από τον επαναστατικό ολοκληρωτισμό, την ιερουργία της βίας και τη θεολογική γοητεία της βέβαιης «Σωτηρίας» που θα έρθει αν την *πιστέψεις* απόλυτα, αν *δοθείς* ολοκληρωτικά σε αυτήν.

Ο Αλέκος Παναγούλης δεν αποτελεί πρότυπο για το επαναστατικό φαντασιακό (εξάλλου ο ίδιος υπήρξε αγωνιστής και υπέρμαχος της αστικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και εκλεγμένος βουλευτής του Ελληνικού Κοινοβουλίου)· οι θιασώτες της επαναστατικής βίας τον χρησιμοποιούν αποκλειστικά και μόνο για να δικαιολογήσουν τις βόμβες «των συντρόφων τους»: «*Και ο Παναγούλης έβαλε βόμβα για να σκοτώσει τον Παπαδόπουλο*», λένε, «*θεωρείς την πράξη του φασιστική;*» Έχω γράψει αναλυτικά τη θέση μου για τον Παναγούλη (στο βιβλίο μου *Σημειώσεις για το τρεμάμενο σώμα*, 2006, βλ. και: http://www.triaridis.gr/keimena/keimC004.htm) και, ναι, φυσικά και θεωρώ την πράξη της πολιτικής δολοφονίας φασιστική,

ανήθικη και, επιπλέον, πολιτικά άστοχη – θα έδινε στη Χούντα έναν μάρτυρα και θα άνοιγε το δρόμο σε ακόμη μεγαλύτερη καταστολή. Συνάμα θεωρώ τον Παναγούλη έναν από τους ήρωες της ζωής μου, όχι βέβαια για τη δολοφονική απόπειρα κατά του δικτάτορα Παπαδόπουλου τον Αύγουστο του 1968, αλλά για τη μετέπειτα στάση του απέναντι στο στρατοδικείο, για τον τρόπο που αντιμετώπισε τη θανατική του καταδίκη, για τον τρόπο που αντιμετώπισε τη φυλάκιση (που στην ουσία ήταν ένας πολύχρονος και κυριολεκτικός ενταφιασμός), τα βασανιστήρια και τον αδιάκοπο πόνο. Ζώντας επί πέντε χρόνια (1968-1973) έναν συνεχή και αδιανόητο εφιάλτη που δεν μπορεί να τον αντέξει άνθρωπος για περισσότερο από μια βδομάδα, ο Παναγούλης κατάφερε να επιστρατεύσει μια εσωτερική ορμή ζωής και ανθρωπιάς, και δι' αυτής να κατισχύσει έναντι του μηχανισμού που πάσχισε να τον εκμηδενίσει. Δεν είναι τυχαίο το ότι ο Παναγούλης μεταδικτατορικά εναντιώθηκε στην εκτέλεση της θανατικής ποινής των πρωταίτιων της Χούντας (ανάμεσα σε αυτούς ήταν φυσικά και ο ίδιος ο Παπαδόπουλος) και συγχώρεσε τους βασανιστές του στη δίκη τους – ακριβώς γιατί είχε ζήσει το βυθό της βίας στην ίδια του την ύπαρξη. Μα όλη τούτη η ορμή της ζωής που παλεύει σπαρακτικά με τη βία (εσωτερική και εξωτερική) και περιγράφεται τόσο καίρια στο βιβλίο της Οριάνας Φαλάτσι (*Ένας άντρας*) είναι ψιλά γράμματα για όσους ψάχνουν στην απόπειρα του Παναγούλη τη δικαίωση του «επαναστατικού» τους τέρατος.

Είναι πραγματικά εντυπωσιακό το πόσο απουσιάζει (ή και ενοχοποιείται) η μη βία, η ανθρώπινη αλληλεγγύη και ο κοινωνικός αλληλοσεβασμός από τη συντριπτική πλειοψηφία της αυτοχαρακτηριζόμενης «αντι-συστημικής» και «αντιεξουσιαστικής» σκέψης στην Ελλάδα. Ενώ σε ολόκληρο τον δυτικό κόσμο η αντισυστημική σκέψη εδώ και δεκαετίες γύρεψε (και γυρεύει) μιαν άλλη οπτική για τις ανθρώπινες σχέσεις (την οικογένεια, τη σεξουαλικότητα, την ατομική ελευθερία, το περιβάλλον) κι ενώ αναζήτησε ουσιαστικά τον πασιφισμό, τη σεξουαλική ελευθερία, τον ερωτισμό, τη μη βία σε έναν κόσμο δίχως εξωτερικά και εσωτερικά σύνορα, στην Ελλάδα ο αυτοχαρακτηριζόμενος «αντιεξουσιαστής» λογαριάζει τον εαυτό του ως «στρατιώτη της Επανάστασης»: είναι η εικόνα ενός μπόντι μπίλντερ

που αποδέχεται το χαρακτηρισμό «Αγωνιστής Πόλης» (διάβαζε: Τάγμα Εφόδου) κι είναι έτοιμος με το λοστάρι, τη μολότοφ και την κουκούλα να σπάσει, να πυρπολήσει, να φωνάξει «μπάτσοι, γουρούνια, δολοφόνοι», να συκοφαντήσει ή και να δείρει όποιον «παλιό σύντροφο» διαταράξει την ενότητα της «επαναστατικής του βεβαιότητας» (χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το τι υπέστη από τους δήθεν «αναρχικούς» ο Νικόλας Άσιμος επειδή δεν μπορούσε να ενταχτεί στο στρατοπεδικό τους όραμα – για να αναφερθώ μόνο σε έναν από τους αποδιοπομπαίους, που είναι νεκρός εδώ και 22 χρόνια…).

Όλη αυτή η αναντιστοιχία ανάγεται σε δυο ιδιαιτερότητες (: στρεβλώσεις) της ελληνικής κοινωνίας μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, μια ιστορική και μια πολιτισμική. Η ιστορική ιδιαιτερότητα είναι προφανώς ο Εμφύλιος Πόλεμος της περιόδου 1946-1949 και οι απάνθρωποι μετεμφυλιακοί διωγμοί που εξαπέλυσε η παράταξη των νικητών – διωγμοί οι οποίοι κατέστησαν μέσα μας την ηττημένη Αριστερά ηθικά υπερέχουσα σε ιδεολογικό επίπεδο, αποφεύγοντας αυτιστικά να αναλογιστούμε σε βάθος πόσον ολοκληρωτισμό και πόσην απανθρωπιά καλλιέργησε μέσα της. Έτσι, όσοι δεν ήταν μέσα στον σκληρό πυρήνα των νικητών του Εμφυλίου εγκλωβίστηκαν στη λογική «του όπλου παρά πόδα», βρέθηκαν να πενθούν για τη Συμφωνία της Βάρκιζας και να ονειρεύονται, εκόντες-άκοντες, την ώρα που «*θα πάρω το ντουφέκι μου, να κάνω μάνες δίχως γιους, γυναίκες δίχως άντρες…*» Ο τρόπος (η ζέση και το πάθος) με τον οποίο τραγουδιότανε και τραγουδιέται αυτό το φρικαλέο τραγούδι (*Πότε θα κάνει ξαστεριά*) στην πορεία της μεταπολιτευτικής Ελλάδας είναι ενδεικτικός του ελληνικού «επαναστατικού» ονείρου.

Δίπλα στην πληγή του Εμφυλίου και τα αντανακλαστικά που γέννησε έρχεται να προστεθεί η νεοελληνική πολιτισμική ιδιαιτερότητα της προγραμματικής αγραμματοσύνης που συμπλέκεται μοναδικά με την αυτιστική αυτοκατάφαση. Στην Ελλάδα των δογμάτων του «Έθνους» και της «Ορθοδοξίας» ο κόσμος εκπαιδεύτηκε στο δογματισμό, τον τραμπουκισμό και τον διανοητικό αυτισμό: «*Οι Έλληνες έχουμε στα κύτταρά μας την πρωτιά…*» δήλωσε μια προφανώς και εντέλει αποδεδειγμένα ντοπαρισμένη Ελληνίδα αθλήτρια, εκφράζοντας όλον τον θρα-

σύδειλο νεοελληνικό αυτισμό της αυτοκατάφασης. Την ώρα που οι νέοι Έλληνες φορούνε περικεφαλαίες στα γήπεδα νιώθοντας πως είναι απόγονοι του Αχιλλέα, εκατοντάδες λογοτεχνικά και φιλοσοφικά έργα αναφοράς του δυτικού κόσμου παρέμειναν και παραμένουν επί αιώνες αμετάφραστα ή απροσπέλαστα στα ελληνικά. Στη νεότερη Ελλάδα δεν υπάρχει καμία σύνδεση με την τεράστια πνευματική παράδοση της Αναγέννησης, που ουσιαστικά γεννά το Διαφωτισμό και φτιάχνει τον κόσμο όπως τον ξέρουμε, ενώ ολόκληρα λογοτεχνικά/καλλιτεχνικά είδη όπως η ερωτογραφία ή η επιστημονική φαντασία απουσιάζουν σχεδόν πλήρως· έτσι, ο ανορθολογισμός εγκαθίσταται ως πρωταρχικός άξονας της πολιτικής σκέψης. Μοιραία θα αναζητηθούν οι εύκολες λύσεις: και τι ευκολότερο από την κατασκευή ενός «κακού εχθρού» τον οποίο «εμείς οι καλοί» πολεμάμε;

Κάπως έτσι, το κτηνώδες επαναστατικό φαντασιακό της βίας και του τρόμου κυριαρχεί στην Ελλάδα σήμερα. Διάφοροι, που θεωρούν «αντι-εξουσία» να κυκλοφορούν με σιδερογροθιές και να πετάν μολότοφ, να δέρνουν, να τραμπουκίζουν και να τρομοκρατούν, είναι βέβαιοι πως ετοιμάζουν την «Επανάσταση» – κι εάν κάποιος τούς μιλήσει για τη μη βία και για την αξία της καθολικής ανθρώπινης αλληλεγγύης (για την αγάπη;) ονομάζεται «χριστιανός», «καθεστωτικός» ή «δεκανίκι του συστήματος»... Όσο είμαι σε θέση να παρακολουθήσω τις εκδηλώσεις και τις δράσεις από το Διαδίκτυο, εδώ και χρόνια δεν είδα μια εθελοντική αιμοδοσία σε κάποιο από τα «στέκια» και τις «καταλήψεις» – αντιθέτως είδα αμέτρητες πορείες υπό το φασιστικό σύνθημα της συλλογικής ευθύνης («Μπάτσοι, γουρούνια, δολοφόνοι») και αμέτρητες άλλες για υποστήριξη ανθρώπων («συντρόφων») που βάζουν βόμβες (είναι οι λεγόμενοι «*δικοί μας φονιάδες*» που, σε αντίθεση με τους «*φονιάδες των άλλων*», είναι «καλοί και ηθικοί» – εξού και η εφιαλτική μούγγα που απλώθηκε όταν μια βόμβα διαμέλισε τον δεκαπεντάχρονο Χαμί Νατζάφι τον Μάρτιο του 2010). Μοιραία σε έναν τέτοιο κόσμο ο Χένρι Ντέιβιντ Θορό, ο Λέων Τολστόι, ο Πολ Γκούντμαν, ο Τζον Λένον αγνοούνται – κι όσοι μιλούν γι' αυτούς χαρακτηρίζονται «απολογητές του αστικού κράτους» και «αναθεωρητές». Υπό μία έννοια, όλο αυτό έχει (ή βρίσκει) τη λογική του για τους θιασώτες της «ερχόμενης Επανάστασης»: η μη βία, ο

πασιφισμός και η καθολική αλληλεγγύη είναι ο αντίποδας της στρατοπεδικής προδιαγραφής τους και του εξίσου στρατοπεδικού ονείρου τους.

6. Δεν μπορεί να πει κανείς πως δεν υπήρξαν αρκετές φωνές από το χώρο της αντισυστημικής (τουλάχιστον στη στοχοθεσία της) σκέψης στην Ελλάδα που (κυρίως με αφορμή τους τρεις νεκρούς της Μαρφίν της 5.5.2010) έσπασαν την απαίσια «επαναστατική» μούγγα και καταδίκασαν την αποκρουστική δολοφονία, καταγράφοντας ταυτόχρονα τον προβληματισμό τους για το κατά πόσο (δεν) έχουν ξεκαθαρίσει τη σχέση τους με την πολιτική βία. Δυστυχώς όσοι μίλησαν ήσαν πολλοί λίγοι (απελπιστικά λίγοι) σε σχέση με αυτούς που θα περίμενε κανείς – ιδίως εάν λάβει υπόψιν πόσοι είχαν νιώσει την ανάγκη να τοποθετηθούν με λόγια ή πράξεις στην περίπτωση της δολοφονίας του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου… Μα, ακόμη και μέσα σε αυτούς τους λίγους, ελάχιστες είναι οι φωνές συνολικής εναντίωσης στην πολιτική βία: το μεγαλύτερο μέρος των κειμένων εναντιώνεται στη μεμονωμένη τρομοκρατική βία (τη λεγόμενη ατομική τρομοκρατία) και τη διείσδυσή της στο χώρο της αντισυστημικής σκέψης – και την ίδια ώρα, με προσήλωση θρησκευτική, εξακολουθούν να ομνύουν στην «Επανάσταση» και τη συνακόλουθη βία που αυτή εξ ορισμού και καταστατικά προβλέπει: λένε πως «*όταν ο Λαός εξεγερθεί μαζικά*» (ιστορικά ποτέ δεν έχει συμβεί κάτι τέτοιο – πάντοτε οι πολιτικές επαναστάσεις ήταν πραξικοπήματα μιας μικρής ένοπλης μειοφηφίας), «*τότε ναι, η βία είναι θεμιτή…*» Άραγε γιατί άνθρωποι που γνωρίζουν (ή έστω: μπορούν να μάθουν) σε τι φριχτούς ολοκληρωτισμούς έχει οδηγήσει ιστορικά η κτηνωδία κάθε πολιτικής επανάστασης όποτε αυτή επικράτησε έχουν τέτοια (θρησκευτική) προσκόλληση σε μια, πέραν των άλλων, βαθύτατα εξουσιαστική πολιτική πρακτική (γιατί σε αυτό αποσκοπεί πάντοτε η επανάσταση: στην κατάληψη της εξουσίας διά της βίας);

Πρέπει να αναγνωρίσει κανείς στους περισσότερους από τους θιασώτες του «επαναστατικού» ρομαντισμού πως στη συντριπτική πλειοψηφία τους εμφορούνται από ανιδιοτέλεια και ειλικρινή ευαισθησία για τις πολυάριθμες και πολυεπίπεδες αδικίες και ανισότητες του κόσμου – και υπό την έννοια αυτή ίσως

είναι οι πιο ευαίσθητες εκδοχές μιας (στη συντριπτική της πλειοψηφία) χειραγωγημένης και αφασικής κοινωνίας. Δυστυχώς βλέπω επαναληπτικά σε τούτη την αφετηρία την ίδια συνέχεια: οι άνθρωποι αυτοί, και παρά την εξαιρετικά ιδεαλιστική τους πρόθεση, χειραγωγούνται από το «επαναστατικό» φαντασιακό της βίας και της θεολογικής επίλυσης των ανθρώπινων προβλημάτων (και των ανθρώπινων *αινιγμάτων*) διά της επερχόμενης «Επανάστασης» (πάντοτε με κεφαλαίο έψιλον). Έτσι, αρνούνται τον δύσκολο δρόμο της συνύπαρξης, της αλληλεγγύης και της αγάπης (και είναι στ' αλήθεια δύσκολο πράγμα η *αγάπη*) και παραδίνονται μονομιάς στην ευκολία της φαντασιακής «οργής», των μανιχαϊστικών όγκων του δικού μας «καλού» και του «κακού» των άλλων. **Πολύ σύντομα η ευαισθησία τους έχει εγκλωβιστεί μέσα στην κτηνωδία της βίας και η *ανθρωπότητα* έχει γίνει στο νου τους ένας στρατοπεδικός κόσμος νοερών «συμμάχων» και νοερών «εχθρών».** Μέσα από το παραμορφωτικό αυτό πρίσμα υιοθετούν αβασάνιστα στις πορείες τους φασιστικά συνθήματα συλλογικής ευθύνης («*Μπάτσοι, γουρούνια, δολοφόνοι*») ή ωμής εξαγγελίας φόνου («*Φασίστες, κουφάλες, έρχονται κρεμάλες*») και αντιλαμβάνονται κάθε είδους κριτική ως «πρακτοριλίκι» ή, το λιγότερο, «υποταγή στο σύστημα»:. Επί της ουσίας, *ανεπαισθήτως* (ή και όχι τόσο ανεπαισθήτως) προσχωρούν στο φασισμό, δίχως να καταλαβαίνουν πως η εξαιρετική ταινία *Το Κύμα* αφορά και αυτούς (και όχι μονίμως κάποιους άλλους). Στο φαντασιακό τους, ο θαμπός και ακαταλόγιστος στόχος μιας «Επανάστασης» που θα καθάρει τον κόσμο εξαγνίζοντάς τον από όλα τα δεινά εν είδει *Δευτέρας Παρουσίας* είναι σημαντικότερος από τα τρεμάμενα ανθρώπινα σώματα· αν αυτά κινδυνεύσουν ή τρομοκρατηθούν από τις μολότοφ τους, τις πέτρες τους, τους λοστούς τους και τις σιδερογροθιές τους, λογαριάζονται ως παράπλευρες απώλειες: έτσι οι νεκροί της Μαρφίν «*πεθαίνουν από αναθυμιάσεις*» ή «*από την ίδια την Ιστορία*», «*από ένα τρένο στις ράγες του οποίου αλυσοδέθηκαν*». **Δεν υπάρχει ασφαλέστερος δρόμος για την κτηνωδία από το να αποκαλείς τον εαυτό σου *Ιστορία*** – η οποία φυσικά υπόκειται, ελέγχεται και κρίνεται μόνο από τον εαυτό της: έτσι δικαιολογούσαν οι ναζί (ο Χίμλερ, για παράδειγμα) το Ολοκαύτωμα – και διόλου συμπτωματικά ακριβώς αυτή ήταν

και η επιχειρηματολογία εκείνων που αφάνισαν με δυο βόμβες 240.000 ανθρώπους στη Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι…

Είναι αναμφίβολα άδικο να ταυτίζουμε όλον τον χαρακτηριζόμενο ως «αναρχικό» ή «αντιεξουσιαστικό» χώρο με τους φονιάδες που σκότωσαν τους τρεις υπαλλήλους της Μαρφίν στις 5.5.2010 ή με τους απάνθρωπους τραμπούκους που εμπόδισαν το ασθενοφόρο να φτάσει στο καμένο κατάστημα. Στο «χώρο» αυτό βρίσκεται (ή περνάει) ένας σημαντικός αριθμός ετερόκλητων ανθρώπων. Κάποιοι εξ αυτών είναι πράγματι έτοιμοι τραμπούκοι ή/και εκκολαπτόμενοι νεοναζί. Κάποιοι άλλοι ωστόσο είναι άνθρωποι με εξαιρετικές ευαισθησίες, πολιτικές διαδρομές αλληλεγγύης, πολλά ταλέντα και ιδιαίτερα αιχμηρή ματιά στην κριτική της υπάρχουσας κατάστασης. Δυστυχώς αυτοί οι δεύτεροι αδικούν τον εαυτό τους και τις δυνατότητές τους όταν, στο όνομα της απαίσιας «Επανάστασης» και του φαντασιακού της, ανέχονται να κάνουν πορείες πλάι-πλάι με τους πρώτους, να αναλαμβάνουν το βάρος της φασιστικής βίας τους (που οι ίδιοι ποτέ δεν άσκησαν και ποτέ δεν ονειρεύτηκαν), να τους θεωρούν «συναγωνιστές» και «συντρόφους» (άραγε πόσην πολιτική αποφορά μυρίζει τούτη η λέξη;) – και στο όνομα ενός κοινού «εχθρού» που «παραμονεύει», «καραδοκεί», «έρχεται», «επίκειται» (ή ό,τι άλλο) να ταυτίζονται μαζί τους. Έτσι, μέσα από τη λογική της σταδιοποιημένης προσχώρησης το επαναστατικό φαντασιακό κυριαρχεί – και η βία γίνεται αποδεκτή, «ένα κέλευσμα της Ιστορίας» όπου κάτι μεγάλο και ασαφές «μας ενώνει»: το «επαναστατικό» διανοητικό Lager έχει σχηματιστεί – και πλέον είμαστε (: πλέουμε) μέσα του. Τότε πιάνουν δουλειά και οι ομοιοκαταληξίες – κάθε λογής ομοιοκαταληξίες, από την *Bandiera Rossa* μέχρι το δίστιχο του Νίκου Γκάτσου: «*Λυπημένο μου ξεφτέρι δεν αλλάζουν οι καιροί / με φωτιά και με μαχαίρι πάντα ο κόσμος προχωρεί*». Είναι στ' αλήθεια γοητευτικές οι ομοιοκαταληξίες – κάποιες φορές απροσπέλαστες· μα θα εκχωρήσουμε την ανθρώπινη πιθανότητά μας σε έναν στρατοπεδικό κόσμο και σε μιαν ομοιοκαταληξία, σε ένα «*θέλει νεκροί χιλιάδες / να 'ναι στους τροχούς / θέλει κι οι ζωντανοί να δίνουν το αίμα τους*»; Φυσικά (και) σε αυτό το ερώτημα ο καθένας απαντάει από μόνος του· είναι προφανές πως εμένα δεν μου αρέσουν οι ομοιοκαταληξίες που μπορούν να απαγγελθούν

από πολλούς μαζί – θαρρείς να γυρεύουν να κανονικοποιήσουν τη μνήμη μου: ***με φωτιά και με μαχαίρι* και με ωραίες ομοιοκαταληξίες πάντοτε οι εξουσίες σκλαβώνουν τους ανθρώπους.** Ως εκ τούτου, προτιμώ άλλους στίχους, ποιήματα που διαβάζονται κατά μόνας – και στην περίπτωση του Γκάτσου γυρνάω συνεχώς σε εκείνον τον τρομερό σπαραγμό της *Αμοργού*: « *Μη γίνεσαι ΠΕΠΡΩΜΕΝΟΝ.* »

7. Μέσα σε κάθε κοσμοδιορθωτική ιδεολογία υπάρχει μια σταδιοποιημένη διαδικασία προσχώρησης στην κτηνωδία της βίας που αυτή επαγγέλλεται. Η προσχώρηση αυτή δεν γίνεται πάντοτε μονομιάς: ωραία λόγια, γοητευτικά προτάγματα ζευγαρωμένα με δήθεν εικονοκλαστικές (μα εξαιρετικά φτηνές και δημαγωγικές) εξυπνάδες λειτουργούν ως προπετάσματα και συγκροτούν γοργά το (πάντοτε ηρωικό) φαντασιακό. Κάποτε έρχεται η ώρα για τη βία (στο φαντασιακό ονομάζεται «*πράξη*» – και συνιστά την «υπέρτατη ώρα» όπου η ιδέα γίνεται «Αλήθεια»)· εκείνη την ώρα υπάρχουν όλων των διαβαθμίσεων τα επιχειρήματα που θα επιτρέψουν στο ήδη διαμορφωμένο φαντασιακό να αυτοδικαιωθεί και να αναπαραχθεί: η επικείμενη «απειλή», η «βία του εχθρού», η «ζωτική ανάγκη επιβίωσης», η «ανάγκη», η «*Ιστορία* που προχωρά», το βόλεμα μέσα στη δήθεν «νομοτέλειά» της. Αυτό ισχύει για τη βία κάθε ιδεολογίας: εθνικής, θρησκευτικής, ρατσιστικής, κρατικής, επαναστατικής. Οι συμμετέχοντες κάποτε διαπιστώνουν πως το κόψε-κόψε έχει ήδη ξεκινήσει, πως η ντούμπα με τα πτώματα υψώνεται· αλλά το φαντασιακό είναι πολύ ισχυρό για να παραδεχτούν τούτη την πραγματικότητα και να εναντιωθούν σε αυτήν – και το «συντροφικό» λίπος απορροφάει κάθε κραδασμό.

Δεν μιλάω για κάποιους άλλους – μιλώ για όλους μας (και για τον εαυτό μου): υπήρξαν φορές που όλοι μας υπήρξαμε αδρανείς – ή και, ακόμη χειρότερα, **αφήσαμε τα αντανακλαστικά μας απέναντι στην πολιτική βία να βυθιστούν στο λίπος του βολέματος, στο λίπος του προαιώνιου «έθνους» και του αλάθητου κράτους ή στο λίπος της «επαναστατικής», «αναρχικής», «αντισυστημικής» ή όποιας άλλης φαντασίωσης...** Όταν μετά τη δολοφονία του 15χρονου Χαμί Νατζάφι στα τέλη του Μαρτίου του 2010 έγραφα για την αποκρουστική μούγγα

μεγάλου μέρους του αναρχικού χώρου στις επί της ουσίας πάντοτε νεοναζιστικές βόμβες, κατηγορήθηκα ως «Ιεροεξεταστής που καθισμένος στο θρόνο μου δικάζω τους ανθρώπους» – κι όλα αυτά επειδή είπα το αυτονόητο: πως η σιωπή σε ένα έγκλημα είναι συνενοχή. Τώρα, λοιπόν, για να κατέβω από το θρόνο του Ιεροεξεταστή, θα χρησιμοποιήσω ένα προσωπικό παράδειγμα: Ποιο λίπος με σκέπασε τόσο στα χρόνια 1994-1995 ώστε να υπηρετήσω ως δολοφόνος έναν φονικό στρατό, να ανεχτώ να κρατάω όπλα και να εκπαιδεύομαι σ' αυτά, να βλέπω δεκάδες συστρατιώτες μου να εξεφτελίζονται σε κάθε λογής κτηνώδεις δοκιμασίες κι εγώ να συμμετέχω αδιαμαρτύρητα, να κάνω παρελάσεις σε πολιτείες ανθρώπων χουγιάζοντάς τους με τελετουργία φόνου και τρόμου και σκλαβιάς; Γιατί χρειάστηκα εννιά μετρημένα χρόνια για να καταγγείλω και να εναντιωθώ (εκ του ασφαλούς) στην κτηνωδία του στρατού που υπηρέτησα – και συνακόλουθα κάθε στρατού;Έπρεπε να φτάσω τριάντα τεσσάρων χρόνων για να καταλάβω πως ήμουν συνένοχος και συναυτουργός σε μιαν από τις μεγαλύτερες κτηνωδίες του κόσμου μας;

Από ανθρώπους που τους θεωρώ πολύ κοντινούς μου, πολλαπλά οικείους μου, προέρχεται *και* το δεύτερο παράδειγμά μου για το πώς σταδιοποιείται η σιωπή: στο εξαιρετικό κείμενό τους της 7.5.2010 «Για τους νεκρούς της Μαρφίν» (http://autonomyorbarbarism.blogspot.com/2010/05/marfin.html – κατά τη γνώμη μου, το βαθύτερο κείμενο που γράφτηκε για τούτη τη δολοφονία) οι Θ. Πολλάτος, Π. Σιαβελής, Κ. Μπακόπουλος και Γ. Κορομηλάς γράφουν: «[…] *Όλο αυτό ήταν το χρονικό μερικών προαναγγελθέντων θανάτων, η συνέχεια του Δεκέμβρη του 2008, όπου μια αντιπροσωπεία αυτοκινήτων της Opel, στο ισόγειο μιας πολυκατοικίας στην Αλεξάνδρας, είχε πυρποληθεί και οι ένοικοι της πολυκατοικίας φώναζαν έντρομοι από τα μπαλκόνια να κάνει κάποιος κάτι. Κανένας δεν έκανε τίποτα όμως. Κανένας από όσους συμμετέχουμε στις διαδηλώσεις δεν ανέλαβε το βάρος να διαχωρίσει τη θέση του με αυστηρότητα, όλοι πορευόμαστε μαζί με αυτούς τους μικρούς ναζί γιατί θεωρούμε ότι βρισκόμαστε στο ίδιο στρατόπεδο, πως είναι "παραστρατημένοι σύντροφοι", πως δεν πρέπει "να κάνουμε δήλωση νομιμοφροσύνης στο κράτος", πως "το κράτος είναι ο μόνος τρομοκράτης", πως οι ρίζες του Κακού βρίσκονται αλλού, πως "φταίει ο*

Βγενόπουλος που δεν είχε βάλει ρολά" και άλλες μπούρδες που κρύβουν κάτω από το χαλί τις δικές μας ευθύνες [...]».

Διαβάζω ξανά και ξανά το περιγραφόμενο γεγονός της πυρπόλησης της αντιπροσωπείας της Opel και μετρώ τους μήνες: αλίμονο, το γεγονός που οι τέσσερις συντάκτες του κειμένου περιγράφουν έγινε τον Δεκέμβριο του 2008 και η καταγγελία τους γίνεται τον Μάιο του 2010. Ποιο λίπος επαναστατικού και εξεγερσιακού φαντασιακού έκανε αυτούς τους ανθρώπους να σιωπήσουν επί ενάμιση χρόνο για μια κτηνώδη απόπειρα δολοφονίας που είδαν με τα μάτια τους, για ένα ευθύ έγκλημα κατά της ζωής; Ως μέλη μιας ενεργού συλλογικότητας είχαν στη διάθεσή τους έντυπο και ηλεκτρονικό βήμα για να διαμαρτυρηθούν· γιατί παρέδωσαν τον εαυτό τους στη μούγγα; – ποια πολιτική ηθική θεώρησαν πως αυτή υπηρετεί;Έπρεπε να υπάρξουν και οι πραγματικοί νεκροί της Μαρφίν για να αποφασίσουν πως οι μολότοφ φτιάχνονται για να τρομοκρατήσουν ανθρώπινες ψυχές και να σκοτώσουν ανθρώπινα σώματα και πως όσοι τις φτιάχνουν και όσοι τις πετάνε είναι πρώτα από όλα νεοναζί φονιάδες;

Κι αν οι τέσσερις βρήκαν (προς τιμήν τους) κάποτε το θάρρος να μιλήσουν, έστω και ενάμιση χρόνο μετά, υπάρχουν χιλιάδες άλλοι άνθρωποι που τον Δεκέμβρη του 2008 είδαν σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη (γιατί όλοι το είδαν) διάφορους δολοφόνους να πυρπολούν πολυκατοικίες αδιαφορώντας αν θα οδηγήσουν στον θάνατο δεκάδες συνανθρώπους τους... Η συντριπτική πλειοψηφία όλων αυτών, ακόμη και τώρα, θάβουν το γεγονός μέσα τους, καμώνονται πως δεν είδαν, δεν άκουσαν, δεν πρόσεξαν, μιλούν για «μπάχαλα» (για να υποβαθμίσουν τις κτηνώδεις επαναληπτικές απόπειρες φόνου), εντέλει εγκαταλείπουν τους εαυτούς τους σε μιαν αποκρουστική συνενοχή. Αξίζει κανείς να σκεφτεί το γιατί όλοι αυτοί, οι τάχα «αυτόνομοι», προσχωρούν έτσι, ως συντεταγμένο κοπάδι, στην κτηνωδία. Διότι στον ανορθολογικό στρατοπεδικό κόσμο τους «ένας είναι ο εχθρός», διότι το αίμα των «εχθρών» είναι *φύρα* και *λεκές* σε αντίθεση με το αίμα των «δικών» που είναι *ιερή κηλίδα*, διότι εντέλει είδαν στον Δεκέμβριο του 2008 τη φαντασιακά πολυπόθητη «εξέγερση», την τόσο απαραίτητη για να εξακολουθήσουν να μηρυκάζουν τα φτηνά τσιτάτα του Γκι Ντεμπόρ ή (εσχάτως) του Σλαβόι Ζίζεκ και διαφόρων άλλων που συνθηματοποιούν τη

σαχλαμάρα. Μα κάποτε το καρναβάλι τελειώνει και τα πτώματα μυρίζουν· κι οι εξυπνάδες που μάθαμε να λέμε δεν αρκούν για να κρύψουν τη θλιβερή αλήθεια: πως, αλίμονο, συνηθίσαμε τη μυρωδιά των πτωμάτων – την ονομάσαμε *Ιστορία* και την εντάξαμε στον Κανόνα μας…

Έτσι, η μεγάλη πλειοψηφία των (αυτοχαρακτηριζόμενων) «αντιεξουσιαστών» σιώπησαν για το φόνο του 15χρονου Χαμί Νατζάφι και ξανασιώπησαν για τους νεκρούς της Μαρφίν· και στον επόμενο πολιτικό φόνο θα ψάξουν να δούνε σε ποιο «στρατόπεδο» ανήκε ο φονιάς, για να πράξουν ανάλογα ή για να σιωπήσουν ακόμη αναλογικότερα. Άραγε αναρωτήθηκαν ποιαν ηθική υπηρετούν με τη σιωπή τους, ποιαν «αντιεξουσία», ποιον «αναρχισμό» και ποιαν ανθρωπιά; Καταλαβαίνουν πως η εξακολουθητική μούγγα τους δεν βαραίνει στη μεριά των αθώων θυμάτων (του νεκρού Αλέξη Γρηγορόπουλου για τον οποίο τάχα διαδήλωναν κάποτε) αλλά στη μεριά των ενόχων θυτών; **Ποιον «καλύτερο» και «δικαιότερο» και «ανθρωπινότερο» κόσμο ευαγγελίζονται, όταν δίπλα τους δολοφόνοι καίνε ή προσπαθούν να κάψουν ανθρώπους και αυτοί τούς ανέχονται και σιωπούν;**

8. Λογαριάζω τη χοάνη της αντισυστημικής σκέψης ως έναν εξαιρετικά ζωτικό άξονα του δυτικού πολιτισμού και των δυτικών δημοκρατιών – εξάλλου, από τότε που άρχισα να γράφω πολιτικά κείμενα, σε τούτη την οπτική προσβλέπω (με τα όποια σωστά και με τα όποια λάθη μου). Και είναι αυτονόητο το ότι έχουμε να υπερασπιστούμε την ύπαρξη της σκέψης αυτής ως κόρην οφθαλμού: μας προσφέρει τη διαχρονική, συνεχή, πολύπλευρη και πολυεπίπεδη κριτική για τις κτηνωδίες της κυρίαρχης ιδεολογίας και της κατεστημένης πολιτικής οντότητας – και σε φιλοσοφικό επίπεδο τον ριζικό σκεπτικισμό συνδυασμένο με το αίτημα για αναθεώρηση όλων των αξιών. Δίχως αυτή την κριτική και δίχως ετούτο το διαχρονικό αίτημα, ο ορίζοντας προσδοκίας μας για το πολιτικό διακύβευμα του μέλλοντος θα είναι κολοβός – και η δημοκρατία (ό,τι λογαριάζουμε και ό,τι περιμένουμε ως δημοκρατία) θα αποκαλυφτεί ως μια εξαρχής ταριχευμένη μούμια – *έτοιμη* για τα μουσεία του μέλλοντος.

Συνακόλουθα, θα ήταν πέρα για πέρα λανθασμένο να εκλάβει κανείς ετούτο το κείμενο και τη σκληρότατη κριτική που

εδώ και χρόνια κάνω στην πολιτική βία ως επίθεση στην αντισυστημική σκέψη. Ας μου συγχωρεθεί η ενδεχόμενη έπαρση, μα θεωρώ το κείμενο αυτό (και τα υπόλοιπα αντίστοιχα κείμενά μου) μιαν απελπισμένη υπεράσπιση τούτης της σκέψης (έτσι όπως την όρισε ο Ιμάνουελ Βαλερστάιν: μιαν οπτική που προσβλέπει σε μεταρρύθμιση των συστημικών δομών εξουσίας και όχι στην αντικατάστασή τους με καινούργιες πανομοιότυπες «επαναστατικές» και συνήθως αφόρητα συστημικές δομές). Ως εκ τούτου, όλη αυτή η συνολική άρνηση της πολιτικής βίας από μέρους μου (με κείμενα και βιβλία μιας πενταετίας) δεν είναι επίθεση στην αντισυστημική σκέψη αλλά υπεράσπισή της. Γιατί βέβαια δεν είναι αντισυστημική σκέψη το να ομνύεις στη βία, να τρομοκρατείς, να προσδοκάς μιαν «επανάσταση» που θα σε κάνει εξουσία στη θέση της εξουσίας: ε ί ν α ι μ ι α β α θ ι ά σ υ σ τ η μ ι κ ή ε π ι β ε β α ί ω σ η. Είναι μια ήττα του ίδιου μας του εαυτού – η μεγάλη μας ήττα.

Πολλές (πάρα πολλές) φορές οι άνθρωποι συνηθίζουν να ντύνουν τις πράξεις τους με ωραίες λέξεις: οι φλόγες της Ιεράς Εξέτασης έκαιγαν ανθρώπους στο όνομα της «αγάπης», τα εγκλήματα του ναζισμού, του φασισμού και του κομμουνισμού γίνονταν στο όνομα του «μέλλοντος» και του «νέου ανθρώπου»… Μπορεί κάποιος να πάρει στο χέρι του ένα πιστόλι ή μια μολότοφ ή ένα λοστάρι και να δηλώνει πως είναι «αναρχικός» και «αντιεξουσιαστής», να πει πως σκοτώνει, καίει, σπάζει στο όνομα της «ζωής»· μα το ότι ο κάθε δήθεν «αντιεξουσιαστής» μπορεί να λέει ό,τι θέλει δεν σημαίνει φυσικά πως αυτό που λέει έχει την οποιαδήποτε επαφή με την πραγματικότητα. Το παράδειγμα είναι χαρακτηριστικό: τον Δεκέμβριο του 2008 ένα εύηχο σύνθημα χρησιμοποιήθηκε ευρέως προς όσους διαμαρτυρήθηκαν για τα τάγματα εφόδου που κατέστρεφαν, έκαιγαν και πυρπολούσαν – ένα σύνθημα που, ωστόσο, χρησιμοποιήθηκε ως ακρότατο όριο του ελληνικού πολιτικού ανορθολογισμού: «*Εσείς μιλάτε για βιτρίνες, εμείς μιλάμε για ζωές…*» Πράγματι τα λόγια είναι όμορφα – μα πόση ορθολογική σύνδεση έχουν με την πραγματικότητα; Ποια αιτιακή σχέση υπήρχε ανάμεσα στην τυφλή βία των ταγμάτων εφόδου που παρήλαυναν αυτοδικαιωμένα ως στρατός σε κατακτημένη πόλη και στις «*ζωές*» για τις οποίες τάχα μιλούσαν; Και για να γίνω σαφέστερος: ποιες «*ζωές*» υπε-

ρασπιζόταν κάποιος που έκαιγε, έσπαζε, πετούσε μολότοφ, κυκλοφορούσε με λοστάρια και τρομοκρατούσε τους συνανθρώπους του; Μήπως θα γυρνούσε πίσω ο δολοφονημένος Αλέξανδρος Γρηγορόπουλος αν έσπαγαν 1.000 ή 10.000 βιτρίνες και άλλοι τόσοι σηματοδότες; Ποιαν «*ζωή*» υπερασπίστηκαν οι φονιάδες που έκαψαν την αντιπροσωπεία της Opel για την οποία έγινε λόγος παραπάνω; Πόσος παραλογισμός μπορεί να χωρέσει σε οχτώ ωραίες λέξεις – και πόσος εξαγγελμένος θάνατος σέρνεται πίσω από τον συνειδητό ανορθολογισμό… **Τη ζωή την υπερασπίζεται κανείς με το να αντιστέκεται στη βία και όχι με το να ομνύει σε αυτήν, να γίνεται τελετουργός της και δούλος της, να ενισχύει με όλη του την ψυχή την απέναντι βία και καταστολή…** Και αυτοί που έσπειραν τη νεοναζιστική βία του Δεκεμβρίου του 2008 (προσοχή: δεν μιλάω γι' αυτούς που απολύτως θεμιτά διαδήλωσαν, μιλάω γι' αυτούς που έδωσαν στον εαυτό τους το δικαίωμα της πολιτικής βίας) μιλούσαν μεν ρητορικά για «*ζωή*», μα στην ουσία υπόσχονταν τον θάνατο και τον τρόμο του θανάτου, τον έσπερναν με κάθε πράξη τους… Και, ενάμιση χρόνο μετά, ήδη θέρισαν ανυπολόγιστο τρόμο, κρατική καταστολή, ακύρωση πολιτικών ελευθεριών, εκλογική άνοδο του νεοφασισμού και πέντε θανάτους – έξι, αν υπολογίσει κανείς και το αγέννητο μωρό της Αγγελικής Παπαθανασοπούλου…

Υπάρχει μια ακόμη συνήθεια (κάτι μεταξύ πρακτικής και ακαριαίου, περίπου θρησκευτικού, αντανακλαστικού) του λεγόμενου «αντιεξουσιαστικού» χώρου. Όταν κάποιος τούς κάνει κριτική για τη σταδιακή προσχώρηση στη βία και υποστηρίζει πως αυτή η προσχώρηση τούς κάνει φασίστες, αυτοί αντιδρούν με έναν συγκεκριμένο τρόπο: βαφτίζουν αυτόν που ασκεί την κριτική, όποιος κι αν είναι αυτός, «*υπηρέτη της εξουσίας*», «*πράκτορα του κράτους*», «*παπαγαλάκι της ασφάλειας*», «*τσιράκι του φιλελευθερισμού*», «*καθεστωτικό διανοούμενο στην υπηρεσία του συστήματος*». Για παράδειγμα, όσοι βρήκαν το θάρρος να εναντιωθούν στην εκτεταμένη χρήση φασιστικής πολιτικής βίας τον Δεκέμβριο του 2008 χαρακτηρίστηκαν συλλήβδην ως «*καθεστωτικοί διανοούμενοι*» οι οποίοι περίπου «επιστρατεύτηκαν» για να στηρίξουν «το σύστημα». Και πάλι βλέπουμε πως το φαντασιακό λίπος πνίγει κάθε ορθολογισμό και ανταμώνεται με το *ο μη ων μετ' εμού κατ' εμού* εστί… Ανάμεσα σε όλες

τις σχετικές τοποθετήσεις αντίθεσης στη βία του Δεκεμβρίου του 2008 υπήρχαν όντως προσεγγίσεις τυφλής επαναφοράς στην «τάξη» (δηλαδή πρόταση για φασιστική καταστολή στη φασιστική βία) – μα υπήρξαν και εξαιρετικές τοποθετήσεις καταδίκης του γενεσιουργού πυρήνα κάθε βίας... Από πότε όποιος αντιτίθεται στα τάγματα εφόδου του Δεκεμβρίου του 2008 είναι «*καθεστωτικός υπερασπιστής του Κορκονέα*» – και γιατί αυτός που ομνύει σε αυτά είναι «αντικαθεστωτικός»; Κι αν κάποιος διαμαρτυρόταν τότε για τη δολοφονική πυρπόληση της πολυκατοικίας της Opel στην Αλεξάνδρας, θα ήταν «καθεστωτικός διανοούμενος»; Κι όλοι αυτοί που άπλωσαν την υπέροχη επαναστατική μούγγα ήταν «αντικαθεστωτικοί»; – γιατί εγώ (και όχι μόνον εγώ) πιστεύω ακριβώς το αντίθετο...

Προσωπικά μού αρέσει πολύ η οξεία κριτική – μα όποιος την κάνει, καλά θα κάνει να περιμένει αντίλογο... Σε διάφορα δήθεν «αντιεξουσιαστικά» (μα επαναλαμβάνω: βαθύτατα φασιστικά και εξουσιαστικά) φόρουμ του Διαδικτύου (όπου συνηθίζεται το εν χορώ ανώνυμο βρίσιμο) ρωτούνε με το ήθος της ανωνυμογραφίας που τους χαρακτηρίζει: «*Γιατί ο πρακτοράκος*» (εγώ είμαι αυτός) «*δεν μιλά για τη βία του κράτους και της αστυνομίας;*» Αλίμονο, δεν φταίω εγώ που εκείνοι είναι λειτουργικά αναλφάβητοι: σε 7 βιβλία μου και σε περισσότερα από 70 άρθρα και δοκίμιά μου καταγγέλλω σε όλους τους τόνους την κρατική βία σε όλες της τις εκφάνσεις˙ εξάλλου, για να αντιπαρατεθώ θεσμικά σε αυτήν τη βία έγινα και αντιρρησίας συνείδησης – κι επιπλέον, τον καιρό που υπήρξα εθελοντής ακτιβιστής στους τσιγγάνικους μαχαλάδες, έχω κάνει περισσότερες από 30 μηνυτήριες αναφορές σε κρατικούς λειτουργούς. Και όλην αυτή την κρατική βία την καταγγέλλω με το όνομά μου και το επίθετό μου και όχι ως κρυπτόμενος θρασύδειλος – και αποδέχτηκα να χάσω τη δουλειά μου, να αποκλειστώ, να λοιδορηθώ, να βρεθώ κατηγορούμενος στα δικαστήρια και (ελπίζω) και στα στρατοδικεία Οι ανώνυμοι που παριστάνουν τους «επαναστάτες», τι έχουν κάνει στη ζωή τους με το όνομα και το επίθετό τους; – έχουν έστω διανοηθεί το ένα εκατοστό από όλα αυτά;Ή μήπως έχουν τάξει τη ζωή τους κατ' αποκλειστικότητα στο να ενισχύουν ανωνύμως και ευθέως την κρατική/αστυνομική βία την οποία τάχα πολεμούν; **Γιατί πράκτορες και πιστοί**

υπηρέτες της κρατικής βίας είναι τα δήθεν «αντιεξουσιαστικά» Τάγματα Εφόδου, οι διαφόρων διαβαθμίσεων νεοναζί που υποδύονται τους «αντιεξουσιαστές» και σκοτώνουν ανθρώπους, βάζουν βόμβες, πετούν μολότοφ και πέτρες, δέρνουν, τρομοκρατούν, τραμπουκίζουν. Αυτοί τροφοδοτούν την κρατική καταστολή και αυθαιρεσία, τζογάρουν την ύπαρξή της στο μίσος, πρακτορεύουν την κοινωνία εν τρόμω και ωθούν τους τρομαγμένους ανθρώπους στο φασισμό της καταστολής.

(Κι εδώ έχω ανάγκη από μια παρένθεση: φυσικά και δεν θεωρώ τον εαυτό μου αγωνιστή – ένας δειλός άνθρωπος είμαι… Αγωνιστές του δικού μου κόσμου είναι οι αντιρρησίες συνείδησης που πήγαν στη φυλακή για να υπερασπιστούν την ανθρώπινη τιμή όλων μας, οι εθελοντές γιατροί που διακινδυνεύουν τη ζωή τους στις εμπόλεμες ζώνες και τις εσχατιές του κόσμου, οι συνεπείς ακτιβιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της οικολογίας… Αλλά, έστω και εκ του ασφαλούς, αφότου βγήκα από τη μέγγενη του στρατού εναντιώνομαι στην κρατική βία και αυθαιρεσία επί δεκαπέντε χρόνια με το όνομα και το επίθετό μου: *και* αυτά που έχω κάνει *και* αυτά που έχω γράψει είναι δράσεις συγκεκριμένες, καταμετρήσιμες και σαφείς. Αντίθετα, οι ανώνυμοι δήθεν «αντιεξουσιαστές» που είτε βάζουν βόμβες είτε κυκλοφορούν ως τάγματα εφόδου με τα λοστάρια και τις κουκούλες είναι τυφλοί υπηρέτες της κρατικής καταστολής, φτηνοί δούλοι της… Η κρατική βία και καταστολή τούς έχει τόσην ανάγκη, ώστε αν δεν υπήρχαν θα τους είχε εφεύρει…)

9. Μια από τις οριακές αξίες του δυτικού κόσμου είναι το ότι εμπεριέχει μέσα του και τις μορφές της άρνησής του. Αυτή την αξία έχουμε να την υπερασπιστούμε πάση θυσία. Ο καθένας μπορεί να ονειρεύεται φυλετικά, εθνικά ή επαναστατικά ποτάμια αίματος – γιατί ο καθένας έχει το δικαίωμα να μισεί με την ίδια ένταση που θα θέλαμε να αγαπάμε· έχει το δικαίωμα να είναι φασίστας με το ίδιο πάθος που ερωτεύεται. Είναι χρέος μας να ακούγεται ελεύθερα και ανεμπόδιστα ο λόγος τού καθενός που μας εχθρεύεται (με τον ίδιο τρόπο που είναι χρέος μας να ακούγεται ο λόγος των νοσταλγών του Χίτλερ…). Ωστόσο, όσοι πιστεύουμε πως η ανθρωπιά και η βία είναι έννοιες αντιθετικές, ενδεχομένως να έχουμε να γυρέψουμε κι ένα δεύτερο, πα-

ράλληλο νήμα: να μιλήσουμε για την ανθρώπινη αξία πέρα από τις ιδέες που υπηρετούμε, για τα τρεμάμενα ανθρώπινα σώματα που απειλούνται, να πάρουμε θέση ενάντια στη βία, να αρθρώσουμε έναν άλλο λόγο και να προτείνουμε μιαν άλλη λογική: ο ανθρώπινος αγώνας είναι εξαρχής πνευματικός... **Εξάλλου ο αγώνας ανάμεσα στην εξουσία και την ανθρωπιά ουσιαστικά μετασχηματίζεται σε αγώνα ανάμεσα στη βία (που είναι προϋπόθεση για κάθε εξουσία) και τη ζωή (που είναι προϋπόθεση για κάθε ανθρωπιά).**

Κι όχι αυταπάτες προπαντός. Η β ί α έ ρ χ ε τ α ι – αυτοδικαιώνεται και παρελαύνει... Δεν είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς πως στον κόσμο των όλο και πιο διακριτών ανισοτήτων ετούτη η βία θα πολλαπλασιαστεί: θα είναι φτώχεια και πείνα, θα είναι οικολογική καταστροφή που θα βρίσκει πρόφαση στη φτώχεια και την πείνα, θα είναι κοινωνική ανισότητα, θα είναι εθνικισμοί και εθνικά κράτη που θα σέρνονται σε πολέμους για να κουκουλώσουν την κοινωνική ανισότητα, θα είναι ανεξέλεγκτος θρησκευτικός φονταμενταλισμός και μισαλλοδοξία που θα υπηρετούν κάθε ισορροπία του τρόμου, θα είναι κάθε λογής ρατσισμός μπολιασμένος με νεοευγονικές βιογενετικές απολήξεις, θα είναι κρατική/αστυνομική βία ζευγαρωμένη με μητροπολιτική βία, πολιτική τρομοκρατία, χουλιγκανισμός, ταξική βία, επαναστατική βία, τυφλό μίσος. Τούτη η βία θα ανατροφοδοτείται με ανεξέλεγκτη ροή γεγονότων, με πολλαπλούς ομφάλιους λώρους, με ακαταλόγιστη *Ιστορία*, με εξαχρειωμένη ευκολία, με θεριεμένη αυτοκατάφαση... Σε καμία περίπτωση δεν είμαι *φιλόσοφος* (και δεν θέλω να είμαι) – ωστόσο νομίζω πως η σχέση μας με την πολιτική βία είναι το ένα από τα δύο κρισιμότερα πολιτικά διακυβεύματα του καιρού μας (το δεύτερο –που προφανώς συνδέεται με το πρώτο– νομίζω πως είναι η σχέση μας με αυτό που τρώμε, το ότι σκοτώνουμε για να φάμε – και το εάν έχουμε να γυρέψουμε μια αντιπρόταση σε τούτη τη δήθεν νομοτελειακή σχέση θανάτου).

Η απάντηση σε όλην αυτή την ποικιλώνυμη βία μπορεί να είναι μόνον η καθολική άρνησή της – και όχι η αποδοχή της διά μιας προσχηματικής αντι-βίας που θα είναι η δικαίωση της πρωτεύουσας βίας και η διαρκής ανατροφοδοσία της. Μονάχα μέσα από τούτη την άρνηση μπορεί να προκύψει η αλ-

ληλεγγύη, η δημοκρατική εγρήγορση, ο αγώνας για δημοκρατικότερους νόμους, για τα ανθρώπινα δικαιώματα των απελπισμένων, για τη δεύτερη ευκαιρία τού καθενός πάνω στη γη. Η πολιτική ανυπακοή, η αντίρρηση συνείδησης, η ελευθερία του λόγου, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η κοινωνική αλληλεγγύη, η αγωνία μιας οικολογικής στάσης απέναντι στο περιβάλλον, η αναγνώριση της έννοιας του δικαιώματος στα ζώα είναι μερικές πτυχές του πολύπλευρου πεδίου ενός αγώνα για δημοκρατία και για ζωή. Και στη δύσκολη αυτή υπόθεση δεν περισσεύει κανένας από την κάθε ημέρα μας: ο αιμοδότης που ξεπερνά τη βαρεμάρα του και το δισταγμό του για να δώσει αίμα, ο χορτοφάγος που προσπαθεί να εμβαθύνει σε μιαν ευαισθησία ζωής επιλέγοντας να αρνηθεί να σκοτώνει για να φάει, ο εθελοντής γιατρός που αφήνει την ασφάλεια της Δύσης για να κάνει ιατρείο στην Καμπότζη ή στο Νταρφούρ, ο ακτιβιστής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που βρίσκεται στον όλεθρο της Γάζας, το μέλος τής μη κυβερνητικής οργάνωσης που πιέζει για τον έλεγχο της θαλάσσιας αλιείας στη Βόρεια Θάλασσα, ο πολιτικός ακτιβιστής που ζητάει δικαιότερη ρύθμιση των χρεών του Τρίτου Κόσμου, ο αντιρρησίας συνείδησης που διεκδικεί σε φυλακές και στρατοδικεία τη συνείδηση του καιρού του, όλοι αυτοί συνδέονται με ένα αόρατο μα ευθύ νήμα με τον Μαχάτμα Γκάντι και τη Σόφι Σολ, με τον Τζον Λένον και τη Ρέιτσελ Κόρι, με τους φοιτητές που στάθηκαν στην πύλη του Πολυτεχνείου το ξημέρωμα της 17ης Νοεμβρίου του 1973 και με τον Κινέζο φοιτητή που χόρεφε με το σώμα του τα τανκς του μεγαλύτερου στρατού του κόσμου στην Πλατεία Τιεν-Αν-Μεν εκείνον τον Ιούλιο του 1989. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι διέθεσαν κάτι από τον εαυτό τους στον αγώνα ενάντια στη βία: οι πιο ηρωικοί την ίδια τη ζωή τους, οι πιο καθημερινοί ένα τέταρτο της ώρας – **ας πούμε έναν ασκό αίμα, δηλαδή ένα μικρό κομμάτι ζωής που μπορεί να σταθεί αρκετό για να σώσει μια ολόκληρη ζωή, που με τη σειρά της μπορεί να σώσει τον κόσμο ολόκληρο...**

10. Ξεκίνησα αυτή την άτακτη περιδιάβαση σε σκέψεις και επιχειρήματα με ένα περιστατικό: τη συνάντηση του Γκάντι με τον ινδουιστή που μόλις είχε σκοτώσει τρία παιδιά μουσουλμάνων. Θα κλείσω με ένα ακόμη περιστατικό που συνέβη πριν δέκα χρό-

νια και στο κέντρο του βρέθηκε μια γυναίκα· εξάλλου η γυναικεία φύση είναι από μόνη της μια προφανής ζωτική αντίπραξη στη βία: μέσα από το σώμα των γυναικών συνεχίζει η ζωή.

Διάβασα την ιστορία της Δομινικανής Φαουστίνας Μερσέντες στις εφημερίδες, τον Ιανουάριο του 2001 – έναν καιρό που ψάρευα παντού γύρω μου «υλικό για ποιήματα». Είναι μια είδηση περίπου καθημερινή, μια απλή ιστορία· τόσο απλή, που σκέφτηκα πως δεν είναι ποίημα, πως δεν μπορεί να γίνει ποίημα.

Ήταν δεκαεφτά πεινασμένοι σε μια σχεδία – είχανε ξεκινήσει από τον Άγιο Δομίνικο για το Πόρτο Ρίκο. Ήταν *μετανάστες*. Ανάμεσά τους κι αυτή· τριανταενός χρονών, είχε αφήσει την ενός έτους κόρη της πίσω κι είχε ανεβεί για να βρει δουλειά, να περάσει στη Φλόριντα – ν α σ ω θ ε ί. Ανάποδοι άνεμοι εβγάλαν τη σχεδία στον Ατλαντικό· τροφή και νερό σώθηκαν από την τρίτη ημέρα. Τότε έγινε: η Φαουστίνα κατέβασε γάλα. Για δώδεκα μέρες θήλασε με το γάλα της τους δεκάξι απόκληρους της σχεδίας. Κι έπειτα η αδελφή της θήλαζε λίγες ακόμη σταγόνες και της τις έφτυνε στο στόμα για να κρατηθεί κι ίδια στη ζωή. Μετά από δώδεκα μέρες ξεβράστηκαν στη στεριά ζωντανοί. Για δώδεκα μέρες έπιναν το μητρικό γάλα – κ α ι έ ζ η σ α ν α π ό α υ τ ό. Μια γυναίκα μπορεί να γίνει *ανθρωπότητα*.

Τι απέγινε η Φαουστίνα Μερσέντες: πιθανώς σήμερα να κατέληξε εργάτρια στο Μαϊάμι ή να έμεινε στον Δομίνικο να πλέκει καλάθια για τους τουρίστες. Μπορεί να την ξέκανε μια φυματίωση ή μια μαλάρια – ή μια φιλάνθρωπη αμερικάνικη εταιρεία σκυλοτροφών ή φούρνων μικροκυμάτων να της έδωσε δουλειά και μισθό για να συνεχίσει τη ζωή της. Άραγε τι κάνει η κόρη της; – είναι καλά, ζούνε μαζί, έκανε άλλα παιδιά; Δεν θα μάθω ποτέ τη μορφή της – στην εφημερίδα δεν είχε φωτογραφία της. Μα σκέφτομαι πως μπορώ να τη φανταστώ. Κι ακόμη περισσότερο: μπορώ να πιστέψω σε αυτήν, μπορώ να πιστέψω στο σώμα της, μπορώ να πιστέψω στο γάλα της. Ένα τρεμάμενο σώμα είναι γεμάτο με πιθανότητες. Ένα σώμα κατεβάζει γάλα. **Ένα σώμα κουβαλάει την πιθανότητα όλης της ανθρωπότητας.**

Οι άνθρωποι δεν διαλέγουμε τη ζωή μας – διαλέγουμε ωστόσο την ελπίδα μας, την προσδοκία μας από το μέλλον,

την πιθανότητά μας, πάντοτε ο καθένας για τον εαυτό του. Παρόμοια κι εγώ: μιλώντας για τον εαυτό μου μπορώ να πω πως *πια* δεν πιστεύω σε κανέναν Θεό, σε κανέναν Λαό και σε κανέναν μεγαλοφονιά, σε καμιά θρησκεία φονιάδων, σε κανένα έθνος φονιάδων και σε καμιά επανάσταση φονιάδων, σε κανέναν φονικό -ισμό και σε καμία φονική σημαία. Πιστεύω στην πιθανότητα της Φαουστίνας Μερσέντες.

* * *

Γι' αυτό το κομμάτι της ζωής που μπορεί να πάει μακρύτερα από τη βία, για την ανθρώπινη πιθανότητα μιας αντιπρότασης στο φόνο και τον τρόμο δίχως τα *Τιεν-αν-μεν-αλλά* κάποιου φαντασιακού παραπετάσματος, εντέλει για εκείνα τα ορφανά παιδιά ενός μακρινού μα και τόσο κοντινού καιρού που, κόντρα σε κάθε *ιστορία*, έχουμε να μεγαλώσουμε σα *δικά μας*, νομίζω πως αξίζει να μιλούμε, να επιμένουμε, να προσπαθούμε να ψηλαφήσουμε (αυτή είναι η σωστή λέξη: *να ψηλαφήσουμε*) ένα βιωματικό πολιτικό νόημα μη βίας σε έναν ακατανόητο κόσμο αδιάκοπης βίας… Δεν γυρεύω κανένα *πρόταγμα*, δεν ονειρεύομαι κανενός είδους πολιτικό ή άλλο μανιφέστο: εδώ και χρόνια αποστρέφομαι τα κάθε λογής ιερά βιβλία και τις αναγγελίες τους. Μα σκέφτομαι πως οι άνθρωποι μπορούμε να συναντηθούμε με τις διαφορετικές (ή και τις παράλληλες) διαδρομές μας, πάντοτε ο καθένας από μόνος του, με αποκλειστικά δική του συνειδητή απόφαση (*κατά δαίμονα εαυτού*). Σε τούτη τη συνάντηση (εντέλει: *συνάντηση των βλεμμάτων*) ίσως μπορεί να μας ενώσει και κάτι άλλο πέρα από το φόβο: η υποψία (ή και η αγωνία) της ανθρωπιάς και της αλληλεγγύης (της αγάπης;), μια υποψία που, με τη σειρά της, ίσως να μπορεί να σταθεί απέναντι στην κτηνωδία της βίας (την *ολόδική μας* κτηνωδία), την προελαύνουσα και αυτιστικά αυτοδικαιωμένη, τη διαρκώς αναπαράγουσα τον εαυτό της ως στρατηγική τρόμου και ως διανοητικό στρατόπεδο υποταγής.

Πολλοί –οι περισσότεροι– θα χλευάσουν, θα ειρωνευτούν, θα πούνε πως οι υποψίες είναι αστικές παλινωδίες, θα ξαναμιλήσουν για «πέμπτες φάλαγγες» και για «δεκανίκια του συστήματος»… Αναμενόμενο και θεμιτό. Μα αν εκείνη η πιθανότη-

τα της Φαουστίνας Μερσέντες αφορά έστω κι έναν αναγνώστη, ίσως τούτες οι γραμμές να μην είναι ανώφελες.

Θανάσης Τριαρίδης – Καλοκαίρι 2010

[Βιβλία του Θ. Τ. ενάντια στην πολιτική βία: ***Σημειώσεις για το τρεμάμενο σώμα*** (http://www.triaridis.gr/soma/, 2006) * ***Η αληθινή ιστορία της Αΐντας και του Ρανταμές***, μια αφήγηση (http://www.triaridis.gr/aida/, 2005) * ***Τα μελένια λεμόνια – η διαθήκη των γκαβλωμένων ανθρώπων*** (http://www.triaridis.gr/melenia/, 2005, 2007) * ***Ich bebe – Όταν οι αμαξάδες μαστιγώνουν τ' άλογα*** (http://www.triaridis.gr/ichbebe/, 2007) * ***Το κόψε-κόψε ή όταν οι γκοτζίλες εξανθρωπίζονται*** (http://www.triaridis.gr/kopse/, 2008, 2009). Ειδικότερα, κείμενα ενάντια στην «επανάσταση» και την «επαναστατική» βία: ***Το δικαίωμα του να είσαι φασίστας*** (http://www.triaridis.gr/keimena/keimD031.htm, 2005), ***Εκείνο το λουλούδι που μαραίνεται*** (http://www.triaridis.gr/keimena/keimC004.htm, 2004), ***Μικρή σημείωση για το σώμα που πέφτει*** (http://www.triaridis.gr/keimena/keimD041.htm, 2005), ***Ανθρωποδιορθωτισμός: η ντούμπα με τα πτώματα ως προϋπόθεση της αγάπης*** (http://www.triaridis.gr/keimena/keimD058.htm, 2007), ***Αυτοί που βούλιαξαν, εμείς που βουλιάζουμε*** (http://www.triaridis.gr/keimena/keimD061.htm, 2009), ***Η πολιτική βία είναι πάντοτε φασιστική*** (http://www.triaridis.gr/keimena/keimD065.htm, 2010), ***Θα τους φοβηθούμε επειδή σκοτώνουν;*** (http://www.triaridis.gr/keimena/keimD067.htm, 2010). Επίσης τα κεφάλαια 11 (*Εμπρός της γης οι κολασμένοι*) και 12 (*Inno della Rivolta*) από το βιβλίο ***Το κόψε-κόψε ή όταν οι γκοτζίλες εξανθρωπίζονται*** (http://www.triaridis.gr/kopse/, 2008, 2009.]

Θανάσης Τριαρίδης (Θεσσαλονίκη, 1970). Συγγραφέας και αντιρρησίας συνείδησης. Έχει γράψει 28 βιβλία με αφηγήσεις και δοκίμια και περισσότερα από 150 άρθρα, όλα συγκεντρωμένα στην ιστοσελίδα http://triaridis.gr/. Στα χρόνια 1996-2001 υπήρξε ακτιβιστής του Δικτύου DROM για τα κοινωνικά δικαιώματα των Τσιγγάνων, ενώ από το 1996 συμμετείχε ενεργά στη δημιουργία του Δικτύου Εθελοντών Δοτών Αιμοπεταλίων Θεσσαλονίκης. Το καλοκαίρι του 2005 διέκοψε τη 18μηνη συνεργασία του με την εφημερίδα *Μακεδονία της Κυριακής*, όταν η τελευταία αρνήθηκε να δημοσιεύσει το κείμενό του που αφορούσε την κομμένη μακεδονική γλώσσα και την αναγκαιότητα διδασκαλίας της στα σχολεία (http://www.triaridis.gr/keimena/keimD046.htm). Στα χρόνια 2005-2008 δημιούργησε και συντόνισε τη σειρά *Αντιρρήσεις* στις εκδόσεις «τυπωθήτω», όπου εκδόθηκαν συνολικά έξι βιβλία (http://www.triaridis.gr/keimena/keimD059.htm). Από το καλοκαίρι του 2009 είναι αρνητής εφεδρικής στράτευσης και αντιρρησίας συνείδησης (http://www.triaridis.gr/keimena/keimD062.htm). Τον Δεκέμβριο του 2009 έκανε αίτηση προς τον Συνήγορο του Πολίτη για απομάκρυνση των θρησκευτικών συμβόλων από τις σχολικές αίθουσες και για την κατάργηση της σχολικής προσευχής και του σχολικού εκκλησιασμού (http://www.triaridis.gr/keimena/keimD063.htm). Έχει γράψει πολλά κείμενα ενάντια στα έθνη, τις θρησκείες, τους ολοκληρωτισμούς, τους κοσμοδιορθωτισμούς και τον ανθρωποδιορθωτισμό, το ρατσισμό και κάθε μορφή ατομικής και συλλογικής βίας.

Η συλλογή *Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ* δομήθηκε σε βιβλίο το καλοκαίρι του 2010. Την έκδοση επιμελήθηκαν και υποστήριξαν οικονομικά οι Γιάννης Ευαγγέλου, Θανάσης Πολλάτος και Θανάσης Τριαρίδης. Επιλέχτηκε η χαμηλότερη δυνατή τιμή πώλησης, για να είναι προσιτό το βιβλίο σε όσους περισσότερους. Όλα τα τυχόν έσοδα της έκδοσης θα δημοσιεύονται ανά έτος στον ιστότοπο www.diapyron.com και θα αναχρηματοδοτούν άλλες εκδόσεις για την πολιτική βία.

Ταυτόχρονα με την έντυπη έκδοση, το βιβλίο θα δημοσιευτεί και ηλεκτρονικά, στο σύνολό του, στην ιστοσελίδα politikiviadiapyron.wordpress.com από όπου θα μπορεί ελεύθερα να αναπαραχθεί εν όλω ή εν μέρει δίχως οποιαδήποτε άδεια. Το σύνολο του βιβλίου αλλά και τα επιμέρους συγκεκριμένα κείμενα των συνδημιουργών του δεν υπόκεινται σε κανένα «πνευματικό δικαίωμα».

Κάθε ενυπόγραφη κριτική που θα αποστέλλεται θα αναδημοσιεύεται στο σύνολό της στον ιστότοπο www.diapyron.com.